

**ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE
OBMOČNA ENOTA SEŽANA**

**LOVSKO UPRAVLJAVSKI NAČRT ZA
V. PRIMORSKO
LOVSKO UPRAVLJAVSKO OBMOČJE
(2011 – 2020)**

**Načrt sprejela:
Vlada Republike Slovenije,
Ljubljana, 8. november 2012**

(Ur. l. RS št. 87/2012)

KAZALO VSEBINE:

1	POVZETEK NAČRTA.....	1
2	UVOD	18
3	OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA	19
3.1	Opis lovsko upravljavskega območja in pomen za upravljanje z divjadjo	19
3.2	Krajinsko ekološke značilnosti lovsko upravljavskega območja	19
3.3	Lovišča v lovsko upravljavskem območju	22
3.4	Lovišča v upravni organiziranosti lovsko upravljavskega območja	24
3.5	Obore.....	24
4	ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU.....	26
4.1	Zavarovana območja	26
	Naravne vrednote.....	26
4.2	Ekološko pomembna območja	31
4.3	Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)	32
4.4	Habitatni tipi	34
5	OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI	35
5.1	Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih	35
5.2	Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi	36
5.3	Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb	36
6	ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI.....	38
6.1	Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi	38
6.2	Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja	41
6.3	Ocena stanja življenjskega okolja divjadi (tudi trendi)	48
6.4	Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi.....	49
6.5	Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi.....	49
7	UPRAVLJANJE S POSAMEZNIMI VRSTAMI DIVJADI	54
7.1	SPLOŠNO.....	54
7.2	SRNA (<i>Capreolus capreolus</i> L.).....	56
7.3	NAVADNI JELEN (<i>Cervus elaphus</i> L.).....	63
7.4	DAMJAK (<i>Dama dama</i> L.).....	70
7.5	GAMS (<i>Rupicapra rupicapra</i> L.).....	76
7.6	DIVJI PRAŠIČ (<i>Sus scrofa</i> L.)	78
7.7	LISICA (<i>Vulpes vulpes</i> L.)	86
7.8	JAZBEC (<i>Meles meles</i> L.).....	89
7.9	KUNA BELICA (<i>Martes foina</i> Erxleben.) in KUNA ZLATICA (<i>Martes martes</i> L.).....	92
7.10	POLJSKI ZAJEC (<i>Lepus europaeus</i> Pallas)	96
7.11	NUTRIJA (<i>Myocastor coypus</i> Molina.)	99
7.12	RAKUNASTI PES (<i>Nyctereutes procyonoides</i> Gray.).....	100
7.13	NAVADNI POLH (<i>Glis glis</i> L.)	101
7.14	FAZAN (<i>Phasianus colchicus</i> L.).....	102

7.15	POLJSKA JEREBICA (<i>Perdix perdix</i> L.)	105
7.16	RACA MLAKARICA (<i>Anas platyrhynchos</i> L.)	107
7.17	SRAKA (<i>Pica pica</i> L.), ŠOJA (<i>Garrulus glandarius</i> L.) in SIVA VRANA (<i>Corvus corone cornix</i> L.)	111
8	ZAKLJUČEK	117
9	PRILOGE	118
9.1	Zavarovana območja z varstvenimi režimi	118
9.2	Naravne vrednote z varstvenimi režimi	121
9.3	Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi	122
9.4	Posebna varstvena območja (območja Natura 2000)	123
9.5	Kronologija izdelave načrta	134

KAZALO PREGLEDNIC:

PREGLEDNICA 1:	POVRŠINA IN DELEŽ GOZDNIH ZDRUŽB	20
PREGLEDNICA 2:	GOZDNI REZERVATI	20
PREGLEDNICA 3:	STRUKTURA ZEMLJIŠČ	21
PREGLEDNICA 4:	LOVIŠČA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	22
PREGLEDNICA 5:	LOVIŠČA V UPRAVNI ORGANIZIRANOSTI V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU.....	24
PREGLEDNICA 6:	SEZNAM OBOR V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	25
PREGLEDNICA 7:	OPRAVLJENI UKREPI V ŽIVLJENJSKEM OKOLJU DIVJADI V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU V OBDOBJU 2001 - 2010	38
PREGLEDNICA 8:	DRUGI OPRAVLJENI UKREPI V GOZDNEM PROSTORU LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA V OBDOBJU 2001 - 2010	40
PREGLEDNICA 9:	OCENA ŠTEVILA OSEBKOV NA HA IN STOPNJA POŠKODOVANOSTI (OBJEDENOSTI) GOZDNEGA MLADJA PO VIŠINSKIH RAZREDIH	41
PREGLEDNICA 10:	DELEŽ POSAMEZNIH DREVESNIH VRST V MLADJU PO VIŠINSKIH RAZREDIH IN STOPNJA POŠKODOVANOSTI (OBJEDENOSTI) GOZDNEGA MLADJA – PODATKI ZA VSE DREVESNE VRSTE IZ OPRAVLJENIH »PODROBNIH« POPISOV V LETIH 1996, 2000 IN 2004	42
PREGLEDNICA 11:	GIBANJE STOPNJE POŠKODOVANOSTI (OBJEDENOSTI) GOZDNEGA MLADJA PO VIŠINSKIH RAZREDIH – PODATKI ZA VSE DREVESNE VRSTE IZ OPRAVLJENIH »PODROBNIH« POPISOV V LETIH 1996, 2000 IN 2004	42
PREGLEDNICA 12:	ŠTEVILO POPISANIH OSEBKOV IN NJIHOV DELEŽ PO VIŠINSKIH RAZREDIH ZA POSAMEZNO POPISNO ENOTO NA OBMOČJU LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA.....	44
PREGLEDNICA 13:	PRIMERJAVA DELEŽEV RAZVOJNIH FAZ MED MODELNIM IN DEJANSKIM STANJEM PO POPISNIH ENOTAH NA OBMOČJU LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA	46
PREGLEDNICA 14:	IZPLAČANA ODŠKODNINA NA LOVNIH POVRŠINAH OD POSAMEZNIH VRST DIVJADI PO SKUPINAH ŠKODNIH OBJEKTOV V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU ZA OBDOBJE 2001 – 2010.....	47
PREGLEDNICA 15:	TRENDI IZPLAČANIH ODŠKODNIN ZA NASTALO ŠKODO OD RASTLINOJEDIH PARKLJASTIH IN OSTALIH VRST V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU ZA OBDOBJE 2001 – 2010	48

PREGLEDNICA 16:	PRIMERJAVA MED IZPLAČANIMI ODŠKODNINAMI ZA NASTALO ŠKODO OD DIVJEGA PRAŠIČA IN NJEGOVIM ODVZEMOM V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU V OBDOBJU 2001 – 2010.....	48
PREGLEDNICA 17:	STAROSTNI IN SPOLNI RAZREDI (KATEGORIJE) SRNJADI	58
PREGLEDNICA 18:	IZHODIŠČNA STAROSTNA IN SPOLNA STRUKTURA NAČRTOVANEGA ODVZEMA SRNJADI	59
PREGLEDNICA 19:	DOPUSTNA ODPSTOPANJA OD NAČRTOVANEGA ODVZEMA PRI SRNJADI:.....	59
PREGLEDNICA 20:	PREGLED PODATKOV O SRNI ZA OBDOBJE 2001 - 2010:.....	61
PREGLEDNICA 21:	STAROSTNI RAZREDI JELENJADI	66
PREGLEDNICA 22:	IZHODIŠČNA STAROSTNA IN SPOLNA STRUKTURA NAČRTOVANEGA ODVZEMA ZA OSREDNJA POPULACIJSKA OBMOČJA (JELENJAD V %).....	66
PREGLEDNICA 23:	PREGLED PODATKOV O NAVADNEM JELENU ZA OBDOBJE 2001 - 2010:.....	68
PREGLEDNICA 24:	STAROSTNI IN SPOLNI RAZREDI - DAMJAK	72
PREGLEDNICA 25:	PREGLED PODATKOV O DAMJAKU ZA OBDOBJE 2001 - 2010	74
PREGLEDNICA 26:	STAROSTNI IN SPOLNI RAZREDI - DIVJI PRAŠIČ.....	81
PREGLEDNICA 27:	STAROSTNA IN SPOLNA STRUKTURA ODVZEMA - DIVJI PRAŠIČ.....	81
PREGLEDNICA 28:	STAROSTNA IN SPOLNA STRUKTURA ODVZEMA – POSEBNE RAZMERE	82
PREGLEDNICA 29:	PREGLED PODATKOV O DIVJEM PRAŠIČU ZA OBDOBJE 2001 - 2010	84
PREGLEDNICA 30:	PREGLED PODATKOV O LISICI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	88
PREGLEDNICA 31:	PREGLED PODATKOV O JAZBECU ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	90
PREGLEDNICA 32:	PREGLED PODATKOV O KUNI BELICI IN KUNI ZLATIČI (ZDRUŽENO) ZA OBDOBJE 2001 - 2010	94
PREGLEDNICA 33:	PREGLED PODATKOV O ZAJCU ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	98
PREGLEDNICA 34:	PREGLED PODATKOV O FAZANU ZA OBDOBJE 2001 – 2010	104
PREGLEDNICA 35:	PREGLED PODATKOV O RACI MLAKARICI ZA OBDOBJE 2001 – 2010	109
PREGLEDNICA 36:	PREGLED PODATKOV O SRAKI ZA OBDOBJE 2001 – 2010.....	114
PREGLEDNICA 37:	PREGLED PODATKOV O ŠOJI ZA OBDOBJE 2001 – 2010	115
PREGLEDNICA 38:	PREGLED PODATKOV O SIVI VRANI ZA OBDOBJE 2001 – 2010.....	115

KAZALO SLIK:

SLIKA 1:	POLOŽAJ LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA V SLOVENIJI	19
SLIKA 2:	LOVIŠČA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU.....	23
SLIKA 3:	ZAVAROVANA OBMOČJA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU.....	26
SLIKA 4:	NARAVNE VREDNOTE V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU.....	31
SLIKA 5:	EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	32
SLIKA 6:	OBMOČJA NATURA 2000 V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	33
SLIKA 7:	POPISENE ENOTE V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU.....	43

1 POVZETEK NAČRTA

1.1 Predstavitev območja (LUO)

Opis območja in pomen za upravljanje z divjadjo

Primorsko LUO se razteza ob meji z R Italijo po celotnem območju Krasa, na skrajnem severu do reke Vipave, preko Brij, Erzelja, Štanjela in Vrhov, preko Vremščice (1027 m n.v.), čez Košansko in Vremsko dolino, preko celotnih Brkinov, Čičarije, na mejo z Republiko Hrvaško ter po njej, mimo Slavnika (1028 m n.v.), Kojnika (807 m n.v.) na območje celotne Slovenske Istre.

Območje je zelo razgibano, večinoma gričevnato, zajema tako površine tik ob morju, kakor tudi posamezne vrhove nad 1000 m n.v.

Geološko podlago v večjem delu - 60 % predstavljajo apnenci (Kras, Čičarija) s tipično pokrajino in vsemi značilnostmi in pojavi kraškega sveta. Preostali del - 40 % predstavljajo geološko, petrografske in orografske specifični flišni sedimenti (Brkini, Istra). Tudi klimatsko je območje zelo raznoliko, saj se v njegovem severnem in osrednjem delu ter ob morju izraža submediteranska, vzhodnem delu pa bolj kontinentalna klima.

Primorsko LUO predstavlja jugozahodni del Slovenije, na svojem severnem delu meji na Zahodno-visokokraško, na vzhodnem pa na Notranjsko LUO.

Površina LUO (lovna, nelovna, delež gozda)

Primorsko LUO obsega površino 140.541 ha, kar v grobem pomeni skoraj celo Kraško gozdnogospodarsko enoto. Po podatkih ZGS gozdne površine pokrivajo 80.771 ha. Gozdnatost je 57,47 %. V območju se kmetijske površine še zaraščajo in znašajo v gozdnem prostoru 1.582 ha, izven gozdnega prostora pa še 6.063 ha. Skupni delež površin v zaraščanju je 7.645 ha ali 5,44 %. Območje v celoti zajema submediteransko fitogeografsko območje. V geografskem smislu pa obsega celotno paleto spreminjajočih se naravnih pogojev od morja do kontinentalnega dela Krasa in Brkinov in združuje dve osnovni matični podlagi, apnenec na 60 % in fliš na 40 % območja, ki se pogosto tudi prepletata. Lovne površine je 133.162 ha ali 94,75 %.

V okviru Primorskega lovsko upravljavskega območja lahko v grobem izločimo tri velike ekološke enote, ki se med seboj zelo razlikujejo tako po matični podlagi kot po rastlinski sestavi. Pogoji za življenje in razvoj divjadi so v teh enotah zelo različni, temu primerna je tudi naselitev in zastopanost posameznih vrst divjadi.

- KRAS delimo na spodnji Kras (velik delež kmetijskih površin, vinogradi) in zgornji Kras (tu je delež gozdov večji, gozdovi so že v strnjeni obliki in mestoma prehajajo v klimaksno vegetacijo značilno za submediteran, velik delež pripada zaraščajočim kmetijskim površinam) ter Vrhe (geografsko ločena enota, na eni strani omejena z dolino reke Raše, na drugi z Vipavsko dolino, delež gozdov je velik, predvsem so to gozdovi hrasta, kostanja, ki nudijo ugodne življenjske pogoje za divjad, tu so pomembne tradicionalne migracijske poti divjadi med Krasom in Trnovskim gozdom).
- BRKINI, v katere vključujemo celotne Brkine z Vremščico (kot veliko strnjeno enoto gozda na prehodu iz Snežniško-Javorniškega masiva na Kras), ki se neposredno spaja iz Senožeškega podolja na Slavenski ravnici v Notranjskem LGO, Košansko in Vremsko dolino (velika gozdnatost, nasadi, velika zaraščenost, zapuščeni sadovnjaki) ter Čičarijo (veliki, strnjeni kompleksi gozda brez naselij, velika prostranstva, velik delež bukovih gozdov).
- ISTRA, ki vključuje Kraški rob (geomorfološki in klimatski prehod iz kontinentalnejšega dela v primorski, v vegetacijskem smislu oblikuje ekotonsko območje, ki zaradi svojih razsežnosti in specifičnosti zasluži samostojno obravnavo), Šavrine (nesklenjeni gozdovi se pojavljajo v jarkih, pretežno na severnih pobočjih, južna pobočja so še vedno kmetijska, značilna so negozdna poseljena slemena, med posameznimi gozdnimi zaplatami so večje intenzivne kmetijske površine, katerih delež se povečuje v smeri proti morju, gričevnat svet, vinogradniško območje) in obalni pas (pas ob morju, izjemno nizka gozdnatost, gozd le v manjših zaplatah, v prostoru prevladujejo kmetijske površine in infrastrukturni objekti – območje goste poseljenosti).

Lovišča v lovsko upravljavskem območju

V Primorsko LUO je zajetih 30 lovišč, s katerimi upravljajo sledeče lovske družine: LD Fajti hrib Renče, LD Trstelj Kostanjevica, LD Tabor Dornberk Branik, LD Jezero Komen, LD Dolce Komen, LD Brje Erzelj, LD Štanjel, LD Kras Dutovlje, LD Vrhe Vrabče, LD Raša Štorje, LD Tabor Sežana, LD Gaberk Divača, LD Senožeče, LD Videž Kozina, LD Timav Vreme, LD Gradišče Košana, LD Prem, LD Bukovca, LD Brkini, LD Žabnik Obrov, LD Slavnik Materija, LD Kojnik Podgorje, LD Rižana, LD Istra Gračišče, LD Marezige, LD Dekani, LD Koper, LD Šmerje pri Kopru, LD Izola in LD Strunjan.

Upravne enote, občine

Upravno območje pokrivajo upravne enote Nova Gorica, Ajdovščina, Sežana, Postojna, Ilirska Bistrica, Koper, Izola in Piran oz. občine Nova Gorica, Miren-Kostanjevica, Komen, Ajdovščina, Sežana, Divača, Hrpelje-Kozina, Pivka, Ilirska Bistrica, Koper, Izola in Piran. Lovsko upravljavsko območje spada v večini v GGO Kras, manjša deleža pa še v GGO Tolmin in Postojna.

1.2 Zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja (Natura 2000) v lovsko upravljavskem območju

Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je Vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj Vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park.

Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitve lovskih objektov: lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 8.2 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN>.

Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemne jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON).

Za vse naravne vrednote so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznana kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh področjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. Ekološko pomembna območja zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Za vsa ekološko pomembna območja so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitve lovskih objektov – lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presojno sprejemljivosti posegov v naravo.

Za posebno varstveno območje Natura 2000 so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v ugodnem stanju se uporabljajo določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe.

Za habitatne tipe so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Vse naravovarstvene usmeritve, ki so vključene v načrt LUO so pridobljene v obliki naravovarstvenih smernic s strani ZRSVN. Smernice so usklajene med obema zavodoma, ZRSVN je potrdil primerno vgrajenost v osnutek načrta LUO.

1.3 Opredelitev glavnih problemov upravljanja s populacijami divjadi

Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih

Večjih problemov v stanju populacij divjadi v Primorskem LUO ne zaznavamo. V zadnjih letih se srečujemo v glavnem z izrazitim povečanjem številčnosti divjih prašičev, ki imajo vsekakor tudi negativen vpliv na številčnost srnjadi in damjaka. Ostale vrste visoke divjadi so v ugodnem stanju in v pričakovanem ravnotežju s svojim življenjskim okoljem.

Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi

Pri upravljanju s populacijami rastlinojede divjadi se kažejo problemi pri zadrževanju živali v gozdnih predelih, saj je delež rastlin, ki jih živali uporabljajo za prehrano – mladje, grmičevje, ..., majhen. Gozdovi na Primorskem so večinoma drogovnjaki s strjenimi krošnjami, ki preprečujejo pomlajevanje. Intenziteta sečnje ni velika. Problem nastaja pri pomlajevanju na majhnih površinah. Škoda, ki jo povzroča divjad na kmetijskih površinah, je na območju pereč problem. Trend škod v prostoru je nihajoč, najbolj odvisen od škod, ki jih povzročajo divji prašiči. Ugotavljamo, da je trend škod v enaki meri povezan s povečanjem številčnosti divjadi, kot tudi z opuščanjem kmetijstva. Ograjene površine pa lahko predstavljajo problem za upravljavce lovišč. Pašniki na Primorskem so lahko tudi izredno veliki – tudi do 100 ha. Gre za ograjene površine, ki divjadi predstavljajo motnjo – nemir, prekinitev migracijskih poti in zmanjševanje življenjskega okolja. Dodaten problem pri škodah predstavlja prehod iz urbanih predelov v gozd, ki postaja ostra ločnica. Srečanja z divjadjo (tudi z velikimi zvermi) niso več slučaj, ljudje iz večjih urbanih središč pa imajo drugačen pogled na upravljanje z živalmi kot ljudje na podeželju. Avtocestna infrastruktura je spremenila migracijske poti, zlasti jelenjadi in velikim zverem. Pojavljajo se tudi že nove trase, ki bi posegle v osrednje območje LUO. Avtoceste so že sedaj skoraj izolirale določena območja, saj je prehodov, ki bi jih lahko divjad uporabljala, izredno malo.

Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb

Pri upravljanju z divjadjo na Primorskem ni upravno administrativnih ovir, ki bi bistveno vplivale na stanje, ukrepe in cilje. Veliko besed in slabe volje predstavljajo deli LUO, ki se nahajajo ob meji z R Hrvaško in Italijo, saj imajo tam nekoliko drugačen (za naše lovce bolj liberalen) način upravljanja, kot npr. podaljšan lov na jelenjad v januarju, nestrukturiran odstrel divjih prašičev, predvsem pa lovijo vrste, ki so v Sloveniji zaščitene – šakal, veliki kljunač, golobi, ptice pevke.

1.4 Življenjsko okolje divjadi

Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Vlaganja v življenjsko okolje divjadi so se izvajala vsakoletno v okviru del, ki so jih lovišča opravila v skladu z letnimi lovskoupravljavskimi načrti. V analizi opravljenih ukrepov ugotavljamo, da so v prvi polovici desetletja nekatera dela bistveno odstopala od načrtovanega ter da je bilo v loviščih še vedno preveč energije in sredstev vloženih le v krmljenje divjadi, premalo pa v izboljšanje ter povečevanje naravne pestrosti in naravne ponudbe hrane, kar je za ohranjanje trenutne številčnosti divjadi nujno potrebno. Od okoli leta 2000 naprej smo ukrepe uravnali, krmljenje stabilizirali, vedno več je del, ki divjadi nudijo naravni vir prehrane.

Vzdrževanje pašnikov z redno košnjo mora ostati pomemben in obvezujoč biomeliorativni ukrep za izboljšanje prehrabnih razmer divjadi, za zmanjševanje vseh vrst škod na poljih in v gozdu ter nazadnje tudi uspešnejše opazovanje in izvajanje lova. Vzdrževane košenine predstavljajo 0,10 % lovne površine LUO, dolgoročni cilj predvideva vsaj 0,5 %, čemur se pa zelo približamo v kolikor vključimo ostale vzdrževane pašnike, ki so predmet dela lastnikov zemljišč.

Vzdrževanje grmišč kot ukrep izboljševanja prehrabnih razmer rastlinojede divjadi, zlasti srnjadi (v zimskem času tudi jelenjadi) in bivalnih razmer za malo divjad, ni bil dovolj dobro sprejet. Realizacija je povezana tudi z lastniško strukturo posesti.

Vzdrževanje vodnih virov ima v območju velik pomen, predvsem to velja za kraški del oz. za dele lovišč na apnenih tleh, kjer je površinskih voda zelo malo. Upravljavci lovišč izdelujejo in vzdržujejo t. i. kale – večje vodne vire ter manjše vodne zbiralnike, v katere je potrebno ob sušnem času vodo tudi dovažati. V zadnjem letu je bilo vzdrževanih 151 virov. Dejansko število vzdrževanih vodnih virov (v kolikor tu štejemo tudi vodna korita in manjša vodna napajališča) je veliko večje.

Krmljenje, ki ga z načrtom ločujemo na preprečevalno in privabljalno, je namenjeno zadrževanju divjega prašiča ob krmiščih, s tem njihovo odvratanje od kmetijskih površin in zmanjševanje škod v času zorenja pridelkov ter privabljanju za namen odstrela. Porabo krme smo stabilizirali v zadnjih letih, vendar ugotavljamo, da se vsa lovišča strategije krmljenja ne držijo, zato je nuja v prihodnje na področju krmljenja uvesti strožji nadzor, predvsem pri količinah.

Površina krmnih njiv se z leti povečuje. V zadnjem letu so upravljavci lovišč vzdrževali in posejali 74,5 ha. Z vidika, da so tudi krmne njive eden izmed ukrepov krmljenja divjadi, ocenjujemo, da je ukrep potreben zlasti za zadrževanje divjadi stran od kmetijskih površin, zato morajo biti tudi krmne njive postavljene v gozdni prostor, po podobnih zahtevah oddaljenosti od kmetijskih površin kot krmišča.

Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo

Objedenost gozdnega mladja

S povečano številčnostjo rastlinojede divjadi so narasle tudi škode na kmetijskih površinah in gozdovih. Rastlinojedi z objedanjem mladja zlasti zmanjšujejo število osebkov posameznih drevesnih vrst (predvsem hrasta in plemenitih listavcev). V območju so se začeli problemi pri naravnem obnavljanju. Najbolj je to očitno na manjših pomlajenih površinah, tudi na poganjkih iz panja, kjer se gozd ob vplivu divjadi obnovi le z eno ali dvema drevesnima vrstama. Na Krasu je to večinoma mali jesen, v Čičariji bukev.

V zadnji analizi objedanja ugotavljamo, da je bolj kot % objedenosti pomembno, da kljub objedanju osebki višinske razrede preraščajo. Iz analize objedenosti je razvidno, da imajo največji pomladitveni potencial v območju drugi trdi listavci (na Krasu 64,1 %, v Brkinih 40,7 %), najnižji pa

iglavci. Hrasti v mladju nižjem od 15 cm zavzemajo na Krasu 30,0 %, v Brkinih pa 39,7 % delež drevesnih vrst. Iz popisa je razvidno, da se sestava drevesnih vrst po posameznih višinskih razredih spreminja. Največji problem izkazuje hrast, saj njegov delež v sestavi drevesnih vrst zelo pade že v drugem višinskem razredu. Pomlajevanje gozdov, kjer ni dovolj velikega deleža mladovja, ob prisotnosti rastlinojede divjadi, pomeni težavo. Ugodni trendi zmanjševanja objedanja ter relativno nizka stopnja skupnega deleža objedenih osebkov, nam nakazujejo, da je težava pri obnovi gozdov drugje. Nizka intenziteta sečenj (seka se 1/3 načrtovanega poseka) predstavlja slabe pogoje za mladje iz katerega izhaja tudi trenutno stanje razmerja razvojnih faz gozdov, kjer je mladovja in sestojev v obnovi znatno manj, kot je predvideno z modelom.

Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje)

Od ostalih negativnih vplivov divjadi zaznavamo v razvojnih fazah (gošča, letvenjak) nekaj lokalno razporejenih poškodb zaradi drgnjenja rogovij tako srnjakov kot tudi jelenov. Obseg teh škod je relativno majhen.

Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

Škode, ki jih divjad povzroča na kmetijskih površinah, so bile vedno prisotne, pomembne so le njihove višine oz. obseg. Škode imajo nihajoč trend, v glavnem so najvišje v zadnjih letih, kar sovпада s številčnostjo divjih prašičev. Največ škod divjad povzroči na kmetijskih kulturah in sadnem drevju (sem štejemo tudi trto in oljke), sledijo še razritine in drugo. V skupni povzročeni škodi in izplačanih odškodninah je najbolj problematična vrsta divji prašič, sledi srnjad, ki pa jo v zadnjih letih prehitava jelenjad. Delež škod, ki jih povzročajo druge vrste divjadi so bistveno manjše.

Škode v kmetijstvu so previsoke.

Glede na trenutno stanje je bistveno previsoka številčnost divjih prašičev glavni vzrok za višino škod. Škode v okolju je treba znižati na sprejemljivo višino, ki po naši oceni pomeni škodo 1000 – 1500 EUR/lovišče, kar bi pomenilo, da skupna škoda ne presega 45.000,00 EUR ali 33,8 EUR/100 ha lovne površine v območju.

Upravljalci lovišč so v preteklem desetletnem obdobju vsako leto več dela in materiala vložili v preprečevanje škode od divjadi. Postavljali so elektro in kemične ograje, strašila, šumeče in svetleče trakove ter izvajali preprečevalno krmiljenje. Kljub vložnim naporom je na kmetijskih površinah nastajalo vse več škod. Očitno se kaže, da populacija divjih prašičev ni usklajena z okoljem.

Ocena stanja življenjskega okolja divjadi in trendi

S svojo izredno raznolikostjo in prepletenostjo gozdov in travnikov območje mnogim vrstam ponuja zelo ugodne habitate. Na to kaže tudi relativna stabilnost in tudi uspešnost razvoja večine populacij in s tem živalskih vrst. Za nekatere prostoživeče živali se razmere s časom slabšajo, tako kot drugod v Sloveniji. Življenjski prostor divjadi na Primorskem je pod stalnim vplivom različnih dejavnikov v okolju. Še vedno je prisotno zaraščanje pašnikov in travnikov. Stopnja gozdnatosti prostora se še povečuje, nadaljnji proces zaraščanja predstavlja negativne pogoje za malo divjad. Z upadanjem kmetijskih površin in s prehodom na intenzivno malopovršinsko kmetijstvo (izvzeto je vinogradništvo in v zadnjem času tudi ograjeno pašništvo) ter vse večja uporaba herbicidov in drugih kemičnih sredstev, je v območju še vedno problem ohranitve in razvoja male divjadi. Obdelane površine polj so se ohranile v bližini naselij, kar posledično tudi privablja divjad bliže naseljem. Oddaljene površine so se zarasle v gozd, ki postaja večji kompleks strjene nenaseljene površine, kjer ima divjad idealne bivalne razmere. Veliko plodonosnega drevja in grmovja ter bogat gozdni rob izboljšujejo prehransko kapaciteto gozdnih območij. Ob ugodnih klimatskih značilnostih submediterana se v zaraščajočih površinah z večjimi deleži srednjega in visokega gozda ob ugodnih prehranskih zmožnostih za parkljasto divjad povečuje številčnost jelenjadi in divjega prašiča, ob nekoliko nižji številčnosti srnjadi.

Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Večji, strnjeni kompleksi gozda, v katerih so mozaično vpletene tudi pašne (pašniki) in grmovne površine, lahko zagotavljajo primerno življenjsko okolje, s katerim omogočajo preživetje rastlinskih

in živalskih vrst, prilagojenih na razmere v omenjenih predelih. Pomembno je predvsem, da se omenjene površine ohranijo v zadostnem deležu. S tem ohranjamo in pospešujemo večjo biotsko pestrost ter stabilnost gozda in celotne krajine. Del podrtih dreves puščamo, da propadejo po naravni poti. Sestava gozdov v Kraškem GGO je z vidika prehrabnih zmoglosti za divjad sicer pestra, vendar je v njih premajhen delež sestojev v obnavljanju in mladovja. Trenutna objedenost gozdnega mladja je prav gotovo posledica takega stanja. V bodoče je treba povečati delež mladja predvsem v tistih sestojih, kjer je delež starejšega drevja večji.

Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi

Še naprej naj se v enakem ali povečanem obsegu izvajajo ukrepi za izboljšanje bivalnih in prehranskih razmer divjadi, ki ne pomenijo neposrednega vnosa hrane, ampak izboljševanje okolja. Krmljenje naj se izvaja v omejenih količinah in strogo namensko.

Usmeritve za posamezne vrste divjadi so vrstno specifične. Glavni poudarki so tako za upravljavce lovišč kot ostale souporabnike prostora na negi habitatov, na vzdrževanju pasišč s košnjo (razbremenitev gozdnih in negozdnih površin), na vzdrževanju grmišč ter kalov in mokrišč, na obdelavi krmnih njiv za divjad ter na sadnji plodonosnega drevja in grmovja. Manjši poudarek pa je na obdelavi pridelovalnih njiv, na vzdrževanju remiz, zalaganju solnic ter še zlasti na krmljenju divjadi.

Za postavljanje solnic v gozdne sestoje - mladovja in sestoje v obnovi je potrebno soglasje lastnika gozda in strokovne službe ZGS, prepovedano pa jih je nameščati na način, da sol zahaja v vodne vire ter v bližino cest. Za krmišča so določila v pogledu nove postavitve enaka kot za solnice. Glede krmljenja so sledeča: srnjadi, gamsa in damjaka ni treba krmiti, divjega prašiča se krmi v glavnem privabljalno, jelenjad se lahko krmi pozimi. Krma in način krmljenja sta predpisana. Zimsko krmljenje se izvaja s krmo v ustreznem razmerju, in sicer: do največ 10 % močne krme, do največ 30 % voluminozne krme, ostalo pa sočna krma. Privabljalno krmljenje se izvaja z močno krmo. Krmišča ločimo na privabljalna in preprečevalna, od teh je na prvih lov dovoljen, na drugih ne. V neposredni okolici krmišč ni dovoljen skupinski lov. Krmišča morajo biti dovolj umaknjena od kmetijskih površin (min. 500 m). Dovoljeno je zimsko krmljenje male poljske divjadi, a le na način, ki drugi divjadi onemogoča dostop do hrane.

1.5 Upravljanje s posameznimi vrstami divjadi

Srna

Prostorski okvir obravnave

Srnjad prostorsko obravnavamo enotno, v okviru populacije Primorskega lovsko upravljavskega območja, kjer je še vedno najštevilčnejša in najpomembnejša lovno gospodarska vrsta. Po celotnem območju je razširjena dokaj enakomerno, na enoto površine številčno nekoliko bolj v Istri in na Krasu.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

V povprečju je realizacija visoka in znaša 96,2 %. Z vidika realizacije v kosih srnjadi to pomeni gibanje od najmanj 2433 kosov do največ 3190 kosov celotnega odvzema letno v preteklem desetletju. Stopnja uresničevanja oz. realizacija načrtovanega odvzema vedno presega 90 %. V skupni spolni strukturi znaša odzem moškega spola 50,4 % in ženskega spola 49,6 %, kar je ugodno.

Skupna starostna struktura mlade srnjadi (mladiči in enoletniki ne glede na spol) znaša 59,1 %, kar je zelo blizu idealnemu razmerju (načrtovan je bil delež 60 %). V strukturi starejših je delež srnjakov (20,5 %) skoraj enak deležu srn (20,4 %), razlika je 30 kosov v desetletju. Še vedno je večji odzem enoletnih srnjakov – lanščakov (13,5 %), ki je posledica nižjega poseganja v razred mladičev moškega spola, ki v povprečju znaša le 16,4 %. Razmerje mladiči in enoletna srnjad pri ženskem spolu je boljše in sicer je delež mladičev 19,0 %, enoletnih srn - mladic pa 10,3 %. Ocenjujemo, da je struktura odvzema realizirana v skladu z načrtom.

Delež starejših srn je 20,4 % in v preteklem obdobju rahlo niha (od 19,9 do 21,2 %) in je dokaj sorazmeren z deležem odvzema srnjakov. V skupnem odvzemu predstavljajo izgube v povprečju 14,9 %. Skozi obdobje ta procent niha in sicer od najmanj 10,8 % do največ 17,9 %.

Ocena stanja populacije

Svoj drugi vrh je številčnost srnjadi dosegla leta 2006, ko pričnemo beležiti upad številčnosti, za kar gre vzroke iskati v spremembah krajine ter posledično naraščanju številčnosti jelenjadi, divjega prašiča in velikih zveri. Številčnost srnjadi je v splošnem manjša iz leta v leto, na celotnem območju pa ostaja srnjad dokaj enakomerno razporejena. Boljše življenjske pogoje ima srnjad le v Istri in nekaterih predelih Krasa.

Cilj upravljanja s populacijo

Prostorsko naj se srnjad ohrani na celotnem LUO in naj bo v okviru LUB enakomerno porazdeljena. Glede na hitre spremembe v okolju je cilj čimdlje zadržati padanje številčnosti srnjadi.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema se prilagaja stanju številčnosti. Dejanska struktura načrtovanega odvzema za območje oziroma ekološke enote in predvsem za posamezna lovišča, lahko odstopa od izhodiščne v primeru večjih odstopanj realizacije odvzema od načrtovanega odvzema v preteklem (preteklih) letih ali zaradi ostalih strokovnih vzrokov (struktura izgub, vzroki izgub). V območjih s stalno prisotnostjo volkov (Vremščica, Slavnik, Čičarija) se načrtuje manjši poseg v mlajše kategorije in samice, s čemer se vzdržuje tudi večjo prehransko bazo za zveri.

Navadni jelen

Prostorski okviri obravnave

Primorsko populacijo jelenjadi obravnavamo v LUO enotno, ukrepe v populaciji pa prikazujemo ločeno v okviru lovskoupravljavskih bazenov. Brkinski LUB je osrednje območje in nosilec populacije jelenjadi na Primorskem.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Število odvzete jelenjadi se je v desetletju skoraj potrojilo. V povprečju je realizacija načrta visoka in znaša 94,5 %. Z vidika realizacije je pomembno tudi dejstvo, da je načrt odvzema izkaz stanja v naravi in ne več le želja lovišč po odstrelu trofejnega jelena. Realizacija v kosih jelenjadi pomeni gibanje od najmanj 83 do največ 233 kosov. Največji odzem je v zadnjem letu. Delež izgub je v povprečju 13,6 % in je manjši od povprečja preteklega desetletja. V skupni spolni strukturi znaša odzem moškega spola 48,2 % in ženskega spola 51,8 %, kar je dober približek naravnega stanja. Skupna povprečna starostna struktura mlade jelenjadi (mladiči in enoletniki ne glede na spol) znaša 60,1 %, kar je bilo hkrati tudi načrtovano razmerje. Delež 21,2 % trofejnih jelenov ni previsok, ob predpostavki, da je velik del območja še vedno neposeljen z jelenjadjo, v robnih predelih populacijskega območja pa je delež jelenov zaradi širitvenih strategij populacije vedno večji. Delež košut je 18,7 % in v preteklem obdobju periodično niha, v splošnem pa je preizek in bistveno vpliva na hitro rast številčnosti.

Ocena stanja populacije

Populacija jelenjadi v Primorskem LUO ima trend naraščanja številčnosti. Jelenjad se še vedno tako prostorsko kot tudi številčno širi v večino lovišč znotraj LUO. Na Krasu in v Istri trenutno še ne moremo govoriti o enotni populaciji, saj je le-ta sestavljena iz majhnih ali večjih skupin osebkov in posameznih živali. O populaciji jelenjadi Primorske govorimo v primeru Brkinov, ki je skupaj s Hrvaškimi delom Istre (območje Učke) prav gotovo migratorno povezana tudi z osrednjo notranjsko – kočevsko populacijo jelenjadi.

Cilj upravljanja s populacijo

Številčno bo jelenjad po naravni poti v LUO prav gotovo naraščala, saj so pogoji za njeno naselitev in razvoj zelo ugodni. Z upravljavskimi ukrepi v populaciji jelenjadi je treba vendarle zadrževati naraščanje številčnosti ter ob tem paziti na velikost škod v prostoru ter odnosov z ostalimi vrstami. V območjih, kjer škoda narašča – Vrhe, vinogradniški del Krasa in v Istri - je treba številčnost znižati. Veliko pozornost velja posvetiti zadrževanemu naraščanju številčnosti jelenjadi v brkinskem delu (Vremščica, Brkini, Čičarija in na Krasu v zgornjem gozdnem delu LUB), kjer jelenjad

prevzema vlogo glavne vrste divjadi ter preprečevati širjenje in naraščanje njene številčnosti v Istro ter vinogradniški del Krasa.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema se prilagaja stanju številčnosti. Glede na cilje v osrednjih in robnih populacijskih območjih, se lahko s primerno utemeljitvijo odstrel nad dvoletnih košut v določenem deležu veže na odstrel nad dve in večletnih jelenov. Dejanska struktura načrtovanega odvzema za območje oziroma ekološke enote in predvsem za posamezna lovišča, lahko odstopa od izhodiščne v primeru večjih odstopanj realizacije odvzema od načrtovanega odvzema v preteklem (preteklih) letih ali zaradi ostalih strokovnih vzrokov (struktura izgub, vzroki izgub). V območjih s stalno prisotnostjo volkov (Vremščica, Slavnik; Čičarija) se načrtuje manjši poseg v mlajše kategorije in samice, s čemer se vzdržuje tudi večjo prehransko bazo za zveri.

Damjak

Prostorski okvir obravnave

Po približno 30 letih se je damjak skoncentriral na kolonijo v bližini območja Lipice, le posamezni primeri so vidni tudi izven tega območja. Območje damjaka tako predstavlja izoliran prostor (t.i. trikotnik), ki ga omejujejo avtocesta LJ-Sežana in LJ-Koper, kraški rob ter državna meja z R Italijo.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem damjaka v začetku desetletja kaže izrazito padajoči trend, ki v letu 2005 in 2006 pride do popolne ničle. V teh dveh letih, ne da samo nismo beležili nobenega odvzema, tudi sama opažanja damjaka so bila izredno majhna, zgolj slučajna. V zadnjih štirih letih prejšnjega ureditvenega obdobja (2007-2010) ponovno beležimo odvzem nekaj kosov na leto. Načrtovani odstrel je bil stalno previsoko zastavljen ali drugače, stalno sledimo prenizko in strukturno nepravilno realizacijo. Spolna struktura odvzema je v glavnem ugodna, rahlo porušena v korist ženskega spola, kar je pravilno, ker sledi naravni strukturi populacije, moškega spola je v povprečju v desetletnem odvzemu 47,7 %, ženskega 52,3 %.

V starostni strukturi odstrela povprečna razmerja niso dobra, manjka srednje starostni razred ter razred zrelih trofejnih jelenov (starosti nad 9 let). V preteklem obdobju ugotavljamo previsok delež odvzema mladih živali (66 %), ki ima za rezultat premajhno vraščanje v srednje star in star razred.

Ocena stanja populacije

Številčnost populacije (kolonije) vendarle ni tako visoka, kot se je ocenjevalo v preteklosti. Lipiške, dokaj homogene skupine damjakov (tudi deset in več kosov skupaj), so se razpršile in jih ni moč opaziti v predelih, kjer se jih je še do nedavnega videvalo. Posamezne osebkke in manjše skupinice se videva na širšem območju kot nekoč (širše območje okrog Lipice), vendar še vedno v okviru t.i. trikotnika. V naseljeni koloniji damjaka na Primorskem se prav gotovo dogajajo nepričakovane spremembe, vendar si zaenkrat še nismo ustvarili jasne slike o tem. Tako znatnega in hitrega padca v odvzemu, ki sovpada tudi z opažanji in oceno številčnosti same, si trenutno ne znamo pojasniti. Vzroke lahko iščemo mogoče v previsokih letnih odvzemih, še posebej rodnega dela populacije v preteklosti (1999-2001) ter previsokega deleža mladih kategorij te divjadi v zadnjem desetletju, ki onemogoča vraščanje. Možno pa je tudi obratno – razlogi so lahko v previsokem odstrelu trofejnih, za reprodukcijo najpomembnejših samcev. Mogoče je problem tudi že v genetiki vrste same in ne navsezadnje padec številčnosti damjaka sovpada porastu številčnosti divjega prašiča v tem delu.

Cilj upravljanja s populacijo

Upravljanje z damjakom je prostorsko omejeno z avtocestami. Vrsta kljub alohtonosti ne predstavlja motnje v prostoru in ne vpliva negativno tako na samo okolje, kot na ostale avtohtone živalske vrste. Za lovstvo predstavlja dodatno popestritev lovnih vrst in možen prihodek. Iz navedenega je cilj vrsto v LUO obdržati v primerni številčnosti, kar pomeni dvig trenutne številčnosti v predelu trikotnika.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Osnovni cilj upravljanja z damjaki v trikotniku, ki ga omejujejo avtocesta LJ-Sežana in LJ-Koper, kraški rob ter državna meja z R Italijo je ohranitev sedanje številčnosti damjakov, kar pomeni dolgoročno zdravo, vitalno kolonijo, ki je usklajena z danostmi v okolju ter ne povzroča negativnih odnosov z drugimi avtohtonimi živalskimi vrstami. Za doseg cilja je nujno doseganje dovolj visokega količinskega in strukturnega odstrela.

Gams

Prostorski okviri obravnave

Posamezni gamsi in manjše skupine gamsov se v Primorskem LUO pojavljajo že nekaj let. Opažajo se na štirih mestih: ob meji z R Hrvaško, mestoma v loviščih Vrhe Vrabče, Senožeče, Tabor Dornberk kot manjše skupinice ali posamezni osebki, ki v ta lovišča pridejo iz Nanosa ter na območju Brestovice na Krasu kot posamezni osebki ali manjše skupine kolonije v Italiji izpuščenih gamsov.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem je evidentiran v letu 2004, ko smo beležili odstrel treh kosov (v lovišču Šmarje pri Kopru, lovišču Senožeče in lovišču Timav Vreme), v letu 2007 kot odstrel treh kosov v lovišču Tabor Dornberk ter 2010 kot odstrel enega kosa v lovišču Jezero Komen. V petletnem obdobju so bile odstreljene štiri starejše koze, en mladič in dva starejša kozla.

Ocena stanja populacije

Mesta pojavljanja gamsov so že nekaj let podobna. Tekom let se številčnost ne spreminja, pojavljajo se zlasti posamezni osebki. Številčnost bi lahko bila nekoliko večja le v primeru dolge zime z veliko snežne odeje, ko bi se gamsi iz Nanoške planote spuščali v dolino. Ocenjujemo, da kolonija v Italiji številčno ne narašča, s tem se tudi številčnost pri nas ne povečuje. Gams je v območju izrazito obrobna divjad, ki je zelo odvisna od dogajanj v populaciji zahodno visokokraškega LUO ter kolonije v R Italiji.

Cilj upravljanja s populacijo

V območju se gamsi pojavljajo slučajnostno, v habitatih, ki si jih izberejo sami. Večja verjetnost pojavljanja gamsov je na območju Brestovice na Krasu kot posamezni osebki ali manjše skupine kolonije v Italiji izpuščenih gamsov ter v loviščih Vrhe Vrabče, Senožeče, Tabor Dornberk kot manjše skupinice ali posamezni osebki, ki v ta lovišča pridejo iz Nanosa.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Odvzem se strukturno in številčno ne omejuje in ga ni treba dosegati. Lovišča naj v skladu z vodenjem evidenc odvzema pristopijo tudi k evidentiranju pojavnosti gamsov v območju svojega lovišča (datumsko beleženje in geokoordinate).

Divji prašič

Prostorski okviri obravnave

Divjega prašiča obravnavamo v okviru populacije Primorskega LUO. Po celotnem območju je razširjen dokaj enakomerno, nekoliko manj ga je le v priobalnih loviščih (Strunjan, Izola, Koper), vendar se tudi v njih prašič tako številčno kot tudi prostorsko povečuje.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem divjega prašiča v preteklem obdobju niha, vendar izkazuje naraščajoč trend, ki je še bolj poudarjen v zadnjih petih letih. Z analizo preteklih let ugotavljamo, da se je številčnost divjih prašičev začela povečevati nekje v letu 1997. Skladno z oceno številčnosti se je postavil tudi načrt, ki ga je izredno težko določiti, saj so za prašiča značilne izredno velike fluktuacije številčnosti tekom let. Grobo lahko zaključimo, da je število odvzetih prašičev zelo odvisno od njihovega števila. Številčnost prašičev se je skoraj enakomerno večala po celotnem območju, vseeno pa so največje spremembe beležene na Goriškem in ob italijanski meji. V območju so lovišča, kjer je v letu 2010 število odvzetih divjih prašičev večje od srnjadi (Dekani, Prem, Bukovca, Brkini, Gradišče

Košana, Slavnik Materija, Videž Kozina, Fajti hrib in Trstelj Kostanjevica). Starostna struktura odvzete divjadi je dobra, odstopa le v nižjem deležu starejših osebkov, kar pa je odraz stanja v populaciji sami, v kateri prav gotovo manjka stabilen srednji starostni razred. Nekoliko odstopa tudi odvzem enoletnih svinj, ki zaostaja za načrtovanim in je skrbel za večji prirastek ter z njim večjo številčnost prašiča v območju. Odvzem starejših osebkov obeh spolov je le nekoliko pod načrtovanim (načrt 10 %, realizacija 8,9 % - M spol 3,9 % in Ž spol 5,0 %). Skupno spolno razmerje odvzema je porušeno v korist moškega spola in sicer je moškega spola 54,6 %, ženskega pa le 45,4 %.

Ocena stanja populacije

Njegova številčnost je v preteklem desetletnem obdobju rahlo nihala, predvsem v odvisnosti od stanja ter od življenjskih razmer v okolju. Za obdobje zadnjih let je mogoče splošno trditi, da je njegova številčnost v velikem porastu. Divji prašič je razširjen po celem LUO. Ob meji z R Italijo se telesne mase prašičev razlikujejo od mas prašičev osrednjega območja, v glavnem so bistveno nižje od povprečja v LUO.

Številčnost prašiča na Primorskem je zelo odvisna tudi od upravljanja s to vrsto divjadi v sosednjih državah. Velik del lovišč meji z državama Italijo in Hrvaško, kjer pri upravljanju z divjim prašičem uporabljajo drugačne metode. Stanje v populaciji divjega prašiča pri nas, kateri migrirajo preko državnih mej, je odvisno tudi od posegov onstran meje. Starostna struktura ni najbolj idealna, zlasti je premajhen delež starih, zrelih merjascev in svinj. V območju velik prirastek tvorijo enoletne svinjice - lanščakinje, katerih delež v odvzemu še vedno ni dovolj visok. Velik prirastek nam v zadnjem času prinašajo ozimke, ki že po prvi polovici leta aktivno sodelujejo v reprodukciji.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj je doseči tako številčnost prašičev, da se škode, ki jih povzročajo divji prašiči v okolju, zmanjšajo. Številčnost divjih prašičev je previsoka, treba jo je znižati. Stremimo k cilju letnega odvzema prašičev v LUO v višini do 1000 kosov. S poseganjem v populacijo z odstrelom je potrebno trend naraščanja zaustaviti, številčnost stabilizirati na nivoju povprečja zadnjih petih let. Prostorsko naj bo divji prašič prisoten v vseh loviščih, vendar vedno v mejah nosilne zmogljivosti okolja ter znosnih škod na kmetijskih površinah.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Za zmanjšanje številčnosti populacije mora biti v odstrele delež ženskih osebkov (lanščakinje in svinje) večji od deleža moških osebkov (lanščaki in merjasci), pri čemer je smiselno z načrtom predpisati vsaj minimalno število rodnih samic, ki jih je potrebno realizirati. Za znižanje številčnosti populacije je treba načrtovati predvsem dovolj visoko številčno poseganje med vse kategorije divjega prašiča. V LUO ločujemo lovišča ob italijanski meji kot posebno območje, saj se tam pojavljajo prašiči, ki so nekoliko drugačni (manjše telesne mase, visoka rodnost,..). Odvzem je v tem območju drugačne strukture kot v ostalem delu, tu kategorije ozimcev in lanščakov po spolu praviloma ne ločujemo, obe kategoriji pa sta skupaj združeni v eno samo.

Lisica

Prostorski okviri obravnave

Lisica naseljuje celotno območje Primorskega LUO dokaj enakomerno, tako ob morju kot tudi v področju vrhov nad 1000 m n.m.v. Lisico prostorsko obravnavamo enotno na nivoju LUO.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem ima do leta 2007 izrazito padajoč trend, nakar postopoma narašča. Oblika trenda sovпада s pojavom in razvojem garjivosti lisic. Izredno veliko izgub, ki so posledica garij – bolezni, se v naravi ne najde in niso evidentirane. Realizacija načrta je različna (verjetno tudi posledica evidentiranja ali neevidentiranja odstrela, še bolj pa ugotovljenih izgub po posameznih loviščih). Prav izgube dajejo negativen predznak oceni dejanske analize gospodarjenja za preteklo desetletno obdobje. Pojav garjivosti je številčnost lisic zelo znižal. Najvišji odvzem beležimo v letu 2001 in sicer 948 kosov, najnižjega pa v letu 2007 in sicer 253 kosov.

Spolno razmerje 10-letnega odvzema je rahlo porušeno v korist ženskemu spolu. Delež ženskega spola v odvzemu je 51 %, kar pa bistveno ne vpliva na stanje v populaciji, še posebej če izhajamo, da je zanesljivost tega podatka močno vprašljiva. Sama analiza, kot tudi višina evidentiranih izgub

po posameznih letih, je nezanesljiva, celo vprašljiva. V analizi izgub za preteklo obdobje vidimo, da nenaravne izgube predstavljajo skoraj 80 %, medtem ko boleznim le slabih 20 %, kar vsekakor ne odraža dejanskih razmer v populaciji sami.

Ocena stanja populacije

Lisica je kot okoljsko najprilagodljivejša živalska vrsta naselila celotno območje. Prisotna je v vseh loviščih. Garjavost lisic je bistveno in močno z reducirala njeno številčnost. Padec odvzema pripisujemo prav večji prisotnosti garij in s tem tudi večjim poginom ter posledično nižji številčnosti. Ocenjujemo, da je številčnost lisice močno padla – vsaj v nekaterih loviščih LUO-ja.

Spolna in starostna struktura je ugodna. Kljub v zadnjih letih visokemu poginu je vedno bolj opazen prirastek mlajše, z garjami manj obolele populacije.

Cilj upravljanja s populacijo

Zaradi vzdrževanja biotske pestrosti območja ter koristnosti lisice v okolju mora biti cilj ohranitev vitalne, dovolj številčne populacije lisice. Ta naj bo tolikšna, da ne omogoča širjenja garij (preprečuje kontakte med posameznimi osebkami), izbruha in širjenja stekline ali drugih tradicionalnih lisičjih boleznim. V območju naj se skuša zadrževati naraščanje njene številčnosti. Z zadrževanjem naraščanja številčnosti lisice se daje mali divjadi (zlasti zajcu in perjadi), tudi z vidika medvrstnih odnosov, nekoliko več možnosti za dvig že tako nizke številčnosti.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Za doseg cilja bo še vedno potreben dovolj visok odzem, ki se bo določal vsako leto sproti v letnih lovsko upravljavskih načrtih. Pri določitvi odvzema bo upoštevana predvsem ocena številčnosti in prostorske razporeditve, realizacija z odstrelom in ugotovljene izgube ter ocena zdravstvenega stanja, predvsem garij. Lov lisic naj se intenzivira v loviščih z malo divjadjo in habitatih gozdnih kur.

Jazbec

Prostorski okvir obravnave

Jazbec se obravnava enotno, v okviru populacije Primorskega LUO. Razširjen je po celotnem območju dokaj enakomerno.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem jazbeca v preteklem obdobju niha, svoj vrh je dosegel v letu 2010 (skupaj odstrel in izgube 114 kosov). Večja ali manjša nihanja so posledica ugotovljenih izgub, ki so še vedno nedokazljive in s tem tudi vprašljive. Izgub je sicer veliko, v povprečju 37 %. Skozi obdobje ta procent niha in sicer od 13 % do skoraj 60 %. Več kot 94 % izgub je posledica povozov, 5 % pa neznanega vzroka. Podobno predstavo o stanju jazbeca nam daje čisti odstrel, ki je ob stalnem trendu naraščanja v prvem delu desetletja okrog leta 2006 padel, se pa ponovno dviguje. V povprečju je realizacija načrtovanega odvzema za preteklo obdobje 83,3 % in prav gotovo ni odraz številčnosti populacije, ki je stabilna. Višina realizacije je gotovo rezultat zainteresiranosti lovcev za lov na to vrsto in doslednem evidentiranju vseh vrst izgub.

V spremljavi odvzema spolne strukture prevladuje moški spol z 59,7 %.

Ocena stanja populacije

Ocenjujemo, da je populacija jazbeca na celotnem območju zdrava, stabilna in vitalna, njena številčnost je v ponovnem porastu. Zastopanost vrste je enakomerna na vsem območju. Zdravstveno stanje je po zatonu stekline dobro, poginov zaradi boleznim sploh ne beležimo.

Cilj upravljanja s populacijo

S poseganjem v populacijo z odstrelom je treba številčnost zadržati na zdajšnjem nivoju. Prostorsko naj bo jazbec prisoten v vseh loviščih LUO, vendar vedno v mejah dopustnosti okolja, ki je opredeljena z medvrstnimi odnosi ter tudi s škodo na kmetijskih površinah, ki se pretežno pojavlja lokalno, lahko tudi v večjem obsegu.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Za doseg cilja bo tudi pri jazbecu še vedno potreben dovolj visok odzvem, ki se bo določal vsako leto sproti v letnih lovsko upravljavskih načrtih. Pri določitvi odvzema naj se upošteva ocena številčnosti in prostorske razporeditve, realizacija odstrela in ugotovljenih izgub, škode, medvrstni odnosi ter ocena zdravstvenega stanja - tudi garij. Lov naj se intenzivira v loviščih z malo divjadjo in habitatih gozdnih kur ter kmetijskih predelih s povečano škodo.

Kuna belica in zlatica

Prostorski okviri obravnave

Kuni se obravnava enotno, v okviru populacije Primorskega LUO. Zlasti kuna belica je razširjena po celotnem območju dokaj enakomerno, medtem ko je kuna zlatica izredno redka, vezana na bolj gozdnata območja.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem kune belice v preteklem obdobju z leti niha, višina je močno odvisna od višine izgub, pri katerih izstopa povoz. V zadnjih štirih letih je zaznaven naraščajoč trend odvzema, ki doseže vrh prav v zadnjem letu. V sledenju odstrela zaznavamo podobno nihajoč trend, ki v pogledu na 10-letno obdobje nakazuje padanje. Slednje je prav gotovo povezano s padanjem zanimanja lovcev za lov na kune. Stopnja realizacije načrtovanega odvzema v povprečju komaj preseže 50 % - kar ni dobro, vendar je pri tem treba upoštevati dejstvo, da je evidentiranje odstrela in izgub v nekaterih loviščih še vedno zelo slabo, če ne prav vprašljivo. Izgub je veliko, v povprečju 45,1 %. Skozi obdobje ta procent niha in sicer od 25 % do 65 %. Več kot 95 % izgub je nenaravnih in sicer v glavnem od prometa na cestah. Pri kuni zlatici je odzvem dosegel svoj vrh v letu 1996, v zadnjih letih se pri njej beleži le posamezne odvzeme, pa še tu podatki niso povsem preverljivi, kar da slutiti, da jo je belica močno izpodrinila in da je njena številčnost zelo nizka (v skupnem desetletnem odvzemu kun predstavlja zlatica le 1,3 %).

Ocena stanja populacije

Številčnost kune belice je relativno stabilna, morda celo v rahlem v porastu, ravno nasprotno pa je s kuno zlatico, ki postaja vse bolj redka. Zastopanost kune belice je na vsem območju dokaj enakomerna, nekoliko več jo je v istrskem LUB. Zdravstveno stanje kun je dobro, poginov zaradi boleznih ne beležimo.

Cilj upravljanja s populacijo

V območju naj bosta zastopani obe vrsti, v primerni številčnosti oz. v takem obsegu, da ne bodo porušeni medvrstni in znotrajvrstni odnosi. Pri kuni belici naj se ohranja sedanje stabilno stanje, v istrskem LUB oz. v predelih, kjer se intenzivneje upravlja z malo divjadjo, je treba kuno belico zadrževati v manjši številčnosti. V cilju ohranjanja prisotnosti kune zlatice naj se odstrel zelo omeji oz. naj se ga do nadaljnega ne izvaja.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Ukrepi v populaciji kun se določajo vsakoletno, v letnih načrtih. Temeljiti morajo na osnovi presoje stanja populacije, trenda številčnosti, zdravstvenega stanja, usklajenosti z okoljem, medvrstnih odnosih, pregleda odstrela v preteklem in posebej zadnjem letu, realizaciji načrtovanega odstrela po številu.

Načrtovanje ukrepov v populaciji kune belice je usmerjeno k ohranjanju sedanje stabilne številčnosti, v Istri in predelih, kjer se intenzivneje upravlja z malo divjadjo, tudi kot rahlo zmanjšanje njene številčnosti.

Poljski zajec

Prostorski okviri obravnave

Poljskega zajca, podobno kot vso malo divjad, obravnavamo v okviru lovsko upravljavskih bazenov (tudi ekoloških enot): Kras, Brkini in Istra.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem poljskega zajca v preteklosti niha, v grobem lahko povzamemo, da se stanje ne spreminja (skladno z odvzemom tudi številčnost), v letih okrog 2006 številčnost in z njo odvzem naraste, vendar v naslednjih letih zopet pade ter ostaja nekje na ravni izpred 10 let. Svoj vrh je odvzem dosegel leta 1998/99, potem pa je pričel upadati (tega leta je bilo v območju odvzetih 380 zajcev). Zadnja štiri leta se številčnost postopoma popravlja, predvsem to velja za istrski in kraški LUB. Skozi celotno obdobje je možno slediti velik delež izgub, v povprečju te dosegajo 31,6 % odvzema. Največ je izgub od prometa. Z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da je velik delež izgub tudi od zveri in ujed, ki jih je v območju precej, zajec pa je na vrhu njihovih prehranjevalnih potreb. Te izgube pa je praktično nemogoče dokazati.

Ocena stanja populacije

Njegova številčnost je s konca 90-ih let izrazito padla, kar lepo nakazuje tudi višina odvzema po letih. Vzroke za tako stanje v populaciji gre iskati v spremenjenih življenjskih razmerah, boleznih, močnejših negativnih vplivih kmetijske proizvodnje, vse večji uporabi pesticidov in drugih kemičnih pripravkov, vse večjemu zaraščanju površin in nenazadnje povečanemu številu potepuških psov, mačk, ujed ter ostalih plenilcev. Stanje se je v zadnjih letih nekoliko spremenilo in kaže nekoliko boljše sliko, tudi s tem, ko odvzem ponovno nekoliko narašča. Opažanja lovcev v spomladanskih mesecih prav tako nakazujejo rast številčnosti, izraziteje v istrskem in kraškem LUB. Dvig številčnosti v glavnem pripisujemo padcu številčnosti lisice ter zatonu nekaterih bolezni (kuge in bruceloze). Upamo, da smo negativni trend padanja številčnosti zajca zaustavili in ocenjujemo, da se na celotnem LUO stvari nekoliko popravljajo. Glede na pozitivno stanje zadnjih let pa še ni moč govoriti o znatnem dvigu številčnosti, uspeh gre iskati tudi v uporabi okolju prijaznejših škropliv oziroma počasnemu razmahu ekološkega kmetovanja.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj je povečanje številčnosti zajca kot vrste, ki je sposobna preživeti. V celotnem LUO bomo skušati povečati višino naravne populacije, v loviščih istrskega LUB tudi vzdrževati sedanjo številčnost.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Ukrepe v populaciji zajca bomo določevali vsakoletno in sicer se v letnih načrtih načrtuje spremljava populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub), čemur se prilagajamo tudi z našimi ukrepi za upravljanje s populacijo.

Načrtuje se odvzem. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator. Zelo veliko pozornost je treba posvečati evidentiranim poginom, ki so lahko posledica bolezni.

Fazan

Prostorski okviri obravnave

Fazana, podobno kot vso malo divjad, obravnavamo v okviru lovsko upravljavskih bazenov, v katerih se pojavlja slučajno, še najbolj kot posledica ostanka umetnih vlaganj. Le v Istri je nekaj naravnih fazanov.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Upravljanje s fazanom je bilo na celotnem Primorskem LUO v zadnjih desetletjih vedno zelo odvisno od umetnih vlaganj. Višina odvzema in njegova realizacija sta tako bila podvržena zlasti količinskemu vlaganju, vendar pa za pretekla leta ni točnih evidenc o številu vloženi in kasneje odvzetih fazanov. Še manj natančni so podatki o izgubah. Glede na izhodišča zadnjih let je količina vloženi kot tudi odvzetih fazanov najvišja v Istri.

Izgube predstavljajo v povprečju 2,2 % odvzema, kar prav gotovo ni realna slika stanja. V strukturi izgub prevladujejo plenilci.

Ocena stanja populacije

Prisotnost naravnega fazana (sposobnega preživeti v naravi) je ogrožena, lahko bi rekli, da ga razen na območju Istre ni. V Istri se pojavlja v loviščih Koper, Strunjan in Rižana ter njihovi okolici.

Tu je moč govoriti o številčnosti, ki je sposobna kot vrsta preživeti. Njegova prisotnost je v velikem delu LUO odvisna od vlaganj iz umetne vzreje, ki pa so žal še vedno večinoma namenjena predvsem izvajanju lova na malo divjad in lovnemu turizmu in ne dvigu številčnosti, za kar pa brez ustrezne priprave habitatov ne bo uspeha.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s fazanom je postopoma povečati njegovo številčnost na območjih, kjer so pogoji za njegov obstoj dobri (večje negozdne površine, lovišča obalnih lovskih družin, večja obdelana in neobdelana polja v celotnem LUO). Dokler je upanje v ohranitev fazana kot prostoživeče divjadi je cilj ohraniti vrsto v taki številčnosti, da je zmožna kot populacija preživeti. Slednje velja le za lovišča v istrskem LUB, kjer je še vedno nekaj t.i. naravnega fazana.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Upravljanje s fazanom in njegovo izkoriščanje z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije.

Načrtuje se odvzem. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator. Dodajanje fazanov v lovišča je ob lovu namenjeno tudi povečevanju številčnosti, zato mora biti nadzorovano (letni načrt lovišča, območni načrt) in usmerjeno v divjadi primerno okolje.

Dodajanje divjadi se po predlogu upravljavcev lovišč načrtuje okvirno z letnim lovsko upravljavskim načrtom.

Poljska jerebica

Prostorski okviri obravnave

Populacijsko območje obravnave poljske jerebice je LUO, podobno kot vso malo divjad pa jo prikazujemo v okviru lovsko upravljavskih bazenov.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Natančnejšo spremljavo vlaganj, ki so predpogoj za odstrel, vodimo le v zadnjih treh letih. Višina odvzema je vezana na količino vložene divjadi ter preživetja do izvedbe lova. Velika pomankljivost je evidentiranje izgub, zlasti izgub od zveri. V letu 2010 je bilo uplenjenih 5 (v letu 2009 - 13 kosov) poljskih jerebic, beležene pa so le 4 izgube (v letu 2009 - 32 kosov). V zadnjem letu ni podatka o izgubah od zveri oz. ujed, kar seveda ne izraža realne slike tudi glede na količino vloženi jerebic. Spolno razmerje odvzema se ni evidentiralo.

Vlaganja v življenjsko okolje so bila skromna. V večini lovišč (nekoliko bolje v loviščih istrskega bazena) se biotehničnih ukrepov za malo divjad skoraj ni opravljalo več, tu in tam se je izdelala kaka remiza, vendar je to izrazito premalo in nesistematično, zato problem male divjadi in z njo problem poljske jerebice ostaja.

Ocena stanja populacije

Poljska jerebica je prisotna le v nekaterih loviščih. Število živali je zelo odvisno od vlaganj. Trenutni način vlaganj z namenom revitaliziranja vrste ni učinkovit. Vlaganja so namenjena bolj lovu, ki bi moral biti sekundarnega namena.

Cilj upravljanja s populacijo

V območju je kar nekaj poljskih ekosistemov, v katerih je pomembno ohraniti in razširiti poljsko jerebico kot prostoživečo divjad. Cilj je ob ohranitvi vrste tudi zvišanje njene številčnosti ter ji z izvedbo biomeliorativnih ukrepov omogočiti, da kot populacija preživi, za kar pa prav gotovo ni edina rešitev le dodatno vlaganje iz umetne vzreje.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema naj bo vezana na količino vlaganj. Na mestih vlaganj naj se načrtuje odstrel do 10 % vloženi živali. Mesta izvajanja lova morajo biti natančno opredeljena v letnih načrtih lovišč, kjer se določi tudi čas izpusta ter predvideni čas lova. Lov naj se izvaja na do 1/2 območja vlaganj. Dodajanje in vlaganje se izvaja le na površinah z vnaprej pripravljenimi pogoji za življenje.

Raca mlakarica

Prostorski okviri obravnave

Raca mlakarica se obravnava enotno, v okviru populacije Primorskega LUO. Razširjena je po celotnem območju v povezavi s habitati vezanimi na vodo.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem race mlakarice v preteklem obdobju sicer niha, generalno pa izkazuje padajoč trend. Nihanje je posledica izgub, ki so v nekaterih letih bile izredno velike (v mejah od 0 – 78,3 % odvzema). V zadnjih petih letih izgub ne beležimo, kar kviri realno sliko stanja, odvzema ter uspešnosti načrtovanja upravljanja. Svoj vrh odvzem doseže v letu 2003 (skupaj odstrel in izgube 211 kosov), in je posledica tudi evidentiranja velikega števila izgub, ki naj bi jih povzročili plenilci.

Ocena stanja populacije

V LUO ima race mlakarica nekaj izredno ugodnih področij za razvoj - Škocjanski zatok, Sečoveljske in Strunjsanske soline, vodni zajetji Mola in Klivnik ter več območij ob rekah (Dragonja, Rokava, Rižana, Reka in Vipava). V zadnjih letih je moč opaziti, da se po šoku leta 1999 (pogin rac v Škocjanskem zatoku) številčnost race mlakarice v Istri popravlja.

S povečanjem del za izboljšanje življenjskih pogojev in ob pravilnem odstrelu tudi plenilskih vrst (lisica, kune) se upravičeno pričakuje postopen dvig njene številčnosti.

Cilj upravljanja s populacijo

Številčnost race mlakarice je na zadovoljivi ravni. S poseganjem v populacijo z odstrelom je treba številčnost zadržati na zdajšnjem nivoju. Prostorsko naj bo race mlakarica kot vrsta prisotna v vseh loviščih z večjimi mokrišči, v mejah dopustnosti okolja.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Ukrepi v populaciji race mlakarice se bodo določevali vsakoletno, v letnih lovsko upravljavskih načrtih. Temeljiti morajo na osnovi presoje stanja populacije (trends številčnosti, zdravstvenega stanja, usklajenosti z okoljem, medvrstnih odnosih), pregleda odstrela in izgub v preteklem in posebej zadnjem letu, realizaciji načrtovanega odstrela po številu in strukturi.

Ukrepi v populacijah race mlakarice naj bodo usmerjeni v zadrževanje zdajšnje številčnosti.

Dodajanje rac na naravne vodotoke praviloma ni dovoljeno. Izjemoma je dovoljeno le v njim primerno okolje, na lokacijah in območjih, urejenih za revitalizacijo populacije.

Sraka, Šoja in Siva vrana

Prostorski okviri obravnave

Vse tri vrste so stalno prisotne in na področju celotnega LUO. Za šojjo lahko rečemo, da je dokaj enakomerno zastopana po območju tudi v gozdovih, medtem ko sta sraka in siva vrana bolj vezani na urbana središča oz. kmetijske ekosisteme.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Glavne značilnosti upravljanja z omenjenimi vrstami so v tem, da do leta 2004 niso imele lovopusta ter da je interes lova na te vrste bil in je še vedno majhen (nekoliko več zanimanja in volje so pokazala le lovišča, v katerih se pojavljajo večje škode v sadovnjakih). Škode se v zadnjih letih povečujejo zlasti od šoj, pa čeprav jih večina lastnikov kmetijskih kultur še vedno ne prijavlja. Odstrel, še bolj pa evidence izgub, ostajajo težava, saj lovišča premalo pozornosti posvečajo tako lovu kot ostalemu dogajanju z vsemi tremi vrstami. Po razpoložljivih evidencah je odvzem šoj nihajoč, v zadnjih letih zopet narašča. Ugotavljamo, da številčnost šoj iz leta v leto narašča. V analizi odvzema ugotavljamo, da je najvišji odvzem šoj še vedno na Krasu, medtem ko se največ sivih vran in srak odvzame v Istri. Ista analiza nam kaže tudi dejstvo, da je številčnost srake v Brkinih izredno majhna ter da je vezana le na območja večje urbanizacije. Višina načrtovanega odvzema po letih je bila realna, vendar je njena realizacija vprašljiva, čeprav v povprečju dosega znosnih, pri šoji 76,9 %. Realizaciji načrtovanega posega v populacijo srake in sive vrane sta nekoliko slabši. Pri sraki je realizacija 51,4 %, pri sivi vrani pa 35,3 %. Interes lovcev za izvajanje lova na vse tri vrste je majhen.

Ocena stanja populacije

Omenjene vrste so prisotne na celotnem področju LUO, vendar jih obravnavamo ločeno po lovsko upravljavskih bazenih. V LUB je velika razlika v deležu življenjskega prostora glede na strukturo kmetijskih površin ter urbanizacijo. Omenjene vrste so se dobro prilagodile nastalim razmeram v okolju.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj je ohraniti omenjene vrste v takšnem številu, da normalno preživijo kot populacija in opravljajo svoje poslanstvo v naravnih ekosistemih. Zaradi večanja številčnosti šoj, s tem pa tudi škod (ob vinogradih in sadovnjakih), je treba odstrel te vrste skoncentrirati na omenjene kmetijske površine.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema se bo določevala in usklajevala letno ob upoštevanju vseh dejavnikov v okolju, oceni številčnosti ter trendih po posameznih vrstah. Višina in prostorska razporeditev odstrela bo vsakoletno podrobno opredeljena v letnih načrtih.

Ukrepi v populacijah naj bodo usmerjeni k vzdrževanju sedanje številčnosti, le pri šoji je treba v območjih sadovnjakov in vinogradov (predvsem v Brkinih) številčnost z odstrelom znižati. Pri sivi vrani naj bo odstrel v obsegu, ki ima za posledico čim manjši vpliv te vrste na malo divjad ali škode v kmetijskem prostoru.

Polh

Prostorski okviri obravnave

Po celotnem območju je razširjen dokaj enakomerno.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

V preteklem desetletju ni bilo urejeno sistematično zbiranje podatkov o odvzemu polhov. Prav tako v območju ni tradicije organiziranega lova na polha - polharjenja. Lov je potekal stihijsko, saj je bil dovoljen vsakomur v okviru predpisane lovne dobe in dovoljenih sredstev, ki se pri lovu uporabljajo.

Ocena stanja populacije

Za populacijo polha so značilna velika nihanja številčnosti med posameznimi leti, ki so posledica različnih prehranskih ponudb oz. razmer. O vplivu odvzema polhov iz narave na številčnost populacije ni nobenih dokazov, zato ocenjujemo, da dosedanji lov nima neposrednega vpliva na stanje populacije.

Cilj upravljanja s populacijo

Ohranitev sedanjega ugodnega stanja populacije.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Številčno odvzema ne načrtujemo, se pa korektno in natančno vodi evidence odvzema, s poudarkom na izgubah po vrstah, količini ter vzrokih, saj lahko le tako zagotovimo realen vpogled v dogajanje v samih populacijah.

Nutrija

Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave in pojavljanje nutrije na Primorskem je vezano zgolj na istrski LUB.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Po Uredbi o določitvi divjadi in njihovih lovnih dob (Ur. l. RS, št. 101/04) je nutrija postala divjad z lovno dobo preko celega leta. Kot tako jo moramo zato obravnavati v načrtu upravljanja z divjadjo na Primorskem LUO. V preteklih letih je bil odstrel slučajen, bolj zaradi interesa posameznih lovcev kot načrtnega posega v populacijo.

Ocena stanja populacije

Nutrija je v Primorsko LUO kot alohtnona in invazivna vrsta prišla z izpustom iz umetnega vzrejališča v Rižani ter se hitro in močno razširila na porečje reke Rižane ter v Osp. Številčno najmočneje je prisotna v okolici Kopra, Škocjanskem zatoku ter Luki Koper. Posamezno se pojavlja tudi v lovišču Strunjan. Vezana je na vodne ekosisteme, se hitro razmnožuje in v omenjenih območjih povzroča tudi nemalo škode na kmetijskih površinah ter spodkopavanju brežin nasipov.

Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z nutrijo je zmanjševanje številčnosti v cilju popolne redukcije vrste.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

V območju nutrijo označujemo kot neavtohtono vrsto, zato zanjo ne opravljamo nikakršnih del v okolju. Odstrel se številčno ne omejuje - je neomejen tako številčno kot strukturno, v smislu redukcije vrste. V kolikor želimo nutrijo zreducirati je treba lov nanjo intezivirati. Na površinah, kjer povzroča škodo, morajo lovišča izvajati načrtovani odstrel. Dovoljen je tudi lov s pastmi (dvigalko). Za doseg cilja bi moral biti lov na nutrijo dovoljen tudi na zavarovanih območjih.

Rakunasti pes

Prostorski okviri obravnave

O rakunastem psu imamo zelo malo podatkov, zato ga obravnavamo v okviru LUO.

Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

V preteklem desetletju v LUO ni slediti prisotnosti vrste.

Ocena stanja populacije

Razen evidentiranega odstrela v lovišču Gaberk Divača, ni slediti prisotnosti vrste.

Cilj upravljanja s populacijo

Zaradi nepoznavanja njenega vpliva na okolje, kot tujerodna in invazivna vrsta, v prostoru LUO ni zaželen. Ob pojavu rakunastega psa v LUO je zato cilj izločitev vseh osebkov.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Upošteva se lovno dobo se odstrel vse opažene osebke rakunastega psa. Zagotovi se vodenje evidenc o pojavnosti in odvzemu po loviščih.

2 UVOD

Namen Lovsko upravljavskega načrta za V. PRIMORSKO lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020 je, da se na podlagi analize preteklega upravljanja s populacijami divjadi in njihovim življenjskim okoljem, sedanje ocene stanja populacij ter presoje naravnega ravnovesja in usklajenosti z okoljem, določijo cilji, usmeritve in ukrepi za zagotovitev trajnostnega upravljanja s populacijami divjadi in primernega življenjskega okolja za prihodnje desetletno obdobje.

V letu 2008 je pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur. l. RS, št. 17/2008), ki je med drugim določil, da se dolgoročni načrt lovsko upravljavskega območja in dolgoročni načrt gozdnogospodarskega območja pripravita kot skupen gozdnogospodarski in lovsko upravljavski načrt območja v skladu z zakonom, ki ureja gozdove. Zato je pričujoči načrt že drugi dolgoročni načrt za V. PRIMORSKO lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020, ki nadomešča predhodnega za obdobje 2007 – 2016.

Načrt bo v nadaljevanju predstavljal osnovo vsem bodočim letnim načrtom lovsko upravljavskega območja in bo služil kot strategija upravljanja s populacijami divjadi in njenim okoljem v naslednji dekadi. Izdelan je na osnovi številnih zelo podrobnih analiz dogajanj tako v populacijah kot tudi v njenem življenjskem okolju v preteklem desetletju. Vsi podatki se skladno s predmetno zakonodajo sistematično zbirajo v okviru evidenc lovsko upravljavskega območja in se jih nadgrajuje z dodatnimi raziskovanji s področja divjadi in lovstva. Načrt vključuje tudi novejšo ugotovitve s področja upravljanja s populacijami divjadi, prav tako pa upošteva strategije drugih uporabnikov prostora.

Načrt za V. PRIMORSKO lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020 je izdelan skladno z:

- Zakonom o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št.16/04), Odločbo US (Ur.l. RS, št. 120/06) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/08)
- Zakonom o gozdovih (Ur.l. RS, št.30/93) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l. RS, št. 76/02 in 110/07),
- Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/2010),
- Odlokom o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l., RS št. 110/04),
- Odlokom o loviščih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur. l. RS št. 128/04),
- Uredbe o določitvi divjadi in lovnih dob (Ur.l. RS št. 101/04),
- Osnutkom ON – gozdnogospodarski del za Kraško gozdnogospodarsko območje za obdobje 2011-2020
- Navodili za usmerjanje razvoja populacij divjadi v Sloveniji (izdelana na Oddelku za gozdne živali in lovstvo in usklajena z lovskimi organizacijami v letu 2011) in
- Predlogo za izdelavo lovsko upravljavskega dela ON, izdelano na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ZGS, januarja 2011.

Za pogosteje uporabljene izraze so v pričujočem načrtu uporabljene naslednje okrajšave:

- LUO – V. PRIMORSKO lovsko upravljavsko območje,
- LUB – lovsko upravljavski bazen,
- LD – lovska družina,
- LPN – lovišče s posebnim namenom,
- EE – ekološka enota,
- GGO – KRAŠKO gozdnogospodarsko območje,
- ZGS – Zavod za gozdove Slovenije.

3 OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA

3.1 Opis lovsko upravljavskega območja in pomen za upravljanje z divjadjo

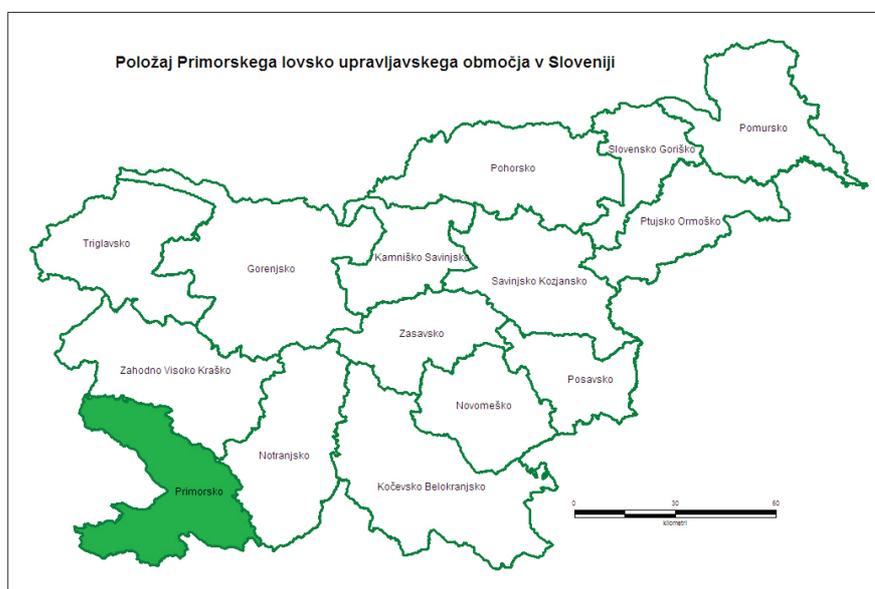
Primorsko LUO se razteza ob meji z R Italijo po celotnem območju slovenskega Krasa, na skrajnem severu do reke Vipave, preko Brij, Erzolja, Štanjela in Vrhov, preko Vremščice (1027 m n.v.), čez Košansko in Vremsko dolino, preko celotnih Brkinov, Čičarije, na mejo z Republiko Hrvaško ter po njej, mimo Slavnika (1028 m n.v.), Kojnika (807 m n.v.) na območje celotne slovenske Istre.

Območje je zelo razgibano, večinoma gričevnato, zajema tako površine tik ob morju, kakor tudi posamezne vrhove nad 1000 m n.v.

Geološko podlago v večjem delu - 60 % predstavljajo apnenci (Kras, Čičarija) s tipično pokrajino in vsemi značilnostmi in pojavi kraškega sveta. Preostali del - 40 % predstavljajo geološko, petrografske in orografske specifični flišni sedimenti (Brkini, Istra). Tudi klimatsko je območje zelo raznoliko, saj se v njegovem severnem in osrednjem delu ter ob morju izraža submediteranska, vzhodnem delu pa bolj kontinentalna klima.

Primorsko LUO predstavlja jugozahodni del Slovenije, na svojem severnem delu meji na Zahodno-visokokraško, na vzhodnem pa na Notranjsko LUO.

Območje je sestavljeno tako z obalnim pasom, gričevjem kot tudi z vrhovi nad 1000 m n.v. Obala je predel, kjer so pogoji za življenje male divjadi še dokaj dobri. Najpomembnejši del območja z vidika divjadi in njenega življenjskega okolja predstavljajo Čičarija, Brkini ter širše območje okrog Vremščice. To so namreč večji kompleksi strnjjenih gozdov, ki divjadi nudijo dovolj hrane, prostora ter kritja. V tem območju se je v zadnjem desetletju močneje povečala številčnost jelenjadi in divjega prašiča, stalno so prisotne velike zveri (medved in volk). Kras z vse večjim zaraščanjem izgublja na tradicionalnem izgledu in s tem tudi na vrstah divjadi, ki so bile v preteklosti v teh krajih pogoste (zajec, fazan, jerebica, kotorna,...). Močno se je uveljavila visoka divjad (srnjad, divji prašič in jelenjad). Prisotnost velikih zveri je pogostejša.

Slika 1: Položaj lovsko upravljavskega območja v Sloveniji

3.2 Krajinsko ekološke značilnosti lovsko upravljavskega območja

Primorsko LUO se razteza na površini 140.541 ha, kar v grobem pomeni skoraj celo Kraško gozdnogospodarsko enoto. Po podatkih ZGS gozdne površine pokrivajo 80.771 ha. Gozdnatost je 57,47 %. V območju se kmetijske površine še zaraščajo, v gozdnem prostoru 1.582 ha, izven gozdnega prostora pa še 6.063 ha. Skupni delež površin v zaraščanju je 7.645 ha ali 5,44 %.

Gozdovi v kraškem delu območja so predvsem termofilni listavci (mali jesen, črni gaber, puhavec), nasadi črnega bora in hrastovi gozdovi, v brkinskem delu hrastovi in bukovi gozdovi ter v istrskem delu gozdovi termofilnih listavcev in nasadi bora.

Geološko podlago v območju sestavljajo apnenci in flišni sedimenti, temu primerno so zastopane tudi posamezne gozdne združbe:

Preglednica 1: Površina in delež gozdnih združb

Skupina gozdnih združb oz. rastišč	Površina	Delež
GOZDNA ZDRUŽBA (<i>Veselič in Kutnar, 2010</i>)	ha	%
1. gradnova-belogabrovja na karbonatnih in mešanih kamninah	1.834,30	2,12
PRIMORSKO BELOGABROVJE IN GRADNOVJE	1.834,30	2,12
2. podgorska bukovja na silikatnih kamninah	20.022,94	23,16
KISLOLJUBNO GRADNOVO BUKOVJE	20.022,94	23,16
3. gorska, zgornjegorska in subalpinska bukovja na karbonatnih in mešanih kamninah	307,47	0,36
PRIMORSKO GORSKO BUKOVJE	307,47	0,36
4. toploljubna bukovja	7.370,00	8,52
PRIMORSKO BUKOVJE	7.370,00	8,52
5. gozdovi in grmišča toploljubnih listavcev	56.928,11	65,85
PRIMORSKO GRADNOVJE Z JESENSKO VILOVINO	7.777,70	8,99
TOPLOLJUBNO PRIMORSKO HRASTOVJE	49.150,41	56,86

Kraško gozdnogospodarsko območje v celoti zajema submediteransko fitogeografsko območje. V geografskem smislu pa obsega celotno paleto spreminjajočih se naravnih pogojev od morja do kontinentalnega dela Krasa in Brkinov, združuje dve osnovni matični podlagi, apnenec na 60 % in fliš na 40 % območja, ki se pogosto tudi prepletata. Močan vpliv na pojavljanje in vrsto vegetacije ima tudi orografija, predvsem na območju fliša. Več tisočletij je močan vpliv intenzivne izrabe prostora v kmetijske namene, zlasti paša, povzročil tudi velike spremembe glede ohranjenosti rastišč. Ponovna ogozditev krasa z borom ter proces zaraščanja, ki je v drugi polovici zadnjega stoletja zajel celotno območje, sta oblikovala gozdne sestoje, ki se precej razlikujejo od klimaksne podobe, uvrščanje teh rastišč v naravne gozdne združbe pa je zelo oteženo.

Trenutno stanje gozdne vegetacije se zaradi stoletnih posegov človeka ter njegovega gospodarjenja v polpreteklem obdobju le počasi približuje potencialni naravni podobi kraških gozdov.

V gozdovih je izločenih šest gozdnih rezervatov, v katerih izvajanje lova ni posebno omejeno. V rezervatih ni dovoljeno izvajanje biotehniških del - ne sme se postavljati prež, krmišč in solnic ter opravljati biomeliorativnih del. Skupna površina rezervatov je 194 ha.

Preglednica 2: Gozdni rezervati

zap.št.	rezervat	površina
1401	NAD BRANIŠKIM GRADOM	9,47 ha
1402	ČUK	17,12 ha
1405	VOLNIK	46,07 ha
1411	PLEŠIVSKI GOZD	40,29 ha
1412	KOJNIK	31,01 ha
1414	KRKAVŠKA KOMUNELA	50,81 ha
	skupaj	194,77 ha

Iz programa dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč v R Sloveniji lahko po strukturi površine LUO razdelimo:

Preglednica 3: Struktura zemljišč

kultura	površina v ha	delež v %
njive (obdelano polje)	2.978,51	2,1
travne površine	29.550,31	21,0
intenzivni sadovnjaki	456,26	0,3
travniški sadovnjaki	1124,68	0,8
vinogradi	4218,56	3,0
oljčniki	1745,84	1,2
vodne (sladko) površine	459,33	0,3
zamočvirjene površine, trstičje	123,21	0,1
gozd	85181,16	60,6
drevesa in grmičevje	2267,78	1,6
neobdelane kmet. pov. oz povr. v zaraščanju	4478,96	3,2
urbano	7931,22	5,6
ostalo	16,95	0,0
SKUPAJ LUO	140532,77	100

Po preskrbi z vodo lahko celotno LUO razdelimo na dva dela. Prvi predstavljata Kras in Čičarija, kjer ni tekočih voda (razen reke Vipave) in je problem oskrbe z vodo velik, drugi pa Istra in Brkini, kjer je nekaj večjih površinskih tekočih voda (Reka, Dragonja, Rižana), veliko je izvirov ter hudourniških potokov.

Na Krasu se problem vode rešuje z izdelovanjem in vzdrževanjem kalov in vodnih korit.

Za divjad so, poleg prej omenjenih rek in potokov, najpomembnejši kali. Večja mokrišča: Škocjanski zatok, Strunjanske in Sečoveljske soline ter vodna zajetja Klivnik I in II ter Mola. Na teh območjih živijo, gnezdijo ali prezimujejo najrazličnejše vrste ptic.

V okviru Primorskega lovsko upravljavskega območja lahko v grobem izločimo tri velike ekološke enote:

- **KRAS,**
- **BRKINI,**
- **ISTRA,**

ki se med seboj zelo razlikujejo tako po matični podlagi kot po rastlinski sestavi. Pogoji za življenje in razvoj divjadi so v teh enotah zelo različni, temu primerna je tudi naselitev in zastopanost posameznih vrst divjadi.

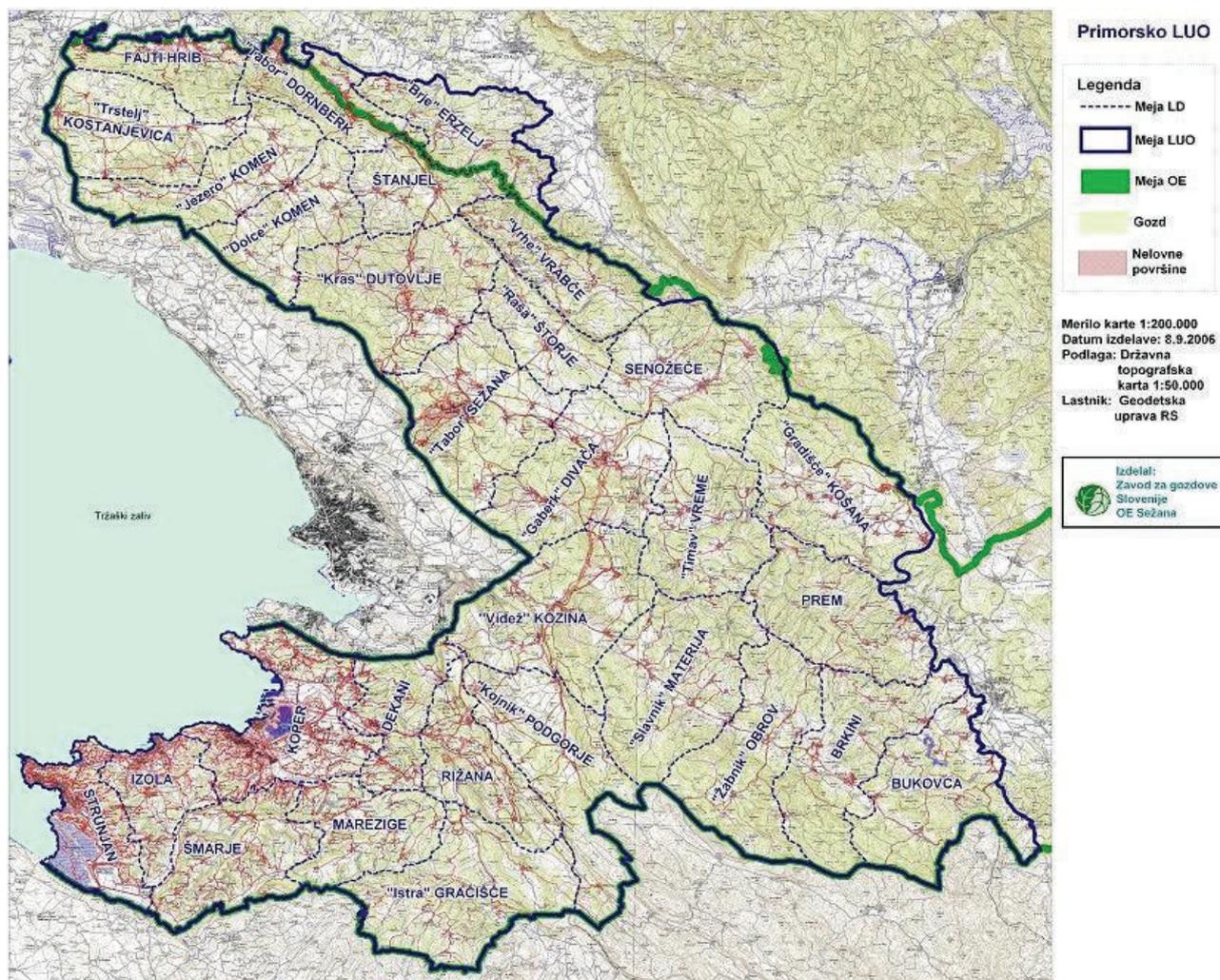
- **KRAS** delimo na spodnji Kras (velik delež kmetijskih površin, vinogradi) in zgornji Kras (tu je delež gozdov večji, gozdovi so že v strnjeni obliki in mestoma prehajajo v klimaksno vegetacijo značilno za submediteran, velik delež pripada zaraščajočim kmetijskim površinam) ter Vrhe (geografsko ločena enota, na eni strani omejena z dolino reke Raše, na drugi z Vipavsko dolino, delež gozdov je velik, predvsem so to gozdovi hrasta, kostanja, ki nudijo ugodne življenjske pogoje za divjad, tu so pomembne tradicionalne migracijske poti divjadi med Krasom in Trnovskim gozdom).
- **BRKINI**, v katere vključujemo celotne Brkine z Vremščico (kot veliko strnjeno enoto gozda na prehodu iz Snežniško-Javorniškega masiva na Kras), ki se neposredno spaja iz Senožeškega podolja na Slavenski ravniki v Notranjskem LGO, Košansko in Vremsko dolino (velika gozdnatost, nasadi, velika zaraščenost, zapuščeni sadovnjaki) ter Čičarijo (veliki, strnjeni kompleksi gozda brez naselij, velika prostranstva, velik delež bukovih gozdov).
- **ISTRA**, ki vključuje Kraški rob (geomorfološki in klimatski prehod iz kontinentalnejšega dela v primorski, v vegetacijskem smislu oblikuje ekotonsko območje, ki zaradi svojih razsežnosti in specifičnosti zasluži samostojno obravnavo), Šavrine (nesklenjeni gozdovi se pojavljajo v jarkih, pretežno na severnih pobočjih, južna pobočja so še vedno kmetijska, značilna so

negozдна poseljena slemena, med posameznimi gozdnimi zaplatami so večje intenzivne kmetijske površine, katerih delež se povečuje v smeri proti morju, gričevnat svet, vinogradniško območje) in obalni pas (pas ob morju, izjemno nizka gozdnatost, gozd le v manjših zaplatah, v prostoru prevladujejo kmetijske površine in infrastrukturni objekti – območje goste poseljenosti).

3.3 Lovišča v lovsko upravljavskem območju

Preglednica 4: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

ŠIFRA LOVIŠČA	IME LOVIŠČA	SKUPNA POVRŠINA (ha)	LOVNA POVRŠINA (ha)	DELEŽ GOZDA (%)
0501	FAJTI HRIB	2.885,86	2.723	67
0502	TRSTELJ - KOSTANJEVICA	4.596,34	4.491	61
0503	TABOR - DORNBERK	3.021,85	2.903	60
0504	JEZERO - KOMEN	4.194,63	4.101	63
0505	KOMEN - DOLCE	3.757,72	3.668	54
0506	BRJE - ERZELJ	3.914,48	3.808	54
0507	ŠTANJEL	2.806,16	2.711	51
0508	KRAS - DUTOVLJE	6.270,61	6.075	57
0509	VRHE - VRABČE	3.587,01	3.480	67
0510	RAŠA - ŠTORJE	2.676,41	2.622	52
0511	TABOR SEŽANA	5.883,33	5.432	54
0512	GABERK - DIVAČA	5.762,51	5.474	53
0513	SENOŽEČE	5.555,07	5.387	60
0514	VIDEŽ - KOZINA	6.564,39	6.337	63
0515	TIMAV - VREME	4.998,80	4.987	69
0516	GRADIŠČE - KOŠANA	6.275,48	6.050	59
0517	PREM	5.126,00	5.047	72
0518	BUKOVCA	5.617,52	5.513	66
0519	BRKINI	5.542,38	5.049	65
0520	ŽABNIK - OBROV	5.673,69	5.525	69
0521	SLAVNIK - MATERIJA	6.585,02	6.490	68
0522	KOJNIK - PODGORJE	5.881,63	5.763	47
0523	RIŽANA	3.657,67	3.438	58
0524	ISTRA - GRAČIŠČE	6.502,23	6.386	56
0525	MAREZIGE	3.673,09	3.555	55
0526	DEKANI	3.016,06	2.840	55
0527	KOPER	5.589,42	4.290	14
0528	ŠMARJE	4.635,49	4.428	46
0529	IZOLA	2.867,97	2.519	25
0530	STRUNJAN	3.422,90	2.070	11
	SKUPAJ:	140.541,82	133.162	

Slika 2: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

Topografska karta LUO se nahaja na spletni strani ZGS: <http://prostor.zgs.gov.si/pregledovalnik/>

3.4 Lovišča v upravni organiziranosti lovsko upravljavskega območja

Preglednica 5: Lovišča v upravni organiziranosti v lovsko upravljavskem območju

ŠIFRA LOVIŠČA	NAZIV LOVIŠČA	UPRAVNA ENOTA	OBČINA	GOZDNO GOSPODARSKO OBMOČJE
0501	FAJTI HRIB	Gorica	Gorica	Kraško
0502	TRSTELJ - KOSTANJEVICA	Gorica	Miren-Kostanjevica	Kraško
0503	TABOR - DORNBERK	Gorica	Gorica	Kraško
0504	JEZERO - KOMEN	Sežana	Komen	Kraško
0505	KOMEN - DOLCE	Sežana	Komen	Kraško
0506	BRJE - ERZELJ	Ajdovščina	Ajdovščina	Kraško
0507	ŠTANJEL	Sežana	Komen	Kraško
0508	KRAS - DUTOVLJE	Sežana	Sežana	Kraško
0509	VRHE - VRABČE	Sežana	Sežana	Kraško
0510	RAŠA - ŠTORJE	Sežana	Sežana	Kraško
0511	TABOR SEŽANA	Sežana	Sežana	Kraško
0512	GABERK - DIVAČA	Sežana	Divača	Kraško
0513	SENOŽEČE	Sežana	Divača	Kraško
0514	VIDEŽ - KOZINA	Sežana	Hrpelje-Kozina	Kraško
0515	TIMAV - VREME	Sežana	Divača	Kraško
0516	GRADIŠČE - KOŠANA	Postojna	Pivka	Kraško
0517	PREM	Ilirska Bistrica	Ilirska Bistrica	Kraško
0518	BUKOVCA	Ilirska Bistrica	Ilirska Bistrica	Kraško
0519	BRKINI	Ilirska Bistrica	Ilirska Bistrica	Kraško
0520	ŽABNIK - OBROV	Sežana	Hrpelje-Kozina	Kraško
0521	SLAVNIK - MATERIJA	Sežana	Hrpelje-Kozina	Kraško
0522	KOJNIK - PODGORJE	Koper	Koper	Kraško
0523	RIŽANA	Koper	Koper	Kraško
0524	ISTRA - GRAČIŠČE	Koper	Koper	Kraško
0525	MAREZIGE	Koper	Koper	Kraško
0526	DEKANI	Koper	Koper	Kraško
0527	KOPER	Koper	Koper	Kraško
0528	ŠMARJE	Koper	Koper	Kraško
0529	IZOLA	Izola	Izola	Kraško
0530	STRUNJAN	Piran	Piran	Kraško

3.5 Obore

V LUO je aktivnih osem obor. Vse obore v območju so kombinacija pašnika, travnika (v zaraščanju) in gozda, razen obor Loka, Portorož in Hudi log, ki so izven gozda in so namenjene za vzrejo male divjadi. Obore so izdelane v skladu z določili stroke. Prehajanje živali iz obor v prosto naravo ni mogoče.

Za postavitev morebitnih novih obor v prihodnosti, kakor tudi povezanost s škodo oziroma pobegi v prosto naravo, je potrebno upoštevati določila Zakona o gozdovih (Ur. l. RS, št. 30/93) in Zakona o ohranjanju narave (ZON – Ur. l. RS, št. 56/99). Zakon o ohranjanju narave v 21. in 22. členu določa pogoje za postavitev obore, namenjene gojitvi – reji divjih živali. Fizična ali pravna oseba, ki namerava gojiti živali v obori mora za to pridobiti ustrezna dovoljenja s področja varstva okolja in urejanja prostora. Gojitev živali in označitev mora potekati na način, ki ga predpisuje predmetna zakonodaja s področja živinoreje in veterine. V primerih nameravanih postavitve novih obor se pri izdajah potrebnih soglasij in mnenj do izdaje podrobnejšega predpisa pristojnega ministrstva upošteva interna navodila ZGS za obore. V teh navodilih so navedena merila za postavitev obor: upravna merila na podlagi 2. alineje 8. člena Pravilnika o zahtevnih, manj zahtevnih in enostavnih objektov, o pogojih... (Ur. l. RS, št. 114/03), lovskogojitvena merila, gojitveno-tehnična merila, potreben načrt gojitve in primerne vrste divjadi za gojitev.

Lastnik gojenih živali mora skrbeti, da živali ne uidejo iz obor. V primeru pobega mora lastnik takoj obvestiti lovsko inšpekcijo, pristojnega upravljavca lovišča in Zavod za gozdove Slovenije. Tudi upravljavec lovišča v primeru, ko opazi pobeg živali iz obore o tem obvesti lovsko inšpekcijo, ZGS in lastnika obore. Za škodo, ki jo povzročijo pobegle živali, odgovarja lastnik ne glede na krivdo. V primeru, da se gojene živali pojavijo v prosti naravi, ima lastnik osem dni časa, da jih odlovi in jih spravi nazaj v ograjeno površino, sicer se pobegle živali štejejo za prosto živečo divjad. O nadaljnjem ravnanju s pobeglo divjadjo odloča ZGS v skladu s strokovnimi usmeritvami iz načrtov LUO, ter v dogovoru z upravljavci lovišč/LPN in lovsko inšpekcijo. Avtohtone vrste, ki po navedenem roku ostanejo zunaj obore, upravljavec praviloma lovi skladno s potrjenim načrtom lovišča in predpisanimi lovnimi dobami, enako velja tudi za alohtone vrste, ki so v okolici obore predmet upravljanja, medtem ko je alohtone vrste v območju upravljavca(ev), kjer se z njimi ne upravlja, potrebno čimprej izločiti iz naravnega okolja ne glede na lovno dobo, o čemer odloča na predlog ZGS lovsko inšpekcija z izdajo potrebnih dovoljenj. Enako velja tudi za vse osebkne vrste gojene divjadi, ki so pobegnile iz obore in kažejo atipično obnašanje, ki ni prilagojeno na naravno okolje (približevanje naseljem, ljudem, ...). Po prenehanju gojenja divjadi v obori, je investitor dolžan v roku 6 mesecev odstraniti ograjo, sanirati morebitne poškodbe na površini, ki je bila ograjena in obvestiti krajevno pristojnega delavca Zavoda za gozdove Slovenije.

Preglednica 6: Seznam obor v lovsko upravljavskem območju

Zap. št.	KRAJEVNO IME	LOVIŠČE	POVRŠINA (ha)	VRSTA DIVJADI	OPOMBE
1.	ZAJČEVICA	Senožeče	12,26	damjak, jelen	soglasje ZGS
2.	VELIKI DOL	Kras Dutovlje	5,50	jelen, muflon, divji prašič	soglasje ZGS
3.	BUBEC	Prem	1,37	damjak	soglasje ZGS
4.	KRIŽ	Kras Dutovlje	4,21	damjak	soglasje ZGS
5.	FINIDA	Žabnik Obrov	1,35	damjak	
6.	PORTOROŽ	Strunjan	0,03	fazan	
7.	HUDI LOG	Trstelj Kostanjevica	0,04	fazan	
8.	LOKA	Rižana	0,19	fazan	

4 ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU

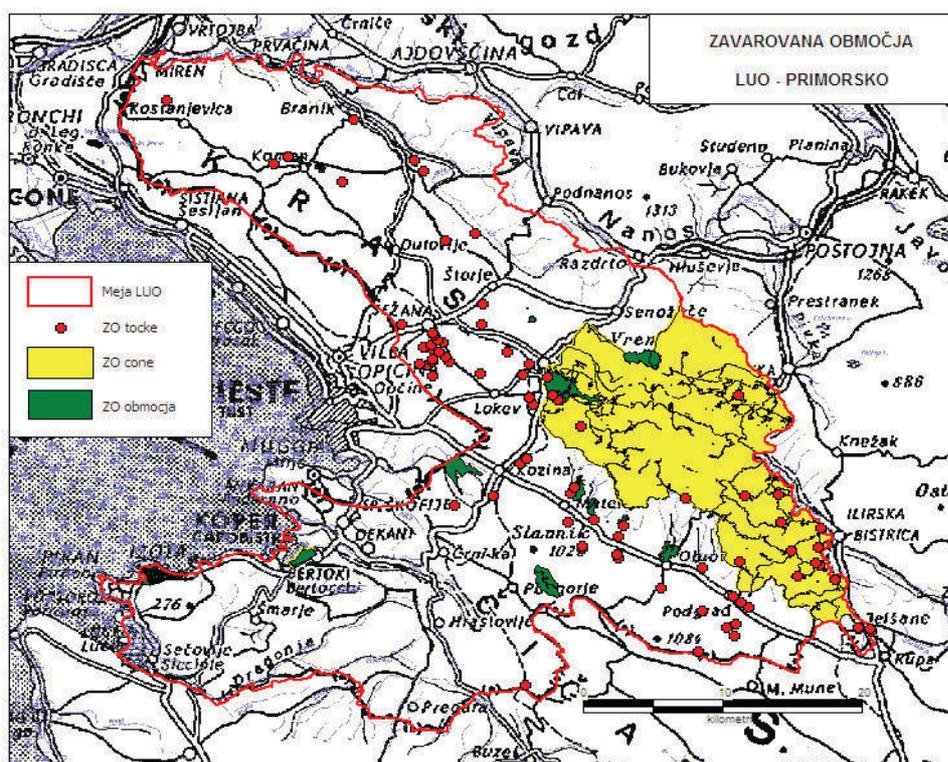
4.1 Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je Vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj Vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park.

Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presajo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 7.1 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi

<http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN.>

Slika 3: Zavarovana območja v lovsko upravljavskem območju

Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemne jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter

njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON).

Splošne varstvene usmeritve

Posegi in dejavnosti zunaj naravnih vrednot, na območju vpliva na naravno vrednoto, se izvajajo tako, da vpliv posega ali dejavnosti ne povzroči uničenja ali bistvene spremembe lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto, ali uničenja naravne vrednote (6. člen Uredbe o zvrsteh naravnih vrednot).

Za potrebe priprave načrtov rabe naravnih dobrin se območje vpliva na naravno vrednoto opredeli glede na nameravani poseg ali dejavnost na podlagi naslednjih izhodišč:

- za hidrološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto območje porečja ali dela porečja, v katerem se naravna vrednota nahaja,
- za podzemno geomorfološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto površje nad podzemno jamo ter, če je naravna vrednota vodna podzemna jama, porečje voda, ki tečejo v podzemno jamo,
- za naravne vrednote drugih zvrsti je območje vpliva na naravno vrednoto območje, v katerem vplivi posegov in dejavnosti človeka lahko ogrozijo tiste lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto: za geomorfološke in geološke naravne vrednote je to zlasti njihova stabilnost, za botanične, zoološke, ekosistemske in drevesne naravne vrednote je to zlasti kvaliteta habitatov rastlin in živali.
- naravno vrednoto se lahko uredi za obisk javnosti z nadelavo poti, razgledišč, počivališč, postavitvijo ograj, tabel z informacijami, opozorili in podobno, vendar tako, da se bistveno ne spremenijo lastnosti naravne vrednote. Naravno vrednoto ali njen del, ki je posebej občutljiv na fizične učinke hoje, ki jih povzročijo obiskovalci, se uredi tako, da se onemogoči ogrožanje naravne vrednote.

Podrobnejše varstvene usmeritve

Površinske geomorfološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹. Naravnih vrednot označenih z »V« naj se z gradnjo lovskih objektov ne spreminja.
- Zemeljska dela (izravnavanje, poglobljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) naj se na naravni vrednoti ne izvaja. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranjajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena.
- Odpadkov in drugega materiala naj se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- Na naravni vrednoti se lahko izvaja takšne športne in rekreacijske aktivnosti, zaradi katerih se bistveno ne spreminjajo fizične lastnosti naravne vrednote (npr. z obsežnim odstranjevanjem skal, pritrjevanjem klinov, jeklenih vrvi in podobnim).
- Vegetacijo na naravni vrednoti se lahko odstrani le v primeru, da se s tem omogoči dostop, izboljša vidnost ali prepreči vpliv rastlinstva na vrednoto.

Podzemeljske geomorfološke naravne vrednote

- Sigastih tvorb in drugega jamskega inventarja se ne poškoduje, uničuje, odstranjuje, odnaša,
- tekočih odpadkov se ne odvaja v jamo in se jih ne izliva v jami,
- v jamo se ne vnaša organskih snovi.

Na površju nad znanimi rovi jame, v vplivnem območju ponornic:

- Gradnja objektov (tudi lovskih objektov) se ne izvaja, zemeljsko površje se ne spreminja,
- vibracij zaradi eksplozij ali iz drugih virov se ne povzroča,

- vegetacijsko odejo, vključno z njenim odstranjevanjem, se spreminja le v takšnem obsegu, da se ne ali bistveno ne spremenijo kakovostne (kemične) in količinske lastnosti pronicajoče vode,
- ne slabša se kvalitete vod, ki tečejo v jamo,
- uporablja naj se biološko razgradljiva olja,
- onemogoči naj se vnos soli v vodne biotope.

V jamskem vhodu in njegovi neposredni okolici:

- Enostavne objekte (tudi lovske), ki nimajo vsebinske povezave z naravno vrednoto, se namešča v takšni oddaljenosti, da se vidna podoba jamskega vhoda ohranja nespremenjena,
- v vegetacijsko združbo v jamskem vhodu se ne posega s fizičnim uničevanjem, spreminjanjem vrstne sestave ipd. Obseg odstranitve vegetacije sme biti tolikšen, da se ohranijo obstoječe lastnosti mikroklimе v jamskem vhodu in jami,
- umeščanje krmišč in solnic naj bo na takšni oddaljenosti od jamskih vhodov, da ne prihaja do neposrednega vnosa soli in organskih snovi v jame.

Za vse jame s statusom naravna vrednota veljajo omejitve, ki so podane z Zakonom o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 2/04). Varstveni režim je določen v 18. in 19. členu, obisk je določen v 14., 15., 16. in 17. členu, gradnja objektov je določena v 21. in 22. členu Zakona o varstvu podzemnih jam.

V letu 2006 je bil sprejet Pravilnik o sporočanju podatkov o podzemnih jamah (Ur. l. RS, št. 120/06), katerega namen je zbiranje in izpopolnjevanje podatkov o jamah. V 8. členu omenjenega pravilnika je opredeljen obseg sporočanja popolnejšega podatka za že znano jamo, vključno z natančnejšo določitvijo lege vhoda v že znano jamo. V kolikor razpolagate s takšnimi podatki, jih sporočite Inštitutu za raziskovanje krasa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

Geološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti, (tudi lovski objekti), se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Zemeljska dela (izravnavanje, poglobljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) naj se na naravni vrednoti ne izvaja. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranjajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena.
- Delov naravne vrednote se ne lomi, razbija, odkopava ali odnaša v takem obsegu, da se uniči nahajališče oziroma okrne lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto.
- Z namenom preprečitve erozije, neugodnega delovanja atmosferilij in vegetacije se naravno vrednoto lahko fizično zaščiti (prekrije), odstrani vegetacijo in podobno.

Hidrološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Ne slabša se kvalitete vode. Uporablja naj se biološko razgradljiva olja.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Odpadkov in drugega materiala, vključno z odpadnim izkopnim ali gradbenim materialom, se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- V obrežno vegetacijo se posega s sekanjem, obsekavanjem, redčenjem, zasajanjem tako, da se bistveno ne spremenijo fizikalne lastnosti obrežja.

Botanične naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Združbo rastišča se spreminja z izkrčenjem gozda oziroma posameznih dreves, s pogozditvijo, oranjem in podobno le toliko, da se bistveno ne spremenijo življenjske razmere na rastišču.
- Rastlin se ne požiga, nabira, izkoreninja, lomi ali drugače poškoduje ali uničuje.
- Sestave biocenoze se ne spreminja z vnašanjem rastlin tujerodnih in rastišču neustreznih vrst.
- Na naravni vrednoti se ne uporablja kemičnih sredstev za uničevanje živali in rastlin.
- Na naravni vrednoti, kjer se rastišče vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spreminjata glede na tradicionalen način gnojenja, na rastišča se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin, po možnosti se kosi po semenitvi.

Zoološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Posege, dejavnosti in aktivnosti na naravni vrednoti se izvaja tako, da se način in čas opravljanja posegov, dejavnosti in aktivnosti kar najbolj prilagodita življenjskim ciklom živali; posege, dejavnosti in aktivnosti se izvaja v času, ki ne sovпада z obdobji, ko živali potrebujejo mir, npr. sekanje grmišč se opravlja izven obdobja gnezdenja ptic, gozdarska in druga opravila, ki lahko uničijo gnezda ali mladiče, se opravljajo po gnezdenju ali poleganju mladičev in na način, da se živali lahko umaknejo.
- Živali se ne vznemirja, preganja, nabira, zastruplja ali drugače uničuje.
- Sestave zoocenoze se ne spreminja z naseljevanjem živali tujerodnih vrst.
- Odstranjevanje ali spreminjanje vegetacije, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Eksploziji ali drugih dejanj, ki povzročajo močan hrup ali vibracije, se ne izvaja.
- Rekreatijske in športne aktivnosti se preusmerja na spoznavanje in doživljanje narave.

Ekosistemske naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹,
- odstranjevanje ali spreminjanje vegetacije, spreminjanje vodnih razmer (npr. osuševanje, poplavitve), spreminjanje temperature vode, spreminjanje kislosti oziroma alkalnosti tal, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje, vključno z odlaganjem odpadnih materialov naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto,

¹ Lovski objekti naj se ne gradijo na točkovnih naravnih vrednotah, na območjih naravnih vrednot, ki niso označene z »V«, pa naj bodo umeščene le izjemoma (tam kjer res ni druge možnosti). Pri tem naj se ne spreminja in uničuje lastnosti, zaradi katerih so bili naravni pojavi razglašeni za naravne vrednote.

- na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote postopoma odstrani oziroma premesti na primernejše lokacije izven območja naravne vrednote,
- sestave biocenoze se ne spreminja z naseljevanjem živali in rastlin tujerodnih in rastišču neustreznih vrst,
- na naravno vrednoto se ne vnaša gensko spremenjenih organizmov,
- na naravni vrednoti, kjer se habitat vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spreminjata glede na tradicionalen način gnojenja, na naravno vrednoto se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin in živali, po možnosti se kosi po semenitvi,
- številčnost rastlinojede divjadi in divjega prašiča se ohranja na nivoju, ki še omogoča naravno pomlajevanje gozdnega ekosistema in trajnost predvsem biotopske funkcije in funkcije varstva naravnih vrednot in biotske pestrosti,
- za vsa mokrišča velja usmeritev, da se po mokriščih ne hodi izven urejenih poti, na območjih naj se ne umešča lovskih stez ter druge lovske infrastrukture.

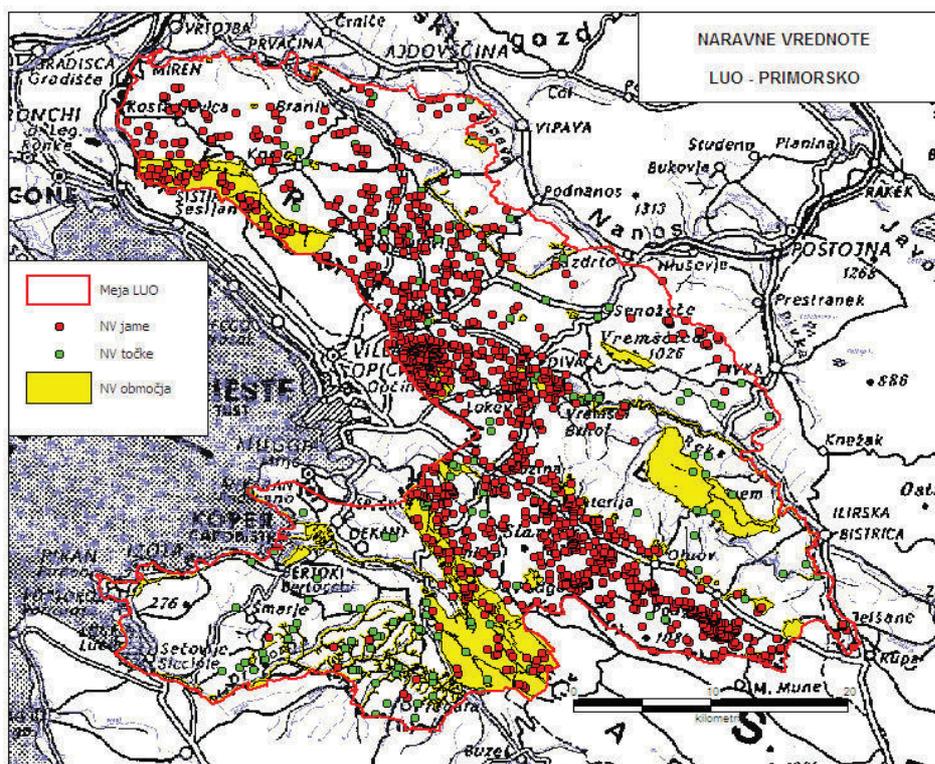
Za kale in druge vodne površine veljajo naslednje usmeritve:

- Kali se vzdržujejo na način, ki ohranja biotsko pestrost. Kali se obnavljajo le v obdobjih izven razmnoževalnih ciklov dvoživk in drugih živali, to je predvsem pozno jeseni ali pozimi. Če je kal suh, se ga lahko obnavlja tudi poleti,
- pri obnovi se ohranijo položne brežine kala, da se bodo vanj lahko naselile rastline in živali,
- pri obnovi kalov naj se v čim večji uporablja naravne materiale,
- v kale se ne vnaša tujerodnih rastlin in živali,
- na območju vpliva na kale se ohranja vegetacija in druge naravne lastnosti, ki omogočajo povezavo sistema kalov v mrežo.

Drevesne naravne vrednote

- Vej, debel, drevesne skorje in korenin se ne lomi, seka, obsekava ali drugače poškoduje, razen če gre za sanacijske ukrepe na drevesu,
- življenjske razmere na rastišču se ohranja nespremenjene, zato se ne odstranjuje zemlje, razkiva korenin, zasipava debla ali rastišča oz. površine nad koreninami, s hojo, vožnjo ali kako drugače ne tepta tal, ne poplavlja rastišča, spreminja višine podtalnice, kislosti oziroma alkalnosti tal, spušča škodljivih tekočin ali plinastih snovi na rastišče ter ne odlaga odpadkov,
- podlago na rastišču naj se ne utrjuje, če ni druge možnosti je potrebno omogočiti zadostno zračnost in vodoprepustnost tal nad koreninskim sistemom,
- na rastišče naj se ne postavlja objektov ali naprav,
- na deblo, korenine in veje dreves se ne obeša, pritrjuje ali postavlja tujih teles, kot so plakati, obvestila, svetilke, nosilci žičnih vodov, table, omarice, antene in podobno. Na drevesne naravne vrednote naj se ne pritrjuje lovskih prež,
- na območju habitusa drevesa (dve dolžini krošnje) naj se ne postavlja krmišč in solnic. Morebitne solnice in krmišča v neposrednji bližini drevesne naravne vrednote naj se premesti na primernejše lokacije izven območja vpliva na naravno vrednoto.

Seznam vseh naravnih vrednot v LUO in morebitne konkretne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 7.2 Naravne vrednote z varstvenimi režimi. Vse naravne vrednote, za katere je potrebno upoštevati splošne in podrobnejše varstvene usmeritve, so prikazane v naravovarstvenem atlasu (NV – Naravne vrednote) na internetni povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=NV@ZRSVN>.

Slika 4: Naravne vrednote v lovsko upravljavskem območju

4.2 Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznana kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh področjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. Ekološko pomembna območja zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Splošne varstvene usmeritve

Na ekološko pomembnih območjih, ki niso tudi posebna varstvena območja, so vsi posegi in dejavnosti možni, načrtuje pa se jih tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst, njihova kvaliteta ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovno povezanost, če bi bila le-ta z načrtovanim posegom ali dejavnostjo prekinjena.

- Pri izvajanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.
- Solnic za divjad se ne sme nameščati na način, ki omogoča vnos soli v mokrišča in druge vodne površine. Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča in drugih vodnih površin. Obstoječe solnice, ki ne ustrezajo temu predpisu, naj se odstrani.

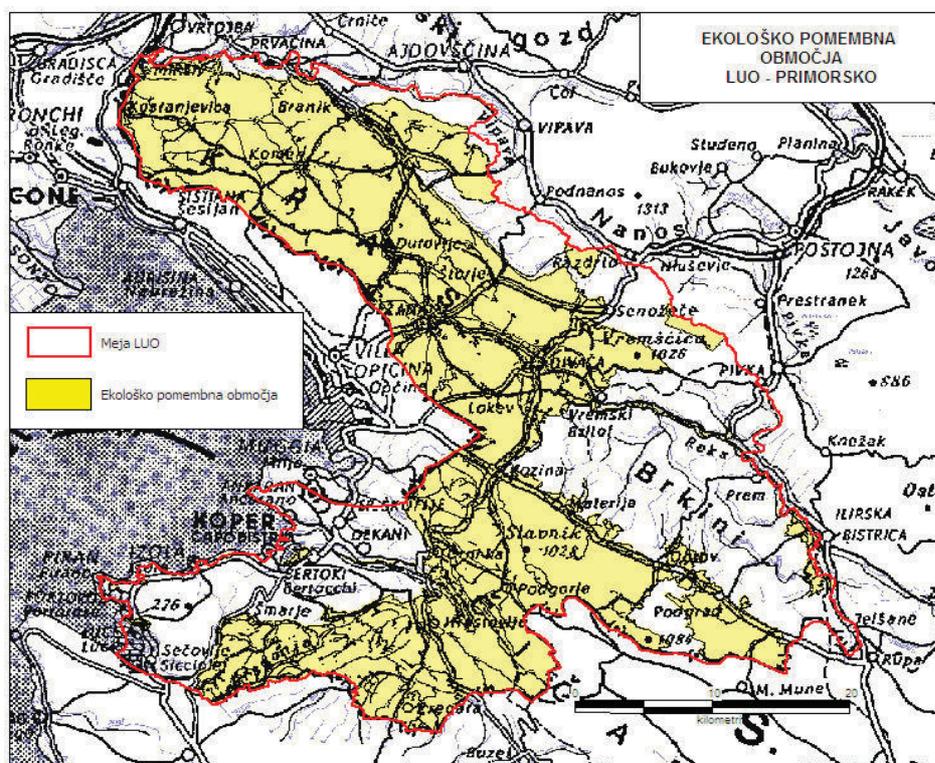
Podrobne varstvene usmeritve

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z območji Natura 2000, je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.4 Posebna varstvena območja oziroma Konkretna varstvena usmeritve.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z zavarovanimi območji, je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.1 Zavarovana območja.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z naravnimi vrednotami, je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.2 Naravne vrednote.

Seznam vseh ekološko pomembnih območij v LUO in morebitne konkretne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 7.3 Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi. Vsa ekološko pomembna območja so prikazana v naravovarstvenem atlasu (EPO – Ekološko pomembna območja) na povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=Epo@ZRSVN>.

Slika 5: Ekološko pomembna območja v lovsko upravljavskem območju

4.3 Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Splošne varstvene usmeritve

Na vseh Natura območjih se posege in dejavnosti načrtuje tako, da se v čim večji možni meri:

- ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst;
- ohranja ustrezne lastnosti abiotičnih in biotičnih sestavin habitatnih tipov, njihove specifične strukture ter naravne procese ali ustrezno rabo;
- ohranja ali izboljšuje kakovost habitatov rastlinskih in živalskih vrst, zlasti tistih delov habitatov, ki so bistveni za najpomembnejše življenjske faze kot so zlasti mesta za razmnoževanje, skupinsko prenočevanje, prezimovanje, selitev in prehranjevanje živali;
- ohranja povezanost habitatov populacij rastlinskih in živalskih vrst in omogoča ponovno povezanost, če je le-ta prekinjena.

Pri izvajanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.

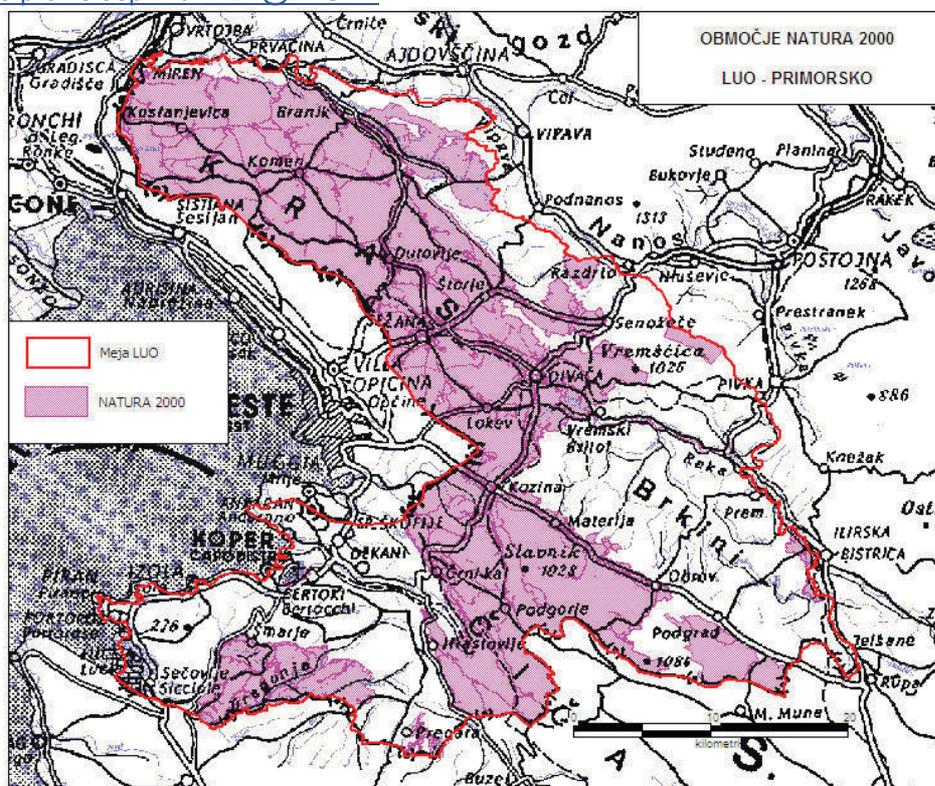
Čas izvajanja posegov, opravljanja dejavnosti ter drugih ravnanj se kar najbolj prilagodi življenjskim ciklom živali in rastlin tako, da se:

- živalim prilagodi tako, da poseganje oziroma opravljanje dejavnosti ne ali v čim manjši možni meri sovpada z obdobji, ko potrebujejo mir, oziroma se ne morejo umakniti, zlasti v času razmnoževalnih aktivnosti, vzrejanja mladičev, razvoja negibljivih ali slabo gibljivih razvojnih oblik ter prezimovanja,
- rastlinam prilagodi tako, da se omogoči semenenje, naravno zasajevanje ali druge oblike razmnoževanja.

Na Natura območja se ne vnaša živali in rastlin tujerodnih vrst ter gensko spremenjenih organizmov.

- na krmnih njivah naj se ne zasaja tujerodnih invazivnih vrst (kot je topinambur), oziroma sadi vrst (primer sončnica), s katerimi se lahko prenašajo invazivne vrste (topinambur),
- velikost obstoječe populacije alohtonih vrst divjadi (muflon, damjak, pižmovka, nutrija) naj se na območjih Nature 2000 zmanjšuje oziroma vzdržuje na taki ravni, da le te ne vplivajo na ugodno stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst. Za nekatera območja je bilo ocenjeno, da tujerodne vrste ogrožajo kvalifikacijske habitatne vrste, zato je bila podana usmeritev za postopno izločanje alohtonih vrst divjadi,
- solnic za divjad se ne sme nameščati na način, ki omogoča vnos soli v mokrišča in druge vodne površine. Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča in drugih vodnih površin. Obstoječe solnice, ki ne ustrezajo temu predpisu, naj se odstrani.

Seznam vseh posebnih varstvenih območij v LUO ter območja s splošnimi ali konkretnimi usmeritvami, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, so v Prilogi 7.4 Posebna varstvena območja z varstvenimi režimi. Vsa posebna varstvena območja, za katere veljajo splošne varstvene usmeritve so prikazana v Naravovarstvenem atlasu (Natura 2000 – Območja Nature 2000) na internetni povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=N2K@ZRSVN>.

Slika 6: Območja Natura 2000 v lovsko upravljavskem območju

4.4 Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v ugodnem stanju se uporabljajo določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe.

Splošne varstvene usmeritve

Habitatni tipi se ohranjajo v ugodnem stanju tako, da se posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov načrtujejo in izvajajo na takšen način, da je njihov neugoden vpliv čim manjši.

Posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov se načrtujejo na način in v obsegu:

- da se v kar največji možni meri ohranja ali večja naravna razširjenost habitatnih tipov in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva,
- da se v kar največji možni meri ohranjajo specifična struktura habitatnega tipa in naravni procesi ali ustrezna raba v skladu z varstvenimi cilji iz priloge 2 Uredbe o habitatnih tipih,
- da se ohranja ugodno stanje za te habitatne tipe značilnih rastlinskih in živalskih vrst v skladu z varstvenimi cilji iz predpisov, ki urejajo varstvo zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst.

Habitatni tipi, ki so tudi kvalifikacijski tipi za Naturo 2000 so natančneje obravnavani v poglavju 5 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).

Habitatni tipi, ki so tudi kvalifikacijski tipi za Naturo 2000 so natančneje obravnavani v poglavju 2.3.4 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).

Splošne usmeritve za zavarovane vrste

Osnovo varstva zavarovanih vrst predstavljata uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrstah ter uredba o habitatnih tipih. Glede na to, da je upravljanje z divjadjo delno povezano tudi z varstvom vrst, so podane nekatere usmeritve za ohranjanje habitatnih tipov ter usmeritve, ki so podane za območja s statusom. Pri upravljanju z divjadjo pa je potrebno upoštevati še:

- Strategijo upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji,
- Strategijo ohranjanja in trajnostnega upravljanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji.

V skladu z veljavno zakonodajo s področja varstva narave je treba v varovanih območjih za vse načrtovane lovskotehniške objekte (lovske preže, krmišča in mrhovišča za malo divjad) pridobiti naravovarstveno soglasje.

5 OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI

5.1 Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih

Osrednji del LUO, ki ga v lovskih načrtih opredeljujemo kot BRKINSKI lovsko upravljavski bazen in v katerega vključujemo celotne Brkine z Vremščico (kot veliko strnjeno enoto gozda na prehodu iz Snežniško-Javorniškega masiva na Kras), ki se neposredno spaja iz Senožeškega podolja na Slavenski ravniki v Notranjskem LGO, Košansko in Vremsko dolino (velika gozdnatost, nasadi, velika zaraščenost, zapuščeni sadovnjaki) ter Čičarijo (veliki, strnjeni kompleksi gozda brez naselij, velika prostranost, velik delež bukovih gozdov), je po naši oceni v večjem delu idealen habitat za visoko – gozdno divjad.

Okoljskim spremembam že in še vedno v veliki meri sledi tudi sprememba živalskega sveta, tudi izven brkinskega LUB. Zamenjava vrstne sestave živali ne bo hitra, vendar se je proces se je že začel. V prostoru se vedno bolj uveljavlja divji prašič in jelenjad, postopoma se umika srnjad in mala divjad.

Večjih problemov v stanju populacij divjadi v Primorskem LUO ne zaznavamo. V zadnjih letih se srečujemo v glavnem z izrazitim povečanjem številčnosti divjih prašičev, kar ima negativen vpliv na številčnost srnjadi in damjaka. Ostale vrste visoke divjadi so v ugodnem stanju in v pričakovanem ravnotežju s svojim življenjskim okoljem. Medsebojni vplivi posameznih vrst so minimalni in v glavnem pričakovani. Vitalnost populacij divjadi je v glavnem dobra, razen srnjadi, pri kateri številčnost v zadnjih letih pada. Številčnost populacij posameznih vrst ima različne trende, ki so v prvi vrsti pogojeni z danostmi okolja, šele nato medvrstnih odnosov. Še vedno lahko govorimo, da je številčnost rastlinojedih parkljarjev nekako pod kapaciteto okolja, kar je tudi rezultat načrtnega zadrževanja večanja njihove številčnosti. Le počasi nam uspeva zniževati številčnost divjih prašičev, ki imajo v Primorskem LUO značilne specifičnosti – ugodna klima, velika ponudba hrane, mešanje vrst (križanje z drugimi vrstami, genotipi), večja reprodukcija, gozdna območja, ki se nadaljujejo v R Italijo in R Hrvaško, ki imata drugačen način upravljanja,... V zadnjem petletnem obdobju zaznavamo zmanjšanje števila srnjadi, kar se izraža v manjšem odvzemu. Vzrokov za takšno stanje je več in so kompleksni. Iz analiz je razvidno, da odvzem mladičev v zadnjih štirih letih v območju ni bil realiziran kot je bilo načrtovano, odvzem enoletnih osebkov je bil stalno presežen, medtem ko je odvzem dve in večletnih živali sledil načrtovanemu. Zaradi nekoliko previsokega odvzema enoletnih živali je ogroženo vraščanje teh osebkov v rodni starostni razred, posledično temu je ogrožena vitalnost populacije. Na stanje v populaciji srnjadi vplivajo tudi izgube, med katerimi se jih veliko težko evidentira in analizira (promet, zveri). Na nižjo številčnost srnjadi vpliva tudi konkurenčen odnos z jelenjadjo (katere številčnost je v porastu), povečana številčnost divjih prašičev in lisice, kot tudi zavarovanih vrst, predvsem volka.

Stanje v populaciji jelenjadi je dobro, vrsta je vitalna s trendom širjenja v prostoru in postopnem naraščanju številčnosti, brez izrazitejših negativnih vplivov na okolje.

Stanje v populacijah malih zveri, razen pri kuni zlati, je ugodno in stabilno. Ne glede na to, da ima v določenih predelih kraškega in brkinskega LUB ugodne življenjske pogoje, je stanje v populaciji kune zlatice slabo. Glede na trenutne razmere ni nobene potrebe po izvajanju lova na to vrsto. V območju imamo poleg povečane številčnosti divjih prašičev in z njo škod, ki jih povzročata v kmetijstvu, podobne težave tudi s šojami in volkovi. Povečana številčnost šoj je pereč problem povzročanja škod v sadovnjakih (tako intenzivnih kot tudi ekstenzivnih). V Primorskem LUO se je v zadnjem desetletju številčnost volkov povečala, kar ima lahko velik vpliv tako na številčnost kot tudi na gostoto populacije srnjadi in ostalih parkljarjev v območju.

5.2 Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi

Pri upravljanju s populacijami rastlinojede divjadi se kažejo problemi pri zadrževanju živali v gozdnih predelih, saj je delež rastlin, ki jih živali uporabljajo za prehrano – mladje, grmičevje, ..., majhen. Gozdovi na Primorskem so večinoma drogovnjaki s strjenimi krošnjami, ki preprečujejo pomlajevanje. Intenziteta sečnje ni velika. Problem nastaja pri pomlajevanju na majhnih površinah, saj so sečnje v gozdovih večinoma želje lastnikov po drveh. Majhne površine mladovja v širšem gozdnem področju predstavljajo magnet rastlinojedi divjadi. Pritisk na (pre)majhne površine mladovij je temu ustrezno velik

Škoda, ki jo povzroča divjad na kmetijskih površinah, je na območju pereč problem. Trend škod v prostoru je nihajoč, najbolj odvisen od škod, ki jih povzročajo divji prašiči. Ugotavljamo, da je trend škod v enaki meri povezan s povečanjem številčnosti divjadi, kot tudi z opuščanjem kmetijstva. Zmanjševanje obsega kmetijskih površin vodi v intenzivno povečevanje zaraščajočih in gozdnih površin, ki nudijo divjadi zelo ugodne življenjske pogoje. Značilen primorski gozd z ojstrico ne nudi velike prehranske kapacitete, manjši delež mladja in košenin v gozdu pa sili divjad na rob ter na negozdne površine, s čimer se povečujejo škode v kmetijstvu. Zaščitne pred divjadjo v kmetijstvu še vedno v večini primerov ne uporabljajo. Največje škode so prav na popolnoma nezaščitenih površinah (vinogradi, travniki).

Ograjene površine lahko predstavljajo problem za upravljavce lovišč. Pašniki na Primorskem so lahko tudi izredno veliki – tudi do 100 ha. Gre za ograjene površine, ki divjadi predstavljajo motnjo – nemir, prekinitve migracijskih poti in zmanjševanje življenjskega okolja. Ograjeni so na način, ki ne preprečuje prehoda parkljarjev, torej so lovna površina, na kateri se poleg divjadi pasejo tudi domače živali. Izvajanje lova je tu izredno težko (s psi nemogoče) in nemalokrat povzroča tudi konflikt med lovci in lastniki domačih živali. Zaradi neizvajanja lova ti ograjeni pašniki zmanjšujejo lovno površino lovišč ter povzročajo škodo na divjadi – v zadnjih petih letih je bilo najdenih pet jelenov zapletenih in poginjenih v varovalnih ograjah ali žicah.

Dodaten problem pri škodah predstavlja prehod iz urbanih predelov v gozd, ki postaja ostra ločnica. Srečanja z divjadjo (tudi z velikimi zvermi) niso več slučaj, ljudje iz večjih urbanih središč pa imajo drugačen pogled na upravljanje z živalmi kot ljudje na podeželju.

Vpliv kmetijstva zaradi uporabe gnojil in ostalih kemičnih sredstev je minimalen in bistveno ne vpliva na kvaliteto življenjskega okolja divjadi. Uporaba sodobnih kmetijskih tehnik in tehnologij pa se povečuje, kar se odraža tudi na večjih izgubah divjadi zaradi pokosov in drugih kmetijskih dejavnosti. Te izgube so težko dokazljive in kot take tudi neevidentirane. V območju ni večjih industrijskih onesnaževalcev okolja.

Avtocestna infrastruktura je spremenila migracijske poti, zlasti jelenjadi in velikim zverem. Pojavljajo se nove trase, ki bi posegle v osrednje območje LUO. Avtoceste so že sedaj skoraj izolirale določena območja, saj je prehodov, ki bi jih lahko divjad uporabljala, izredno malo. Na ostalih cestah v območju se je gostota prometa povečala, zlasti so večje hitrosti, kar pomeni večjo možnost trkov z divjadjo.

5.3 Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb

Pri upravljanju z divjadjo na Primorskem ni upravno administrativnih ovir, ki bi bistveno vplivale na stanje, ukrepe in cilje. Problem predstavljajo deli LUO, ki se nahajajo ob meji z R Hrvaško in Italijo, saj imajo tam nekoliko drugačen način upravljanja, kot npr. podaljšan lov na jelenjad v januarju, nestrukturiran odstrel divjih prašičev, predvsem pa lovijo vrste, ki so v Sloveniji zavarovane – šakal, veliki kljunač, golobi, ptice pevke...

V praksi se tudi z naše strani meje ocenjuje ugodno stanje nekaterih vrst npr. velikega kljunača, goloba grivarja ter povpraševanje po lovu in njegova visoka ekonomska vrednost, ki bi lahko rešila nemalokatero težavo v zagotavljanju sredstev za povračilo škod, večji vložek lovišč v biomeliorativna dela ter nenazadnje večjo koncesijsko dajatev do države.

Iz vidika škod, ki jih povzroča v kmetijstvu ter preko njih izkazovanih negativnih predznakov upravljanja z divjadjo, imamo s prepovedjo lova velike težave s krokarjem. Njihova številčnost je v območju (pre)visoka.

V prihodnjih letih bi veljalo na podlagi zapsanega, ki izhaja iz realne ocene staja v LUO ponovno presoditi o smiselnosti in možnosti izvajanja lova na vrste: veliki kljunač, golob grivar, krokar in navadna kanja.

6 ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI

6.1 Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Vlaganja v življenjsko okolje divjadi so se izvajala vsakoletno v okviru del, ki so jih lovišča opravila v skladu z letnimi lovskoupravljavskimi načrti. V analizi opravljenih ukrepov ugotavljamo, da so v prvi polovici desetletja nekatera dela bistveno odstopala od načrtovanega ter da je bilo v loviščih še vedno preveč energije in sredstev vloženih v krmljenje divjadi, premalo pa v izboljšanje ter povečevanje naravne pestrosti in naravne ponudbe hrane, kar je za ohranjanje trenutne številčnosti divjadi nujno potrebno. Od okoli leta 2000 naprej smo ukrepe uravnali, krmljenje stabilizirali, vedno več je del, ki divjadi nudijo naravni vir prehrane.

Preglednica 7: Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 - 2010

Vrsta ukrepa / leto	Enota mere	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. UKREPI ZA VARSTVO IN MONITORING DIVJADI											
Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi	ure	193	175	69	202	0	730	97	1339	1683	3446
2. BIOMELIORATIVNI UKREPI											
Vzdrževanje pasišč s košnja (ročna in strojna košnja)	ha	127,90	112,85	120,20	153,12	155,10	148,40	140,5	143,20	138,1	142,96
Spravilo sena z odvozom	ha						12,95	30,6	33,5	22,9	29,7
Priprava pasišč za divjad	ha					4,3	26,35	32,1	31,7	24,45	27,18
Gnojenje travnikov	ha						6,6	12,4	12,1	19,05	18,25
Vzdrževanje grmišč	ha	4,71	3,90	3,90	9,80	10,90	16,6	10,9	9,6	37,1	20,15
Vzdrževanje remiz za malo divjad	ha	10,60	6,80	4,80	2,34	4,10	4,0	4,1	4,2	5,04	1,04
Vzdrževanje gozdnega roba	ha						3,8	4,3	4,3	3,04	3,34
Izdelava in vzdrževanje kaluž	št.	281	308	120	300	195	270	289	127	135	151
Izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira	št.						15	20	55	73	86
Sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja	št.	101	34	24	5	20	1		1		
Postavitev in vzdrževanje gnezdnic	št.										
3. BIOTEHNIČNI UKREPI											
Zimsko krmljenje	kg				1500				5500	6550	6400
Preprečevalno krmljenje	kg	64020	60130	54550	71800	74721	54576	32700	19200	17820	14860
Privabljalo krmljenje	kg							16100	30800	29260	33080
Krmne njive	ha	63,85	51,42	53,10	65,09	59,50	59,70	64,80	63,60	74,60	74,5
Pridelovalne njive	ha		3,48	4,60	6,75	4,40	8,30	8,60	4,30	1,80	1,76
Solnice	kg	6190	6380	5090	8297	9355	6965	8169	7957	7265	6225
4. LOVSKI OBJEKTI											
Solnice (obnova in novogradnja)	št.	2370	2370	1750	2500	2828	2751	2566	1945	2332	1736
Lovske preže (obnova in novogradnja)	št.	104	96	86	136	140	197	1697	169	213	146
Krmišča (obnova in novogradnja)	št.	68	61	34	60	54	32	29	20	31	23
Lovske steze (obnova in novogradnja)	km	93	77	92	212	250,8	279,2	253,5	179,5	217,9	175,6
5. Ukrepi za preprečevanje škod od divjadi											
Kemična sredstva	št. obj.	103	90	90	90	44	144	94	166	320	112
Tehnična sredstva	št. obj.	14	76	11	39	27	70	65	49	64	26

Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi

Upravljalci lovišč v skladu z dogovorom na OZUL-u spremljajo prisotnost posameznih živalskih vrst, njihova območja pojavljanja ter stanja v populacijah damjaka (Ie Videž Kozina, Tabor Sežana in Gaberk Divača), gamsa, rjavega medveda, volka, risa, šakala, sov, ujed, kotorn in gozdnega jereba. V okviru ur, ki ji opravijo se vključuje tudi nadzor lovišč, ki ga upravljavci izvajajo v okviru lovsko čuvajske službe.

Biomeliorativni ukrepi

Vzdrževanje pašnikov z redno košnjo mora ostati pomemben in obvezujoč biomeliorativni ukrep za izboljšanje prehrablenih razmer divjadi, za zmanjševanje vseh vrst škod na poljih in v gozdu ter nazadnje tudi uspešnejše opazovanje in izvajanje lova. Trenutno je na letnem nivoju vzdrževanih (pokošenih) 142,96 ha travnikov, kar pomeni 1,06 ha travnikov/1000 ha lovne površine. Vzdrževane košenine predstavljajo 0,10 % lovne površine LUO, dolgoročni cilj predvideva vsaj 0,5 %, čemur se pa zelo približamo v kolikor vključimo ostale vzdrževane pašnike, ki so predmet dela lastnikov zemljišč.

Vzdrževanje grmišč kot ukrep izboljševanja prehrablenih razmer rastlinojede divjadi, zlasti srnjadi (v zimskem času tudi jelenjadi) in bivalnih razmer za malo divjad, ni dovolj dobro sprejet. Realizacija je povezana tudi z lastniško strukturo posesti. Opozarjanje na pomen ukrepa je učinkovalo v letu 2006, ko se je realizacija in obseg ukrepa zvišal, žal pa je bilo leto 2007 in 2008 zopet slabo. V letu 2009 je bila realizacija zelo visoka in upamo, da to višino zadržimo tudi naprej, pa čeprav je glavnina vzdrževanja posledica sanacije požarišča Šumka.

Vzdrževanje vodnih virov ima v območju velik pomen, predvsem to velja za kraški del oz. za dele lovišč na apnenih tleh, kjer je površinskih voda zelo malo. Upravljavci lovišč izdelujejo in vzdržujejo t. i. kale – večje vodne vire ter manjše vodne zbiralnike, v katere je potrebno ob sušnem času vodo tudi dovažati. V zadnjem letu je bilo vzdrževanih 151 virov. Dejansko število vzdrževanih vodnih virov (v kolikor tu štejemo tudi vodna korita in manjša vodna napajališča) je veliko večje. V namen preglednosti ter prostorske razporeditve se izkazuje potreba po izdelavi katastra vodnih virov v območju. V poletnem času se za vzdrževanje vodnih virov porabi dobrih 300 m³ vode.

Kaluže se vzdržujejo na področjih, kjer sta v večji meri prisotna divji prašič in jelenjad, to je v brkinskem in kraškem LUB.

Biotehnični ukrepi

Krmljenje, ki ga z načrtom ločujemo na preprečevalno in privabljalno, je namenjeno zadrževanju divjega prašiča ob krmiščih, s tem njihovo odvrčanje od kmetijskih površin in zmanjševanje škod v času zorenja pridelkov ter privabljanju za namen odstrela. Divji prašič je prisoten po celem LUO (ni ga le tik ob morju), zato se ta oblika krmljenja izvaja v vseh loviščih. V desetletju porabljena količina krme presega načrtovano. Preseganje je nedopustno. Količina krme mora biti v razmerju s številom uplenjenih divjih prašičev, kar je bilo porušeno. Porabo krme smo stabilizirali v zadnjih letih, vendar ugotavljamo, da se vsa lovišča strategije krmljenja ne držijo, zato je nuja v prihodnje na področju krmljenja uvesti strožji nadzor, predvsem pri količinah.

Krmne njive so eden od ukrepov za izboljšanje prehrablene ponudbe divjadi, zadrževanje divjadi v gozdnem prostoru, zmanjševanje pritiska divjadi na polja ter s tem zmanjševanje škod na kmetijskih površinah. Površina krmnih njiv se z leti povečuje. V zadnjem letu so upravljavci lovišč vzdrževali in posejali 74,5 ha. Z vidika, da so tudi krmne njive eden izmed ukrepov krmljenja divjadi, ocenjujemo, da je ukrep potreben zlasti za zadrževanje divjadi stran od kmetijskih površin, zato morajo biti tudi krmne njive postavljene v gozdni prostor, po podobnih zahtevah oddaljenosti od kmetijskih površin kot krmišča.

Osnovanih in vzdrževanih je bilo tudi nekaj ha pridelovalnih njiv, na katerih so lovišča pridelovala krmo. Njive, tako krmne kot tudi pridelovalne, so in naj bodo tudi vnaprej posejane z različnimi žiti, ohrovtom, koruzo in deteljo).

Sol se polaga po celem LUO.

Lovski objekti

Za večjo učinkovitost pri upravljanju z divjadjo in varnost, upravljavci lovišč gradijo ter vzdržujejo veliko število lovsko tehniških objektov. Na območju LUO-ja je bilo v preteklem desetletju v ta namen opravljenih veliko delovnih ur. Največ dela je bilo opravljenega pri vzdrževanju in postavitvi visokih prež, sledi vzdrževanje solnic, lovskih stez, in krmišč.

Ukrepi za preprečevanje škod od divjadi

Večina ukrepov za preprečevanje škod od divjadi, ki jih opravljajo upravljavci lovišč, se izvaja na kmetijskih površinah, v gozdu skorajda nič. Za zaščito se uporabljajo tehnična (električni pastirji, plašilni topi, zaščitne mreže, zaščitni tulci,..) ter kemična sredstva (Arbin in Tricon). V območju se povečuje število zavarovanih obdelanih kmetijskih površin – poljščin. Pozitivno je dejstvo, da se tega zavedajo upravljavci, ki sredstva in materiale lastnikom zemljišč tudi zagotavljajo. Največ sredstev za preprečevanje škod se porabi pri zaščiti vinske trte, oljčnih nasadov in različnih njiv. Ob oteženem pomlajevanju se preko ZGS lastnikom gozdov nudi zaščita mladja v obliki sredstev za preventivno varstvo pred divjadjo: zakoličevanje, ograjevanje s tulci, mrežo, premazovanje vršičkov,.. Letna poraba materialov za zaščito zelo niha in ne kaže na porušena razmerja mladovje-divjad temveč želje posameznih lastnikov po zaščiti.

Preglednica 8: Drugi opravljeni ukrepi v gozdnem prostoru lovsko upravljavskega območja v obdobju 2001 - 2010

VRSTA UKREPA / LETO	Enota mere	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. VARSTVO GOZDOV											
Zaščita s premazi	ha		4,45	2,60	1,00					0,2	
Zaščita s tulci	kos	3060	650	2200	810	1870	4300	2100	1000	1000	840
Zaščita s količki	kos										
Zaščita mladja z ograjo	m	1030	250	300	400	850	8541	5450	730	655	0
2. VZDRŽEVANJE ŽIVLJENJSKEGA OKOLJA PROSTOŽIVEČIH DIVJIH ŽIVALI											
Vzdrževanje pašnikov in travnikov	ha	16,83	16,10	25,18	22,49	18,10	5,70	8,00	10,15	6,38	14,25
Vzdrževanje gnezdnic	kos										
Vzdrževanje grmišč in obrežij	ha										
Puščanje biomase v gozdu	m ³										
Vzdrževanje vodnih virov in kalov	kos	1	11	15	11	4	19	21	25	22	30
Sadnja plodon. Drevja	kos										40
Postavitev gnezdnic	kos										
Vzdrževanje gnezdnic	kos										
Drugo (enota)											

Varstvo gozdov

Pri opravljenih delih v gozdu, ki se sofinancirajo iz državnega proračuna, je moč opaziti tudi uporabo sredstev za preventivno varstvo pred divjadjo (zakoličevanje, ograjevanje s tulci, mrežo, premazovanje vršičkov,..). Sredstva so bila namenjena obnovi gozdov predvsem z umetno sadnjo ali setvijo. Majhne površine mladovja v širšem gozdnem področju so vabljuje rastlinojedi divjadi, pritisk na te majhne površine je velik in brez popolne zaščite ni moč pričakovati uspeha pomladitve. V območju je objedanje gozdnega mladja bolj pereč problem od drgnjenja. Objedene količine mladja so večje od posameznih drgnjenih osebkov, zato je v območju bolj uporabljena zaščita z mrežo (ograj) oz. ograjevanje pomlajene površine. Zaščita s količki se v zadnjem desetletju ni izvajala, prav tako je majhna uporaba zaščite s premazovanji, saj je delež iglavcev v mladju zelo majhen.

Vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih divjih živali

Gozdovi v območju v svoji osnovi sicer nudijo dobre pogoje za rastlinojedo divjad, vendar se v večjih gozdnih predelih delež rastlin, ki jih živali uporabljajo za prehrano – mladje, grmičevje,.., zmanjšuje. Divjad je primorana zahajati na gozdni rob, saj so gozdovi na Primorskem večinoma drogovnjaki s strjenimi krošnjami, zatravljeni, kar preprečuje pomlajevanje. Intenziteta sečenj ni velika. Za izboljšanje prehrabnih razmer večjih gozdnih kompleksov se da pridobiti sredstva od države, ki se namenjajo zlasti dvema ukrepoma. Prvi je ohranjanje, vzdrževanje ter tudi ponovno osnovanje pašnih površin in vzdrževanje grmišč. Drugi pa vzdrževanje ter osnovanje vodnih teles (kalov, kaluž), saj povsod na apneni matični podlagi, pa tudi na določenih predelih fliša v Istri, primanjkuje vode, posebno v poletnih mesecih, ko je količina padavin manjša.

Od ostalih ukrepov izboljševanja okolja divjadi se izvaja še ohranjevanje in sadnja plodonosnega drevja in grmovja. Sredstva se dodeljujejo na podlagi Pravilnika o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove (Ur. l. RS št. 73/2008).

6.2 Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

6.2.1 Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo

Objedenost gozdnega mladja

Popis objedenosti gozdnega mladja se je na območju vršil od leta 1996 do leta 2004 v dveletnih presledkih po stari metodi. Od leta 2009 se popis izvaja po prenovljeni metodologiji. Vmes se od leta 2004 do 2008 popis ni izvajal.

Leta 1996, 2000 in 2004 so bili opravljeni podrobni popisi, 1998 in 2002 pa hitra popisa. V popisu je zajeto celotno Kraško gozdnogospodarsko območje. Mreža popisa je leta 1996 vsebovala 193 točk. Število točk se iz leta v leto nižalo, tako je bilo v zadnjem letu popisanih le še 122 točk.

Preglednica 9: Ocena števila osebkov na ha in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja po višinskih razredih

VIŠINSKI RAZRED	OCENA ŠTEVILA / HA			OBJEDENOST (%)		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
do 15 cm	26.027	26.290	47.787	31	23	7
od 16 do 30 cm	20.535	17.033	14.174	51	41	27
od 31 do 60 cm	7.594	8.118	7.515	68	56	48
od 61 do 150 cm	2.738	3.790	3.341	71	56	52
SKUPAJ (od 16 do 150 cm)	56.893	55.230	72.816	45	35	17
SKUPAJ (od 0 do 150 cm)	30.866	28.940	25.030	57	47	37

- podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

Trenutna povprečna stopnja objedenosti za kraško regijo, območje OE Sežana, je po podatkih zadnjega popisa po stari metodi iz leta 2004 za vse drevesne vrste na 122 ploskvah, v vseh višinskih razredih 17 %. Pri vseh popisih sledimo dejstvu, da delež objedenosti z višino mladja narašča in je najvišja v razredu III (61 – 150 cm). Ob zadnjem popisu po stari metodologiji ta znaša 52 %. V primerjavi s popisoma leta 1996 in 2000 je objedenost v vseh višinskih razredih nižja.

V analizi trendov objedenosti mladja po letih treh podrobnih popisov ('96, '00 in '04) zasledimo padec v deležu objedenosti in sicer se je v primerjavi z izhodiščnim letom stopnja objedenosti v povprečju za vse drevesne vrste v vseh višinskih razredih znižala za 50 %. Bolj pomembno od stopnje objedanja je dejstvo, da kljub objedanju osebki višinske razrede preraščajo. Podobno sliko podaja tudi analiza v posameznih drevesnih vrstah – npr. hrastov.

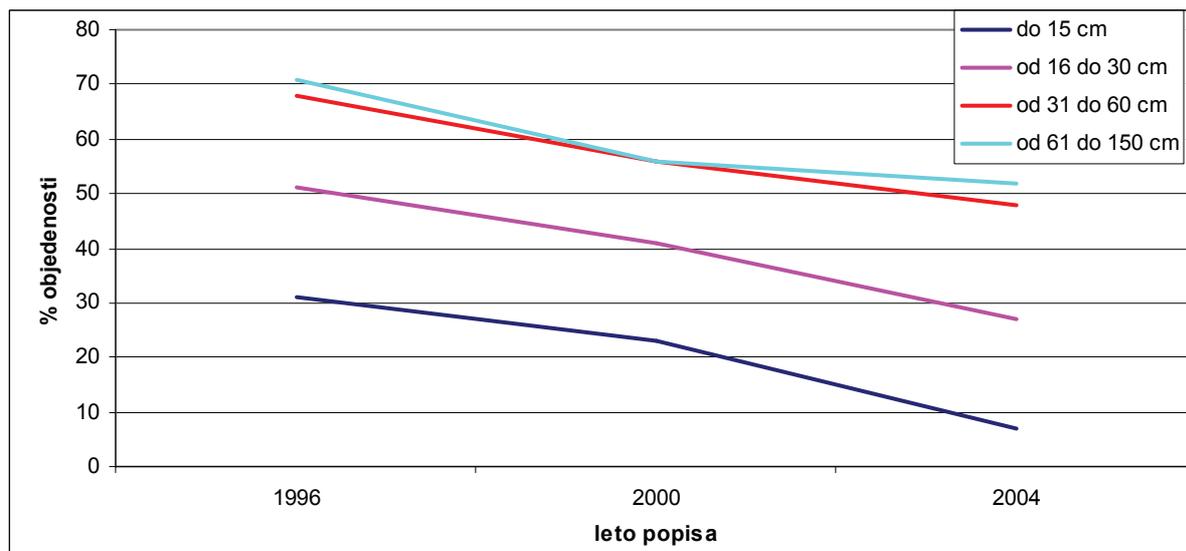
Za zagotovitev statistično reprezentančnega vzorca objedenosti gozdnega mladja bi bilo potrebno postaviti zadostno število ploskev. Glede na intenzivnost gospodarjenja v kraškem GGO, je v večini primerov obnova sestojev neustrezna, zastrtost ploskev z matičnim sestojem je velika. To je verjetno tudi pomemben razlog manjšega skupnega števila osebkov mladja.

Preglednica 10: Delež posameznih drevesnih vrst v mladju po višinskih razredih in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

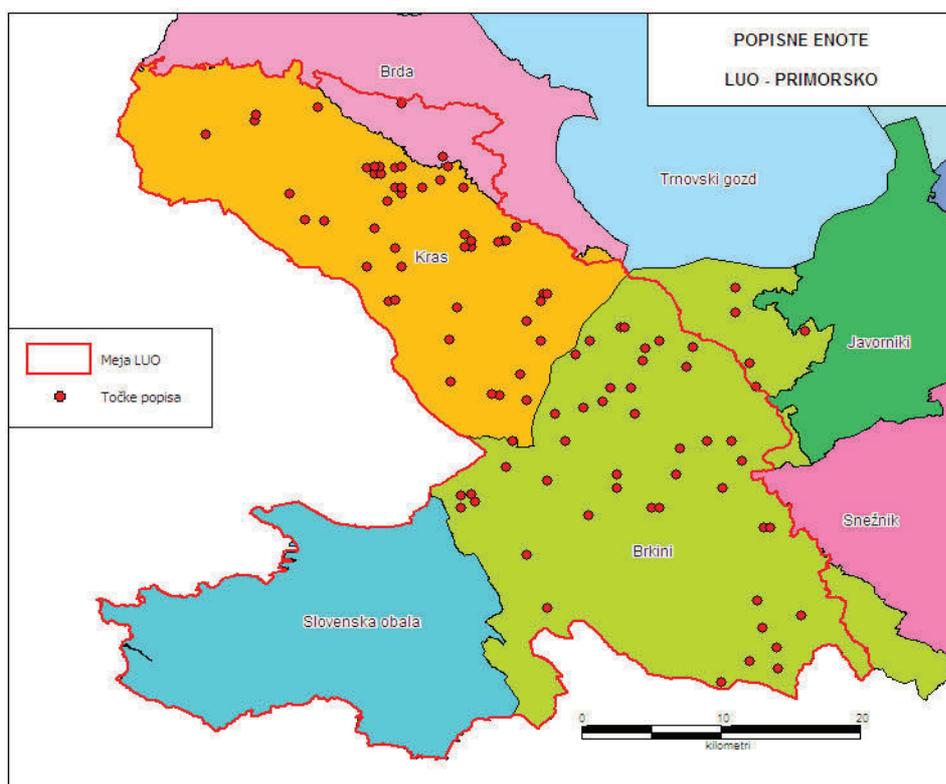
DREVESNA VRSTA	DELEŽ DREVESNE VRSTE V MLADJU									OBJEDENOST (%)		
	do 30 cm			od 31 do 60 cm			od 61 do 150 cm			1996	2000	2004
	1996	2000	2004	1996	2000	2004	1996	2000	2004			
Črni gaber	29	28	26	43	50	43	28	22	31	75	61	71
Trepetlika	34	52	42	52	35	49	14	13	9	75	63	89
Cer	81	80	85	16	17	12	3	3	3	68	55	27
Graden	85	88	92	14	11	7	1	1	1	64	46	26
Lipa in lipovec	34	30	23	34	38	37	32	32	40	59	57	35
Mali jesen	65	53	51	25	30	32	10	17	17	57	44	31
Beli gaber	61	56	32	33	37	58	6	7	10	43	48	60
Bukev	93	44	51	21	30	32	17	26	17	30	26	22

S povečano številčnostjo rastlinojede divjadi so narasle tudi škode na kmetijskih površinah in gozdovih. Rastlinojedi z objedanjem mladja zlasti zmanjšujejo število osebkov posameznih drevesnih vrst (predvsem hrasta in plemenitih listavcev). V območju so se začeli problemi pri naravnem obnavljanju. Najbolj je to očitno na manjših pomlajenih površinah, tudi na poganjkih iz panja, kjer se gozd ob vplivu divjadi obnovi le z eno ali dvema drevesnima vrstama. Na Krasu je to večinoma mali jesen, v Čičariji bukev. S tem rastlinojeda divjad dodatno selekcionira drevesno sestavo ter onemogoča razvoj gozdov mešane drevesne sestave.

Preglednica 11: Gibanje stopnje poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja po višinskih razredih – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

Zaradi izpada številnih ploskev, ker le te niso več izpolnjevale že omenjenih pogojev (osebki so prerasli 1,5 metrov višine, zastor matičnega sestoja se je povečal preko 80 – 90 %), je ZGS leta 2004 izvedel zadnji popis po zgornji metodi. V letih 2009 in 2010 se je po celi Sloveniji opravil popis objedenosti gozdnega mladja po prenovljeni in racionalnejši metodi, ki na podlagi dolgoročnega in periodičnega izvajanja omogoča korektnejše analize, tudi s pomočjo statističnih orodij. Osnova za izvedbo popisa predstavljajo popisne enote, ki ob upoštevanju težko prehodnih ovir in populacijskih območij rastlinojede parkljaste divjadi združujejo med seboj si podobne gozdnogospodarske enote glede na območne rastiščno-gojitvene tipe.

Slika 7: Popisne enote v lovsko upravljavskem območju

Preglednica 12: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za posamezno popisno enoto na območju lovsko upravljavskega območja**POPISNA ENOTA BRKINI**

	ŠT. OSEBKOV NA 1 HA in DELEŽ DREV. VRSTE V POS. VIŠ. RAZREDU									
	DO 15	%	15-30	%	30-60	%	60-100	%	100-150	%
SMREKA	98	0,1	49	0,1	16	0,1	16	0,1	16	0,66
BORI			132	0,3	33	0,1	16	0,1		
OSTALI	98	0,1								
BUKEV	3815	3,0	5641	11,3	4194	16,3	1727	16,1	477	17,5
HRASTI	49980	39,7	16363	32,8	1924	7,5	345	3,2	66	2,4
PL. LISTAVCI	20638	16,4	5279	10,6	4177	16,3	707	6,6	66	2,4
DR. TRDI LIST.	51252	40,7	22070	44,3	14456	56,3	7565	70,3	2039	74,7
MEHKI LIST.			296	0,6	888	3,5	378	3,5	66	2,4
IGLAVCI	196	0,2	181	0,4	49	0,2	33	0,3	16	0,6
LISTAVCI	12568	99,8	49649	99,6	25638	99,8	10722	99,7	2714	99,4
SKUPAJ	12588	100,0	49830	100,0	25688	100,0	10755	100,0	2730	100,0
%			56,0		28,9		12,1		3,1	

POPISNA ENOTA KRAS

	ŠT. OSEBKOV NA 1 HA in DELEŽ DREV. VRSTE V POS. VIŠ. RAZREDU									
	DO 15	%	15-30	%	30-60	%	60-100	%	100-150	%
JELKA	211	0,2	103	0,2	17	0,1			17	0,5
BORI	106	0,1								
BUKEV			34	0,1	52	0,2				
HRASTI	26060	30,0	10158	22,1	1825	7,3	121	1,4	17	0,5
PL. LISTAVCI	4853	5,6	4063	8,8	2204	8,9	448	5,3	189	6,0
DR. TRDI LIST.	55708	64,1	31628	68,7	20747	83,5	7937	93,3	2927	92,9
MEHKI LIST.			17	0,0						
IGLAVCI	317	0,4	103	0,2	17	0,1			17	0,5
LISTAVCI	86622	99,6	45901	99,8	24827	99,9	8505	100	3134	99,5
SKUPAJ	86938	100,0	46005	100,0	24845	100,0	8505	100,0	3151	100,0
%			55,8		30,1		10,3		3,8	

V Primorskem LUO je bil popis izveden v dveh od treh popisnih enot, pri čemer se popisna enota Istra ni popisovala, saj se na podlagi mreže stalnih vzorčnih ploskev v tej enoti ne da izločiti 51 popisnih ploskev, na katerih je glavni kriterij razvojna faza - mladje ali sestoj v obnovi. Popis je izveden v popisni enoti Kras in Brkini, ki skupaj obsegata 112.763 ha ali 76,66 % LUO.

Omeniti velja tudi dejstvo, da v popisni enoti Kras ni bil dosežena zahteva 51 popisnih ploskev. Popisanih je le 48 ploskev, kljub temu da smo razdaljo od mreže popisnih enot povečali iz 50 na 100 m. To dejstvo je treba upoštevati v skupni analizi objedenosti.

Objedenost smo popisovali v 4 višinskih razredih med 15 cm in 150 cm. Pri mladju do višine 15 cm objedenosti nismo popisovali, ugotavljali smo le pomladitveni potencial (število osebkov po posameznih drevesnih vrstah).

Tudi pri prenovljeni metodi ugotavljamo, da je bolj kot % objedenosti pomembno, da kljub objedanju osebkovi višinske razrede preraščajo. Delež osebkov v zadnjem razredu (100 – 150 cm) je podoben v obeh PE in sicer na Krasu 3,8 % (3151 kosov) in Brkinih 3,1 % (2730 kosov). Primerjava s popisi iz let nazaj ni mogoča, saj so višinski razredi različni. Primerjava vseh razredov skupaj nam kaže, da je preraščanje osebkov največje pri trdih listavcih, ter najmanjše pri hrastih. Opažen je tudi velik padec števila hrastov v višjih višinskih razredih, ob dokaj nizki objedenosti (Brkini 15 %, Kras 35 %) Na hraste bolj kot divjad vplivajo drugi biotski dejavniki.

Glede na popis je struktura drevesnih vrst mladovja, vseh višinskih razredov skupaj, v LUO podobna v obeh popisnih enotah. Prevladujejo drugi trdi listavci, sledijo hrasti. Razlike nastanejo pri bukvi, saj jo je bistveno več v Brkinih (v razmerju do ostalih trdih listavcev). V obeh popisnih enotah je presenetljivo velik delež plemenitih listavcev (v Brkinih 11,5 % in Krasu 8,4 %). Delež iglavcev je v obeh popisnih enotah majhen – v Brkinih 0,3 % in na Krasu 0,2 %.

Iz analize objedenosti je razvidno, da imajo največji pomladitveni potencial v območju drugi trdi listavci (na Krasu 64,1 %, v Brkinih 40,7 %), najnižji pa iglavci. Hrasti v mladju nižjem od 15 cm zavzemajo na Krasu 30,0 %, v Brkinih pa 39,7 % delež drevesnih vrst. Iz popisa je razvidno, da se sestava drevesnih vrst po posameznih višinskih razredih spreminja. Največji problem izkazuje hrast, saj njegov delež v sestavi drevesnih vrst zelo pade že v drugem višinskem razredu. V zadnjem višinskem razredu dosega na Krasu le še 14,7 %, v Brkinih pa 21,0 %. Zelo zanimivo in nepričakovano sliko kažejo plemeniti listavci, ki v zadnjem višinskem razredu še vedno dosega visok delež na Krasu 8,4 % in v Brkinih 11,5 %. Najbolj stabilno preraščanje se pojavlja pri bukvi v Brkinih, kjer se njen delež od začetnega 11,3 % v zadnjem višinskem razredu poveča na 13,5 %.

Za celotno območje bi v objedenosti mladja pričakovali, da se bodo zmanjšali deleži v vrsti pri tistih vrstah, katere divjad rada objeda. Podatki kažejo ravno obratno stanje. Delež plemenitih listavcev se v vrsti v primerjavi z deležem v mladovjih poveča. Drugače je pri hrastu, kjer je ob relativno nizki objedenosti tudi vrst nižja. Verjetno so razlogi za nižje deleže hrasta v višjih višinskih razredih povezani z ukrepi gospodarjenja z gozdovi in nege. Glede na analizirane podatke ocenjujemo, da rastlinojeda divjad ni pomembneje vplivala na drevesno sestavo preraščanja. V mlajše razvojne faze gozdov preraste zadosten delež rastiščem primernih drevesnih vrst, razen hrastov. Podatki kažejo največjo vrst ostalih trdih listavcev, sledijo hrasti, mehki listavci in bukev. Delež vrsti plemenitih listavcev je podoben deležu v lesni zalogi in znaša 3,8 %.

Pomlajevanje gozdov, kjer ni dovolj velikega deleža mladovja, ob prisotnosti rastlinojede divjadi pomeni težavo. Ugodni trendi zmanjševanja objedanja ter relativno nizka stopnja skupnega deleža objedenih osebkov, nam nakazujejo, da je težava pri obnovi gozdov drugače. Nizka intenziteta sečenj (seka se 1/3 načrtovanega poseka) predstavlja slabe pogoje za mladje iz katerega izhaja tudi trenutno stanje razmerja razvojnih faz gozdov, kjer je mladovja in sestojev v obnovi znatno manj, kot je predvideno z modelom (preglednica št. 9).

Na koncu želimo poudariti dejstvo, da se stanje postopoma zboljšuje, sečenj je več, z njimi pa bo več tudi mladja. Ob uspešnem vzdrževanju sedanje številčnosti rastlinojede divjadi bo tudi preraščanje višinskih razredov večje, večji bodo deleži gospodarsko pomembnih drevesnih vrst kamor hrast nedvomno sodi.

Preglednica 13: Primerjava deležev razvojnih faz med modelnim in dejanskim stanjem po popisnih enotah na območju lovsko upravljavskega območja**POPISNA ENOTA BRKINI**

	MODEL (%)	DEJANSKO STANJE (%)
MLADOVJE	18,13	1,62
DROGOVNJAK	40,08	76,92
DEBELJAK	27,77	16,92
SESTOJ V OBNOVI	14,03	1,87

POPISNA ENOTA KRAS

	MODEL (%)	DEJANSKO STANJE (%)
MLADOVJE	21,09	1,18
DROGOVNJAK	40,74	52,87
DEBELJAK	23,22	21,27
SESTOJ V OBNOVI	14,95	2,98

Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje)

Od ostalih negativnih vplivov divjadi zaznavamo v razvojnih fazah (gošča, letvenjak) nekaj lokalno razporejenih poškodb zaradi drgnjenja rogovij tako srnjakov kot tudi jelenov. Obseg teh škod je relativno majhen.

Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

Škode, ki jih divjad povzroča na kmetijskih površinah, so bile vedno prisotne, pomembne so le njihove višine oz. obseg. Škode imajo nihajoč trend, v glavnem so najvišje v zadnjih letih, kar sovпада s številčnostjo divjih prašičev. Največ škod divjad povzroči na kmetijskih kulturah in sadnem drevju (sem štejemo tudi trto in oljke), sledijo še razritine in drugo. Škod, ki jih divjad povzroča v gozdu nismo beležili oz. upravljavci lovišč zanje niso izplačevali odškodnin.

Preglednica 14: Izplačana odškodnina na lovnih površinah od posameznih vrst divjadi po skupinah škodnih objektov v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010

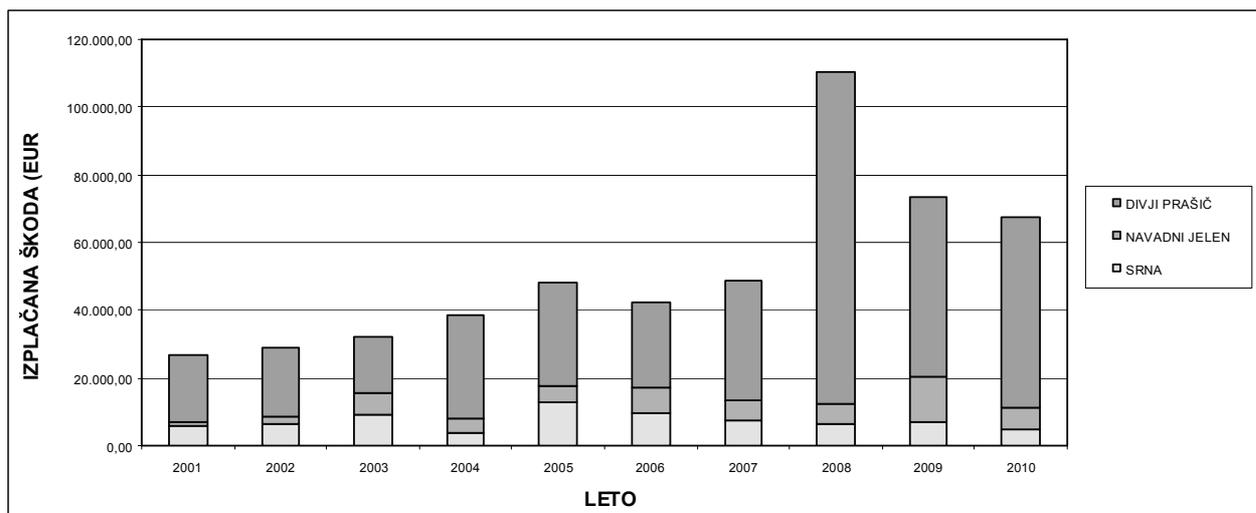
Vrsta divjadi	Kultura	IZPLAČANA ODŠKODNINA (v EUR)									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SRNA	kulture	5258,30	5074,03	2505,84	2358,41	5858,37	1675,43	6462,00	824,60	1534,00	1085,00
	travniki										
	sadno drevje	563,34	1180,94	6505,30	1347,85	6204,72	7635,62	842,00	5805,00	5626,30	3708,36
	gozd										
	ostalo				235,77	646,39	171,09				
skupaj SRNA		5821,64	6254,97	9011,14	3942,03	12709,48	9482,14	7304,00	6629,60	7160,30	4793,36
NAVADNI JELEN	kulture	1006,72	1532,92	2865,55	1106,66	3111,33	2866,80	6319,00	2898,60	2744,40	1137,00
	travniki					394,76				531,70	
	sadno drevje			3504,17	2161,58	1552,33	2994,07		2775,80	9948,60	5452,00
	gozd										
	ostalo		847,10		903,44		1798,11				
skupaj NAVADNI JELEN		1006,72	2380,02	6369,73	4171,68	5058,42	7658,98	6319,00	5674,40	13224,70	6589,00
DIVJI PRAŠIČ	kulture	17362,87	16726,18	7757,80	20427,90	18825,32	13541,14	21812,20	36679,90	25300,70	35758,10
	travniki	2378,57	3672,17	5961,61	10249,12	11188,45	8273,66	12075,20	61629,90	27596,10	9210,07
	ostalo	250,38		2829,24		252,04	3181,44	1803,60		52,00	11025,26
skupaj DIVJI PRAŠIČ		19991,82	20398,35	16548,65	30677,02	30265,81	24996,24	34971,00	98309,80	52948,80	55993,43
SKUPAJ PARKLJARJI		26820,18	29033,34	31929,52	38790,73	48033,71	42137,36	48594,00	110613,8	73333,80	67375,79
JAZBEC									240,00		60,00
LISICA								1180,00			
POLJSKI ZAJEC									3000,00	300,00	251,95
SIVA VRANA											85,00
NUTRIJA											
SKUPAJ OSTALE VRSTE								1180,00	3240,00	300,00	396,95
VSE SKUPAJ											

V skupni povzročeni škodi in izplačanih odškodninah je najbolj problematična vrsta divji prašič, sledi srnjad, ki pa jo v zadnjih letih prehitava jelenjad. Delež škod, ki jih povzročajo druge vrste divjadi so bistveno manjše.

Škode v kmetijstvu so previsoke.

Glede na trenutno stanje je bistveno previsoka številčnost divjih prašičev glavni vzrok za višino škod. Škode v okolju je treba znižati na sprejemljivo višino, ki po naši oceni pomeni škodo 1000 – 1500 EUR/lovišče, kar bi pomenilo, da skupna škoda ne presega 45.000,00 EUR ali 33,8 EUR/100 ha lovne površine v območju.

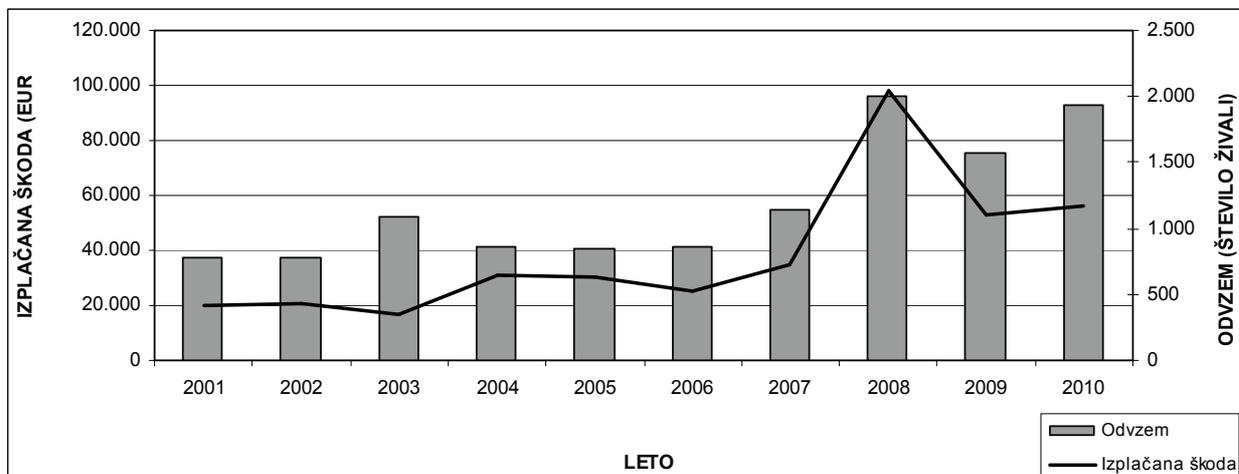
Preglednica 15: Trendi izplačanih odškodnin za nastalo škodo od rastlinojedih parkljastih in ostalih vrst v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010

S strani upravljavcev lovišč je ocenjena škoda od divjih prašičev v zadnjih dveh letih skoraj enaka. Skoraj polovico škod od divjih prašičev predstavljajo škode na okopavinah (krompirju), drug del pa še razritine pašnikov in travnikov ter v vinogradih. Pri divjih prašičih beležimo tudi škode na nelovnih (ograjanih) površinah.

Škode v prostoru so kljub pozitivnim znakom v letu 2009 in 2010 še vedno previsoke, kar je nesprijemljivo in ogroža kmetovanje.

Preglednica 16: Primerjava med izplačanimi odškodninami za nastalo škodo od divjega prašiča in njegovim odvzemom v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 – 2010

6.3 Ocena stanja življenjskega okolja divjadi (tudi trendi)

Prehranske in bivalne razmere za divjad

Življenjski prostor divjadi je pod stalnim vplivom različnih dejavnikov v okolju. Še vedno je prisotno zaraščanje pašnikov in travnikov. Stopnja gozdnosti prostora se še povečuje, nadaljnji proces zaraščanja predstavlja negativne pogoje za malo divjad. Z upadanjem kmetijskih površin in s prehodom na intenzivno malopovršinsko kmetijstvo (izvzeto je vinogradništvo in v zadnjem času tudi ograjeno pašništvo) ter vse večja uporaba herbicidov in drugih kemičnih sredstev, je v območju še vedno problem ohranitve in razvoja male divjadi. Obdelane površine polj so se ohranile v bližini naselij, kar posledično tudi privablja divjad bližje naseljem. Oddaljene površine so se zarasle v gozd, ki postaja večji kompleks strjene nenaseljene površine, kjer ima divjad idealne

bivalne razmere. Veliko plodonosnega drevja in grmovja, bogat gozdni rob izboljšujeta prehrabeno kapaciteto gozdnih območij. Ob ugodnih klimatskih značilnostih submediterana se v zaraščajočih površinah z večjimi deleži srednjega in visokega gozda, ob ugodnih prehrabnih zmožnostih za parkljasto divjad povečuje številčnost jelenjadi in divjega prašiča, ob nekoliko nižji številčnosti srnjadi.

Vpliv rabe prostora na bivalne razmere

Veliko motnjo v okolju predstavlja novozgrajena avtocestna povezava med Sežano, Postojno in Kozino, ki je presekala oz. prekinila tradicionalne migracijske poti zveri in parkljaste divjadi. Kras in Brkini so od nekdanje priljubljene izletniške točke. Prav turizem je v zadnjem času v velikem razmahu. Z vsakdanjimi, tudi masovnimi planinskimi pohodi (izven markiranih poti), kolesarjenjem, ježo, še bolj pa vožnjo z motorji v naravnem okolju, se v okolje vnaša nemir. Gostejši promet in višje hitrosti, zlasti ob prostih dnevih, na cestah proti morju povzročijo precejšnje izgube divjadi. Nabolj problematični odseki so ceste Postojna – Koper, Senožeče – Sežana ter Kozina – Rupa.

6.4 Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Večji, strnjeni kompleksi gozda, v katerih so mozaično vpletene tudi pašne (pašniki) in grmovne površine, lahko zagotavljajo primerno življenjsko okolje, s katerim omogočajo preživetje rastlinskih in živalskih vrst, prilagojenih na razmere v omenjenih predelih. Pomembno je predvsem, da se omenjene površine ohranijo v zadostnem deležu. S tem ohranjamo in pospešujemo večjo biotsko pestrost ter stabilnost gozda in celotne krajine. Del podrtih dreves puščamo, da propadejo po naravni poti. Izogibati se je treba gradnji infrastrukturnih in drugih objektov, izvajanje gozdnogospodarskih ukrepov pa prilagoditi tudi prehrabnim in reprodukcijskim ritmom živalske vrste, zaradi katere imajo izločeni predeli poudarjeno funkcijo. Spremljati in evidentirati je treba ugotovljene biotope redkih, ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter jih varovati.

Gospodarjenje z gozdovi temelji na načelu trajnosti, pri katerem je eden bistvenih pogojev naravna obnova. Mladje, zelišča ter grmovni sloj predstavljajo hrano za rastlinojede živali, zato je treba stalno spremljati odnose med rastlinojedo divjadjo in njenim okoljem. Sestava gozdov v Kraškem GGO je z vidika prehrabnih zmožnosti za divjad sicer pestra, vendar je v njih premajhen delež sestojev v obnavljanju in mladovja. Trenutna objedenost gozdnega mladja je prav gotovo posledica takega stanja. V bodoče je treba povečati delež mladja predvsem v tistih sestojih, kjer je delež starejšega drevja večji.

6.5 Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi

Upravljanje z divjadjo ter s tem posledično reševanje problemov z divjadjo zahteva sodelovanje lovcev in gozdarjev, pa tudi drugih uporabnikov v prostoru. V naslednjem desetletnem obdobju se teži k postopnemu znižanju številčnosti jelenjadi in divjih prašičev. Ukrep je naravnan na zadostno višino ter ustrezno starostno in spolno strukturo odstrela. Z lovsko upravljavskimi načrti je treba dolgoročno načrtovati odstrel, ki bo to omogočal, ter ob tem upoštevati vpliv zveri (volk) na posamezne populacije. Številčnost rastlinojede divjadi ne sme ovirati naravne obnove gozdov ter mora omogočiti vraščanje mladja v višje višinske razrede. Podobno naj bo številčnost divjadi vezana tudi na škode, ki jih povzroča v kmetijstvu. Škoda mora postati manjša. Le odstrel pa prav gotovo ne more biti edina rešitev problema. Skupaj s posegi v populacije divjadi je treba spremljati in izvajati vse ostale ukrepe za ohranitev ter izboljšanje življenjskega okolja divjadi.

Vrstna in številčna sestava divjadi in drugih živalskih vrst v območju je izredno pestra. Tekom let se stalno spreminja, predvsem v smislu povečevanja številčnosti parkljarjev.

Za izboljševanje življenjskih razmer prostoživečih živali, posredno pa tudi za zmanjševanje njihovega negativnega vpliva na gozdno rastje ter kmetijske kulture je treba v območju stremeti k ukrepom:

- ohranjanja, vzdrževanja ter tudi ponovne vzpostavitve (osnovanja) pašnih površin, vdrževanja grmišč v gozdnem prostoru,
- vzdrževanja ter osnovanja vodnih teles (kalov, kaluž), zlasti na območju apnene matične podlage in sicer najmanj 3 vodne vire/1.000 ha,

- vzdrževanja in osnovanja krmnih njiv, na katerih je treba postopoma izločiti vse invazivne tujerodne rastlinske vrste,
- ohranjanja in sadnje plodonosnega drevja in grmovja,
- ohranjanja in vzdrževanja biotopa, pomembnega za obstanek in razvoj ogroženih vrst,
- oblikovanja in ohranjanja podrasti v ostankih avtohtone vegetacije (skupine drevja, gozdni robovi), predvsem v agrarni krajini ter vzdrževanja pestrosti razvojnih faz gozda in gozdnega roba,
- ohranjanja dreves z dupli in večjimi gnezdi,
- ohranjanja mrtvega stoječega in ležečega drevja.

V okolju divjadi je pomembno upoštevanje mirnih obdobj, kar pomeni omejitve vseh del v gozdovih v času pomembnem za razmnoževanje posameznih vrst, v času polegjanja mladičev ter v zimskem času, ko je visoka snežna oddeja.

Ocenjujemo, da se onesnaževanje okolja zaradi kmetijske dejavnosti (gnojenje, kemična sredstva) v zadnjem desetletju ni povečalo, enako tudi ne onesnaževanje zaradi industrije.

Pomemben ukrep za ustrezno življenjsko okolje divjadi je vzdrževanje pašnih površin. Pri tem pa je treba posebno pozornost posvetiti načinu vzdrževanja, ki naj upošteva tudi potrebo po ohranitvi čim bolj naravne sestave rastlinja in živalskih vrst na pašnikih s tem, da je košnja pomaknjena na čim kasnejše letno obdobje - obdobje po cvetenju trav. Pridelava krme mora biti z malo oziroma nič gnojili. Še zlasti pomemben je tak način pri vzdrževanju travnikov v zavarovanih območjih in na travnikih, ki so pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Na teh območjih se mora pri načrtovanju in izvajanju ukrepov v največji možni meri upoštevati usmeritev, da morajo biti dela opravljena tako, da se ohranjajo fizikalne, kemijske, fizične, vidne in funkcionalne lastnosti naravnih vrednot, kar v zvezi z ukrepi v življenjskem okolju divjadi in v populacije divjadi pomeni predvsem, da se v območjih naravnih vrednot ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, stez, prež in solnic, s čemer bi vnos materije od drugod negativno vplival na lastnosti naravne vrednote, ali bi ukrep na kak drug način vplival na značilnost naravne vrednote. To načelo je treba upoštevati tudi pri izvajanju vseh drugih biomeliorativnih del in biotehniških del.

Konkretne lokacije vzdrževanih površin bodo podane v letnih načrtih lovišč.

Pri delih za izboljšanje življenjskega okolja divjadi finančno sodeluje tudi država. Sredstva, ki so namenjena sofinanciranju del za vzdrževanje okolja prostoživečih živali so omejena. Morala bi biti večja, prav tako bi morala biti tudi vrednost opravljenega dela višja, saj so kmetijske subvencije nekajkrat višje in se v glavnem porabijo za ukrepe, ki so površinsko bližje urbanim naseljem.

Krmljenje

V LUO se divjad tudi krmi, vendar namen časovno in prostorsko usmerjenega krmljenja divjadi ni in ne sme postati dvig natalitete oz. preživetvenega praga posameznih vrst, pač pa je namen: lažja realizacija načrtovanih posegov v populacijo z odstrelom, preprečevanje večje škode v življenjskem okolju (kmetijske, gozdne površine), opazovanju socialnih in drugih navad divjadi.

Ukrep krmljenja so vse vrste polaganja hrane v naravno okolje, ki je namenjeno prehrani divjadi. Za polaganje hrane se ne smatra posek drevja za objedanje in pridelava krme na kmetijskih površinah (t.i. krmnih njivah), s katero se divjad prehranjuje neposredno na rastočih rastlinah. Kot ukrep krmljenja prav tako ne šteje polaganje soli, kljub temu pa je pri polaganju le te potrebno upoštevati v načrtih zapisane usmeritve in omejitve. Krmljenje s krmo pridelano na travnatih površinah (pašniki, travniki), ki jih vzdržujejo upravljavci lovišč, se šteje kot ukrep krmljenja in je tudi te lokacije potrebno vnesti v kataster krmišč. Takšno polaganje krme se lahko omeji v primerih negativnih učinkov divjadi na okolje.

Vrste krmljenja:

Po namenu krmljenja ločujemo zimsko, preprečevalno in privabljalo krmljenje.

Zimsko krmljenje se izvaja le v osrednjem življenjskem okolju jelenjadi (brkinski in kraški LUB) z namenom zmanjšanja pritiska divjadi na naravne prehranske vire in tvorbe energijske rezerve v

času prehranske ožine. S tem ukrepom se divjad v obdobju leta, ko nastopi prehranska ožina prostorsko zadržuje v predelih zimovališč.

V ostalih delih LUO je pri mali divjadi krmljenje namenjeno povečanju prehranske ponudbe tudi izven zimskega obdobja ter s tem preživetju posameznih osebkov oz. skupin divjadi, ki imajo kot skupni učinek povečevanje številčnosti te divjadi. Krmljenje male divjadi mora biti izvedeno na način, ki preprečuje dostop krme parljarem.

Zimsko se v LUO krmi le naslednje vrste divjadi:

- -Navadni jelen
- -Damjak
- -Mala divjad (fazan, poljska jerebica, poljski zajec, raca mlakarica)

Preprečevalno krmljenje se izvaja izjemoma le za divjega prašiča v časovno omejenem vegetacijskem obdobju, kar bo opredeljeno z letnimi načrti LUO, z namenom zadrževanja živali v predelih, kjer so manjše možnosti nastanka škod na kmetijskih površinah.

Privabljalno krmljenje se v LUO izvaja z namenom privabljanja divjadi zaradi odstrela. Privabljalno se krmi naslednje vrste divjadi:

- -Navadni jelen
- -Damjak
- -Divji prašič
- -Lisica
- -Kuna belica

Namensko krmljenje srnjadi v LUO, razen v izjemnih razmerah - posebnih vremenskih razmerah ali pri naravnih katastrofah, se ne izvaja.

V primeru izjemnih zimskih razmer (dolgotrajnejša visoka in pomrznjena snežna odeja), je dovoljeno krmljenje divjadi le v predelih, kjer je na večjih površinah s prehranskega vidika osiromašeno življenjsko okolje. Oceno izrednih razmer, ki bi opravičevale izjemno zimsko krmljenje divjadi opravi upravljavec lovišča samostojno ter o tem z vlogo (opis izrednih razmer, kraj oz. območje potrebnega krmljenja, čas, vrsta divjadi) pisno obvesti OE ZGS. Soglasje (pozitivno ali negativno) k začetku krmljenja izda pristojna OE ZGS pisno ter o tem obvesti tudi lovsko inšpekcijo. Pred izdajo dovoljenja za krmljenje morajo biti izvedeni ukrepi povečevanja prehranske ponudbe z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje). Povečevanje prehranske ponudbe, z ukrepi omogočanja prehrane z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje) je dovoljeno in v ostrejših zimskih razmerah priporočljivo, zato se jih nikjer v Sloveniji ne omejuje.

Vrste, količina in sestava krme:

Vrste krme so obravnavane s stališča energijske vrednosti, vsebnosti vode ter izvora po naslednjih skupinah:

- močna škrobna krma (koruza, žita, kostanj, želod, briketi s hrano rastlinskega izvora),
- sočna krma (okopavine, tropine, sadje),
- voluminozna krma (seno, vejniki, travna silaža, koruzna silaža, pesni rezanci) in
- krma živalskega izvora v skladu z veterinarskimi predpisi.

Vse ostale vrste krme, razen zgoraj navedenih, za krmljenje divjadi niso dovoljene.

Krmljenje rastlinojede parkljaste divjadi – splošne usmeritve

Količina močne škrobne krme za zimsko krmljenje rastlinojede vrste divjadi (navadni jelen, damjak) naj bo v najnižjem deležu, praviloma ne sme presežati 10 % delež v skupni količini (po masi) krme. Na istem krmišču, namenjenem zimskemu krmljenju rastlinojede parkljaste divjadi, mora biti struktura krme v sledečih deležih – močna škrobna krma do 10 %, sočna krma do 30 %, voluminozna krma vsaj 60 %. Odstopanja od navedene strukture krme za rastlinojedo parkljasto

divjad v času zimskega krmljenja so le v smislu vzdrževanja pasišč s košnjo in naknadnim sušenjem sena, ko je le-tega dovoljeno samostojno zložiti v jasli.

Priporočljivo je, da je ob morebitnem zimskem krmljenju parkljaste divjadi močna škrobna krma na razpolago le v jesenskih mesecih (oktober, november, december), sočna in voluminozna krma pa v celotnem obdobju krmljenja.

Količine položene krme naj bodo dejansko odvisne od naravne ponudbe hrane (gozdni obrod kostanja, hrasta in bukve) v posameznem letu.

Specifične usmeritve pri krmljenju posameznih vrstah divjadi bodo zapisane v letnih načrtih LUO.

Intenzivnost zimskega krmljenja, izbira lokacij in števila krmišč ter stalnost krmišč v prostoru

Krmljenje divjadi, predvsem zimsko, lahko močno vpliva in preoblikuje migracijske značilnosti, prostorsko razporeditev in splošne vedenjske vzorce parkljaste divjadi, zlasti jelenjadi. Dolgotrajno krmljenje zmanjšuje njeno sezonsko migratornost in celoletna območja aktivnosti ter povečuje njene celoletne in zlasti zimske gostote v neposredni okolici krmišč. Vse naštetu lahko vpliva na:

- akutno povečanje poškodb in škod na mladju v okolici krmišč, pri čemer vplivno območje povečanih poškodb znaša okoli 500 metrov okoli krmišč,
- prevelike splošne obremenitve gozdov ob krmiščih, kar se odraža v padcu vrstne pestrosti, izginjanju rastlinskih in živalskih vrst in degradaciji ekosistemov,
- povečani zaparazitiranosti in obolelosti jelenjadi in slabšanju njenega telesnega stanja (manjša telesna masa in slabše trofeje) zaradi lažjega prenosa bolezni med osebkami in povečano znotrajvrstno tekmovalnostjo,
- potencialno olajšanega prenosa bolezni s prostoživečih na domače živali.

V izogib naštetim negativnim dejavnikom krmljenja priporočamo, da se lokacije zimskih krmišč v času dosledno menjavajo in naj isto krmišče ne bo nepretrgoma v uporabi več kot 10 let. Krmljenje samo po sebi ne zmanjšuje poškodb gozdnega mladja in drevja zaradi lupljenja, pač pa je mogoče z njim divjad odtegniti v predele, kjer so poškodbe manj problematične. Zato naj bodo lokacije krmišč določene ob upoštevanju zgradbe gozdov in gozdnogospodarskih ter gozdnogojitvenih ciljev - s krmišči se je treba izogibati obsežnejšim delom sestojev, ki so ali bodo v naslednjem desetletju v obnovi in sestojem, kjer so zaradi specifične drevesne zgradbe težave z obnovo večje. Tudi sicer priporočamo, da se zimsko krmljenje izvaja po kritični presoji pozitivnih in negativnih učinkov na individualni ravni. V splošnem je treba obseg krmljenja pri vseh vrstah divjadi postopno zmanjševati in krmljenje na območjih, kjer se ga doslej še ni uporabljalo, dovoliti le v primerih in na konkretnih lokacijah in območjih, ko njegovi pozitivni učinki odtehtajo negativne. Na območjih, kjer se ukrep že dlje časa izvaja, pa naj bodo vse spremembe postopne. Morebitna nagla ukinitvev krmljenja na območju z dolgo tradicijo rabe tega ukrepa, bi namreč lahko vodila v velike poškodbe gozda in tudi poslabšanje telesnega stanja ter celo pogine na krmo habituiranih živali.

Gostota krmišč:

Zaradi preprečitve prekomernega krmljenja parkljaste divjadi, gostitve divjadi na neprimernih lokacijah, neželenih migracij divjadi ali krmljenja, ki bi imelo za posledico zmanjševanje vpliva naravne selekcije med divjadjo, se določi tako količina kot tudi struktura krme in število krmišč.

Število krmišč za malo divjad in male zveri ni omejeno.

Kataster krmišč:

Kataster krmišč v lovsko upravljavskem območju je popis (vključno s kartnim gradivom) lokacij vseh krmišč, ki so pri upravljanju z divjadjo v danem trenutku strokovno ter okoljsko sprejemljiva in dopustna. V katastru krmišč so opredeljene natančne lokacije krmišč po posameznih loviščih, ciljna živalska vrsta katero se krmi, namen krmljenja, tip krmišča ter vrste in količine krme.

Zavod za gozdove Slovenije v sodelovanju z upravljavci lovišč ter območnim združenjem upravljavcev lovišč (OZUL) izdelava in vodi kataster krmišč v lovsko upravljavskem območju. Na predlog upravljavca lovišča ter po strokovni presoji ZGS se kataster lahko spremeni ali dopolni.

V katastru krmišč se vodijo lokacije za sledeče vrste krmišč in načine krmljenja na krmiščih:

- krmišča za zimsko krmljenje navadnega jelena in damjaka
- krmišča za privabljalno krmljenje navadnega jelena in damjaka, kjer se poleg sočne krme polaga še ostale vrste krme
- krmišča za preprečevalno krmljenje divjih prašičev
- krmišča za privabljalno krmljenje divjih prašičev

Kataster krmišč je sestavni del načrtov upravljanja z divjadjo. Del vsebin iz katastra krmišč mora biti sestavni del letnega lovsko upravljavskega načrta za Primorsko LUO za konkretno koledarsko/lovsko/načrtovalsko leto, predvsem so to: kriteriji, pogoji in načini krmljenja (podrobnejša navodila) za vrste parkljaste divjadi, ter tudi dovoljene maksimalne količine krme (kjer so le te omejene), kar velja tudi za krmišča za katera se ne vodi katastra. V načrtih LUO morajo biti opredeljene (navedene) tudi lokacije krmišč za posamezne vrste divjadi.

Ukrepi v življenjskem okolju male poljske divjadi in ostalih vrst divjadi

Za vrste divjadi iz skupine male poljske divjadi in ptice iz družine vranov je pomembna kombinacija gozda, polja, travnika in vode. Izboljšanje življenjskega prostora za našteje vrste divjadi se doseže z izvajanjem biomeliorativnih del kot so: vzdrževanje grmišč (remiz), vzdrževanje obrečnih pasov, vzdrževanje vodnih virov v gozdu, sadnja in vzdrževanje plodonosnega drevja ter grmovja. Pomembno je puščanje podrasti v ostankih avtohtone vegetacije (skupine gozdnega drevja, gozdni rob) ter vzdrževanje živih mej, omejkov in posameznih prostorastočih dreves v kmetijski krajini.

Zimsko krmljenje male poljske divjadi je dovoljeno v vseh loviščih, upoštevajoč pri tem prisotnost posamezne vrste. Kljub temu, da je krmljenje male poljske divjadi smiselno in potrebno izvajati tudi izven zimskega obdobja, se krmljenje v smislu biotehniških del opredeljuje med zimsko krmljenje. Krmljenje mora biti izvajano z vrsto krme in na način, ki je v največji možni meri prilagojena vrsti divjadi katero se krmi (poljski zajec, fazan, poljska jerebica, raca mlakarica). Pri krmljenju z močno škrobno krmo mora biti le ta položena tako, oziroma zaščitena s tehničnimi objekti (nadkritje, lese), da se prepreči, da bi pretežni del krme zaužila srnjad.

Lokacije krmljenja male poljske divjadi se ne upoštevajo kot krmišče, katere se vodi v katastru krmišč, mora pa biti lokacija opredeljena v letnem načrtu lovišča oz. lovišča s posebnim namenom. Male poljske divjadi se na krmiščih ne lovi.

Krmljenje malih zveri (lisica, kuna belica) ima izključno značaj privabljalnega krmljenja z namenom lova. Izvaja se s krmo živalskega izvora ter s krmo rastlinskega izvora (sadje). Krmljenje mora biti izvajano na način, ki je skladen z veterinarskimi predpisi o ravnanju s stranskimi živalskimi proizvodi.

Malih zveri ne krmimo v območjih habitatov gozdnih kur.

Solnice

Namen solnic je olajšati predvsem spomladanski prehod na sočno naravno hrano, preskrbo z mineralnimi snovmi ter doseganje načrta odvzema, zato je priporočljivo zalaganje solnic v zmernih količinah s soljo in mineralnimi kamni (priporočeno do največ 3 kg na solnico). Postavljanje solnic je prepovedano v naslednjih primerih:

- V gozdnih sestojih - mladovjih in sestojih v obnovi, oz. je dovoljeno le ob soglasju lastnika gozda in ZGS.
- Ob cestah in v območju gozdnih rezervatov.
- Ob vodnih virih oz. le v minimalni oddaljenosti 50 m in na način, ki onemogoča vnos soli vanje. Soli tudi ni dovoljeno neposredno vnašati v luže, kaluže in ostala vodna telesa.
- V območja ali bližino območij, kjer so prisotne redke, ogrožene in zavarovane vrste živali ter rastišča redkih, ogroženih in zavarovanih rastlinskih vrst.
- V bližino območij naravnih vrednot, v ožja zavarovana območja in v dele širših zavarovanih območij s strožjim varstvenim režimom (IUCN kategorija II). Izjemoma je tudi na teh območjih možna začasna postavitev.

7 UPRAVLJANJE S POSAMEZNI MI VRSTAMI DIVJADI

7.1 SPLOŠNO

Upravljanje s populacijami posameznih vrst divjadi ocenjujemo na podlagi podatkov preteklega desetletnega (dolgoročni načrti LUO) oz. petletnega (letni načrti LUO) obdobja:

- stopenj uresničevanja načrtovanih usmeritev in ukrepov za posege v populacijo, s poudarkom na številu in strukturi,
- izgub po višini, strukturi, vzrokih ter trendih izgub,
- gibanjih telesnih mas pri parkljasti divjadi in mas rogovja pri samcih iz družine jelenov (srnjak, navadni jelen, damjak),
- primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja,
- stanju in ukrepih v življenjskem okolju,
- drugih kazalnikov v populacijah divjadi, kot so npr. velikosti/dolžine čeljusti ali stopnja oplojenosti samic zlasti mlajših starostnih razredov pri parkljasti divjadi.

V realizacijo načrta odvzema se pri parkljasti divjadi poleg odstrela štejejo vse z materialnimi dokazi (čeljust, rogovje) dokumentirane izgube. V primerih, kjer materialnega dokaza zaradi popolnega uničenja trofeje in/ali čeljusti ni možno predložiti ali kjer lahko odvzem materialnega dokaza zaradi stanja kadavra pomeni tveganje za zdravje lovca, je dovolj tudi uradni zaznamek (zapisnik) odgovornih oseb lovske organizacije in drugih (VURS, Veterinarska fakulteta, Policija,...), ob hkratnem obveznem kronološkem vpisu v evidenčno knjigo odstrela in izgub velike divjadi.

Pri mali divjadi in ostalih vrstah divjadi se v realizacijo štejejo poleg odstrela vse dokumentirane izgube, ki so kronološko vpisane v evidenčno knjigo odstrela in izgub male divjadi, razen v kolikor predpisi ne določajo drugače.

Starostni in spolni razredi pri parkljasti divjadi:

Starostni in spolni razredi (kategorije) so za vsako vrsto parkljaste divjadi posebej opredeljeni v svojem poglavju. Pri ostalih vrstah divjadi ta ločitev na kategorije ni potrebna in ni smiselna.

Za prehod v višji starostni razred pri parkljasti divjadi, razen pri divjem prašiču, se upošteva datum 1. april. Pri parkljasti divjadi se za ugotavljanje in oceno starosti uporablja metoda okularne ocene razvitosti (menjave) in obrabljenosti zobovja, ki jo opravi Komisija za oceno odstrela in izgub v LUO. Pri divjem prašiču se za prehod v višji starostni razred upošteva okularna ocena dejanske starosti v mesecih na podlagi pregleda razvitosti zobovja. Ocena komisij(e) v LUO glede določitve starosti za vpis v bazo podatkov je dokončna. V primerih, ko komisija pri oceni starosti odvzete divjadi ni enotna, se lahko pred svojo suvereno in dokončno odločitvijo posvetuje s predstavnikom ali komisijo upravljavca lovišča.

Višina odvzema je odvisna od cilja glede na relativno številčnost populacije in drugih kazalnikov njenega stanja. Vodilo pri upravljanju z vrstami parkljaste divjadi je ohranitev vitalnih, zdravih populacij, številčno usklajenih z okoljem ob hkratnem upoštevanju človekovih interesov in dejavnosti v okolju (lovstvo, kmetijstvo, gozdarstvo, promet...). Za doseg cilja je zato nujno doseganje dovolj visokega količinskega in strukturnega odvzema, ob hkratnem izvajanju izbirnega, t.i. kvalitativnega odstrela/odvzema. Iz populacije naj se pri mlajših kategorijah praviloma odstranjujejo podpovprečno telesno razviti osebki, varuje srednji starostni razred in zopet močnejše posega v starejše/prestarele osebke. Pogoji izbirnega odstrela so lahko opredeljeni v letnih načrtih LUO zgolj kot priporočila.

V območjih s prisotnostjo velikih zveri (medveda, volka in risa), se njihov vpliv na vedenje in številčnost parkljaste divjadi upošteva tako v višini kot tudi starostni strukturi načrtovanega odvzema divjadi.

V načrtih so določena tudi dopustna odstopanja realizacije od načrtovanega odvzema pri posamezni vrsti divjadi. Realizacija dosežena v okviru dopustnih odstopanj šteje, da je načrt ustrezno realiziran. Odstopanja od načrtovanega odvzema, po višini in strukturi, še zlasti v starostnem razredu osebkov 2+ in starejši (prednostno srednji starostni razred - nosilci populacije, ki so različno oblikovani glede na vrsto divjadi) ter ne glede na to da so znotraj dopustnih odstopanj realizacije, morajo biti smiselno izravnana v načrtih naslednjih let, predvsem v prvem letu. Dinamiko odstrela z namenom izpolnitve načrtov se priporoča z letnimi načrti LUO.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostna in spolna razdelitev odvzema je odvisna od postavljenega cilja glede številčnosti in sestave populacije, ter ocene trenutne starostne in spolne strukture populacije posamezne vrste parkljaste divjadi. Spolna in starostna struktura načrtovanega odvzema ne sme imeti za posledico nenaravno strukturiranih populacij, ter mora stremeti k oblikovanju populacij s piramidalno strukturo in čim bolj naravno spolno strukturo, ki je v naravi sicer redko v razmerju 1:1, kar zlasti velja za starejšo divjad. To pa pomeni, da odvzem ne sme biti višji pri spolu, ki je v naravnih populacijah v manjšini.

Podobno kot pri višini odvzema, morajo biti tudi pri starostni in spolni strukturi določena dopustna odstopanja pri realizaciji. Realizacija dosežena v okviru dopustnih odstopanj v vseh starostnih in spolnih razredih (kategorijah) šteje, da je načrt ustrezno realiziran.

Časovna dinamika odvzema

Časovna dinamika odstrela kot glavnega vzroka odvzema je zapisana kot priporočilo za čim hitrejšo in pravilnejšo realizacijo. Tako po višini, kot po strukturi je opredeljena v nadaljevanju, v posebnem delu navodil, za vsako vrsto divjadi posebej.

Naseljevanje divjadi se izvaja praviloma le takrat, ko je ogroženo ugodno stanje vrste, in se izvaja hkrati z ukrepi za odstranitev dejavnikov ogrožanja ugodnega stanja vrste.

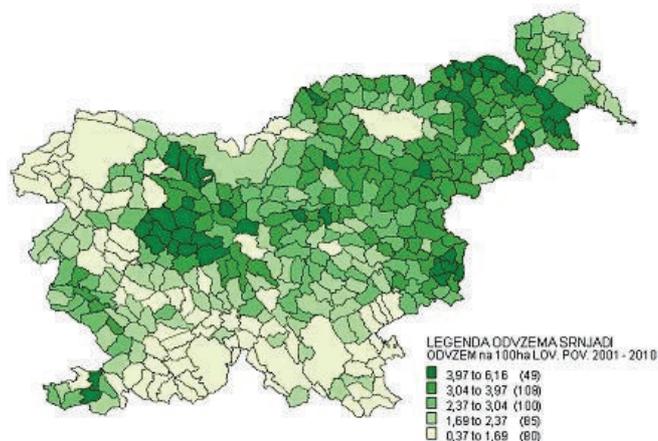
Naseljevanje tujerodnih vrst je po Zakonu o ohranjanju narave (16.člen) prepovedano, razen v primerih, ki jih v istem členu navaja Zakon.

Ostala določila

Pri vseh vrstah divjadi preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub določene vrste divjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Morebitni dodatni/drugi bioindikatorji za določitev stanja populacij divjadi, kot so opredeljeni s tem načrtom bodo v naslednjem obdobju veljavnosti dolgoročnega načrta uvedeni v prakso kot posledica sprememb podzakonskih predpisov ali medsebojnih dogovorov med znanstveno-raziskovalnimi ustanovami, lovskimi organizacijami v LUO in ZGS.

7.2 SRNA (*Capreolus capreolus* L.)

7.2.1 Prostorski okvir obravnave

Srnjad prostorsko obravnavamo enotno, v okviru populacije Primorskega lovsko upravljavskega območja, kjer je še vedno najštevilčnejša in najpomembnejša lovno gospodarska vrsta. Po celotnem območju je razširjena dokaj enakomerno, na enoto površine številčno nekoliko bolj v Istri in na Krasu.

7.2.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Analiza uresničevanja načrtovanega odvzema srnjadi v preteklem desetletnem obdobju nam kaže rahlo nihanje, ki je bolj posledica natančnega beleženja izgub in premalo odločnega posega z odstrelom, kot pa dogajanj v populaciji sami. V povprečju je realizacija visoka in znaša 96,2 %. Z vidika realizacije v kosih srnjadi to pomeni gibanje od najmanj 2433 kosov do največ 3190 kosov celotnega odvzema letno v preteklem desetletju. Stopnja uresničevanja oz. realizacija načrtovanega odvzema vedno presega 90 %. Svoj vrh (številčno po kosih divjadi) realizacija doseže v letu 2006. To leto je tudi prelom, ko po desetletju naraščajočega trenda odvzema (tudi načrtovanega posega v populacijo) le-ta prične padati. Delež izgub je v povprečju 14,2 %. Po višini je bil načrtovan odstrel presežen le v letu 2005, ko je z 2889 kosi dosežena 100,5 % realizacija.

Povprečni desetletni odzem predstavlja na enoto površine intenziteto v višini 2,09 kosa/100 ha lovne površine. Po podatkih zadnjega leta je intenziteta odstrela najvišja v lovišču Marezige 3,77 kosa/100 ha in najnižja v lovišču Brkini 0,96 kosa/100 ha lovne površine. V skupni spolni strukturi znaša odzem moškega spola 50,4 % in ženskega spola 49,6 %, kar je ugodno.

Skupna starostna struktura mlade srnjadi (mladiči in enoletniki ne glede na spol) znaša 59,1 %, kar je zelo blizu idealnemu razmerju (načrtovan je bil delež 60 %). V strukturi starejših je delež srnjakov (20,5 %) skoraj enak deležu srn (20,4 %), razlika je 30 kosov v desetletju. Še vedno je večji odzem enoletnih srnjakov – lanščakov (13,5 %), ki je posledica nižjega poseganja v razred mladičev moškega spola, ki v povprečju znaša le 16,4 %. Razmerje mladiči in enoletna srnjad pri ženskem spolu je boljše in sicer je delež mladičev 19,0 %, enoletnih srn - mladic pa 10,3 %.

Ocenjujemo, da je struktura odvzema realizirana v skladu z načrtom.

Delež starejših srn je 20,4 % in v preteklem obdobju rahlo niha (od 19,9 do 21,2 %) in je dokaj sorazmeren z deležem odvzema srnjakov.

Biološki kazalniki

Za gibanje telesnih mas je značilno rahlo nihanje v povprečju po letih in po strukturi. Na povprečne telesne mase, poleg številčnosti in strukture populacije, prav gotovo vpliva še mnogo drugih

dejavnikov. Na Primorskem je to vsekakor tudi suša, zato glede spremljave gibanja telesnih mas ne moremo sklepati o stanju številčnosti populacije srnjadi.

Podobno nihajoč trend kaže tudi spremljava povprečnih mas rogovja. V povezanosti telesnih mas in mas rogovja ni korelacije, saj ugotavljamo, da trofejno najmočnejši osebki niso tudi telesno najmočnejši in obratno. Biološki kazalniki so pomemben podatek stanja populacije, zato je treba v prihodnje posvetiti večjo pozornost pri zbiranju kot tudi kvaliteti podatkov ter njihovi analizi.

V skupnem odvzemu predstavljajo izgube v povprečju 14,9 %. Skozi obdobje ta procent niha in sicer od najmanj 10,8 % do največ 17,9 %. 87,2 % izgub je nenaravnih (od tega jih je največ od prometa 77,0 %). Kljub upoštevanju izgub v realizacijo odvzema upravljavci lovišč navajajo, da se znatni delež povozov ne zabeleži (povozov se ne prijavlja, oškodovanci povoženo divjad poberejo,...). Med naravnimi izgubami (teh je v skupnem odvzemu 12,8 %) prevladujejo (delež od skupnih izgub srnjadi): neznan vzrok 7,5 %, bolezni 2,8 %, psi 4,8 % in zveri 2,4 % (v zadnjih letih predvsem od volkov). Pri naravnih izgubah je težava neevidentiranja še bolj prisotna, saj so posamezni kosi požrti, deloma odnešeni, kar otežuje identificiranje vzroka izgube in tudi spol ter starost osebka. Analiza strukture populacije v izgubah nam nakazuje vprašljivost realnosti podatkov, saj je delež ženskega spola 67,7 %. Še bolj porušeno je razmerje med starejšimi srnjaki in srnami (delež srnjakov v izgubah je 10,8 %, delež srn pa 36,2 %). Razlika je prevelika.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Višina načrtovanega odvzema je bila v preteklosti nastavljena dobro in se je prilagajala predvsem stanju v populaciji sami. V zadnjih letih se je tudi ob dosledno izvajanih ukrepih sankcioniranja, popravila stopnja realizacije, tako po številčnosti, še bolj pa po doseganju posameznih deležev spolne in starostne strukture. V preteklih letih smo uspeli s pravilnim načrtovanjem ter njegovo realizacijo bistveno popraviti strukturo in s tem kvaliteto populacije. Odstopanja od načrtovanega v preteklosti so nastajala predvsem zaradi nedoslednega izvajanja ob nezainteresiranosti lovcev za netrofejno oz. manjšo-mlajšo strukturo srnjadi. Ob uravnoteženosti struktur v populaciji smo od leta 1999 naprej le zviševali številnost odvzema, kar nam zagotavlja kvaliteto divjadi kakor tudi postopno približevanje usklajenosti z okoljem. V načrtovanje posega v populacijo smo v zadnjih letih skušali vključiti tudi vpliv plenjenja volkov.

7.2.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Srnjad še ostaja najpomembnejša lovna vrsta divjadi. Njen prihod v to območje se začne nekje leta 1950. S spremembami v okolju (hkratno zaraščanje in opuščanje tradicionalnega poljedelstva in govedoreje) se je dokončno uveljavila, od takrat naprej se je njena številčnost iz leta v leto povečevala. Prvi vrh številčnosti je populacija dosegla v zgodnjih devetdesetih letih, drugega pa leta 2006, ko pričnemo beležiti upad številčnosti, za kar gre vzroke iskati v spremembah krajine ter posledično naraščanjem številčnosti jelenjadi, divjega prašiča in velikih zveri. Številčnost srnjadi je v splošnem manjša iz leta v leto, na celotnem območju pa ostaja srnjad dokaj enakomerno razporejena. Boljše življenjske pogoje ima srnjad le v Istri in nekaterih predelih Krasa.

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura srnjadi v območju je ugodna in ostaja stabilna. Nekoliko problematična je le starostna struktura, v razredu mladičev. Zaradi neposeganja je porušeno razmerje z enoletnimi osebki (predvsem moškega spola). Prav tako je še vedno neugodno razmerje s starejšimi (predvsem srednje starimi srnjaki), ki so stalen predmet previsokega odstrela. Nekoliko drugačna slika je pri srnah, kjer je odstrel vedno prenizek. Stanje se v odvzemu popravi z izgubami, ki pa so vprašljive (vsaj v strukturnih deležih). Prenizko poseganje v razred srn nam verjetno celo niža prirastek. Pri vsem pa je treba obvezno upoštevati vpliv plenilcev (zlasti volkov), ki stanje v naravi lahko bistveno spremenijo.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje srnjadi je na celotnem območju dobro, večjih poginov zaradi bolezni ne beležimo. Krajevno se pojavljajo kožni in redko tudi nosni zolj. Ugotovljene izgube - pogini so bili predvsem posledica pljučnih in črevesnih zajedavcev, vendar o znakih večjih epidemij določenih tradicionalnih bolezni srnjadi ni moč govoriti.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Negativnih vplivov z ostalimi vrstami skoraj ni moč zaznati, razen v konkurenčnem odnosu z jelenjadjo v predelih povečane prisotnosti jelenjadi ter vpliva zveri, predvsem volka, lisice, šakala in medveda. Zveri in njihov selektivni vpliv na srnjad je znaten na širšem območju Vremščice in Slavnika, saj se je številčnost srnjadi v teh predelih zelo zmanjšala. Na prirastek srnjadi so v zadnjih letih vplivale tudi lisice – zabeležena so opažanja posameznih upravljavcev lovišč, da po upadu male divjadi kot osnovnega plena, lisice močnejše posegajo tudi že v razred mladičev srnjadi. V območju zaznavamo negativni odnos v zvezi s prirastkom ter zadrževanjem srnjadi v predelih, kjer je številčnost divjih prašičev v porastu.

7.2.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Prostorsko naj se srnjad ohrani na celotnem LUO in naj bo v okviru LUB enakomerno porazdeljena. Glede na hitre spremembe v okolju je cilj zaustaviti padanje številčnosti srnjadi. S poseganjem v populacijo z odstrelom je treba stremeti k ciljni gostoti, ki bo glede na naravne danosti vsekakor različna, v povprečju pa v istrskem LUB 8 - 10 kosov/100 ha, na kraškem LUB 6 - 8 in brkinskem LUB 4 - 5 kosov/100 ha lovne površine. Ciljna intenziteta odvzema naj bi s tem bila v Istri 3 – 4 kose/100 ha, Krasu 2 - 2,5 in Brkinih 1 - 1,5 kosa/100 ha lovne površine. V območjih s stalno prisotnostjo volkov (Vremščica, Slavnik; Čičarija) se načrtuje manjši poseg v mlajše kategorije in samice, s čemer se vzdržuje tudi večjo prehransko bazo za zveri.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

Tudi v strukturi je treba najprej težiti k usklajeni številčnosti z danimi razmerami v okolju. Ohraniti je treba ugodno starostno strukturo, v kateri ne bo porušeni razmerij. V starostni strukturi srnjadi naj bi bilo 60 % mladičev in enoletne srnjadi, 20 % odraslih srnjakov (2+) in 20 % odraslih srn (2+).

Prevladovati mora vitalna, zdrava in telesno močna populacija, z dovolj velikim deležem srednje starih osebkov, ki zagotavljajo obnovo populacije. Zaradi zadrževanja padanja številčnosti naj bo spolna struktura odvzema usmerjena v polovično, lahko tudi rahlo porušena v korist ženskega spola.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V odnosu do jelenjadi kot konkurenta v prostoru, je cilj zadržati sedanja razmerja gostote poselitve obeh vrst divjadi, v brkinskem LUB je za ohranitev vitalne populacije srnjadi treba zmanjšati številčnost jelenjadi in divjih prašičev (v celem območju), obenem pa omogočiti tudi avtohtonim plenilcem (ob primerni številčnosti) ustrezno ter zadostno ponudbo plena.

7.2.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Preglednica 17: Starostni in spolni razredi (kategorije) srnjadi

Srnjaki	Srne
Mladiči M	Mladiči Ž
Lanščaki	Mladice
Srnjaki 2 + *	Srne 2 + *

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu in najdenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu mladičev obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je

treba izvršiti količinsko zadosten odvzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Preglednica 18: Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema srnjadi

Starostni razred	Struktura odvzema (v %)				Skupaj
	M		Ž		
Mladiči M / Mladiči Ž	15 min	25-30	15 min	25 - 30	50 - 60
Lanščaki / Mladice	15 max		15 max		
Srnjaki 2+ / Srne 2+	20 - 25		20 - 25		40 - 50
Skupaj	100				

Morebitne cilje zmanjševanja ali povečevanja številčnosti srnjadi dosegamo primarno s prilagojeno višino celotnega odvzema/odstrela.

Dejanska struktura načrtovanega odvzema za območje oziroma ekološke enote in predvsem za posamezna lovišča, lahko odstopa od izhodiščne v primeru večjih odstopanj realizacije odvzema od načrtovanega odvzema v preteklem (preteklih) letih ali zaradi ostalih strokovnih vzrokov (struktura izgub, vzroki izgub). Odstopanja realizacije od načrtovanega odvzema po višini in znotraj spolne in starostne strukture (še posebej v starostnem razredu 2+), se smiselno upošteva pri načrtovani višini in strukturi odvzema za naslednje leto. V letnem lovsko upravljavskem načrtu območja se opredeli zahteve, katere je potrebno upoštevati pri nadaljnji razdelitvi odvzema srnjadi po loviščih, ki so nastale zaradi odvzema v posameznem lovišču v preteklem letu.

Izraz »odstopanje« v nadaljevanju pomeni razliko med realiziranim in načrtovanim odvzemom srnjadi. Izraženo je lahko v absolutni količini (osebek) ali v % od načrtovanega odvzema.

Preglednica 19: Dopustna odstopanja od načrtovanega odvzema pri srnjadi:

Starostni razred	Dovoljena odstopanja (v % od načrtovanega št. v danem razredu)			
	M		Ž	
Mladiči	+/- 30%*	+- 15%	+/- 30%*	+- 15%
Lanščaki / Mladice	+/- 30%*		+/- 30%*	
Srnjaki 2+ / Srne 2+	+- 15%		+- 15%	
Skupaj	+- 15%			

* Pri kategorijah mladičev in enoletnih osebkov obeh spolov do +/-30% pomeni možnost kompenzacije številčnega odvzema obeh navedenih kategorij v okviru istega spola, kar konkretno pomeni, da je možno npr. od načrtovanega absolutnega števila mladičev M spola odvzeti le-teh do 30% manj/več, to pa je potem potrebno kompenzirati s zmanjšanim/povečanim odvzemom od načrtovanega absolutnega števila v razredu lanščakov in obratno.

V posameznem lovišču je po opravljeni kompenzaciji, kot je predhodno opisano, dovoljeno odstopanje realizacije v obeh kategorijah (mladiči, enoletni) skupaj in pri posameznem spolu v višini do +/-15% načrtovanega števila odvzema.

Dopustno odstopanje v kategoriji nad dvoletnih srnjakov in srn je do +/-15 % od načrtovanega števila odvzema te kategorije. Zaradi zagotavljanja ustreznega spolnega razmerja med nad dvoletno srnjadjo načrt LUO določa neposredno vezavo med višino realiziranega odstrela srnjakov 2+ in srn 2+, ki mora biti v razponu med 70 in 100%, pri čemer se vezava dotičnih kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

V posameznem lovišču je dovoljeno odstopanje realizacije v višini do +/-15% načrtovanega skupnega odvzema srnjadi. V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odvzem nižji od 10 živali, dopustna toleranca +/-15% pomeni dve (2) živali, pri načrtovanem odvzemu 10 ali več kosov pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost.

Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub srnjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno

kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Lovišča so dolžna spremljati zdravstveno stanje srnjadi, poginule osebe pa dostavljati na veterinarski pregled oz. nuditi vso pomoč pri iskanju oz. ugotavljanju vzrokov morebitnih poginov. Številčnost srnjadi naj lovišča vsakoletno podajajo v obliki ocene trenda.

Brezpogojno pa je treba zagotoviti vsakoletno točno evidentiranje odstrela ter ugotovljenih izgub. Telesne mase je treba voditi tekoče in točno (na ½ kg) in sicer kot maso lovsko očiščenega kosa (biološka masa) ter maso brez nog in glave (transportna masa). Na letnem pregledu odstrela in izgub v LUO je treba zagotoviti vsakoletno natančno tehtanje mase rogovja (na 5 g natančno). Zelo pomembno je tudi natančno in točno evidentiranje vseh izgub, tako po spolni kot starostni strukturi, kakor tudi po vzrokih. V realizacijo načrtov odstrela štejejo vse dokazljive izločitve srnjadi (čeljusti, komisijski zapisnik, potrdila veterinarskih služb,...).

Evidentiranja morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali to področje.

V namen realnejšega upoštevanja vpliva plenilcev, naj upravljavci lovišč sprotno spremljajo tudi vsa opažanja v zvezi z pojavom ter razvojem plenilcev v lovišču (zlasti volkov).

Preglednica 20: Pregled podatkov o srni za obdobje 2001 - 2010:

Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	401	437	461	429	502	521	463	509	453	424	4600	32,6	16,4
lanščaki	320	338	360	389	381	419	465	409	406	298	3785	26,8	13,5
srnjaki 2+	506	532	554	565	598	627	641	608	567	538	5736	40,6	20,5
skupaj SRNJAKI	1227	1307	1375	1383	1481	1567	1569	1526	1426	1260	14121	100,0	50,4
mladiči Ž	478	487	481	530	524	621	608	604	491	492	5316	38,3	19,0
mladice	213	262	281	246	276	368	340	319	292	275	2872	20,7	10,3
srne 2+	515	515	549	551	608	634	643	609	570	512	5706	41,1	20,4
skupaj SRNE	1206	1264	1311	1327	1408	1623	1591	1532	1353	1279	13894	100,0	49,6
SKUPAJ odstrel in izgube	2433	2571	2686	2710	2889	3190	3160	3058	2779	2539	28015		100,0

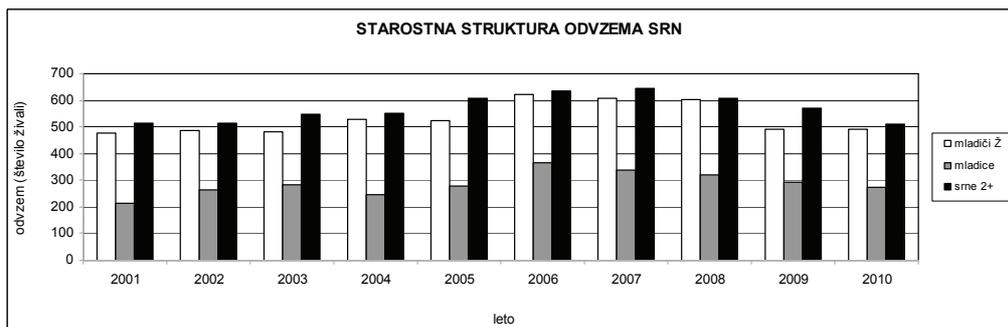
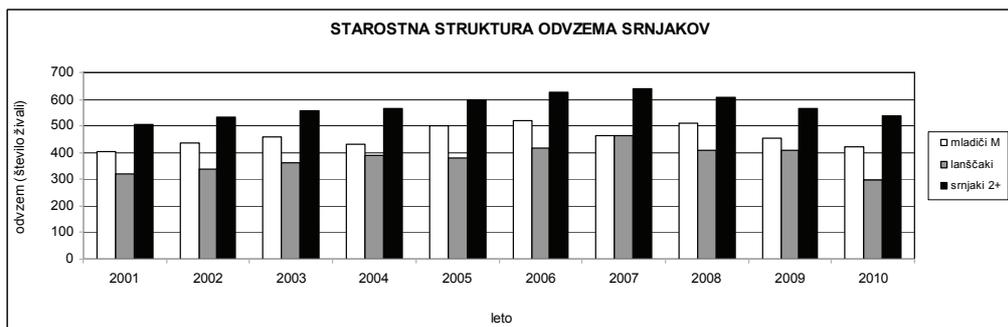
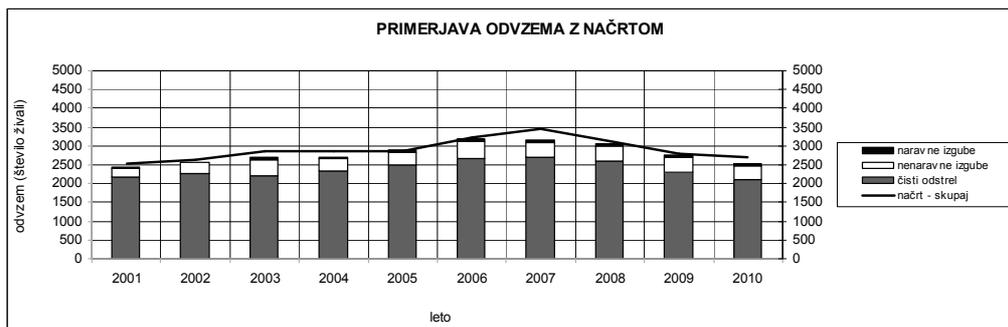
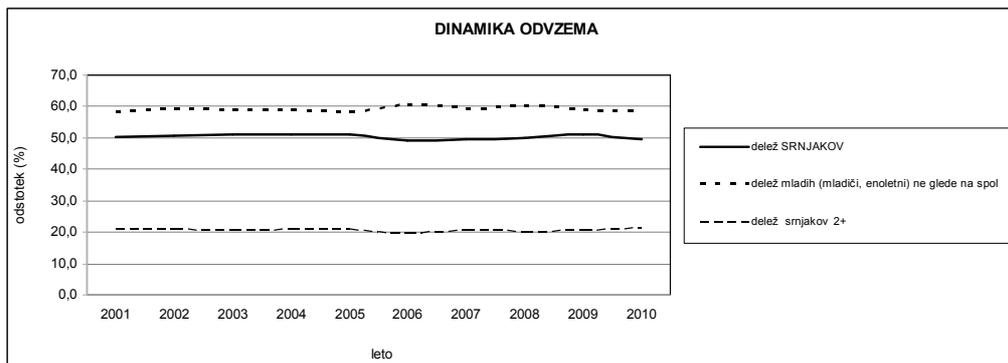
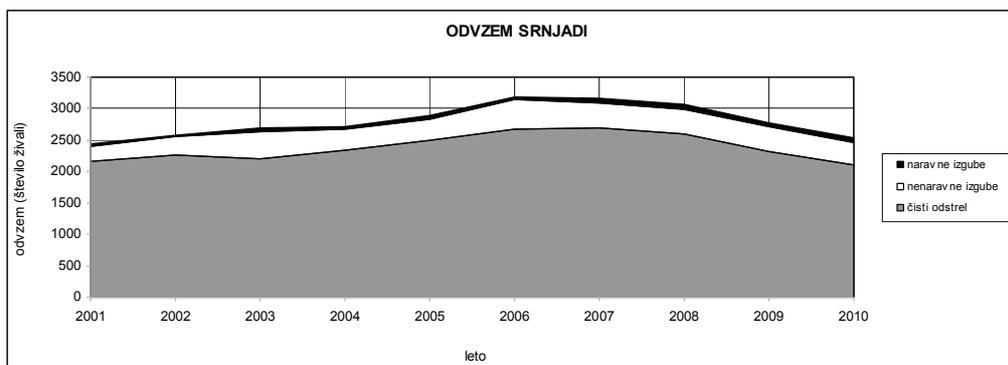
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	2546	2639	2850	2875	2876	3234	3470	3120	2810	2700	29120		
odstrel in izgube / načrt	95,6	97,4	94,2	94,3	100,5	98,6	91,1	98,0	98,9	94,0	96,2		
delež SRNJAKOV	50,4	50,8	51,2	51,0	51,3	49,1	49,7	49,9	51,3	49,6	50,4		
delež srnjakov 2+	20,8	20,7	20,6	20,8	20,7	19,7	20,3	19,9	20,4	21,2	20,5		
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	58,0	59,3	58,9	58,8	58,3	60,5	59,4	60,2	59,1	58,6	59,2		

Izgube													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	227	285	421	334	339	474	401	397	401	361	3640	87,2	
naravne izgube	36	15	59	43	61	49	68	63	67	75	536	12,8	
skupaj izgube	263	300	480	377	400	523	469	460	468	436	4176	100,0	
% izgub	10,8	11,7	17,9	13,9	13,8	16,4	14,8	15,0	16,8	17,2	14,9		
čisti odstrel	2170	2271	2206	2333	2489	2667	2691	2598	2311	2103	23839		

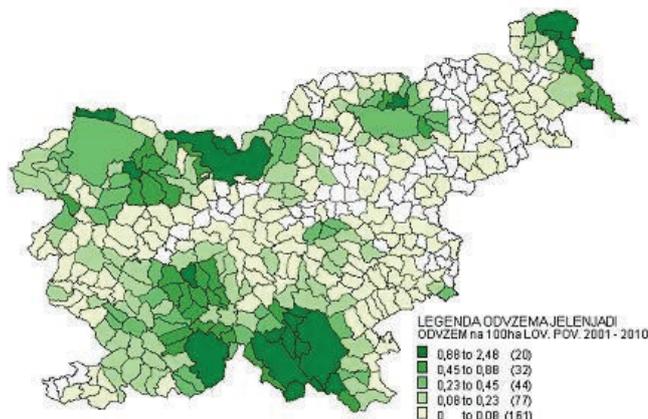
Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	18	40	31	26	45	33	39	20	34	29	315	7,5	
2 bolezen	15	5	7	1	4	17	16	19	21	13	118	2,8	
3 krivolov	2	3	3	10	4	2	1	2	1	4	32	0,8	
4 cesta	204	257	390	295	314	407	364	339	342	303	3215	77,0	
5 železnica	2	1	2	2	5	2	4	8	3	7	36	0,9	
6 plenilci	3	6	11	16	7	7	8	10	12	21	101	2,4	
7 psi	6	17	22	20	19	19	20	20	11	23	177	4,2	
8 kosilnica	13	7	4	7	10	20	12	28	32	24	157	3,8	
9 garje/poškodovano	0	0	10	0	5	16	5	14	12	12	74	1,8	

Telesne mase (biološka telesna masa)											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
mladiči M	8,9	8,9	8,1	8,9	8,5	8,4	8,8	8,8	8,5	8,9	
indeks	100,0	100,0	91,0	100,0	95,5	94,4	98,9	98,9	95,5	100,0	
lanščaki	12,1	12,3	11,4	11,6	11,4	11,7	11,3	11,9	11,4	11,8	
indeks	100,0	101,7	94,2	95,9	94,2	96,7	93,4	98,3	94,2	97,5	
srnjaki 2+	17,7	18,0	17,5	17,7	17,6	17,4	17,5	17,8	17,4	17,8	
indeks	100,0	101,7	98,9	100,0	99,4	98,3	98,9	100,6	98,3	100,6	
mladiči Ž	9,0	8,7	8	8,6	8,7	8,1	8,7	8,6	8,6	8,8	
indeks	100,0	96,7	88,9	95,6	96,7	90,0	96,7	95,6	95,6	97,8	
mladice	13,1	13,2	12,9	12,9	12,4	12,4	12,6	12,8	12,5	12,9	
indeks	100,0	100,8	98,5	98,5	94,7	94,7	96,2	97,7	95,4	98,5	
srne 2+	14,9	14,9	15	15,0	14,8	15,2	15,7	15,2	15,2	15,6	
indeks	100,0	100,0	100,7	100,7	99,3	102,0	105,4	102,0	102,0	104,7	

Masa trofej srnjakov 2+ (g)											
Povprečna masa trofej / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
srnjaki 2+	203,0	239,0	241,0	240,0	241,0	216,0	220,0	236,0	234,7	230,0	
indeks	100,0	117,7	118,7	118,2	118,7	106,4	108,4	116,3	115,6	113,3	

7.3 NAVADNI JELEN (*Cervus elaphus* L.)

7.3.1 Prostorski okviri obravnave

Primorsko populacijo jelenjadi obravnavamo v LUO enotno, ukrepe v populaciji pa prikazujemo ločeno v okviru lovskoupravljavskih bazenov. Pri oblikovanju bazenov za upravljanje se upošteva številčnost, zmožnosti oz. danosti okolja, poti širjenja populacije ter novo nastali avtocestni križ. Brkinski LUB je osrednje območje in nosilec populacije jelenjadi na Primorskem.

7.3.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Analiza odvzema ter stopnja uresničevanja načrtovanega posega v populacijo jelenjadi v preteklem desetletnem obdobju nam pri številčnosti kaže značilen naraščajoči trend, kar izkazuje tudi ocena številčnosti in prostor poselitve, ki se iz leta v leto povečuje. Število odvzete jelenjadi se je v desetletju skoraj potrojilo. V povprečju je realizacija načrta visoka in znaša 94,5 %. Z vidika realizacije je pomembno tudi dejstvo, da je načrt odvzema izkaz stanja v naravi in ne več le želja lovišč po odstrelu trofejnega jelena. Realizacija v kosih jelenjadi pomeni gibanje od najmanj 83 do največ 233 kosov. Največji odvzem je v zadnjem letu.

Delež izgub je v povprečju 13,6 % in je manjši od povprečja preteklega desetletja.

Povprečni desetletni odvzem predstavlja na enoto površine intenziteto v višini 0,12 kosa/100 ha lovne površine (prejšnje desetletje 0,064 kosa). Za primerjavo, odvzem leta 2010 kot zadnjega leta v preteklem ureditvenem obdobju znaša že 0,17 kosa/100 ha lovne površine območja. Po podatkih zadnjega leta je intenziteta odstrela najvišja v lovišču Vrhe Vrabče 0,53 kosa ter Senožeče 0,46 kosa/100 ha. V skupni spolni strukturi znaša odvzem moškega spola 48,2 % in ženskega spola 51,8 %, kar je dober približek naravnega stanja.

Skupna povprečna starostna struktura mlade jelenjadi (mladiči in enoletniki ne glede na spol) znaša 60,1 %, kar je bilo hkrati tudi načrtovano razmerje. V strukturi trofejnih jelenov prevladujejo mladi jeleni z 10,7 % deležem, srednje starih jelenov je 8,0 % in starih 2,5 %, kar je skoraj enako načrtu. Delež 21,2 % trofejnih jelenov ni previsok, ob predpostavki, da je velik del območja še vedno neposeljen z jelenjadjo, v robnih predelih populacijskega območja pa je delež jelenov zaradi širitvenih strategij populacije vedno večji. Delež košut je 18,7 % in v preteklem obdobju periodično niha, v splošnem pa je prenizek in bistveno vpliva na hitro rast številčnosti. Nekoliko večji in bolj sorazmeren je delež košut z deležem jelenov prav v odvzemu v zadnjih letih.

Biološki kazalniki

Za gibanje telesnih mas je značilno rahlo nihanje v povprečju po letih in po strukturi. Na povprečne telesne mase poleg števila uplenjene določene starostne kategorije in časa uplenitve (pri kategorijah kjer je uplenjenih osebkov malo), prav gotovo vpliva še mnogo drugih dejavnikov. Na

Primorskem je to vsekakor tudi suša, zato glede spremljave gibanja telesnih mas ne moremo izrecno sklepati o stanju številčnosti populacije jelenjadi, saj telesna masa med leti v grobem ne odstopa.

Podobno nihajoč trend kaže tudi spremljava povprečnih mas rogovja trofejnih jelenov, pri katerih pa je številčnost odvzetih jelenov v posameznem letu izredno majhna, odvisna od karakteristik posameznega jelena in zato primerjava med leti v posameznih starostnih razredih ne daje zanesljivih podatkov. Mase rogovja posameznih kategorij jelenov v primerjavi z ostalimi LUO v Sloveniji predstavljajo gornjo mejo, kar nakazuje dobre življenjske pogoje za jelenjad ter ugodno številčnost populacije. Biološki kazalniki so pomemben podatek stanja populacije, zato je treba v prihodnje posvetiti večjo pozornost pri zbiranju kot tudi kvaliteti podatkov ter njihovi analizi.

V povprečju predstavljajo izgube 13,6 % odvzema in tekom preteklega obdobja rahlo nihajo. Delež izgub se je v desetletju gibal od največ 20,5 % do najmanj 10,3 %. Največ izgub v območju predstavljajo nenaravne izgube, med katerimi je glavnina od prometa povožene jelenjadi (53,8 %). Najbolj problematični so odseki cest Kozina – Rupa, kjer so znani tako dnevni kot sezonski migracijski pohodi jelenjadi iz Brkinov v Čičarijo, nato odseki cest Senožeče-Sežana in Senožeče-Divača. V zadnjih letih se povečuje oz. postaja pomemben delež tudi povozi na železnici (odcep Divača – Koper).

Večjih naravnih izgub jelenjadi ni zaznati, kar da slutiti, da je populacija zdrava in v porastu, vendar ne dosega kritičnih mej usklajenosti z okoljem. V območju je prisoten tudi krivolov, ki pa po količini ne predstavlja zaskrbljujočega problema. Po letu 2005 smo v območju pričeli vse pogosteje beležiti tudi izgube od naravnih plenilcev, zlasti volkov. Pri naravnih izgubah je tudi pri jelenjadi prisotna težava neevidentiranja, saj so posamezni kosi požrti, deloma odnešeni, kar otežuje identificiranje vzroka izgube, starost in celo spol osebka.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Ocenjujemo, da je bila višina načrtovanega odvzema v preteklosti nastavljena dobro in se je prilagajala predvsem stanju v populaciji sami. V zadnjih letih se je zlasti ob doslednih ukrepih sankcioniranja, popravila stopnja realizacije, tako po številčnosti odvzema kakor tudi v deležih spolne in starostne strukture. V preteklih letih smo uspeli s pravilnim načrtovanjem ter njegovo realizacijo bistveno popraviti strukturo ter s tem kvaliteto populacije. Odstopanja od načrtovanega v preteklosti so nastajala predvsem zaradi nedoslednega izvajanja in nezainteresiranosti lovcev za netrofejno in mlajšo jelenjad, kar se v zadnjih letih popravlja. Ob doseganju višje realizacije smo pričeli zviševati številčnost odvzema, kar nam zagotavlja vitalnost vrste kakor tudi približevanje usklajenosti z okoljem.

7.3.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Populacija jelenjadi v Primorskem LUO ima trend naraščanja številčnosti. Jelenjad se še vedno tako prostorsko kot tudi številčno širi v večino lovišč znotraj LUO. Najizrazitejša je širitev po Krasu in v kontinentalni del Istre ter od tu proti morju. Avtocestna povezava notranjosti države z obalo je ustvarila umetno pregrado, ki predstavlja veliko oviro pri migracijah jelenjadi v notranjost LUO ali drugače prehajanje iz enega LUB v drugega, zato je številčnost jelenjadi v posameznih bazenih (in celotnem LUO) še odvisna od ukrepov v populacijah jelenjadi sosednjih LUO ter R Hrvaške. Naravne danosti primorskega območja so za jelenjad zelo ugodne, saj ji zaraščajoče površine, v osrednjem (brkinskem) delu gozd, ki se združuje v večje komplekse zaprte gozdne krajine, nudijo dovolj dobrih prehrabnih in bivalnih pogojev.

Na Krasu in v Istri trenutno še ne moremo govoriti o enotni populaciji, saj je le-ta sestavljena iz majhnih ali večjih skupin osebkov in posameznih živali. O populaciji jelenjadi Primorske govorimo v primeru Brkinov, ki je skupaj s Hrvaškim delom Istre (območje Učke) prav gotovo migratorno povezana tudi z osrednjo notranjsko – kočevsko populacijo jelenjadi. Škode na poljščinah in v gozdu od jelenjadi so prisotne, vendar še niso problematične.

Spolna in starostna struktura

Socialna struktura jelenjadi je po LUB različna. Medtem, ko je le-ta v brkinskem LUB blizu idealne (tako spolna kot starostna) ter docela zgrajena, je struktura v kraškem in istrskem bazenu nekoliko drugačna in še v izgradnji. Jelenjad te prostore še le dobro osvaja. V takih pogojih prevladujejo migrirajoči osebki mlajših kategorij jelenov. Obenem, zaradi neposeganja v razred starejših košut, v teh področjih narašča delež rodni osebkov. Zaradi tega in posledično tudi zaradi nepoznavanja vrste ter lova nanjo lahko upravičeno trdimo, da je prirastek v vseh treh bazenih (glede na številčnost) velik in (še) presega odvzem.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje jelenjadi je na celotnem območju dobro. To omogočajo predvsem zelo ugodni življenjski pogoji, velik mir, mile zime ter v večjem delu območja še relativno malo naravnih sovražnikov (volkovi).

Vpliva poletne suše na jelenjad ne zaznavamo. V prihodnosti bo treba pri poseganju v populacijo v večji meri upoštevati tudi volka. Ostanke plena je treba dosledno evidentirati.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Negativnih vplivov z ostalimi vrstami skoraj ni moč zaznati, razen v konkurenčnem odnosu s srnjadjo v predelih povečane prisotnosti jelenjadi ter vpliva zveri - volka in medveda. Zveri in njihov selektivni vpliv na jelenjad beležimo predvsem na širšem območju Vremščice in Slavnika.

7.3.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Osrednje območje jelenjadi je brkinski LUB. Številčno bo jelenjad po naravni poti v LUO prav gotovo naraščala, saj so pogoji za njeno naselitev in razvoj zelo ugodni. Z upravljavskimi ukrepi v populaciji jelenjadi je treba naraščanje številčnosti zadržati ter ob tem paziti na velikost škod v prostoru ter odnosov z ostalimi vrstami. V območjih, kjer škoda narašča – Vrhe in vinogradniški del Krasa in v Istri - je treba številčnost znižati. Veliko pozornost velja posvetiti zadrževanemu naraščanju številčnosti jelenjadi v brkinskem delu (Vremščica, Brkini, Čičarija in na Krasu v zgornjem gozdnem delu LUB), kjer jelenjad prevzema vlogo glavne vrste divjadi ter preprečiti širjenje in naraščanje njene številčnosti v Istro ter vinogradniški del Krasa. Posebno pozornost je treba nameniti skupinam osebkov, katere je avtocesta Razdrto-Sežana ter Divača-Kozina (v bodoče še odcep za Koper) in državna meja izolirala in jim onemogoča normalne migracijske procese.

Jelenjadi si ne želimo na področju obalnega pasu Istre – od morja do doline reke Dragonje, prek Marezig in Dekanov ter v osrednjem, vinogradniškem delu Krasa: Pojav in rast njene številčnosti moramo tu preprečiti.

V naslednjem desetletnem obdobju želimo zadržati večanje številčnosti in prostorsko širjenje jelenjadi v območje istre in v vinogradniški del Krasa. V območjih velikih škod ter predelih, kjer so habitati še vedno primerni za srnjad, je treba številčnost jelenjadi znižati.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

Pri upravljanju z jelenjadjo moramo težiti k usklajenosti z danostmi v okolju. To pomeni, da moramo poleg usklajevanja same številčnosti populacije stremeti tudi k ustrezni starostni in spolni strukturi. V populaciji jelenjadi morajo biti v zadostnem deležu zastopani vsi starostni razredi, kar zagotavlja nepretrgano preraščanje tudi v razred zrelih, starih živali. Ciljna starost pri obeh spolih ostaja 10 let. Starostno naj bi bilo v populaciji zastopanih 60 % mlajše populacije (teleta in enoletna jelenjad) in 40 % starejše populacije, obeh spolov in starostnih razredov.

Spolno razmerje odvzema naj bo, predvsem na območjih kjer ni večjega vpliva volkov, usmerjeno v nekoliko večji delež ženskega dela populacije. Pri tem je potrebno tudi v kategoriji dve in več letnih košut narediti premik in popraviti napake preteklega obdobja.

Vodilo pri upravljanju z jelenjadjo je ohranitev vitalnih, zdravih populacij, številčno usklajenih z danostmi okolja. Za doseg cilja je zato nujno doseganje dovolj visokega količinskega odstrela hkrati z upoštevanjem izbirnega, t.i. kvalitativnega odstrela. Iz populacije naj se praviloma

odstranjujejo podpopovprečno telesno in trofejno razviti osebki, kar v grobem pomeni, da se v populacijah temelji k varovanju telesno in tudi po rogovju močnejše razvitih osebkov.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V odnosu do srnjadi kot šibkejšega konkurenta v prostoru (tudi v prehrani), je v kraškem in istrskem LUB cilj čimdlje zadržati sedanja razmerja gostote poselitve obeh vrst divjadi. V delih LUO, kjer hitro narašča gozdnatost, se okolje spreminja v habitate, ki favorizirajo jelenjad. Številčnost jelenjadi bo tu naraščala srnjadi pa nazadovala

7.3.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Preglednica 21: Starostni razredi jelenjadi

Jeleni	Košute
Teleta M	Teleta Ž
Lanščaki	Junice
Jeleni 2 –4*	Košute 2+*
Jeleni 5 –9*	
Jeleni 10+*	

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu se ugotovi in evidentira tudi spol telet.

Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu telet obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugega pomena.

V območjih s stalno prisotnostjo velikih zveri (Vremščica, Slavnik, Čičarija) se načrtuje korigirana struktura od izhodiščne z ustrezno manjšim deležem določenih spolnih in starostnih kategorij, s čemer se vzdržuje tudi večjo prehransko bazo za zveri.

Preglednica 22: Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (jelenjad v %)

Starostni razred	M	Ž
Teleta M/Ž	16-21	17-22
Lanščaki/Junice	do 8	do 10
Jeleni 2 –4*	10-13	od min 20 do 26
Jeleni 5 –9*	5-7	
Jeleni 10+*	do 4	
M:Ž	42-48	52-58

* Skupen odstotek načrtovanega števila dve in večletnih jelenov (vseh treh starostnih kategorij skupaj) v osrednjih populacijskih območjih ne sme presegati 20%.

Glede na cilje v osrednjih in robnih populacijskih območjih, se lahko s primerno utemeljitvijo odstrel nad dvoletnih košut v določenem deležu veže na odstrel nad dve in večletnih jelenov. Odstrel košut naj znaša praviloma vsaj med 70 do 100 % višine odstrela nad dvo in večletnih jelenov, pri čemer se vezava dotičnih kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

Dopustna odstopanja v realizaciji od načrta po loviščih in za LUO je praviloma v višini do + -15% od skupno načrtovanega števila odvzema vseh kategorij. Načrta odvzema v razredu dve in večletnih jelenov ni treba realizirati ter ga tudi ni dovoljeno presegati, razen sorazmerno s preseganjem skupno načrtovanega odvzema. Načrtovani odzem jelenov starostnega razreda 5–9 let se ne sme presegati, lahko pa se ga nadomesti z odvzemom mladih 2-4 letnih ali starih jelenov 10+. Načrtovani odzem jelenov starostnega razreda 10+ se lahko nadomesti z odvzemom mladih 2-4 letnih jelenov. Z letnimi načrti LUO se nadomeščanje med kategorijami dve in večletnih jelenov

lahko drugače uredi. Pri košutah je dovoljeno odstopanje do $\pm 15\%$, pri teletih in enoletnih osebkih pa do $\pm 30\%$ od načrtovanega števila odvzema. V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odzem do 10 živali, dopustna toleranca $\pm 15\%$ ali $\pm 30\%$ pomeni dve do tri (2-3) živali, pri načrtovanem odvzemu 11 ali več kosov pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost. Za lovišča osrednjega življenjskega območja, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov jelenjadi, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija ± 2 kosa, pri čemer načrta odvzema dve in večletnih jelenov ni dovoljeno presežati.

V **robni populacijski območjih** se načrtuje odzem jelenjadi v ustrezni navezavi z osrednjim populacijskim območjem. V robni populacijski območjih se priporoča načrtovanje odvzema za skupine lovišč. Odzem jelenjadi se lahko načrtuje v razmerju trofejna in netrofejna jelenjad ali podrobneje po starostnih in spolnih razredih. V primeru podrobnejšega načrtovanja po starostnih in spolnih razredih se odzem jelenov lahko načrtuje ločeno po starostnih kategorijah. V teh območjih se lahko odzem junic in lanščakov nadomesti z odvzemom telet in obratno, pri čemer odzem navzgor številčno ni omejen. Načrtovanega odvzema ali deleža dve in večletnih jelenov ni dovoljeno presežati, se ga pa lahko veže na odstrel dve in večletnih košut, tudi v večletnem obdobju, lahko tudi do izvršitve. Dovoljena odstopanja se določijo z letnimi načrti LUO.

V območjih, kjer je prisotnost jelenjadi nezaželena/nedopustna (ti. območja brez jelenjadi) je potrebno težiti k popolnemu oz. »čim večjemu« odvzemu jelenjadi.

Velja za vsa območja jelenjadi enotno - presežanje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastalo kot posledica evidentiranih izgub jelenjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Določitev morebitnih osrednjih in robnih površin življenjskega prostora za doseganje ciljne številčnosti ter smeri širjenja v določene predele lovsko upravljavskega območja

Osrednje območje jelenjadi Primorskega LUO zajema lovišča brkinskega LUB ter zgornjega dela Krasa (zgornji del doline reke Raše, gozdnati predel Vrhov in Sopada - Čebulovica). Ostali del LUO predstavlja robni del življenjskega prostora populacije. Obalni del Istre ter vinogradniški del Krasa opredeljujemo kot površine, kjer je jelenjad nezaželena.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Lovišča so dolžna spremljati stanje in številčnost v populaciji ter vsakoletno podati njeno oceno. Vsakoletno točno je treba evidentirati potek odstrela ter ugotovljenih izgub (na oceni trofej je treba vedno priložiti spodnjo levo čeljust – tudi pri ugotovljenih izgubah). Telesne mase se vodi tekoče in točno (na $\frac{1}{2}$ kg) in sicer kot težo lovsko očiščenega kosa ter maso brez nog in glave. Na oceni trofej je treba vsakoletno natančno tehtati mase rogovja (na 5 g natančno). Zelo pomembno je tudi natančno in točno evidentiranje vseh izgub, tako po spolni kot starostni strukturi, kakor tudi po vzrokih. V realizacijo načrtov odstrela štejejo vse dokazljive izločitve jelenjadi (čeljusti, komisijски zapisnik, potrdila veterinarskih služb,...).

Evidentiranja morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali to področje.

Preglednica 23: Pregled podatkov o navadnem jelenu za obdobje 2001 - 2010:

Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
teleta M	15	26	27	19	32	30	40	48	50	35	322	42,9	20,7
lanščaki	3	6	2	4	8	16	17	13	15	15	99	13,2	6,4
jeleni 2-4	14	13	18	8	15	16	22	17	21	23	167	22,2	10,7
jeleni 5-9	6	8	9	9	11	10	20	17	13	21	124	16,5	8,0
jeleni 10 +	0	0	5	2	1	5	2	8	10	6	39	5,2	2,5
skupaj JELENI	38	53	61	42	67	77	101	103	109	100	751	100,0	48,2
teleta Ž	20	25	30	23	37	37	34	51	53	57	367	45,5	23,6
junice	7	11	8	9	12	15	15	24	20	28	149	18,5	9,6
košute 2+	18	20	19	19	24	32	31	35	45	48	291	36,1	18,7
skupaj KOŠUTE	45	56	57	51	73	84	80	110	118	133	807	100,0	51,8
SKUPAJ odstrel in izgube	83	109	118	93	140	161	181	213	227	233	1558		100,0

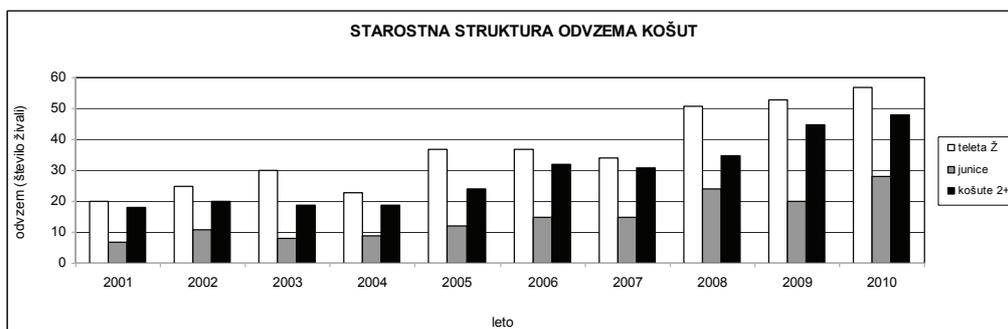
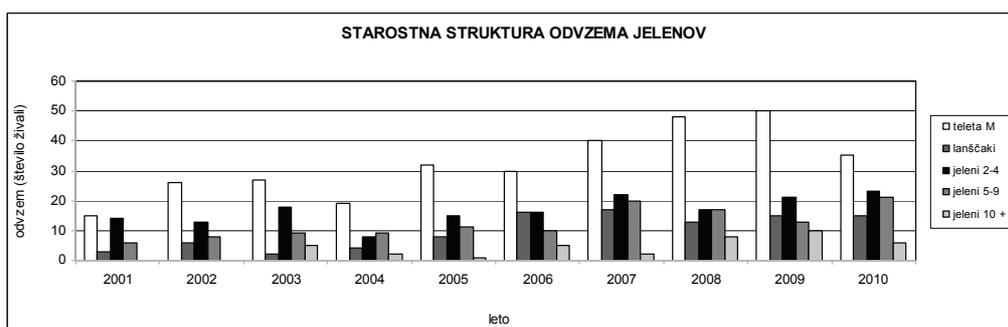
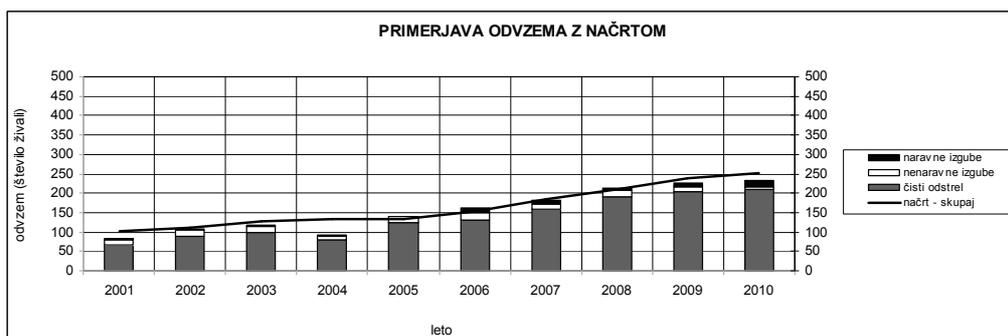
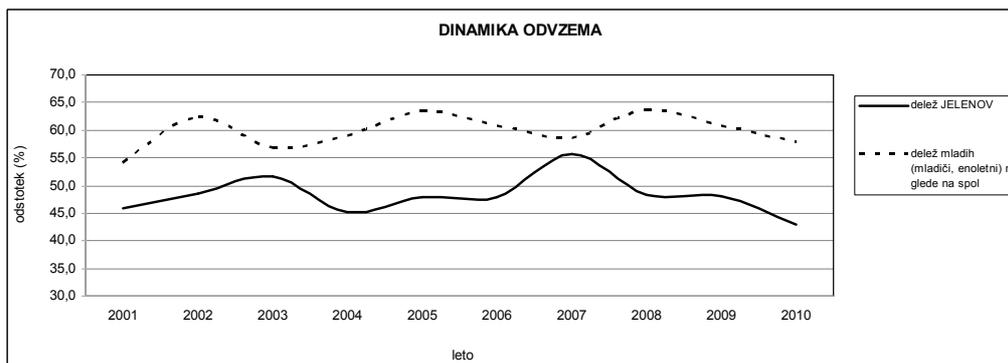
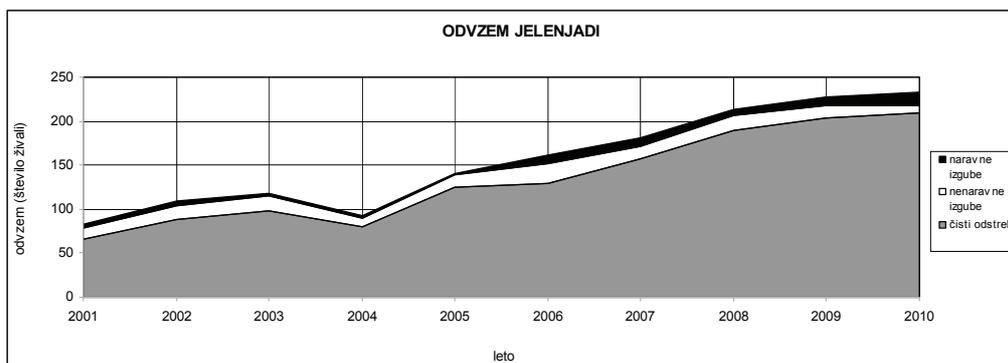
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	102	111	128	134	134	154	184	210	240	252	1649		
odstrel in izgube / načrt	81,4	98,2	92,2	69,4	104,5	104,5	98,4	101,4	94,6	92,5	94,5		
delež JELENOV	45,8	48,6	51,7	45,2	47,9	47,8	55,8	48,4	48,0	42,9	48,2		
delež trofejnih jelenov 2+ in več	24,1	19,3	27,1	20,4	19,3	19,3	24,3	19,7	19,4	21,5	21,2		
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	54,2	62,4	56,8	59,1	63,6	60,9	58,6	63,8	60,8	57,9	60,1		

Izgube													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	13	16	17	10	14	22	14	16	15	9	146	68,9	
naravne izgube	4	5	3	3	1	10	9	7	9	15	66	31,1	
skupaj izgube	17	21	20	13	15	32	23	23	24	24	212	100,0	
% izgub	20,5	19,3	16,9	14,0	10,7	19,9	12,7	10,8	10,6	10,3	13,6		
čisti odstrel	66	88	98	80	125	129	158	190	203	209	1346		

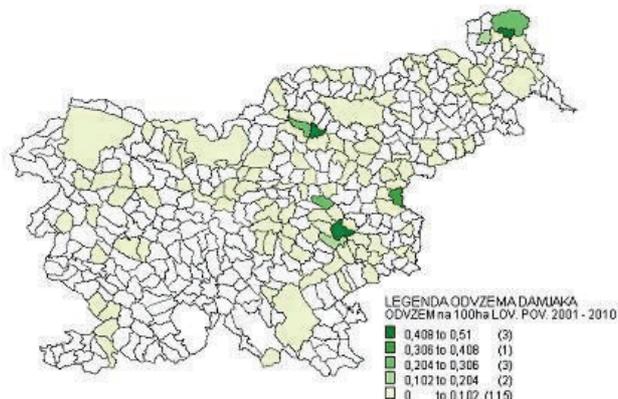
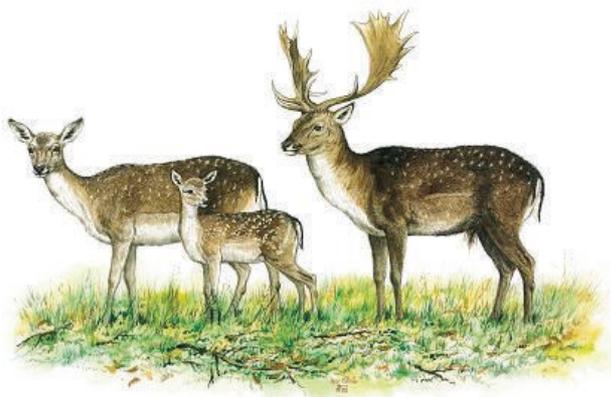
Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	2	3	2	3	0	7	3	0	3	6	29	13,7	
2 bolezen	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	3	1,4	
3 krivolov	2	0	0	1	0	0	0	0	1	1	5	2,4	
4 cesta	10	15	15	8	12	17	12	9	10	6	114	53,8	
5 železnica	1	1	2	1	2	4	2	7	4	2	26	12,3	
6 plenilci	1	1	1	0	1	0	2	7	3	5	21	9,9	
7 psi	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0,5	
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
9 garje/drugo	0	0	0	0	0	2	4	0	3	4	13	6,1	

Telesne mase (biološka telesna masa)											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
teleta M	41,2	41,1	40,5	41,1	39,7	42,7	42,2	43,5	45,3	42,8	
indeks	100,0	99,8	98,3	99,8	96,4	103,6	102,4	105,6	110,0	103,9	
lanščaki	68,0	77,7	67,5	68,7	63,1	67,8	69,4	74,5	66,9	71,5	
indeks	100,0	114,3	99,3	101,0	92,8	99,7	102,1	109,6	98,4	105,1	
jeleni 2-4	98,1	98,7	110,7	106,6	109,3	116,4	101,1	108,6	110,2	113,0	
indeks	100,0	100,6	112,8	108,7	111,4	118,7	103,1	110,7	112,3	115,2	
jeleni 5-9	132,0	139,8	148,3	130,4	128,5	138,5	155,5	149,9	145,1	143,1	
indeks	100,0	105,9	112,3	98,8	97,3	104,9	117,8	113,6	109,9	108,4	
jeleni 10 +			167,0	156,0	110,0	172,8	148,5	152,4	166,7	183,6	
indeks	0,0	0,0	100,0	93,4	65,9	103,5	88,9	91,3	99,8	109,9	
teleta Ž	42,5	39,3	41,8	41,7	39,4	39,7	42,1	41,7	40,3	39,4	
indeks	100,0	92,5	98,4	98,1	92,7	93,4	99,1	98,1	94,8	92,7	
junice	65,2	64,7	63,7	65,3	62,7	64,1	63,1	60,0	62,0	60,5	
indeks	100,0	99,2	97,7	100,2	96,2	98,3	96,8	92,0	95,1	92,8	
košute 2+	75,0	77,0	76,7	77,1	73,6	70,6	78,0	77,6	75,7	77,6	
indeks	100,0	102,7	102,3	102,8	98,1	94,1	104,0	103,5	100,9	103,5	

Mase trofej jelenov (g)											
Povprečna masa trofej / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
jeleni 2+	1793	1480	1387	850	1583	1280	1561	1393	1258	1369	
indeks	100,0	82,5	77,4	47,4	88,3	71,4	87,1	77,7	70,2	76,4	
jeleni 3+	1822	1933	2850	1700	1467	1770	2016	1528	1947	1647	
indeks	100,0	106,1	156,4	93,3	80,5	97,1	110,6	83,9	106,9	90,4	
jeleni 4+	3657	1757	3325	1900	2336	2970	2520	2840	2169	2734	
indeks	100,0	48,0	90,9	52,0	63,9	81,2	68,9	77,7	59,3	74,8	
jeleni 5+	3475	4250	3503	3617	2617	3837	3182	3237	3577	3747	
indeks	100,0	122,3	100,8	104,1	75,3	110,4	91,6	93,2	102,9	107,8	
jeleni 6+	4630	4317	3760	3650	2833	5500	3938	3653	3950	4653	
indeks	100,0	93,2	81,2	78,8	61,2	118,8	85,1	78,9	85,3	100,5	
jeleni 7+	5400	4000	4900	3200	4675	4850	5430	4985	4580	5240	
indeks	100,0	74,1	90,7	59,3	86,6	89,8	100,6	92,3	84,8	97,0	
jeleni 8+				4700		5800	5085	5460	5920	4830	
indeks	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	123,4	108,2	116,2	126,0	102,8	
jeleni 9+			5850			6675		5060	3440	5320	
indeks	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	114,1	0,0	86,5	58,8	90,9	
jeleni 10+			6083	6250			5220	6452	5856	7247	
indeks	0,0	0,0	100,0	102,7	0,0	0,0	85,8	106,1	96,3	119,1	

7.4 DAMJAK (*Dama dama* L.)

7.4.1 Prostorski okviri obravnave

Na področju Primorskega LUO je bil damjak naseljen okrog leta 1970. Takrat so se lovske družine (za popestritev vrst divjadi v loviščih ter po presoji, da območje ustreza življenjskim navadam damjaka) odločile ter v naravo spustile damjaka. Po približno 30 letih se je damjak skonciral na kolonijo v bližini območja Lipice, le posamezni primeri so videni tudi izven tega območja. Območje damjaka tako predstavlja izoliran prostor (t.i. trikotnik), ki ga omejujejo avtocesta LJ-Sežana in LJ-Koper, kraški rob ter državna meja z R Italijo.

7.4.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem damjaka v začetku desetletja kaže izrazito padajoči trend, ki v letu 2005 in 2006 pride do popolne ničle. V teh dveh letih, ne da samo nismo beležili nobenega odvzema, tudi sama opažanja damjaka so bile izredno majhna, zgolj slučajna. Še najverjetneje je mogoče padec odvzema damjaka moč pojasniti s povečano številčnostjo divjih prašičev, ki svoj vzpon pričnejo prav v letih 2005, 2006. V zadnjih štirih letih prejšnjega ureditvenega obdobja (2007-2010) ponovno beležimo odvzem nekaj kosov na leto. Načrtovani odstrel je bil stalno previsoko zastavljen ali drugače, stalno sledimo prenizko in strukturno nepravilno realizacijo. Odvzem znaša letno v povprečju 4,4 kosov.

Spolna struktura odvzema je v glavnem ugodna, rahlo porušena v korist ženskega spola, kar je pravilno, ker sledi naravni strukturi populacije, moškega spola je v povprečju v desetletnem odvzemu 47,7 %, ženskega 52,3 %.

V starostni strukturi odstrela povprečna razmerja niso dobra, manjka srednje starostni razred ter razred zrelih trofejnih jelenov (starosti nad 9 let). V preteklem obdobju ugotavljamo previsok delež odvzema mladih živali (66 %), ki ima za rezultat premajhno vraščanje v srednje star in star razred. V kolikor razvijemo detajlnejšo analizo sledimo v obdobju let 1999-2001 premočan poseg v razred ženskega spola, ki je v tem obdobju znašal 62 %.

Biološki kazalniki

Na nivoju območja za pretekla leta ni bilo mogoče primerjati mase tekom let saj je odvzem nizek, v posameznem starostnem razredu velikost kosa, dveh ali nič, zato tudi analize tovrstnih bioindikatorjev ni mogoče narediti. Podrobnejša spremljava ter dosledno evidentiranje mas je sicer uvedeno, število osebkov pa je premajhno za resnejšo analizo. Masa posameznih osebkov se tekom let ne spreminja bistveno, kar kaže na dobro telesno kondicijo posameznih osebkov. Podobno sliko, le da je podatkov še bistveno manj sledimo pri masi rogovij, kjer se tudi ne da

narediti resnejše analize. Biološki kazalniki so pomemben podatek stanja populacije, zato je treba v prihodnje posvetiti večjo pozornost pri zbiranju kot tudi kvaliteti podatkov ter njihovi analizi. V povprečju predstavljajo izgube 20,5 % odvzema. Podobno kot odstrel tudi izgube tekom preteklega obdobja rahlo nihajo, v letnem obsegu predstavljajo kos ali dva. 77,8 % vseh izgub v območju predstavljajo povozi, ostalo je neznanega vzroka. Najbolj problematična sta odseka cest Sežana-Lipica-Lokev in Lokev-mejni prehod Lipica. Večjih naravnih izgub kot posledica bolezni damjaka ni zaznati.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Višina načrtovanega odvzema damjaka v LUO je bila v preteklosti nastavljena previsoko in nerealna glede možne uresničitve, ki primarno izvira iz samega stanja populacije. Dejstvo je, da z damjakom načrtno lahko upravljata le dve lovski družini (v loviščih Sežana in Divača), medtem ko so njegov odvzem planirale skoraj vse LD kraškega in brkinskega LUB. Realizacija načrtovanega je tako ostajala stalno nizka (v povprečju le 36,4 %).

Spolna ter starostna struktura odstrela je bila načrtovana ustrezno, vendar to ni bilo upoštevano v realizaciji, kar pa so subjektivne napake upravljavcev. Pomanjkljivo je bila upoštevana tudi nepravilna realizacija preteklega leta pri načrtovanju v naslednjem letu.

Realizacija je splet srečnih naključij, ne pa zavestnega in načrtovanega posega v populacijo, ki je ob nizki številčnosti vrste tudi razumljiva.

7.4.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Številčnost populacije (kolonije) vendarle ni tako visoka, kot se je ocenjevalo v preteklosti. Lipiške, dokaj homogene skupine damjakov (tudi deset in več kosov skupaj), so se razpršile in jih ni moč opaziti v predelih, kjer se jih je še do nedavnega videvalo. Posamezne osebkke in manjše skupinice se videva na širšem območju kot nekoč (širše območje okrog Lipice), vendar še vedno v okviru t.i. trikotnika. V naseljeni koloniji damjaka na Primorskem se prav gotovo dogajajo nepričakovane spremembe, vendar si zaenkrat še nismo ustvarili jasne slike o tem. Tako znatnega in hitrega padca v odvzemu, ki sovпада tudi z opažanji in oceno številčnosti same, si trenutno ne znamo pojasniti. Vzroke lahko morda iščemo v previsokih letnih odvzemih, še posebej rodnega dela populacije v preteklosti (1999-2001) ter previsokega deleža mladih kategorij te divjadi v zadnjem desetletju, ki onemogoča vraščanje. Možno pa je tudi obratno – razlogi so lahko v previsokem odstrelu trofejnih, za reprodukcijo najpomembnejših samcev. Mogoče je problem tudi že v genetiki vrste same in ne navsezadnje padec številčnosti damjaka sovпада porastu številčnosti divjega prašiča v tem delu.

Spolna in starostna struktura

Izrazit padec v številčnosti je prav gotovo posledica tudi nepravilne zastopanosti posameznih starostnih struktur v populaciji, kar se odraža na izrazito majhnem prirastku. Kakšno je dejansko stanje in ali si bo kolonija opomogla bo morda pokazal šele čas v prihodnosti. Nerealiziran odvzem leta 2005 in 2006 nakazuje ponoven dvig številčnosti damjaka v trikotniku.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje do sedaj uplenjenih in v naravi videnih posameznih živali je bilo in je dobro. Na celotnem območju, kjer je damjak prisoten, ni opaziti nikakršnih bolezenskih znakov, prav tako na tem območju verjetno ni pričakovati izbruha večjih epidemij bolezni.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

V območju, kjer upravljamo z damjakom, so od visoke divjadi prisotni še srnjad in divji prašič, navadni jelen le redko. Negativni vpliv se izraža le v odnosu z divjim prašičem, ki mu predstavlja velikega in neposrednega konkurenta v prehrani in povzročanju nemira ter s tem odvrčanja in migracije iz omenjenega območja. Vpliv je zaznan tudi kot velik padec številčnosti damjaka, ki je v neposredni povezavi z dvigom številčnosti prašičev v tem območju.

7.4.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Upravljanje z damjakom je prostorsko omejeno z avtocestami. Vrsta kljub alohtonosti ne predstavlja motnje v prostoru in ne vpliva negativno na samo okolje in na ostale avtohtone živalske vrste. Za lovstvo predstavlja dodatno popestritev lovnih vrst in možen prihodek. Iz navedenega je cilj vrsto v LUO obdržati v primerni številčnosti, kar pomeni dvig trenutne številčnosti v predelu trikotnika. Tu je cilj stabilizirati številčnost te vrste divjadi na okrog 100 kosov, v primerni spolni in starostni strukturi. Omenjena številčnost bi pomenila gostoto 0,02 kosa/100 ha lovne površine. V ostale predele Primorskega LUO, prek avtocestne ovire v prostoru, se damjak ne sme širiti.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

V strukturi divjadi se mora težiti k usklajeni številčnosti z danimi razmerami v okolju. Urediti je treba starostno strukturo, v kateri ne bo porušeni razmerij. Prevladovati mora zdrava in telesno (tudi trofejno) močna populacija, z dovolj velikim deležem srednje starih osebkov, ki zagotavljajo obnovo populacije. Zaradi zadrževanja padanja številčnosti naj bo spolna struktura odvzema usmerjena v polovične deleže M in Ž osebkov, lahko tudi rahlo porušena v korist ženskega spola. Odraslih živali naj bo 50 %, v prvem in drugem življenjskem letu pa prav tako 50 %, tako da bo omogočena normalna vrst v starejše starostne razrede.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V odnosu do divjih prašičev kot konkurenta v prostoru, je cilj nekoliko znižati številčnost prašičev v območju Lipice, do ostalih vrst divjadi oz. v ostalem področju pa zadržati sedanja razmerja gostote poselitve vseh vrst divjadi.

7.4.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Preglednica 24: Starostni in spolni razredi - damjak

Jeleni	Košute
Teleta M	Teleta Ž
Lanščaki	Junice
Jeleni 2 –4*	Košute 2+*
Jeleni 5 –8*	
Jeleni 9+*	

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu se ugotovi in evidentira tudi spol telet.

Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu telet obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema

Osnovni cilj upravljanja z damjaki v trikotniku, ki ga omejujejo avtocesta LJ-Sežana in LJ-Koper, kraški rob ter državna meja z R Italijo je ohranitev sedanje številčnosti damjakov, kar pomeni dolgoročno zdravo, vitalno kolonijo, ki je usklajena z danostmi v okolju ter ne povzroča negativnih odnosov z drugimi avtohtonimi živalskimi vrstami. Za doseganje cilja je nujno doseganje dovolj visokega količinskega in strukturnega odstrela.

Naseljevanje damjaka v LUO v prihodnjem desetletnem obdobju ni zaželeno in strokovno ni dopustno.

Pri načrtu odvzema do vključno 10 kosov damjaka, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija do – 3 kosov. Odvzema navzgor glede na zastavljene cilje v načrtu LUO ni potrebno

omejevati. Pri realizaciji načrta v povprečju zadnjih nekaj let mora biti odvzem košut 2+ enak odvzemu jelenov 2+, odvzem ostalih kategorij je povsem sproščen.

Posamezni osebki, ki se priložnostno pojavijo v območjih izven prostorskih okvirov načrtovanja niso predmet upravljanja z vrsto in jih je kot take v teh loviščih treba odstreliti skladno z lovno dobo ali drugimi določili predmetne zakonodaje. Pri odstrele osebkov, za katere se predvideva da izvirajo iz obor, se upoštevajo določila 8. odstavka 50. čl. ZDlov-1.

Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj v vseh loviščih, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub damjakov po končani lovni dobi ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne šteje kot kršitev določil načrta.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Lovišča so dolžna spremljati stanje in številčnost v populaciji ter vsakoletno podati njeno oceno. Prav tako je treba vsakoletno točno evidentiranje poteka odstrela ter ugotovljenih izgub (na oceni trofej je potrebno vedno priložiti spodnjo levo čeljust – tudi pri ugotovljenih izgubah). Telesne mase je treba voditi tekoče in točno (na ½ kg) in sicer kot težo lovsko očiščenega kosa ter maso brez nog in glave. Na oceni trofej je treba vsakoletno natančno tehtanje mas rogovja (na 5 g natančno). Zelo pomembno je tudi natančno in točno evidentiranje vseh izgub, tako po spolni kot starostni strukturi, kakor tudi po vzrokih. V realizacijo načrtov odstrela štejejo vse dokazljive izločitve (čeljusti, komisijski zapisnik, potrdila veterinarskih služb,..).

Evidentiranja morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali to področje.

Preglednica 25: Pregled podatkov o damjaku za obdobje 2001 - 2010

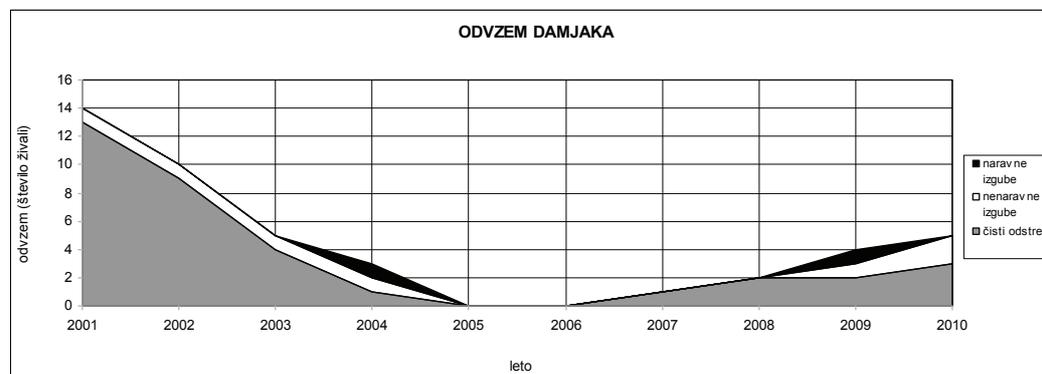
Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
teleta M	3	0	3	0	0	0	0	1	0	1	8	38,1	18,2
lanščaki	1	2	0	2	0	0	0	1	0	0	6	28,6	13,6
jeleni 2-4	0	3	0	0	0	0	0	0	1	0	4	19,0	9,1
jeleni 5-8	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	3	14,3	6,8
jeleni 9 +	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	0,0
skupaj JELENI	4	5	3	2	0	0	1	2	2	2	21	100,0	47,7
teleta Ž	4	3	1	0	0	0	0	0	1	2	11	47,8	25,0
junice	2	0	0	1	0	0	0	0	0	1	4	17,4	9,1
košute 2+	4	2	1	0	0	0	0	0	1	0	8	34,8	18,2
skupaj KOŠUTE	10	5	2	1	0	0	0	0	2	3	23	100,0	52,3
SKUPAJ odstrel in izgube	14	10	5	3	0	0	1	2	4	5	44		100,0

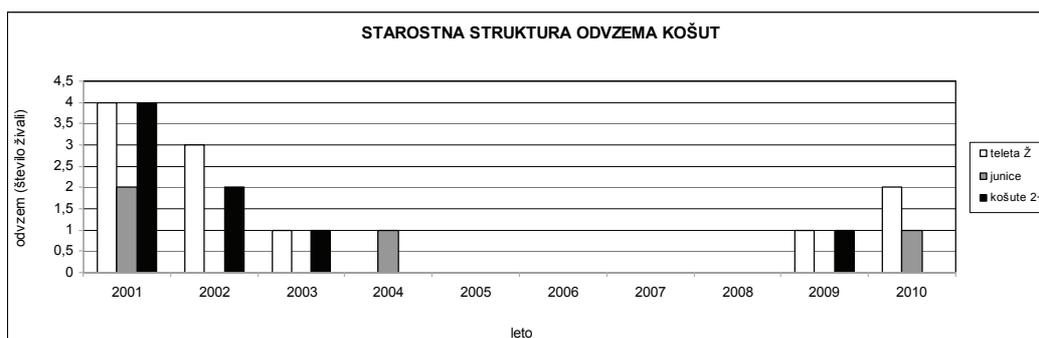
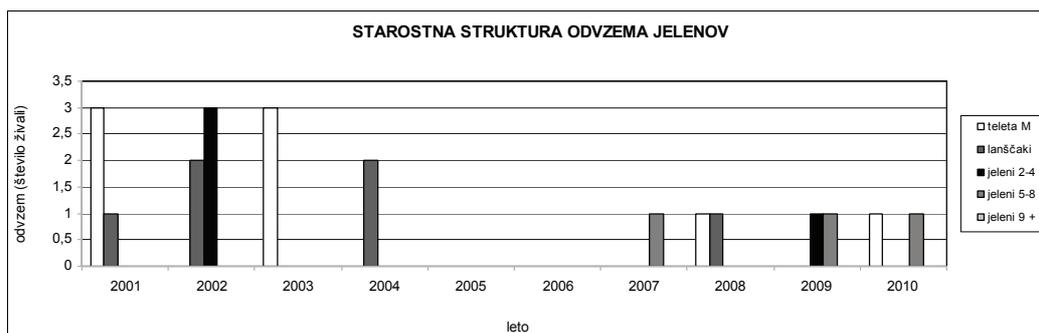
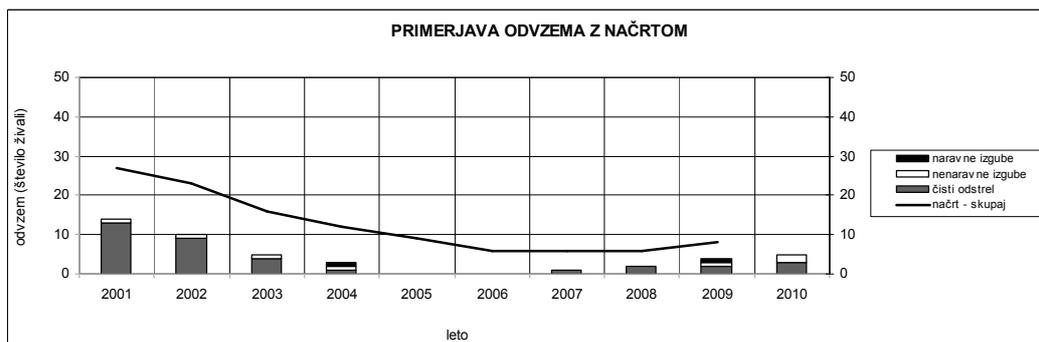
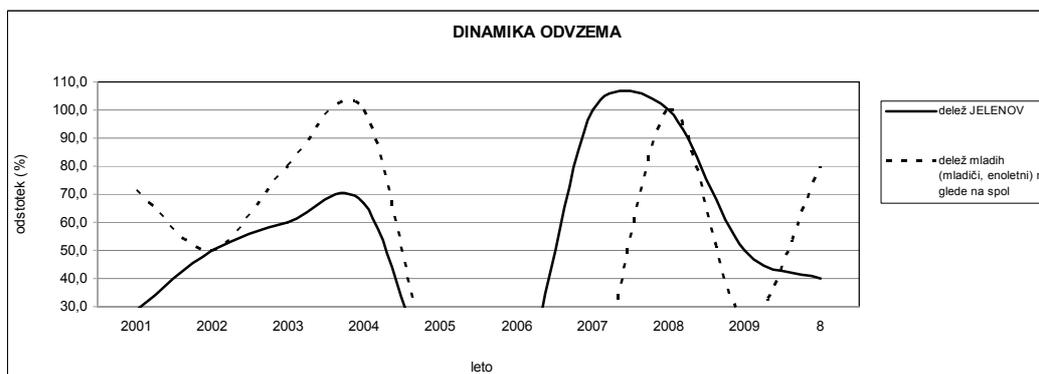
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom												
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
načrt - skupaj	27	23	16	12	9	6	6	6	8		113	
odstrel in izgube / načrt	51,9	43,5	31,3	25,0	0,0	0,0	16,7	33,3	50,0	#DEL/0!	38,9	
delež JELENOV	28,6	50,0	60,0	66,7	#DEL/0!	#DEL/0!	100,0	100,0	50,0	40,0	47,7	
delež trofejnih jelenov 2+ in več	0,0	30,0	0,0	0,0	#DEL/0!	#DEL/0!	100,0	0,0	50,0	20,0	15,9	
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	71,4	50,0	80,0	100,0	#DEL/0!	#DEL/0!	0,0	100,0	25,0	80,0	65,9	

Izgube													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	1	1	1	1	0	0	0	0	1	2	7	77,8	
naravne izgube	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2	22,2	
skupaj izgube	1	1	1	2	0	0	0	0	2	2	9	100,0	
% izgub	7,1	10,0	20,0	66,7	#DEL/0!	#DEL/0!	0,0	0,0	50,0	40,0	20,5		
čisti odstrel	13	9	4	1	0	0	1	2	2	3	35		

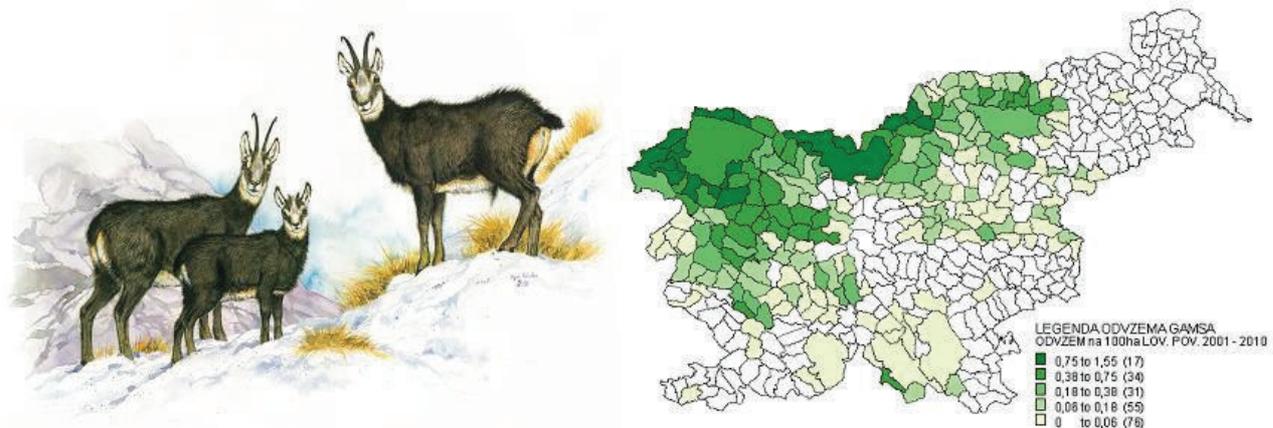
Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2	22,2	
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
4 cesta	1	1	1	1	0	0	0	0	1	2	7	77,8	
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0	

Telesne mase (biološka telesna masa)											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
teleta M	20,0		22,0					15,0			
indeks	100,0	0,0	110,0	0,0	0,0	0,0	0,0	75,0	0,0	0,0	
lanščaki	43,0	37,0		36,0							
indeks	100,0	86,0	0,0	83,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
jeleni 2-4		61,0						83,0	55		
indeks											
jeleni 5-8							68,0			50,0	
indeks											
jeleni 9 +											
indeks											
teleta Ž	19,5	19,0							13	13,5	
indeks	100,0	97,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	66,7	69,2	
junice	35,0									31,0	
indeks	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	88,6	
košute 2+	37,5	37,0	35,0								
indeks	100,0	98,7	93,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	

7.5 GAMS (*Rupicapra rupicapra* L.)

7.5.1 Prostorski okviri obravnave

Posamezni gamsi in manjše skupine gamsov se v Primorskem LUO pojavljajo že nekaj let. Opažajo se na štirih mestih: ob meji z R Hrvaško, mestoma v loviščih Vrhe Vrabče, Senožeče, Tabor Dornberk kot manjše skupinice ali posamezni osebki, ki v ta lovišča pridejo iz Nanosa ter na območju Brestovice na Krasu kot posamezni osebki ali manjše skupine kolonije v Italiji izpuščenih gamsov.

7.5.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem je evidentiran v letu 2004, ko smo beležili odstrel treh kosov (v lovišču Šmarje pri Kopru, lovišču Senožeče in lovišču Timav Vreme), v letu 2007 kot odstrel treh kosov v lovišču Tabor Dornberk ter 2010 kot odstrel enega kosa v lovišču Jezero Komen. V petletnem obdobju so bile odstreljene štiri starejše koze, en mladič in dva starejša kozla.

Biološki kazalniki

Na ravni območja za pretekla leta ni mogoče primerjati mase tekom let, saj je odvzem prenizek, v posameznem starostnem razredu velikost kosa, dveh ali nič, zato tudi analize tovrstnih bioindikatorjev ni mogoče narediti. Telesna masa posameznih osebkov se tekom let ne spreminja bistveno, kar kaže na dobro telesno kondicijo posameznih osebkov. Podatki o masi rogov se tudi pri gamsih in drugih vrstah iz družine rogarjev (Bovidae) ne uporabljajo kot biološki kazalniki stanja in razvoja populacije.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Gamsa v območju opredeljujemo kot vrsto, ki nima tradicije upravljanja, zato zanj nismo načrtovali nikakršnih del v okolju, ravno tako odstrela in strukture po loviščih - odvzem je bil strukturno neomejen, številčno pa smo ga v območju LUO omejili na do 10 kosov. Načrta ni bilo treba dosegati. Realizacija je splet srečnih naključij, ne pa zavestnega in načrtovanega posega v populacijo, kar je ob nizki številčnosti vrste tudi razumljivo.

7.5.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Mesta pojavljanja gamsov so že nekaj let podobna. Tekom let se številčnost ne spreminja, pojavljajo se zlasti posamezni osebki. Številčnost bi lahko bila nekoliko večja le v primeru dolge

zime z veliko snežne odeje, ko bi se gamsi iz Nanoške planote spuščali v dolino. Ocenjujemo, da kolonija v Italiji številčno ne narašča, s tem se tudi številčnost pri nas ne povečuje. Gams je v območju izrazito obrobna divjad, ki je zelo odvisna od dogajanj v populaciji zahodno visokokraškega LUO ter kolonije v R Italiji.

Spolna in starostna struktura

Pojavnost posameznih osebkov je slučajna, zato o neki spolni in starostni strukturi populacije ni moč govoriti.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje do sedaj uplenjenih in v naravi videnih posameznih živali je bilo in je dobro. Na celotnem območju ni opaziti nikakršnih bolezenskih znakov, prav tako na tem območju ni pričakovati izbruha večjih epidemij bolezni.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Trenutna prisotnost gamsov in njihova številčnost nima vpliva na medsebojne odnose z drugimi živalskimi vrstami v območju.

7.5.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

V območju se gamsi pojavljajo slučajnostno, v habitatih, ki si jih izberejo sami. Večja verjetnost pojavljanja gamsov je na območju Brestovice na Krasu kot posamezni osebki ali manjše skupine kolonije v Italiji izpuščenih gamsov ter v loviščih Vrhe Vrabče, Senožeče, Tabor Dornberk kot manjše skupinice ali posamezni osebki, ki v ta lovišča pridejo iz Nanosa.

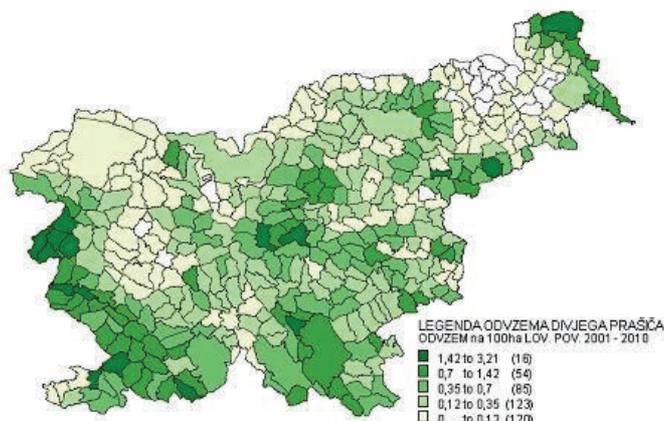
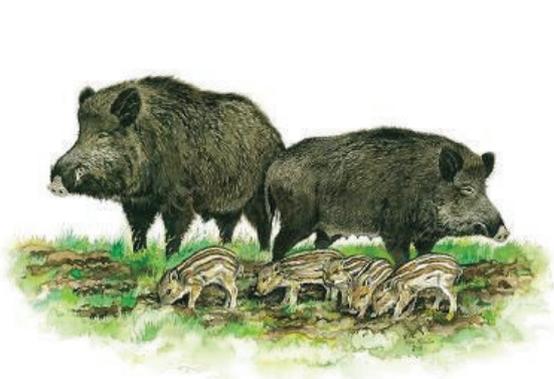
Gamsa v območju opredeljujemo kot vrsto, ki nima tradicije upravljanja, zato zanj ne načrtujemo nikakršnih del v okolju, ravno tako odstrela in strukture po loviščih številčno ne načrtujemo.

7.5.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Odvzem se strukturno in številčno ne omejuje in ga ni treba dosegati. Lovišča naj v skladu z vodenjem evidenc odvzema pristopijo tudi k evidentiranju pojavnosti gamsov v območju svojega lovišča (datumsko beleženje in geokoordinate).

7.6 DIVJI PRAŠIČ (*Sus scrofa* L.)

7.6.1 Prostorski okviri obravnave

Divjega prašiča obravnavamo v okviru populacije Primorskega LUO, kjer je poleg srnjadi najštevilčnejša in najpomembnejša lovno gospodarska vrsta. Po celotnem območju je razširjen dokaj enakomerno, nekoliko manj ga je le v priobalnih loviščih (Strunjan, Izola, Koper), vendar se tudi v njih prašič tako številčno kot tudi prostorsko povečuje.

Zaradi različnih naravnih prehrabnih in bivalnih pogojev ter zaradi boljše preglednosti pri obravnavi razvoja te vrste, posamezne ukrepe v območju prostorsko obravnavamo ločeno po lovsko upravljavskih bazenih, ki predstavljajo tudi nekakšne ekološke enote: Kras, Brkini in Istra.

7.6.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Odvzem divjega prašiča v preteklem obdobju niha, vendar izkazuje naraščajoč trend, ki je še bolj poudarjen v zadnjih petih letih. Z analizo preteklih let ugotavljamo, da se je številčnost divjih prašičev začela povečevati nekje v letu 1997. Skladno z oceno številčnosti se je postavil tudi načrt, ki ga je izredno težko določiti, saj so za prašiča značilne izredno velike fluktuacije številčnosti tekom let. Grobo lahko zaključimo, da je število odvzetih prašičev zelo odvisno od njihovega števila. Številčnost prašičev se je skoraj enakomerno večala po celotnem območju, vseeno pa so največje spremembe beležene na Goriškem in ob italijanski meji.

Skupna realizacija načrtovanega odvzema za minulo desetletje je 120 %, je pa tekom posameznih let zelo različna (od 81,5 – 175,6 %). Realizacija je odvisna predvsem od stanja v populaciji sami ter od različnih dejavnikov, ki vplivajo na reprodukcijo vrste v danem letu. Povprečni letni odvzem znaša 1187,4 kose in je podobno kot realizacija načrtovanega zelo različen po posameznih letih, od 782 – 2002 kosa. Razlike so tudi večkratne (razlika med letom 2001 in 2008 je skoraj 3-kratna). Povprečna intenziteta odstrela na enoto površine znaša 0,89 kosa/100 ha lovne površine (najvišja je dosežena leta 2008, ko znaša 1,5 kosa/100 ha). Največjo intenziteto odstrela ima lovišče Fajti hrib v letu 2010, ko ta znaša 5,43 kosa/100 ha lovne površine lovišča. V območju so lovišča, kjer je v letu 2010 število odvzetih divjih prašičev večje od srnjadi (Dekani, Prem, Bukovca, Brkini, Gradišče Košana, Slavnik Materija, Videž Kozina, Fajti hrib in Trstelj Kostanjevica).

Starostna struktura odvzete divjadi je dobra, odstopa le v nižjem deležu starejših osebkov, kar pa je odraz stanja v populaciji sami, v kateri prav gotovo manjka stabilen srednji starostni razred. Nekoliko odstopa tudi odvzem enoletnih svinj, ki zaostaja za načrtovanim in je skrbel za večji prirastek ter z njim večjo številčnost prašiča v območju. Odvzem starejših osebkov obeh spolov je le nekoliko pod načrtovanim (načrt 10 %, realizacija 8,9 % - M spol 3,9 % in Ž spol 5,0 %). Skupno spolno razmerje odvzema je porušeno v korist moškega spola in sicer je moškega spola 54,6 %, ženskega pa le 45,4 %. Spolno razmerje je najmočneje porušeno v predreproduktivnem - mlajšem delu populacije.

Biološki kazalniki

Za gibanje telesnih mas posameznih spolnih in starostnih razredov je značilno rahlo nihanje po letih. Gibanje telesnih mas je bolj kot od številčnosti in strukture populacije odvisno od mnogih drugih delavnikov, pri čemer izstopajo: ponudba hrane, obrod plodonosnih grmovnih in drevesnih vrst, odvisnost od količine odvzema v določenem letnem času (pomladi - jeseni,...), časa poleganja, teži o dvakratnem poleganju v delu Mediterana, drugi vrsti oz. genotipu prašičev, zato glede spremljave gibanja telesnih mas ne moremo potegniti jasnih zaključkov oz. sklepati o stanju številčnosti populacije. Biološki kazalniki so pomemben podatek stanja populacije, zato je treba v prihodnje posvetiti večjo pozornost tako zbiranju kot tudi kvaliteti podatkov ter njihovi analizi.

V skupnem odvzemu predstavljajo izgube v povprečju 2,2 %. Skozi obdobje ta procent sicer niha in sicer od 0,8 % do 4,2 %, vendar posebnega vpliva na realizacijo oz. stanje v populaciji prašičev nima. Od vseh izgub je 79,5 % nenaravnih (od tega jih je največ v cestnem prometu 65,6 %). Višino deleža izgub tekom let lahko mirno opredelimo z višino izgub v prometu, ki se med posameznimi leti bistveno razlikuje. Med naravnimi izgubami, teh je 20,5 %, prevladujejo ob neznanem vzroku 11,6 % še boleznimi 2,3 % in izgube od zveri 1,2 % (v zadnjih letih predvsem od volkov). V izgubah od zveri je vsekakor prisoten problem neevidentiranja, saj so posamezni kosi požrti, deloma odneseni, kar otežuje identificiranje vzroka in strukture izgub.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Višina odvzema v preteklosti je bila dobro, načrtovana predvsem je bilo dobro prilagajanje višine načrtovanega odvzema stanju v populaciji divjadi same, kakor tudi v trendih povzročenih škod. Dobro sliko upravljanja potrjuje tudi realizacija, ki je bila letno sicer podvržena različnim dejavnikom, vendar je v grobem zelo visoka. Načrtovani odvzem je bil minimalna zahteva, navzgor se odvzema ni omejevalo, zato se je večkrat tudi prekoračil. Določitev realne in primerne višine odvzema pri divjem prašiču je zaradi številnih spreminjajočih se dejavnikov (gozdni obrod, vreme v času poleganja, migracije zaradi hrane...) precej bolj težavna kot pri drugih vrstah divjadi.

7.6.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Divji prašič je po številčnosti druga najpomembnejša lovno gospodarska vrsta divjadi v območju. Njegova številčnost je v preteklem desetletnem obdobju rahlo nihala, predvsem v odvisnosti od stanja ter od življenjskih razmer v okolju. Za obdobje zadnjih let je mogoče splošno trditi, da je njegova številčnost v velikem porastu. Divji prašič je razširjen po celem LUO. Prehrambeni, bivalni, predvsem pa klimatski pogoji so zanj zelo ugodni. Številčnost prašiča je v posameznih LUB različna, v glavnem pa visoka. Glede na analizo realizacije odvzema v zadnjem obdobju, analizo škod, trenda telesnih mas, pojavljanja prašičev v območjih, kjer jih do sedaj ni bilo, ugotavljamo, da je trenutna številčnost (v okviru celotnega LUO-ja) previsoka.

Ob meji z R Italijo se telesne mase prašičev razlikujejo od mas prašičev osrednjega območja. V glavnem so bistveno nižje od povprečja v LUO.

Številčnost prašiča na Primorskem je zelo odvisna tudi od upravljanja s to vrsto divjadi v sosednjih državah. Velik del lovišč meji z državama Italijo in Hrvaško, kjer pri upravljanju z divjim prašičem uporabljajo drugačne metode. Stanje v populaciji divjega prašiča pri nas, je torej močno odvisno tudi od posegov onstran meje.

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura divjega prašiča v območju je rahlo porušena v korist ženskega spola. Vendar je ob trendu odvzema v zadnjih letih pričakovati postopno bližanje naravni strukturi. Tudi starostna struktura ni idealna. Zlasti je premajhen delež starih, zrelih merjascev in svinj. V območju velik prirastek tvorijo enoletne svinje - lanščakinje, katerih delež v odvzemu še vedno ni dovolj visok. Velik prirastek nam v zadnjem času prinašajo ozimke, ki že po prvi polovici leta aktivno sodelujejo v reprodukciji. Njihov delež v odvzemu je prenizek.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje prašičev je dobro, potrjenih poginov zaradi bolezni (trihineloze, prašičje kuge) ne beležimo.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Ob prostorski razporeditvi ter sedanji številčnosti divjadi ugotavljamo negativni vpliv divjih prašičev zlasti na srnjad in damjaka. Vpliv je zaznan tudi kot padec številčnosti damjaka, ki je najverjetneje v neposredni povezavi z dvigom številčnosti prašičev v tem območju.

Ob italijanski strani meje se pojavljajo prašiči, ocenjeni kot podvrsta (mogoče drugi genotip) evropskega divjega prašiča (*Sus scrofa europea*), ki so manjših telesnih dimenzij in posebnih telesnih značilnosti (majhni čekani, nižja telesna masa, svetlejša barva,...), se pa s prašiči *Sus scrofa europea* uspešno pariyo. V območju je tudi veliko rejcev domačih prašičev raznih vrst (vietnamskih prašičev, raznih križanih vrst,...). Problem nastane, ko taki pobegnejo v naravo. Na terenu so dokazani primeri, ko se tuje vrste oziroma pasme združijo v trope z divjimi prašiči. Kot posledico lahko pričakujemo križanje vrst, tudi hibridizacijo, s tem pa je lahko povezan tudi drugačen, predvsem povečan vpliv na škode v prostoru.

7.6.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj je doseči tako številčnost prašičev, da se škode, ki jih povzročajo v okolju, zmanjšajo.

Številčnost divjih prašičev je previsoka, treba jo je znižati. Stremimo k cilju letnega odvzema prašičev v LUO v višini do 1000 kosov. S poseganjem v populacijo z odstrelom je potrebno trend naraščanja zaustaviti, številčnost stabilizirati na nivoju povprečja zadnjih petih let, kar pomeni v povprečju številčnost okrog 1000 kosov ali gostoto 0,75 kosa/100 ha lovne površine. V populaciji je treba postopoma uveljaviti naravno socialno in spolno strukturo. Prostorsko naj bo divji prašič prisoten v vseh loviščih, vendar vedno v mejah nosilne zmogljivosti okolja ter znosnih škod na kmetijskih površinah. Glede na prehrabene in bivalne pogoje še vedno najvišjo gostoto in z njo tudi številčnost pričakujemo v Brkinih 0,8 kosov/100 ha, nekoliko manjšo na Krasu 0,7 kosov/100 ha in najmanjšo v Istri 0,3 kose/100 ha lovne površine.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Naravna spolna in starostna struktura mora skupaj s primerno številčnostjo vrste zagotavljati usklajenost z naravnimi danostmi in s trendom škod v prostoru. To pomeni, da mora biti v starostni strukturi populacije divjega prašiča v zadostnem deležu zastopan srednji starostni razred (2-5 let), kar zagotavlja nepretrgano preraščanje v razred zrelih, starih živali. Zrele starejše živali naj zavzemajo 10-15 % populacije, medtem ko naj delež mladičev oz. ozimcev predstavlja 50-60 %.

Ciljno spolno razmerje naj bo usmerjeno v polovični delež obeh spolov. V območju naj prevladujejo kakovostni, fizično ter zdravstveno močni osebki obeh spolov.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V odnosu do damjaka in srnjadi kot konkurenta v prostoru, je cilj nekoliko znižati številčnost prašičev v območju ob italijanski meji in na Vrheh ter goriškem delu Krasa, v ostalem področju pa zadržati sedanja razmerja gostote poselitve vseh vrst divjadi.

7.6.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Preglednica 26: Starostni in spolni razredi - divji prašič

Moški spol	Ženski spol
Mladiči/Ozimci	
Lanščaki*	Lanščakinje*
Merjasci*	Svinje*

* Določitev dejanske starosti za prehod v višji starostni razred na podlagi pregleda zobovja.

Zaradi velike variabilnosti v času poleganja divjih prašičev (prek celega leta) se starostna kategorizacija vsake izločene živali (v kategorijah mladič/ozimec, lanščak in 2+ žival) opravi glede na določitev dejanske starosti (v mesecih) na podlagi pregleda razvojne stopnje in izraženosti zobovja. Zaradi nezmožnosti prepoznavanja dejanske starosti živali, ki so na prehodu v višji starostni razred, pred samim odstrelom, se pri opredelitvi starostne kategorije v primeru dokončnega dvoma presoja v smislu izbora/določitve nižje starostne kategorije, in sicer:

- osebkki do ocenjenega 12. meseca starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot mladiči, pri čemer se pri mejnih primerih (ocenjena starost 12.-13. mesecev) logično upošteva tudi datum prehoda 31.3./1.4.;
- osebkki med ocenjenim 13. in 24. mesecem starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot enoletne živali (lanščaki, lanščakinje);
- osebkki med ocenjenim 24. in 27. mesecem ter uplenjeni do 31.3. tekočega leta se ne glede na dejansko starost ocenijo kot lanščaki/lanščakinje, s čimer se doseže primerljiva kategorizacija živali, ki so bile v istem letu poležene v zimskem, oziroma spomladanskem času.

Zaradi namenov kasnejših analiz se priporoča, da se za vse divje prašiče do ocenjene starosti 24 mesecev starost v mesecih tudi ustrezno evidentira. Z namenom relevantnega določanja starosti divjih prašičev se priporoča tudi ustrezno usposabljanje članov Komisij za oceno odstrela in izgub v LUO.

Preglednica 27: Starostna in spolna struktura odvzema - divji prašič

Starostni razred	Izhodiščna struktura*		
	M	Ž	Skupaj
Ozimci	min 50-70 %		min 50-70 %
Lanščaki / Lanščakinje	max 10-20 %	min 10-20 %	max 20-40 %
Merjasci 2+ / Svinje 2+	max 5 %	min 5 %	10 %
Skupaj	50 %	50 %	100 %

* Z načrti se v posameznem LUO določi načrtovan odzvem v konkretnih % in ne intervalno.

Načrtovanje odvzema pri cilju: uravnavanje številčnosti

Za uravnavanje številčnosti populacije je treba načrtovati predvsem dovolj veliko poseganje med vse kategorije divjega prašiča, še zlasti pa v kategorijo ozimcev, kjer sledimo cilju, da v razred enoletnih osebkov preraste minimalno število osebkov.

Načrtovanje odvzema pri cilju: zmanjševanje številčnosti (konkretna lovišča, za katera v določenem letu velja ta cilj, se določi z letnimi lovskoupravljavskimi načrti)

Za doseganje zmanjševanja številčnosti populacije se mora poleg intenzivnega odstrela ozimcev v odvzemu povečati tudi delež ženskih osebkov (lanščakinje in svinje 2+), pri čemer je smiselno z načrtom predpisati vsaj minimalno število rodnih samic obeh kategorij, ki jih je potrebno odvzeti iz LUO.

Vendar je tudi pri tem cilju priporočeno, da je svinja vodnica tropa pri izvajanju lova »varovana« kategorija, saj lahko njen odstrel prek zrušitve socialne strukture povzroči še večji prirastek in škode na kmetijskih kulturah.

V primerih načrtovanega občutnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev se z načrti odvzema kategorije ozimcev in lanščakov obeh spolov praviloma ne ločuje in ne omejuje. Priporočljiv je tudi čim zgodnejši začetek odstrela ozimcev.

V loviščih, kjer se pojavljajo (po fenotipu) očitni križanci z domačim prašičem (vpliv hibridizacije), se lahko odstreljuje vse spolne in starostne kategorije teh (križanih) divjih prašičev brez omejitev, pri čemer se odstrel izven lovne dobe obravnava kot izredni odstrel in mora biti izveden po ustreznih podzakonskih postopkih, prav tako se v loviščih, kjer se pojavljajo divji prašiči, ki izhajajo iz izpusta iz obor(e) v R Italiji in njihovi potomci - križanci z avtohtonimi divjimi prašiči, se lahko odstreljuje vse (po fenotipu telesno bistveno manj razvite) spolne in starostne kategorije teh divjih prašičev brez omejitev, pri čemer pa se upošteva lovna doba. Konkreten seznam lovišč, za katere velja to določilo, se določi z letnimi lovskoupravljavskimi načrti.

Preglednica 28: Starostna in spolna struktura odvzema – posebne razmere

Starostni razred	Posebne razmere, s ciljem izjemnega zmanjšanja številčnosti		
	M	Ž	skupaj
Ozimci	70-80%		70-80%
Lanščaki / Lanščakinje	70-80%		70-80%
Merjasci 2+ / Svinje 2+	max 10	10-20%	20-30%
Skupaj	100		

Časovna dinamika odvzema

Skupni lovi (pogoni, brakade) na divje prašiče se praviloma izvajajo od 15.9. do 31.1.

Ostalo

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem 20 in več osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 30 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom 20 in več osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 70 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem, ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema ter tudi pri realizaciji odvzema v višini od 70 % do 100 %, delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem več kot 5 in do 20 osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 50 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom od 6 do 20 osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 50 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema (ne pa tudi pri realizaciji odvzema v višini od 50 % do 100 %), delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov,

merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Za lovišča, kjer je prisotnost divjih prašičev zgolj občasna ali je njihova številčnost majhna, se konkretne usmeritve za upravljanje navede v letnem načrtu LUO. Loviščem, ki imajo načrtovan odvzem manjši ali enak 5 osebkov, načrtovane višine odvzema praviloma ni treba dosegati (možno odstopanje do 100 %). Navzgor odvzem količinsko ni omejen, a se lahko struktura odvzema nad enoletnih osebkov z načrti dodatno omeji. Tudi v teh loviščih je dovoljeno odstopanje odvzema v primerjavi z načrtom v primeru svinj 2+ in merjascev 2+ po loviščih +1 kos, kar se ustrezno upošteva pri načrtovanem odvzemu v naslednjem/naslednjih letih.

Izjemoma, t.j. v primeru bistveno manjše številčnosti divjih prašičev v celotnem LUO ali delih LUO, je odstopanje lahko tudi večje od navedenih, pri čemer se odstopanja utemelji po postopkih, ki so skladni s podzakonskimi akti.

Lovske organizacije z internimi navodili na noben način ne smejo omejevati izvajanje načrta odvzema divjih prašičev (npr. omejevanje lova na privabljalnih krmiščih; določanje sankcij za uplenitev katerekoli kategorije divjega prašiča, ki je z načrtovanim odvzemom še dovoljena). V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, tudi ni dovoljeno omejevanje skupnih lovov v obdobju od 15.9. do 31.1.

Določitev morebitnih osrednjih in robnih površin življenjskega prostora za doseganje ciljne številčnosti ter smeri širjenja v določene predele lovsko upravljavskega območja

V LUO ločujemo lovišča ob italijanski meji kot posebno območje, saj se tam pojavljajo prašiči, ki so nekoliko drugačni (manjše telesne mase, visoka rodnost,...). Odvzem je v tem območju drugačne strukture kot v ostalem delu. Omenjeno območje je omejeno z avtocesto Divača-Koper.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Lovišča so dolžna vsakoletno točno evidentirati potek odstrela ter ugotovljenih izgub (na oceni trofej je potrebno vedno priložiti spodnjo čeljust – tudi pri ugotovljenih izgubah, pri starejših živalih tudi čekane). Telesne mase je treba voditi tekoče in točno (na ½ kg) in sicer kot maso lovsko očiščenega kosa. Zelo pomembno je tudi natančno in točno evidentiranje vseh izgub, tako po spolni in starostni strukturi, kakor tudi po vzrokih. V realizacijo načrtov odvzema štejejo vse dokazljive izločitve (čeljusti, komisijski zapisnik, potrdila veterinarskih služb,...).

Evidentiranja morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali to področje.

Preglednica 29: Pregled podatkov o divjem prašiču za obdobje 2001 - 2010

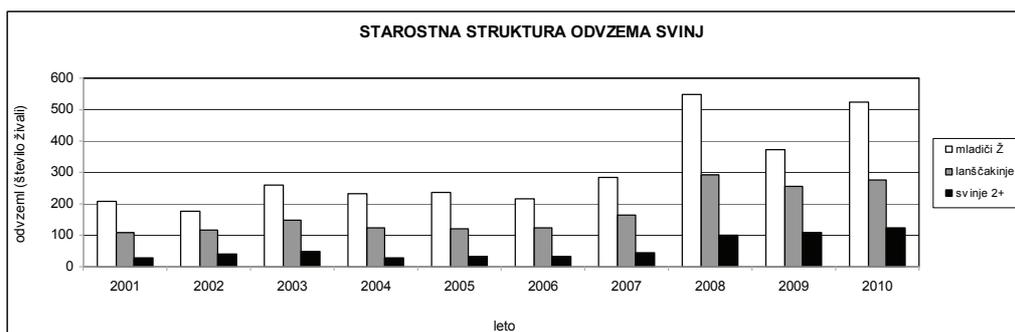
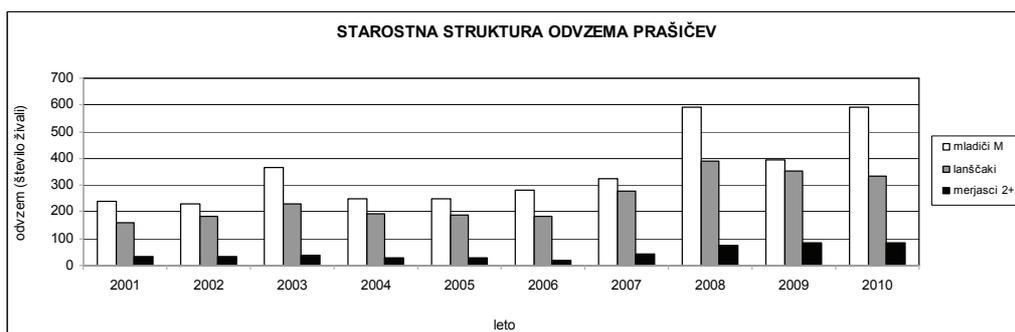
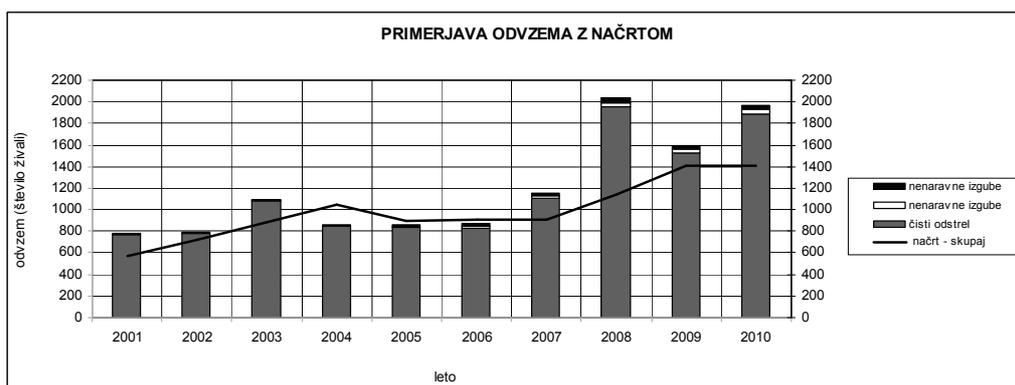
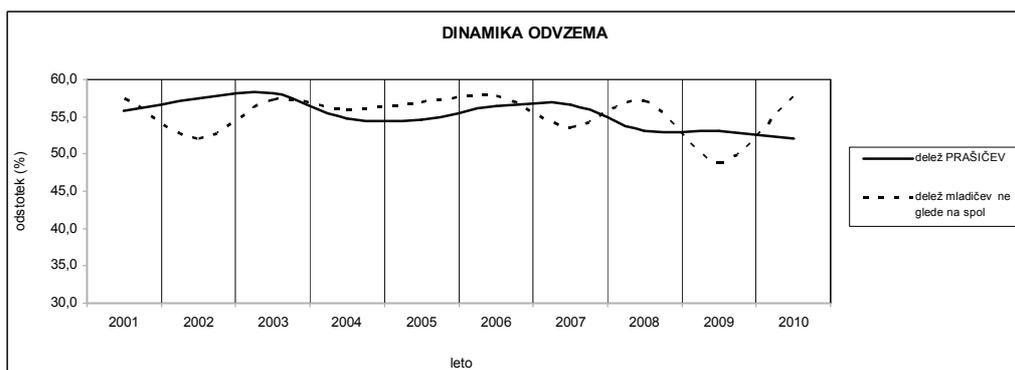
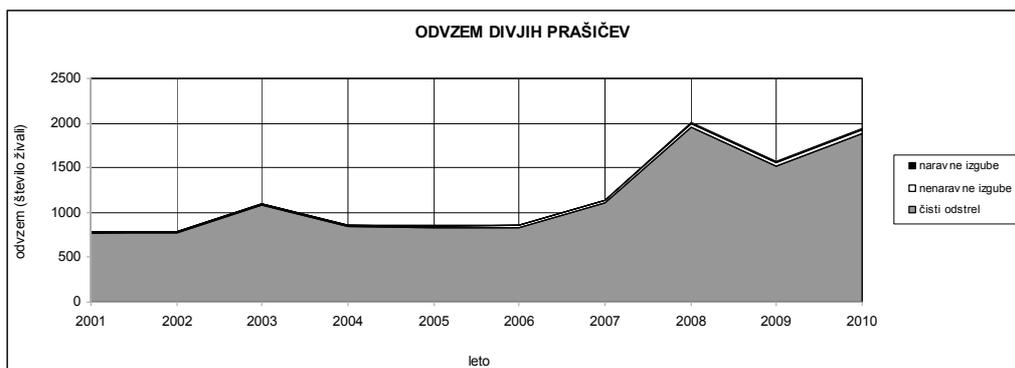
Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	241	232	367	248	250	281	326	594	396	591	3526	54,3	29,7
lanščaki	160	184	232	194	188	185	276	392	352	333	2496	38,5	21,0
merjasci 2+	35	34	37	28	26	20	42	76	84	85	467	7,2	3,9
skupaj PRAŠIČI	436	450	636	470	464	486	644	1062	832	1009	6489	100,0	54,6
mladiči Ž	208	176	260	232	235	218	283	550	371	525	3058	56,8	25,8
lanščakinje	110	118	147	126	119	125	165	291	258	278	1737	32,3	14,6
svinje 2+	28	39	50	30	33	33	46	99	107	125	590	11,0	5,0
skupaj SVINJE	346	333	457	388	387	376	494	940	736	928	5385	100,0	45,4
SKUPAJ odstrel in izgube	782	783	1093	858	851	862	1138	2002	1568	1937	11874		100,0

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	567	718	880	1053	900	909	909	1140	1410	1410	9896		
odstrel in izgube / načrt	137,9	109,1	124,2	81,5	94,6	94,8	125,2	175,6	111,2	137,4	120,0		
delež PRAŠIČEV	55,8	57,5	58,2	54,8	54,5	56,4	56,6	53,0	53,1	52,1	54,6		
delež mladičev ne glede na spol	57,4	52,1	57,4	55,9	57,0	57,9	53,5	57,1	48,9	57,6	55,4		
delež lanščakov ne glede na spol	34,5	38,6	34,7	37,3	36,1	36,0	38,8	34,1	38,9	31,5	35,6		
delež večletnih - 2+ ne glede na spol	8,1	9,3	8,0	6,8	6,9	6,1	7,7	8,7	12,2	10,8	8,9		

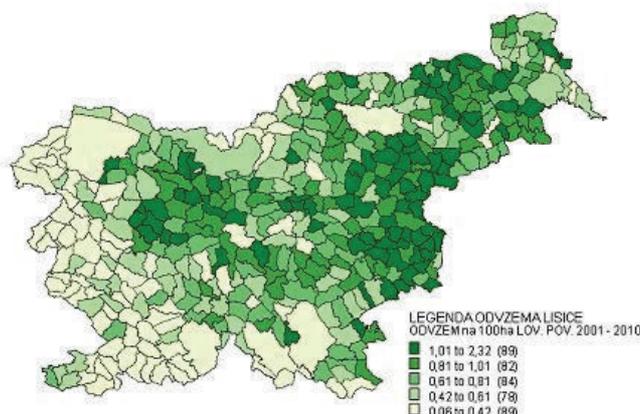
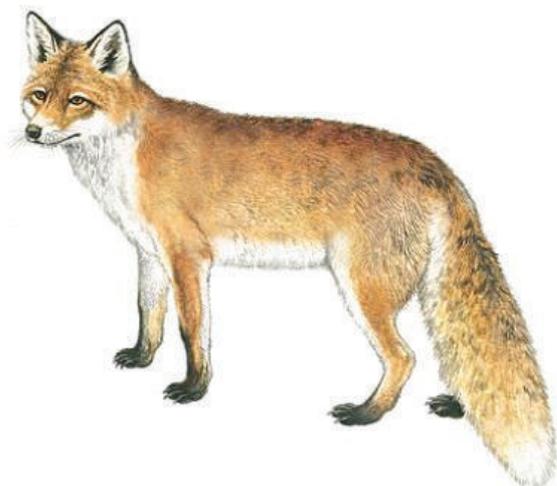
Izgube in odvzem													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		%
nenaravne izgube	5	5	10	6	14	24	22	40	38	42	206		79,5
naravne izgube	3	1	4	3	2	12	5	6	8	9	53		20,5
skupaj izgube	8	6	14	9	16	36	27	46	46	51	259		100,0
% izgub	1,0	0,8	1,3	1,0	1,9	4,2	2,4	2,3	2,9	2,6	2,2		
čisti odstrel	774	777	1079	849	835	826	1111	1956	1522	1886	11615		

Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		%
1 neznan	2	1	2	3	2	4	4	3	4	5	30		11,6
2 bolezen	1	0	0	0	0	0	0	0	3	2	6		2,3
3 krivolov	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	4		1,5
4 cesta	4	4	10	5	12	19	22	34	25	35	170		65,6
5 železnica	1	0	0	1	1	4	0	6	5	5	23		8,9
6 plenilci	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	3		1,2
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1		0,4
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1		0,4
9 garje/drugo	0	0	0	0	0	8	0	3	0	2	13		5,0

Telesne mase (biološka telesna masa)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
mladiči M	26,3	27,3	22,4	25,1	26,2	24,3	26,0	21,2	22,6	24,3			
indeks	100,0	103,8	85,2	95,4	99,6	92,4	98,9	80,6	85,9	92,4			
lanščaki	51,8	52,1	51,4	47,8	50,3	50,6	52,5	54,1	44,0	49,9			
indeks	100,0	100,6	99,2	92,3	97,1	97,7	101,4	104,4	84,9	96,3			
merjasci 2+	90,1	92,8	89,7	87,2	77,4	95,1	85,3	91,9	84,1	79,7			
indeks	100,0	103,0	99,6	96,8	85,9	105,5	94,7	102,0	93,3	88,5			
mladiči Ž	24,1	26,1	21,8	24,2	26,2	23,6	23,8	20,8	21,2	23,6			
indeks	100,0	108,3	90,5	100,4	108,7	97,9	98,8	86,3	88,0	97,9			
lanščakinje	47,8	48,4	46,9	45,4	46,4	47	47,3	43,7	42,3	44,2			
indeks	100,0	101,3	98,1	95,0	97,1	98,3	99,0	91,4	88,5	92,5			
svinje 2+	67,1	66,3	67,5	68,0	63,1	68,4	65,1	62,0	60,6	66,4			
indeks	100,0	98,8	100,6	101,3	94,0	101,9	97,0	92,4	90,3	99,0			

7.7 LISICA (*Vulpes vulpes* L.)

7.7.1 Prostorski okviri obravnave

Lisica naseljuje celotno območje Primorskega LUO dokaj enakomerno, tako ob morju kot tudi v področju vrhov nad 1000 m nmv. Lisico prostorsko obravnavamo enotno na nivoju LUO, odvzem pa zaradi enostavnejšega pregleda ter spremljanja stanja populacije prikazujemo ločeno po LUB.

7.7.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem ima do leta 2007 izrazito padajoč tren, nakar postopoma narašča. Oblika trenda sovпада s pojavom in razvojem garjavosti lisic. Izredno veliko izgub, ki so posledica garij – bolezni, se v naravi ne najde in niso evidentirane. Realizacija načrta je različna (verjetno tudi posledica evidentiranja ali neevidentiranja odstrela, še bolj pa ugotovljenih izgub po posameznih loviščih). Prav izgube dajejo negativen predznak oceni dejanske analize gospodarjenja za preteklo desetletno obdobje. Pojav garjavosti je številčnost lisic zelo znižal. Podobno sliko smo v območju opazili v predpreteklem desetletju na primeru stekline, ko je po izvedenem preventivnem cepljenju lisic številčnost pričela (v prvi polovici desetletja) naraščati (leto 2001), po tem pa je njena številčnost predvsem kot posledica obolevanja z garijami strmo padla.

Padec številčnosti lisice lahko sledimo tudi v analizi čistega odstrela, ki je nekako podoben trendu odvzema. Povprečni 10-letni odvzem lisic v LUO znaša 0,34 kosa/100 ha lovne površine. Najvišji odvzem beležimo v letu 2001 in sicer 948 kosov, najnižjega pa v letu 2007 in sicer 253 kosov.

Spolno razmerje 10-letnega odvzema je rahlo porušeno v korist ženskemu spolu. Delež ženskega spola v odvzemu je 51 %, kar pa bistveno ne vpliva na stanje v populaciji, še posebej če izhajamo, da je zanesljivost tega podatka močno vprašljiva.

Sama analiza, kot tudi višina evidentiranih izgub po posameznih letih, je nezanesljiva, celo vprašljiva. V analizi izgub za preteklo obdobje vidimo, da nenaravne izgube predstavljajo skoraj 80 %, medtem ko bolezni le slabih 20 %, kar vsekakor ne odraža dejanskih razmer v populaciji sami.

Višina načrtovanega odvzema za preteklo obdobje je bila dobra, morda nekoliko previsoka v letih hitrega padca številčnosti, vendar je tu treba pripomniti, da se je zaradi težkega evidentiranja poginov lisic dovolilo nihanje odvzema tudi do višine 50 %, kar popravi sliko same realizacije.

7.7.3 Ocena stanja populacije

Lisica kot okoljsko najprilagodljivejša živalska vrsta naseljuje celotno območje. Prisotna je v vseh loviščih. Garjavost lisic je bistveno in močno z reducirala njeno številčnost. Padec odvzema pripisujemo prav večji prisotnosti garij in s tem tudi večjim poginom ter posledično nižji številčnosti. Ocenjujemo, da je številčnost lisice močno padla – vsaj v nekaterih loviščih LUO-ja.

Spolna in starostna struktura je ugodna. Kljub v zadnjih letih visokemu poginu opažamo legla, ki so z garjami manj obolela. Številčnost v LUO, gledano splošno, v zadnjih letih kljub vsemu narašča. Slednje nam potrjujejo tudi stanje bolezni in odvzem v zadnjih letih.

7.7.4 Cilj upravljanja s populacijo

Zaradi vzdrževanja biotske pestrosti območja ter koristnosti lisice v okolju mora biti cilj ohranitev vitalne, dovolj številčne populacije lisice. Ta naj bo tolikšna, da ne omogoča širjenja garij (preprečuje kontakte med posameznimi osebkami), izbruha in širjenja stekline ali drugih tradicionalnih lisičjih bolezni. V območju naj se skuša zadrževati naraščanje njene številčnosti. Z zadrževanjem naraščanja številčnosti lisice se daje mali divjadi (zlasti zajcu in perjadi), tudi z vidika medvrstnih odnosov, nekoliko več možnosti za dvig nizke številčnosti.

7.7.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Za doseg cilja bo še vedno potreben dovolj visok odvzem, ki se bo določal vsako leto sproti v letnih lovsko upravljavskih načrtih. Pri določitvi odvzema bo upoštevana predvsem ocena številčnosti in prostorske razporeditve, realizacija z odstrelom in ugotovljene izgube ter ocena zdravstvenega stanja, predvsem garij. Lov lisic naj se intenzivira v loviščih z malo divjadjo in habitatih gozdnih kur.

Številčnost lisic se uravnava le s skupno višino odstrela, dodatne omejitve odvzema po spolni in starostni strukturi niso potrebne. Dovoljena odstopanja po višini odvzema so navzdol do – 30 %, odstopanje navzgor pa v višino do +100 % načrtovanega številčnega odvzema. Izgube, ki nastanejo po realiziranem načrtovanem odvzemu, se ne štejejo za kršitev določil načrta.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov, se kot dopustno odstopanje navzdol šteje realizacija – 3 kose.

Pri lovu na lisico ter v času polaganja vab za peroralno vakcinacijo je potrebno upoštevati navodila in letne programe Veterinarske uprave RS. Potrebno je izvajati kontrolni odstrel živali in jih dostaviti pristojni veterinarski službi za ugotavljanje zdravstvenega stanja in uspešnosti cepljenja.

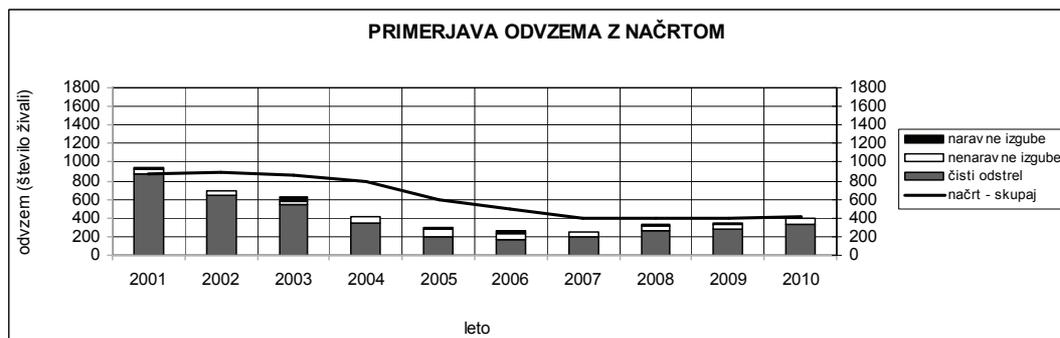
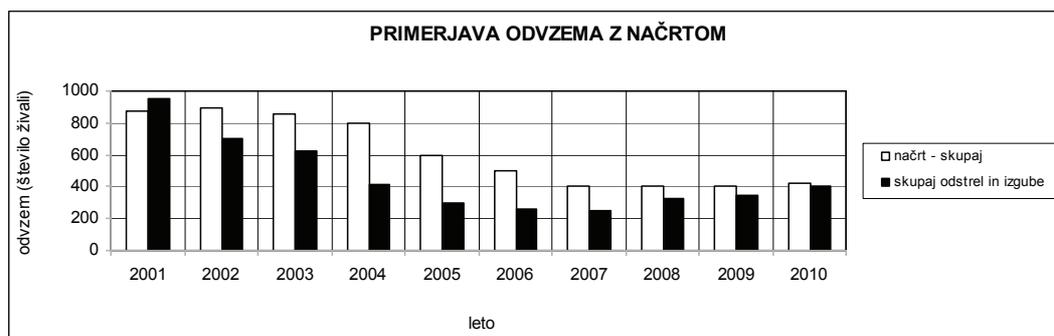
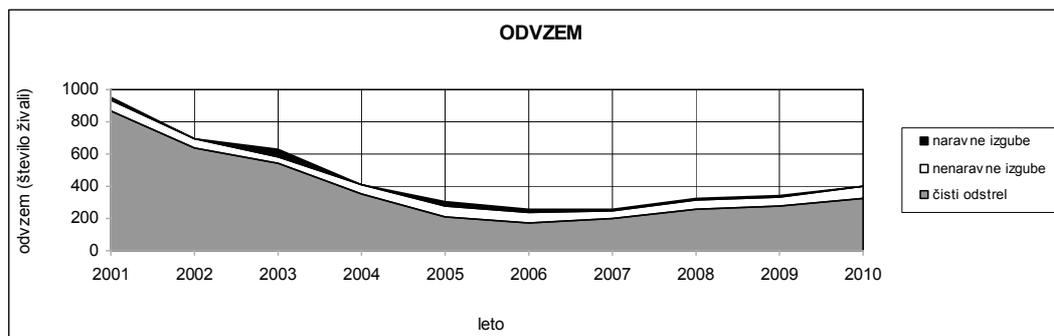
Postopki evidentiranja odvzema lisic morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

Preglednica 30: Pregled podatkov o lisici za obdobje 2001 - 2010

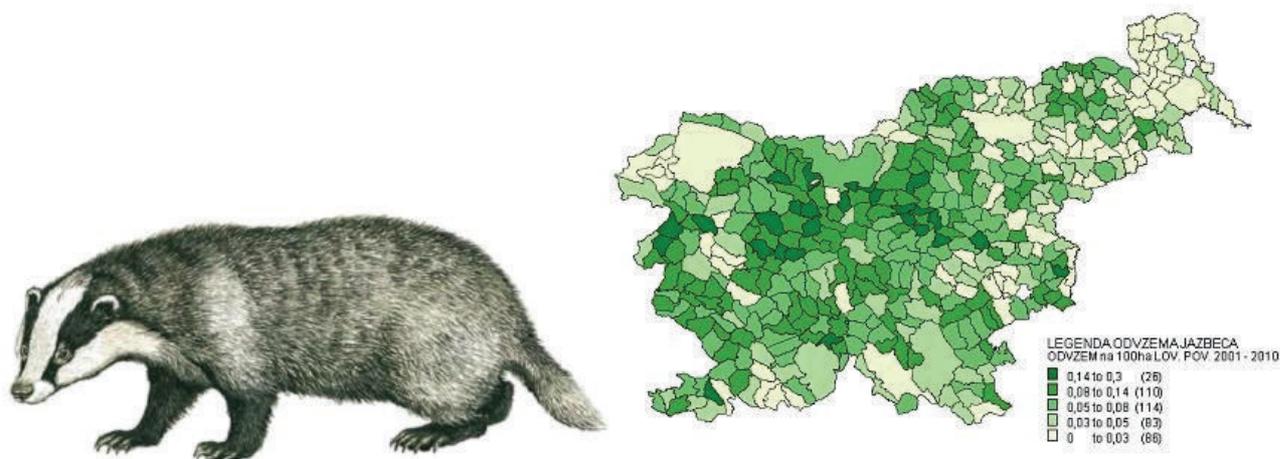
Odstrel in izgube											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
samci	466	337	266	193	150	136	120	165	155	208	2196
samice	482	362	285	220	151	120	133	158	189	193	2293
skupaj odstrel in izgube	948	699	629	413	301	256	253	323	344	401	4489
načrt - skupaj	875	898	857	798	600	500	400	400	400	420	6148
odstrel in izgube / načrt	108,3	77,8	73,4	51,8	50,2	51,2	63,3	80,8	86,0	95,5	73,0

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	59	59	37	55	69	67	49	59	58	74	586	79,9
naravne izgube	18	4	52	3	26	21	7	8	6	2	147	20,1
skupaj izgube	77	63	89	58	95	88	56	67	64	76	733	100,0
% izgub	8,1	9,0	14,1	14,0	31,6	34,4	22,1	20,7	18,6	19,0	16,3	
čisti odstrel	871	636	540	355	206	168	197	256	280	325	3756	

Vzroki izgub												
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	1	0	3	1	4	2	0	3	6	0	20	2,7
2 bolezen	14	0	1	0	0	2	0	1	0	0	18	2,5
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	56	59	42	55	69	67	47	58	56	74	583	79,5
5 železnica	3	0	0	0	0	0	0	1	1	0	5	0,7
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0,3
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	3	4	49	42	22	16	7	4	1	2	150	20,5

7.8 JAZBEC (*Meles meles* L.)

7.8.1 Prostorski okvir obravnave

Jazbec se obravnava enotno, v okviru populacije Primorskega LUO. Razširjen je po celotnem območju dokaj enakomerno, odvzem pa zaradi enostavnejšega pregleda ter spremljanja stanja populacije prikazujemo ločeno po LUB.

7.8.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem jazbeca v preteklem obdobju niha, svoj vrh je dosegel v letu 2010 (skupaj odstrel in izgube 114 kosov). Večja ali manjša nihanja so posledica ugotovljenih izgub, ki so še vedno nedokazljive in s tem tudi vprašljive. Izgub je sicer veliko, v povprečju 37 %. Skozi obdobje ta procent niha in sicer od 13 % do skoraj 60 %. Več kot 94 % izgub je posledica povozov, 5 % pa neznanega vzroka. Podobno predstavo o stanju jazbeca nam daje čisti odstrel, ki je ob stalnem trendu naraščanja v prvem delu desetletja okrog leta 2006 padel, se pa ponovno dviguje. V povprečju je realizacija načrtovanega odvzema za preteklo obdobje 83,3 % in prav gotovo ni odraz številčnosti populacije, ki je stabilna. Višina realizacije je gotovo rezultat zainteresiranosti lovcev za lov na to vrsto in doslednem evidentiranju vseh vrst izgub.

V spremljavi odvzema spolne strukture prevladuje moški spol z 59,7 %.

Povprečni 10-letni odvzem jazbeca v LUO znaša 0,06 kosa/100 ha lovne površine.

7.8.3 Ocena stanja populacije

Ocenjujemo, da je populacija jazbeca na celotnem območju zdrava, stabilna in vitalna, njena številčnost je v ponovnem porastu. Zastopanost vrste je enakomerna na vsem območju. Zdravstveno stanje je po zatonu stekline dobro, poginov zaradi bolezni sploh ne beležimo.

7.8.4 Cilj upravljanja s populacijo

Številčnost jazbeca je v primerjavi s preteklim obdobjem v porastu, vendar še vedno ugodna, v mejah usklajenosti z okoljem. S poseganjem v populacijo z odstrelom je treba številčnost zadržati na zdajšnjem nivoju. Prostorsko naj bo jazbec prisoten v vseh loviščih LUO, vendar vedno v mejah dopustnosti okolja, ki je opredeljena z medvrstnimi odnosi ter tudi s škodo na kmetijskih površinah, ki se pretežno pojavlja lokalno, lahko tudi v večjem obsegu. Večjo pozornost naj se posveti interesu lovcev, kot izvajalcev načrtovanih ukrepov za lov ter korektno in natančno vodenje evidence odvzema, s poudarkom na izgubah po vrstah, količini ter vzrokih, saj lahko le tako zagotovimo realen vpogled v stanje in dogajanje v populaciji.

7.8.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Za doseg cilja bo tudi pri jazbecu še vedno potreben dovolj visok odzvem, ki se bo določal vsako leto sproti v letnih lovsko upravljavskih načrtih. Pri določitvi odvzema naj se upošteva ocena številčnosti in prostorske razporeditve, realizacija odstrela in ugotovljenih izgub, škode, medvrstni odnosi ter ocena zdravstvenega stanja - tudi garij. Lov naj se intenzivira v loviščih z malo divjadjo in habitatih gozdnih kur ter kmetijskih predelih s povečano škodo.

Številčnost se uravnava le s skupno višino odstrela, dodatne omejitve odvzema po spolni in starostni strukturi niso potrebne. Dovoljena odstopanja po višini odvzema so navzdol do -50 %, odstopanje navzgor pa v višino do +100 % načrtovanega številčnega odvzema. Glede na neproblematičnost vrst v okolju se lahko v posameznem letu (v letnem načrtu) cilj upravljanja podredi interesu lova, kar pomeni, da odvzema ni treba realizirati. Izgube, ki nastanejo po realiziranem načrtovanem odvzemu, se ne štejejo za kršitev določil načrta.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov, se kot dopustno odstopanje navzdol šteje realizacija - 5 kose.

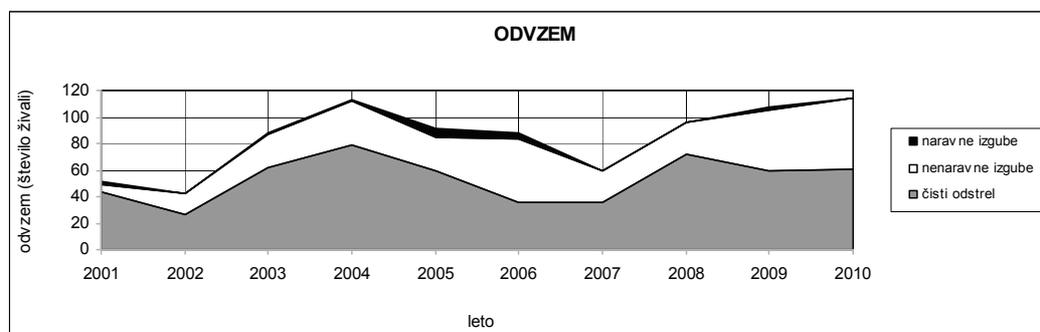
Postopki evidentiranja odvzema jazbega morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

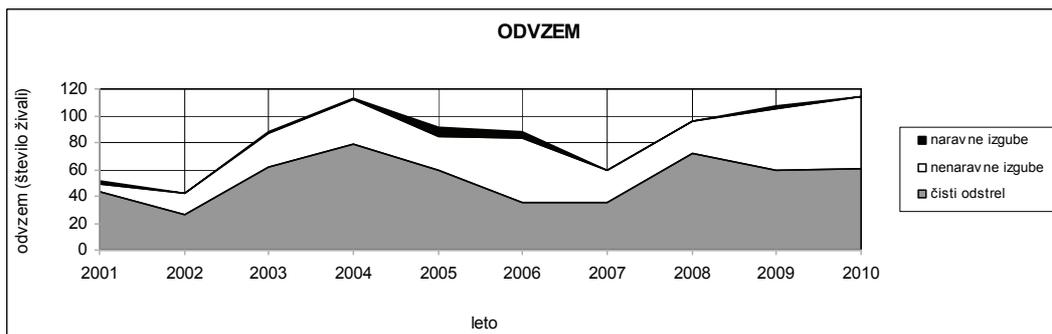
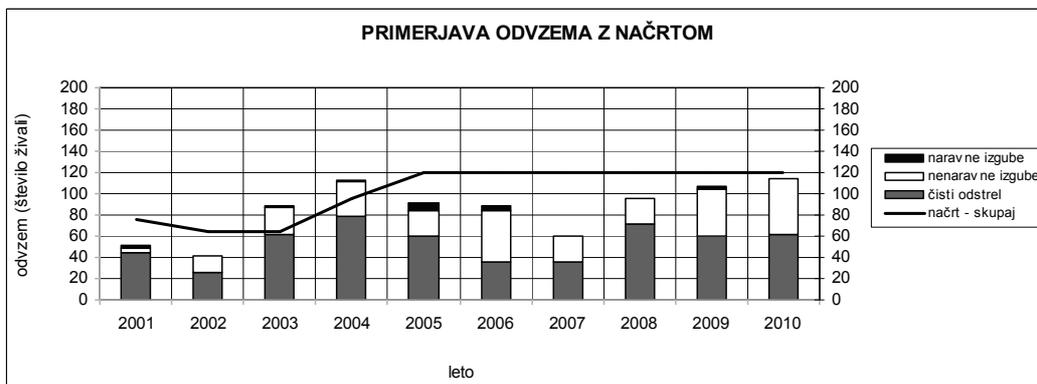
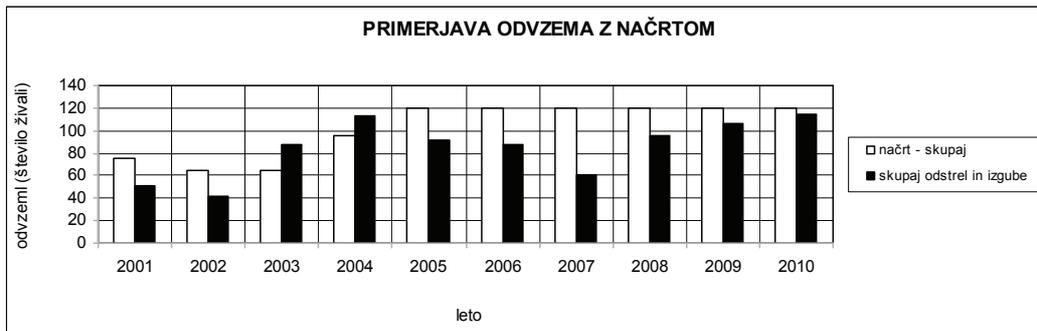
Preglednica 31: Pregled podatkov o jazbecu za obdobje 2001 - 2010

Odstrel in izgube											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
samci	32	24	53	67	51	55	40	51	68	67	508
samice	19	18	35	46	41	33	20	45	39	47	343
skupaj odstrel in izgube	51	42	88	113	92	88	60	96	107	114	851
načrt - skupaj	76	64	65	96	120	120	120	120	120	120	1021
odstrel in izgube / načrt	67,1	65,6	135,4	117,7	76,7	73,3	50,0	80,0	89,2	95,0	83,3

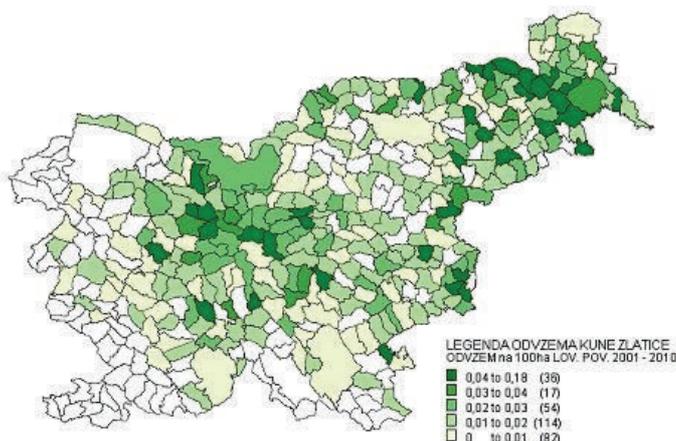
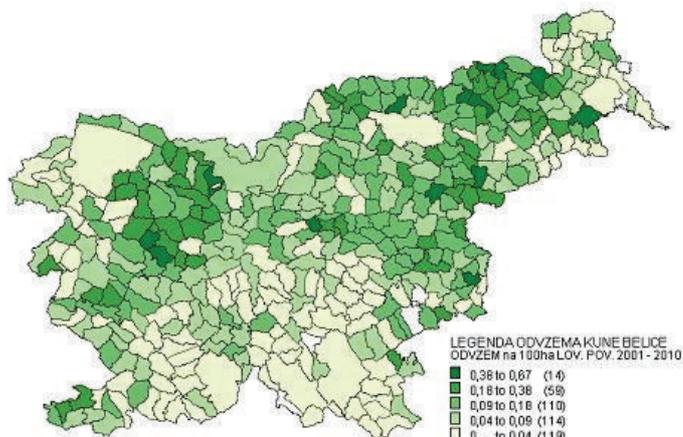
Izgube												
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	5	16	25	33	25	48	24	24	45	53	298	94,6
naravne izgube	2	0	1	1	7	4	0	0	2	0	17	5,4
skupaj izgube	7	16	26	34	32	52	24	24	47	53	315	100,0
% izgub	13,7	38,1	29,5	30,1	34,8	59,1	40,0	25,0	43,9	46,5	37,0	
čisti odstrel	44	26	62	79	60	36	36	72	60	61	536	

Vzroki izgub												
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	2	0	0	1	7	4	0	0	2	0	16	5,1
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	5	15	25	33	25	48	24	24	45	53	297	94,3
5 železnica	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0,6
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

7.9 KUNA BELICA (*Martes foina* Erxleben.) in KUNA ZLATICA (*Martes martes* L.)

7.9.1 Prostorski okvir obravnave

Kuni se obravnavata enotno, v okviru populacije Primorskega LUO. Zlasti kuna belica je razširjena po celotnem območju dokaj enakomerno, medtem ko je kuna zlatica izredno redka, vezana na bolj gozdnata območja. Zaradi enostavnejšega spremljanja ter pregleda ju na nivoju letnega načrtovanja upravljanja prikazujemo (podobno kot vso malo divjad) ločeno po lovsko upravljavskih bazenih.

7.9.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem kune belice v preteklem obdobju z leti niha, višina je močno odvisna od višine izgub, pri katerih izstopa povoz. V zadnjih štirih letih je zaznaven naraščajoč trend odvzema. V sledenju odstrela zaznavamo podobno nihajoč trend, ki v pogledu na 10-letno obdobje nakazuje padanje. Slednje je prav gotovo povezano s padanjem zanimanja lovcev za lov na kune. Stopnja realizacije načrtovanega odvzema v povprečju komaj preseže 50 % - kar ni dobro, vendar je pri tem treba upoštevati dejstvo, da je evidentiranje odstrela in izgub v nekaterih loviščih še vedno zelo slabo, če ne prav vprašljivo. Izgub je veliko, v povprečju 45,1 %. Skozi obdobje ta procent niha in sicer od 25 % do 65 %. Več kot 95 % izgub je nenaravnih in sicer v glavnem od prometa na cestah.

Pri kuni zlatici je odvzem dosegel svoj vrh v letu 1996, v zadnjih letih se je pri njej beleži le posamezne odvzeme, pa še tu podatki niso povsem preverljivi, kar da slutiti, da jo je belica močno izpodrinila in da je njena številčnost zelo nizka (v skupnem desetletnem odvzemu kun predstavlja zlatica le 1,3 %). Učinkovitosti zaščite kune zlatice, ki smo jo uvedli v zadnjih letih, se še ne da

ugotoviti. Opaža se, da se v območju še vedno nadaljuje nezainteresiranost lovcev za lov na te vrste plenilcev.

7.9.3 Ocena stanja populacije

Številčnost kune belice je relativno stabilna, morda celo v rahlem v porastu, ravno nasprotno pa je s kuno zlatico, ki postaja vse bolj redka. Zastopanost kune belice je na vsem območju dokaj enakomerna, nekoliko več jo je v istrskem LUB. Zdravstveno stanje kun je dobro, poginov zaradi bolezni ne beležimo.

Večjih negativnih vplivov z ostalimi vrstami v območju ni. Nekoliko večji problemi so opazni le v istrskem LUB, saj večanje števila kun še dodatno negativno vpliva na že tako problematično številčnost male divjadi, predvsem poljskih kur.

7.9.4 Cilj upravljanja s populacijo

V območju naj bosta zastopani obe vrsti, v primerni številčnosti oz. v takem obsegu, da ne bodo porušeni medvrstni in znotrajvrstni odnosi. Pri kuni belici naj se ohranja sedanje stabilno stanje, v istrskem LUB oz. v predelih, kjer se intenzivneje upravlja z malo divjadjo, je treba kuno belico zadrževati v manjši številčnosti. V cilju ohranjanja prisotnosti kune zlatice naj se odstrel zelo omeji oz. naj se ga do nadaljnjega ne izvaja.

7.9.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Ukrepi v populaciji kun se določajo vsakoletno, v letnih načrtih. Temeljiti morajo na osnovi presoje stanja populacije, trenda številčnosti, zdravstvenega stanja, usklajenosti z okoljem, medvrstnih odnosih, pregleda odstrela v preteklem in posebej zadnjem letu, realizaciji načrtovanega odstrela po številu.

Načrtovanje ukrepov v populaciji kune belice je usmerjeno k ohranjanju sedanje stabilne številčnosti, v Istri in predelih, kjer se intenzivneje upravlja z malo divjadjo, tudi kot rahlo zmanjšanje njene številčnosti.

Številčnost se uravnava le s skupno višino odstrela, dodatne omejitve odvzema po spolni in starostni strukturi niso potrebne. Dovoljena odstopanja po višini odvzema so navzdol do -50 %, odstopanje navzgor pa v višino do +100 % načrtovanega številčnega odvzema. Izgube, ki nastanejo po realiziranem načrtovanem odvzemu, se ne štejejo za kršitev določil načrta.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov, se kot dopustno odstopanje navzdol šteje realizacija – 5 kose.

Tekom leta je treba v evidenčni knjigi odstrela in izgub plenilcev dosledno voditi evidenco odstrela in ugotovljenih izgub. Pri kuni zlatici je treba vsako najdbo zavestno beležiti tudi z natančno lokacijo najdbe. Izgube je treba voditi sproti in ločeno po vzrokih. V primeru izbruha nalezljivih bolezni so lovišča dolžna postopati po navodilih Veterinarskega zavoda.

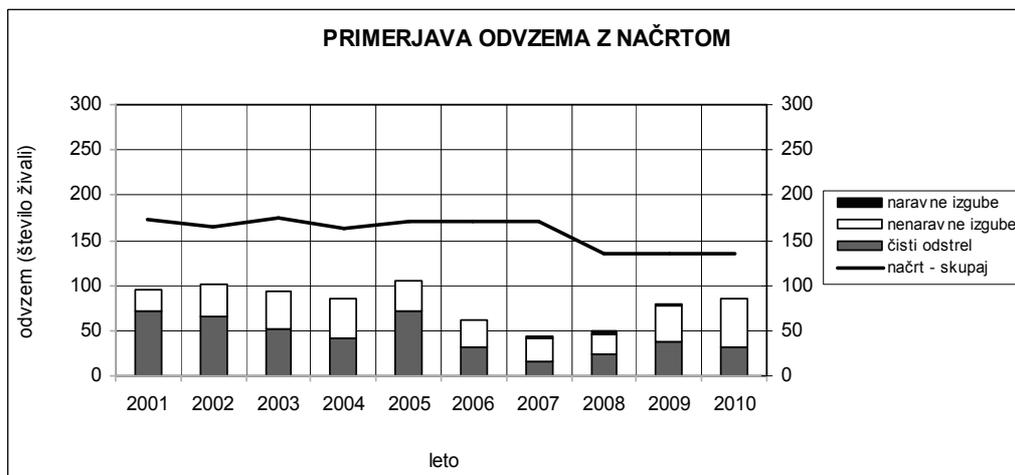
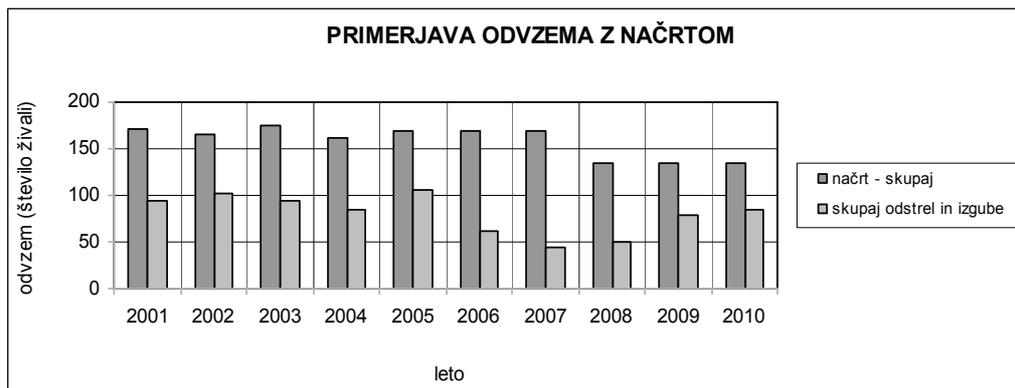
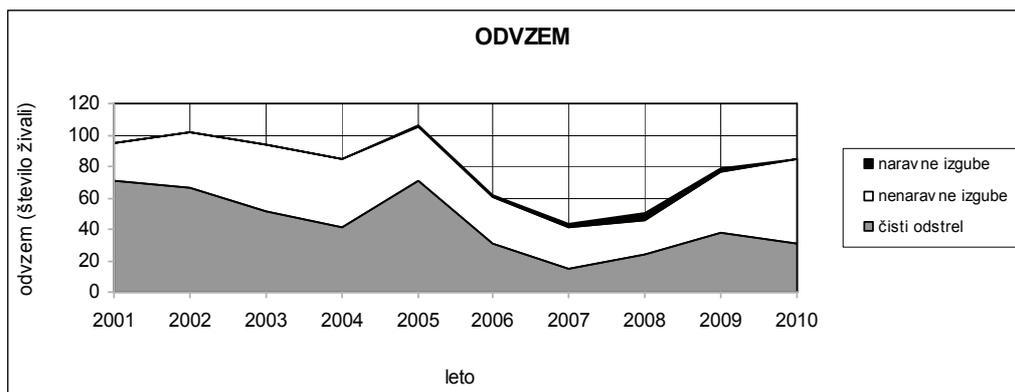
Postopki evidentiranja odvzema kun morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

Preglednica 32: Pregled podatkov o kuni belici in kuni zlati (združeno) za obdobje 2001 - 2010

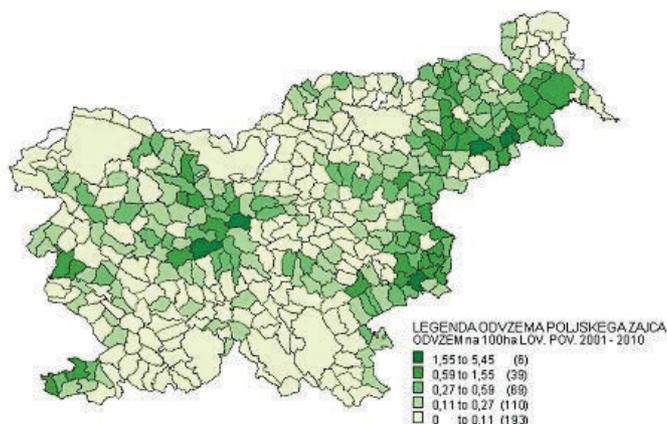
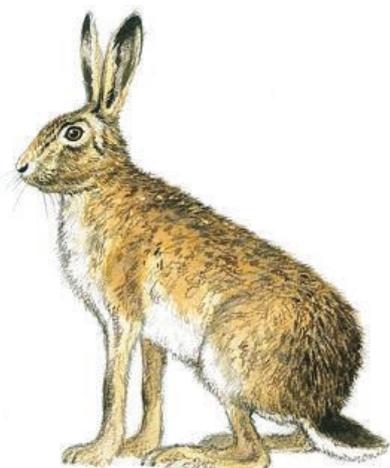
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	95	102	94	85	106	62	44	50	79	85	802
načrt - skupaj	172	165	175	162	170	170	170	135	135	135	1589
odstrel in izgube / načrt	55,2	61,8	53,7	52,5	62,4	36,5	25,9	37,0	58,5	63,0	50,5

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	24	36	42	44	34	30	26	22	39	54	351	97,0
naravne izgube	0	0	0	0	1	1	3	4	2	0	11	3,0
skupaj izgube	24	36	42	44	35	31	29	26	41	54	362	100,0
% izgub	25,3	35,3	44,7	51,8	33,0	50,0	65,9	52,0	51,9	63,5	45,1	
čisti odstrel	71	66	52	41	71	31	15	24	38	31	440	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	1	1	1	2	2	0	7	1,9
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,3
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	22	34	42	44	34	30	26	21	39	54	346	95,6
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,3
7 psi	2	2	0	0	0	0	0	1	0	0	5	1,4
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0,6

7.10 POLJSKI ZAJEC (*Lepus europaeus* Pallas)

7.10.1 Prostorski okviri obravnave

Nekdaj ena najštevilčnejših in lovno gospodarsko pomembnejših vrst divjadi je postala manj številna, v določenih predelih že skoraj problematična glede svojega obstoja. Poljskega zajca, podobno kot vso malo divjad, obravnavamo v okviru lovsko upravljavskih bazenov (tudi ekoloških enot): Kras, Brkini in Istra.

7.10.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem poljskega zajca v preteklosti niha, v grobem lahko povzamemo, da se stanje ne spreminja (skladno z odvzemom tudi številčnost), v letih okrog 2006 številčnost in z njo odvoz naraste, vendar v naslednjih letih zopet pade ter ostaja nekje na ravni izpred 10 let. Svoj vrh je odvoz dosegel leta 1998/99, potem pa je pričel upadati (tega leta je bilo v območju odvzetih 380 zajcev). Zadnja štiri leta se številčnost postopoma popravlja, predvsem to velja za istrski in kraški LUB. V LUO je treba posebej izpostaviti lovsko družino Koper, ki še vedno gospodari z dokaj zadovoljivim številom zajca (povprečno znaša odvoz v zadnjih petih letih v tem lovišču 48 kosov (čisti odstrel je 45,4 kosov) – intenziteta odvzema znaša 1,1 kos/100 ha lovne površine. V ostalih LUB so se pogoji za življenje poljskega zajca spremenili, tako da je njegov obstoj v nekaterih predelih že vprašljiv. Skozi celotno obdobje je možno slediti velik delež izgub, v povprečju te dosegajo 31,6 % odvzema. Največ je izgub od prometa. Z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da je velik delež izgub tudi od zveri in ujed, ki jih je v območju precej, zajec pa je na vrhu njihovih prehranjevalnih potreb. Te izgube pa je praktično nemogoče dokazati.

Realizacija čistega odstrela prav tako niha, v povprečju dosega višino 90,6 %. Ocenjujemo, da je bila višina načrtovanega odstrela v preteklosti nastavljena dobro, mogoče se je le premalo upošteval trend padanja številčnosti vrste. Slabost načrtovanega odstrela je bila tudi v neevidentiranju in s tem neanaliziranju ter neupoštevanju starostne in spolne strukture odvzetih zajcev.

Povprečni 10-letni odvoz poljskega zajca v LUO znaša 0,12 kosa/100 ha lovne površine.

Ohranjanje avtohtone vegetacije sredi kmetijskih površin, oblikovanje in vzdrževanje remiz so bili edini izvedeni ukrepi v okolju poljskega zajca v območju.

7.10.3 Ocena stanja populacije

Problematika male divjadi se kaže tudi na populaciji poljskega zajca. Njegova številčnost je s konca 90-ih let izrazito padla, kar lepo nakazuje tudi višina odvzema po letih. Vzroke za tako stanje v populaciji gre iskati v spremenjenih življenjskih razmerah, boleznih, močnejših negativnih vplivih kmetijske proizvodnje, vse večji uporabi pesticidov in drugih kemičnih pripravkov, vse večjemu zaraščanju površin in nenazadnje povečanemu številu potepuških psov, mačk, ujed ter ostalih

plenilcev. Stanje se je v zadnjih letih nekoliko spremenilo in kaže nekoliko boljše sliko, tudi s tem, ko odvzem ponovno nekoliko narašča. Opažanja lovcev v spomladanskih mesecih prav tako nakazujejo rast številčnosti, izraziteje v istrskem in kraškem LUB. Dvig številčnosti v glavnem pripisujemo padcu številčnosti lisice ter zatonu nekaterih bolezni (kuge in bruceloze). Upamo, da smo negativni trend padanja številčnosti zajca zaustavili in ocenjujemo, da se na celotnem LUO stvari nekoliko popravljajo. Glede na pozitivno stanje zadnjih let pa še ni moč govoriti o znatnem dvigu številčnosti, uspeh gre iskati tudi v uporabi okolju prijaznejših škropiv oziroma počasnemu razmahu ekološkega kmetovanja.

Na splošno je zdravstveno stanje zajcev dobro, večjih poginov ne beležimo. Pogini zaradi bolezni - zajčje kuge, potrjeni na Veterinarski fakulteti v Ljubljani leta 2004, se k sreči niso razvili v epidemijo.

7.10.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj je povečanje številčnosti zajcev. V celotnem LUO bomo skušati povečati višino populacije, v loviščih istrskega LUB pa vzdrževati sedanjo številčnost. V strukturi se mora težiti k usklajeni številčnosti vrste z danimi razmerami v okolju ter medvrstnimi razmerji. Predvsem je treba urediti starostno strukturo, v kateri ne bo porušenih razmerij. Ciljno želimo bolj številčno in zdravo populacijo z ustrezno naravno spolno in starostno strukturo poljskega zajca, ki jo zagotavljamo tudi z zmernim izvajanjem odstrela.

7.10.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Ukrepe v populaciji zajca bomo določevali vsakoletno in sicer se v letnih načrtih načrtuje spremljava populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub), čemur se prilagajamo tudi z našimi ukrepi za upravljanje s populacijo.

Načrtuje se odvzem. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator. Zelo veliko pozornost je treba posvečati evidentiranim poginom, ki so lahko posledica bolezni.

Predlog načrta odvzema pripravijo tudi upravljavci lovišč na podlagi ocene spomladanske številčnosti, letnega prirastka in jesenske številčnosti.

Na isti površini lovišča se lov vrši praviloma samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lov na poljskega zajca, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljavec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča.

Lov zajcev v bližini intenzivnih nasadov ima prednost pred lovom v ostalem delu lovišča. Na teh površinah se lov lahko ponavlja.

Eden od pomembnih ukrepov za povečanje številnosti poljskega zajca je tudi intenziven lov tistih plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti (zlasti lisice, kune belice in sive vrane).

Dodajanje poljskega zajca v prosto naravo praviloma ni dovoljeno.

Dodajanje divjadi v lovišča je dovoljeno samo morebitni revitalizaciji vrste in ne lovu in mora biti skrbno pretehtano in utemeljeno. Dodajanje divjadi v lovišču mora biti nadzorovano (letni načrt lovišča, območni načrt) in usmerjeno v divjadi primerno okolje. Dodajanje divjadi se po predlogu upravljavcev lovišč načrtuje okvirno z letnim lovsko upravljavskim načrtom. Dodajanje divjadi mora upoštevati določila veljavne zakonodaje, to je Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 56/99; UPB 96/04) in Zakon o zaščiti živali (Ur. l. RS, št. 98/99; UPB 20/04).

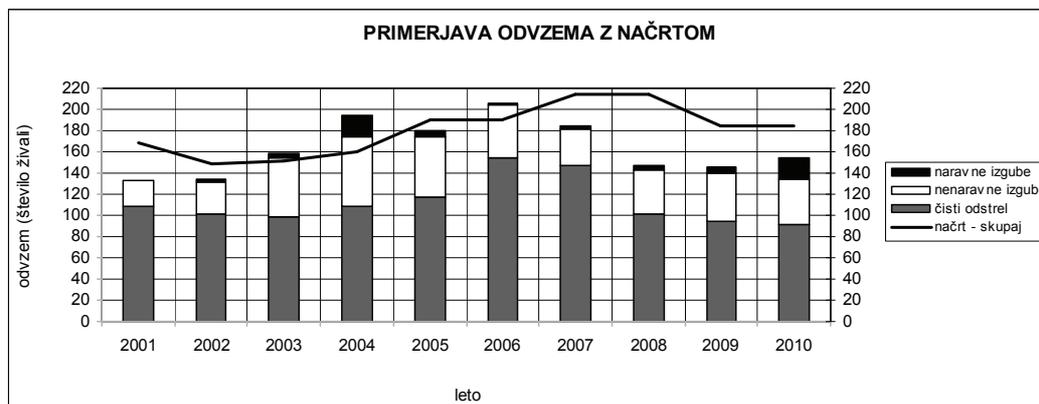
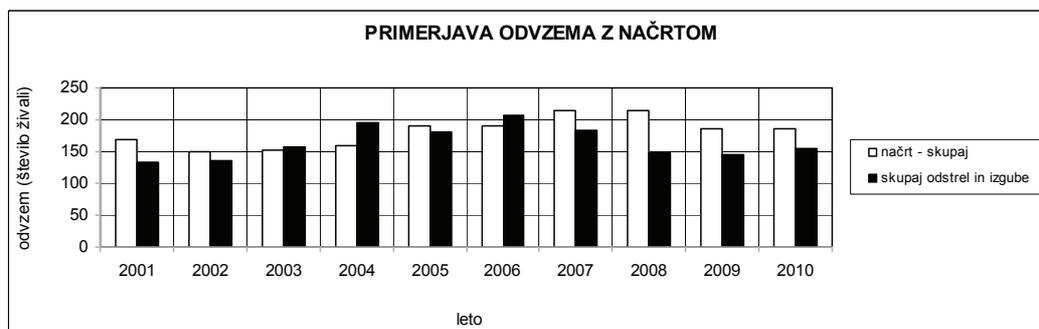
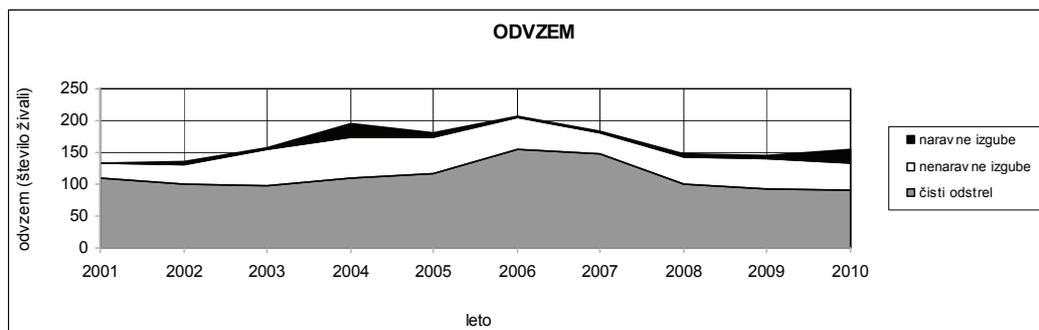
Postopki evidentiranja odvzema morajo biti in potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št. 120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

Preglednica 33: Pregled podatkov o zajcu za obdobje 2001 - 2010

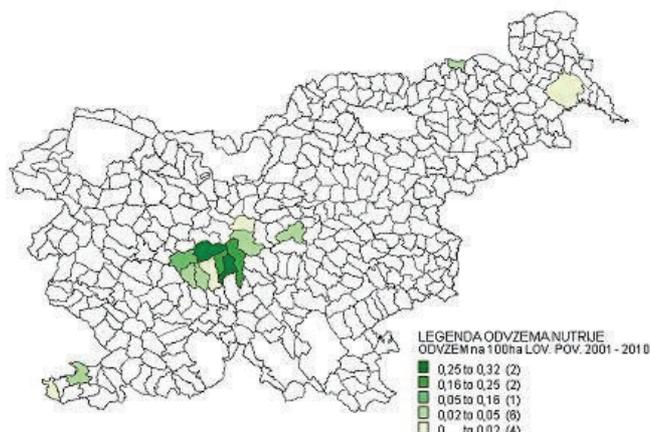
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	133	135	158	195	180	206	184	147	146	155	1639
načrt - skupaj	169	149	152	160	190	190	215	215	185	185	1810
odstrel in izgube / načrt	78,7	90,6	103,9	121,9	94,7	108,4	85,6	68,4	78,9	83,8	90,6

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	24	30	57	65	57	50	35	42	46	43	449	86,7
naravne izgube	0	4	3	21	6	2	2	4	6	21	69	13,3
skupaj izgube	24	34	60	86	63	52	37	46	52	64	518	100,0
% izgub	18,0	25,2	38,0	44,1	35,0	25,2	20,1	31,3	35,6	41,3	31,6	
čisti odstrel	109	101	98	109	117	154	147	101	94	91	1121	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	1	0	0	1	1	0	2	5	19	29	5,6
2 bolezen	0	3	2	21	5	0	0	1	0	0	32	6,2
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	24	30	57	65	57	50	34	38	44	42	441	85,1
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	1	0	0	1	2	1	1	2	8	1,5
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0,2
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	1	4	1	1	7	1,4
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

7.11 NUTRIJA (*Myocastor coypus* Molina.)

7.11.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave in pojavljanje nutrije na Primorskem je vezano zgolj na istrski LUB.

7.11.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Po Uredbi o določitvi divjadi in njihovih lovnih dob (Ur. l. RS, št. 101/04) je nutrija postala divjad z lovno dobo preko celega leta. Kot tako jo moramo zato obravnavati v načrtu upravljanja z divjadjo na Primorskem LUO. V preteklih letih je bil odstrel slučajen, bolj zaradi interesa posameznih lovcev kot načrtnega posega v populacijo. Prvič smo jo resneje omenili v načrtu za Primorsko LUO za leto 2005, ko se o njej vodi tudi evidenca odvzema.

Čeprav se nutrija pojavlja na več lokacijah in v več loviščih, beležimo odvzem le v loviščih Koper - 13 kosov in Strunjan - 1 kos, skupaj za LUO 14 kosov.

7.11.3 Ocena stanja populacije

Nutrija je v Primorsko LUO kot alohtnona in invazivna vrsta prišla z izpustom iz umetnega vzrejališča v Rižani ter se hitro in močno razširila na porečje reke Rižane ter v Osp. Številčno najmočnejše je prisotna v okolici Kopra, Škocjanskem zatoku ter Luki Koper. Posamezno se pojavlja tudi v lovišču Strunjan. Vezana je na vodne ekosisteme, se hitro razmnožuje in v omenjenih območjih povzroča tudi nemalo škode na kmetijskih površinah ter spodkopavanju brežin nasipov.

7.11.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z nutrijo je zmanjševanje številčnosti s popolne redukcije vrste.

7.11.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

V območju nutrijo označujemo kot neavtohtono vrsto, zato zanjo ne opravljamo nikakršnih del v okolju. Odstrel se številčno ne omejuje - je neomejen tako številčno kot strukturno, v smislu redukcije vrste. V kolikor želimo nutrijo zreducirati je treba lov nanjo intezivirati. Na površinah, kjer povzroča škodo lovišča morajo izvajati načrtovani odstrel. Dovoljen je tudi lov s pastmi (dvigalko). Za doseg cilja bi moral biti lov na nutrijo dovoljen tudi na zavarovanih območjih.

Vse odstrele in ugotovljene izgube je treba dosledno beležiti. Odvzem naj se ločuje na moške in ženske osebke.

7.12 RAKUNASTI PES (*Nyctereutes procyonoides* Gray.)

O rakunastem psu imamo zelo malo podatkov, zato ga obravnavamo v okviru LUO.

S prvotne domovine vzhodne in jugozahodne Azije so ga zaradi krzna po letu 1927 pripeljali v Evropo (Ukrajina, Nemčija). Izpusti in pobegi v naravo so povzročili širitev na vse strani.

Zaradi nepoznavanja njenega vpliva na okolje, kot tujerodna in invazivna vrsta, v prostoru LUO ni zaželen. Ob pojavu rakunastega psa v LUO je zato cilj izločitev vseh osebkov.

Upošteva se lovno dobo se odstrelji vse opažene osebke rakunastega psa. Zagotovi se vodenje evidenc o pojavnosti in odvzemu po loviščih.

7.13 NAVADNI POLH (*Glis glis* L.)

7.13.1 Prostorski okviri obravnave

Polha prostorsko obravnavamo enotno, v okviru populacije Primorskega LUO. Po celotnem območju je razširjen dokaj enakomerno.

7.13.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

V preteklem desetletju ni bilo urejeno sistematično zbiranje podatkov o odvzemu polhov. Prav tako v območju ni tradicije organiziranega lova na polha - polharjenja. Lov je potekal stihijsko, saj je bil dovoljen vsakomur v okviru predpisane lovne dobe in dovoljenih sredstev, ki se pri lovu uporabljajo. V zadnjih dveh letih imamo par podatkov (posamična lovišča) o odvzetih polnih, ki pa nam ne prikažejo stanja populacije, še manj pa vplivajo na upravljanje z vrsto.

7.13.3 Ocena stanja populacije

Za populacijo polha so značilna velika nihanja številčnosti med posameznimi leti, ki so posledica različnih prehranskih ponudb oz. razmer. O vplivu odvzema polhov iz narave na številčnost populacije ni nobenih dokazov, zato ocenjujemo, da dosedanji lov nima neposrednega vpliva na stanje populacije. Razen izjem v urbanih predelih območja ter posameznih bivalnih objektih škode od polha ne beležimo. Njegova prisotnost povečuje biotsko pestrost območja, njegovo stanje pa ocenjujemo kot uravnoteženo in usklajeno.

7.13.4 Cilj upravljanja s populacijo

Ohranitev sedanjega ugodnega stanja populacije.

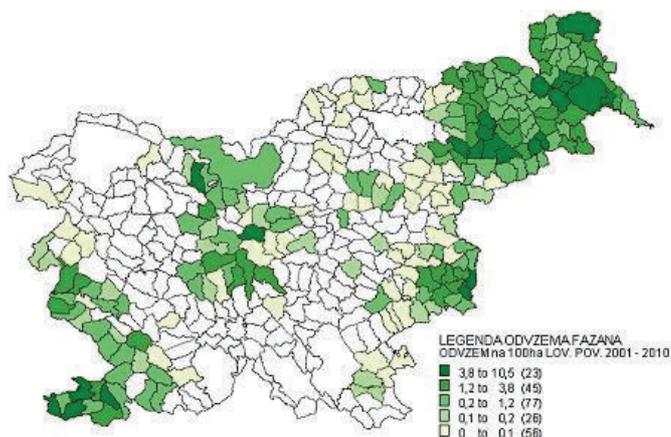
7.13.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Postopki evidentiranja odvzema morajo potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) oz. predpisih pristojnega ministrstva in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

Uredba o določitvi divjadi in njihovih lovni dob (Ur. l. RS, št. 101/04) je polhu dodelila lovno dobo v času od 1.10. do 30.11. Lovišča so dolžna določitve uredbe spoštovati.

Številčno odvzema ne načrtujemo, se pa korektno in natančno vodi evidence odvzema, s poudarkom na izgubah po vrstah, količini ter vzrokih, saj lahko le tako zagotovimo realen vpogled v dogajanje v samih populacijah. Za lov na polhe ni potreben lovski izpit, je pa potrebna polharska dovolilnica. Polharsko dovolilnico posamezniku ali polharskem društvu oz. zvezi društev izda lovišče v skladu s Pravilnikom o polharski dovolilnici (Ur. l. RS, št. 75/2009). Izpolnjeno polharsko dovolilnico mora posameznik ali društvo oz. zveza društev vrniti upravljavcu lovišča do 31. 12. tekočega leta. Lov na polha je dovoljen tudi s pastmi (dvigalko).

7.14 FAZAN (*Phasianus colchicus* L.)

7.14.1 Prostorski okvir obravnave

Kot vsa mala divjad je tudi fazan izredno ranljiva vrsta v celotnem območju. Spremembe v kmetijstvu in kmetijskem okolju, porast števila ujed in drugih plenilskih vrst (predvsem kun in lisic) so povzročili, da je nekdanj zelo številčna vrsta v teh krajih mestoma celo izginila. Velika vlaganja fazana se glede dviga številčnosti niso obrestovala. Nekaj je primerov v katerih je sposoben fazan preživeti in se razvijati prosto v naravi (Istrski LUB).

Fazana, podobno kot vso malo divjad, obravnavamo v okviru lovsko upravljavskih bazenov.

7.14.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Upravljanje s fazanom je bilo na celotnem Primorskem LUO v zadnjih desetletjih vedno zelo odvisno od umetnih vlaganj. Višina odvzema in njegova realizacija sta tako bila podvržena zlasti količinskim vlaganjem, vendar pa za pretekla leta ni točnih evidenc o številu vloženi in kasneje odvzetih fazanov. Še manj natančni so podatki o izgubah.

V spremljavi trenda odvzema in stopnje realizacije se gornja trditev še podkrepljuje, saj se z letom 2001 prične skoraj konstantno zniževati tako realizacija vlaganj kot tudi število odvzetih fazanov, kar utemeljujemo z dejstvom o zmanjšanem interesu za gojitev in lov na fazana v loviščih brkinskega in kraškega LUB, kar posledično pomeni tudi manjša vlaganja in manjši odzem. 10 letni povprečni letni odzem znaša 1798 kosov ali 1,3 kose/100 ha lovne površine območja. Glede na izhodišča zadnjih let je količina vloženi kot tudi odvzetih fazanov najvišja v Istri.

Izgube predstavljajo v povprečju 2,2 % odvzema, kar prav gotovo ni realna slika stanja. V strukturi izgub prevladujejo plenilci.

Ocenjujemo, da je bil odzem v preteklem obdobju primerno načrtovan, večja pazljivost in kontrola bi morala biti pri vlaganjih ter evidencah izgub. Kljub opozorilom se odzem ni spremljal ločeno po spolu, kar pomeni, da ne razpolagamo s podatki o deležu tako vloženi kakor tudi ne odvzetih osebkih, ločeni po spolu. V kolikor hočemo s fazanom načrtno upravljati je nujno voditi vse vrste evidenc ločeno po spolu. Resnica pa je tudi ta, da so trenutne, s pravilnikom predpisane evidences odvzema naravnane tako, da spola ne ločujejo.

Vlaganja v življenjsko okolje so bila skromna. V večini lovišč (nekoliko bolje v loviščih istrskega bazena) se biotehničnih ukrepov za malo divjad skoraj ni opravljalo več, tu in tam se je izdelala kaka remiza, vendar je to izrazito premalo in nesistematično, zato problem upadanja številčnosti male divjadi in z njo fazana ostaja.

7.14.3 Ocena stanja populacije

Prisotnost naravnega fazana (sposobnega preživeti v naravi) je ogrožena, lahko bi rekli, da ga razen na območju Istre ni. V Istri se pojavlja v loviščih Koper, Strunjan in Rižana ter njihovi okolici. Tu je moč govoriti o številčnosti, ki je sposobna kot vrsta preživeti. Njegova prisotnost je v velikem delu LUO odvisna od vlaganj iz umetne vzreje, ki pa so žal še vedno večinoma namenjena predvsem izvajanju lova na malo divjad in lovneemu turizmu in ne dvigu številčnosti, za kar pa je brez ustrezne priprave habitatov neuspešno. Tega dejstva se moramo zavedati vsi, predvsem pa lovišča istrskega LUB.

7.14.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s fazanom je postopoma povečati njegovo številčnost na območjih, kjer so pogoji za njegov obstoj dobri (večje negozdne površine, lovišča obalnih lovskih družin, večja obdelana in neobdelana polja v celotnem LUO).

Dokler je upanje v ohranitev fazana kot prostoživeče divjadi je cilj ohraniti vrsto v taki številčnosti, da je populacija lahko preživeti. Slednje velja le za lovišča v istrskem LUB, kjer je še vedno nekaj t.i. naravnega fazana. Za ohranjanje fazana na em območju gotovo ni edina rešitev dodatno vlaganje fazana iz umetne vzreje. Nujno je potrebno izvajati tudi ustrezne ukrepe v okolju.

7.14.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Upravljanje s fazanom in njegovo izkoriščanje z lovom se načrtuje s spremljavo populacij v daljšem časovnem obdobju (spremljava prostorske razširjenosti, številčnosti, odstrela in ugotovljenih izgub) in se prilagaja stanju populacije.

Načrtuje se odvzem. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator.

Predlog načrta odvzema pripravijo upravljavci lovišč na podlagi ocene spomladanske številčnosti, letnega prirastka in jesenske številčnosti ter predlagane količine za umetna vlaganja.

Dodajanje fazanov v lovišča je ob lovu namenjeno tudi povečevanju številčnosti, zato mora biti nadzorovano (letni načrt lovišča, območni načrt) in usmerjeno v divjadi primerno okolje.

Dodajanje divjadi se po predlogu upravljavcev lovišč načrtuje okvirno z letnim lovsko upravljavskim načrtom. Dodajanje divjadi mora upoštevati določila veljavne zakonodaje, to je Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 56/99; UPB 96/04) in Zakon o zaščiti živali (Ur. l. RS, št. 98/99; UPB 20/04).

Na isti površini lovišča se lov naravnega fazana praviloma vrši samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lov na t.i. »naravnega fazana«, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljavec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. V primeru dodajanja fazana se lov na istih površinah lahko ponavlja.

Zimsko krmljenje je dovoljeno le v Istri, s trendom postopnega ukinjanja. Krmi se z v območju pridelano krmo in sicer s koruzo ter raznimi plodovi. Krmišča morajo biti urejena tako, da je dostop do krme namenjene fazanom, ostalim živalim onemogočen.

Eden od pomembnih ukrepov za povečanje številnosti fazana je tudi intenziven lov tistih plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti (zlasti lisice, kune belice in sive vrane).

Ohranjanje, nega ter izboljšanje habitatov je izrednega pomena za obstoj vse male divjadi. Zelo pomembno je ohranjanje ostankov avtohtone grmovne in drevesne vegetacije v območjih večjih kmetijskih površin; tam, kjer teh ostankov ni, je treba osnovati remize.

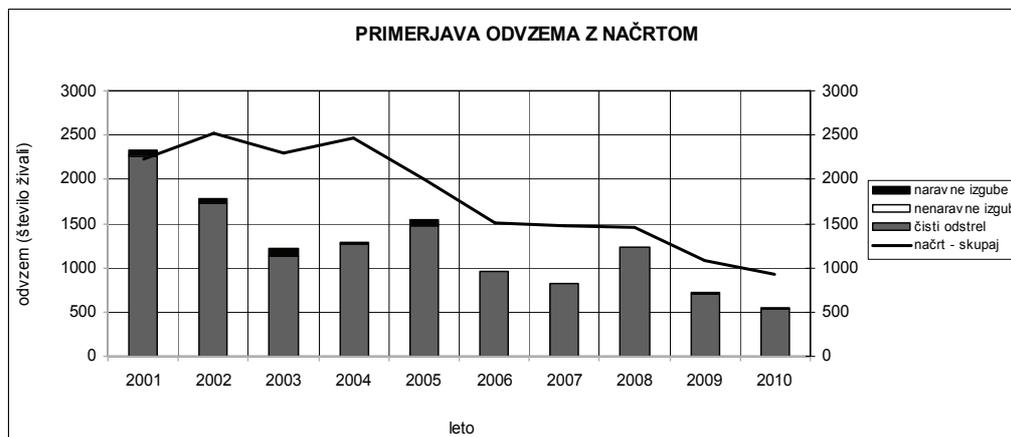
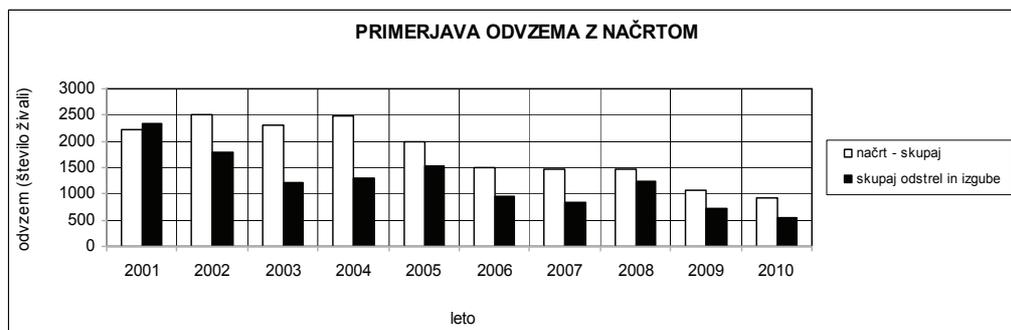
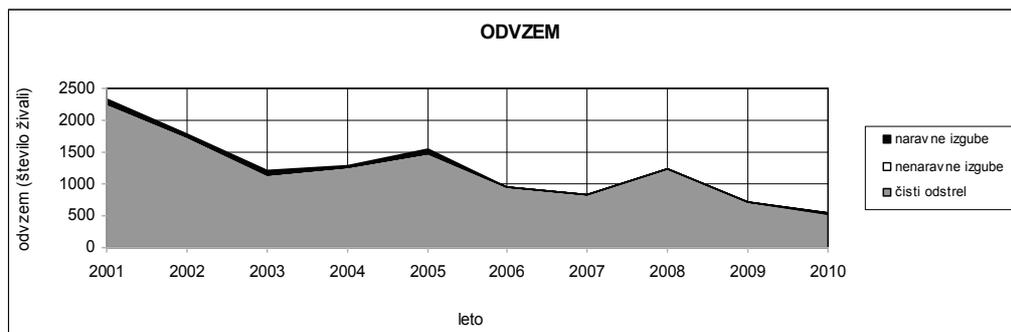
Postopki evidentiranja odvzema morajo biti in potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

Preglednica 34: Pregled podatkov o fazanu za obdobje 2001 – 2010

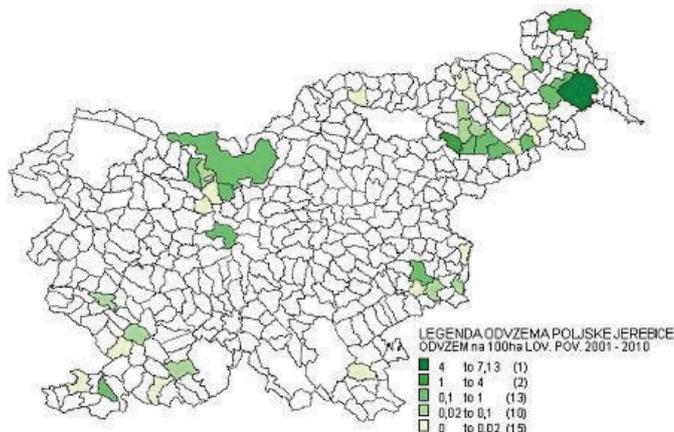
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	2323	1781	1217	1284	1537	958	826	1240	712	541	12419
načrt - skupaj	2235	2520	2305	2475	2000	1510	1475	1465	1080	920	17985
odstrel in izgube / načrt	103,9	70,7	52,8	51,9	76,9	63,4	56,0	84,6	65,9	58,8	69,1

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	12	0	0	0	4	0	0	0	0	4	20	7,3
naravne izgube	50	49	79	11	54	0	0	8	2	2	255	92,7
skupaj izgube	62	49	79	11	58	0	0	8	2	6	275	100,0
% izgub	2,7	2,8	6,5	0,9	3,8	0,0	0,0	0,6	0,3	1,1	2,2	
čisti odstrel	2261	1732	1138	1273	1479	958	826	1232	710	535	12144	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	20	6	9	0	0	0	0	7	0	3	45	16,4
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	2	0	0	0	4	0	0	0	0	2	8	2,9
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	30	43	70	11	54	0	0	1	2	1	212	77,1
7 psi	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	3,6
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

7.15 POLJSKA JEREBICA (*Perdix perdix* L.)

7.15.1 Prostorski okviri obravnave

Populacijsko območje obravnave poljske jerebice je LUO. Podobno kot vso malo divjad jo prikazujemo v okviru lovsko upravljavskih bazenov.

7.15.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Natančnejšo spremljavo vlaganj, kar je predpogoj za odstrel, vodimo le v zadnjih treh letih. Višina odvzema je vezana na količino vložene divjadi ter preživetja do izvedbe lova. Velika pomankljivost je evidentiranje izgub, zlasti izgub od zveri. V letu 2010 je bilo uplenjenih 5 (v letu 2009 - 13 kosov) poljskih jerebic, beležene pa so le 4 izgube (v letu 2009 - 32 kosov). V zadnjem letu ni podatka o izgubah od zveri oz. ujed, kar seveda ne izraža realne slike tudi glede na količino vloženi jerebic. Spolno razmerje odvzema se ni evidentiralo.

Vlaganja v življenjsko okolje so bila skromna. V večini lovišč (nekoliko bolje v loviščih istrskega bazena) se biotehničnih ukrepov za malo divjad skoraj ni opravljalo več, tu in tam se je izdelala kaka remiza, vendar je to izrazito premalo in nesistematično, zato problem male divjadi in z njo problem poljske jerebice ostaja.

7.15.3 Ocena stanja populacije

Poljska jerebica je prisotna le v nekaterih loviščih. Število živali je zelo odvisno od vlaganj. Trenutni način vlaganj z namenom revitaliziranja vrste ni učinkovit. Vlaganja so namenjena bolj lovu, ki bi moral biti sekundarnega namena.

7.15.4 Cilj upravljanja s populacijo

V območju je kar nekaj poljskih ekosistemov, v katerih je pomembno ohraniti in razširiti poljsko jerebico kot prstoživečo divjad. Cilj je ob ohranitvi vrste tudi zvišanje njene številčnosti ter ji z izvedbo biomeliorativnih ukrepov omogočiti, da kot populacija preživi, za kar pa prav gotovo ni edina rešitev le dodatno vlaganje iz umetne vzreje. Število vloženi živali mora biti posledično namenjeno tudi revitalizaciji vrste in ne zgolj odstrelu.

7.15.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se odzjem poljskih jerebic. Višina odvzema naj bo vezana na količino vlaganj. Na mestih vlaganj naj se načrtuje odstrel do 10 % vloženi živali. Mesta izvajanja lova morajo biti natančno opredeljena v Letnih načrtih lovišč, kjer se določi tudi čas izpusta ter predvideni čas lova. Lov naj se izvaja na do 1/2 območja vlaganj. Dodajanje in vlaganje se izvaja le na površinah z vnaprej

pripravljenimi pogoji za življenje. Vlada se le kakovostna divjad, sposobna preživeti v naravi (Zakon o zaščiti divjadi, Ur. l. RS, št. 98/99).

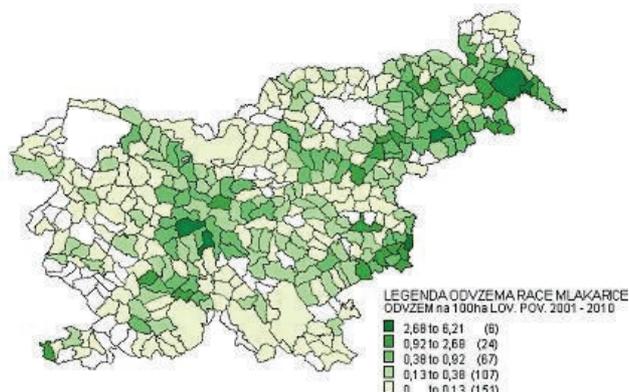
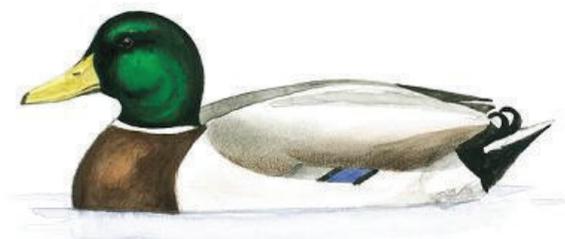
10 % deleža za odvzem predvidenega števila vložnih živali se ne sme presegati. Načrta odvzema ni treba doseči.

Večjo doslednost je treba posvetiti tekočemu vodenju odstrela ter ugotovljenih izgub, tako po količini kot po vzrokih.

Lov poljske jerebice je z določili ZDLov-1 omejen samo na predhodno dodano divjad, t.i. »gojene poljske jerebice«.

Eden od pomembnih ukrepov za povečanje številnosti poljske jerebice je tudi intenziven lov tistih plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti (zlasti lisice, kune belice in sive vrane).

7.16 RACA MLAKARICA (*Anas platyrhynchos* L.)

7.16.1 Prostorski okviri obravnave

Raca mlakarica se obravnava enotno, v okviru populacije Primorskega LUO. Razširjena je po celotnem območju v povezavi s habitatni vezanimi na vodo. Zaradi enostavnejšega spremljanja ter pregleda jo na nivoju letnega načrtovanja upravljanja prikazujemo (podobno kot vso malo divjad) ločeno po lovsko upravljavskih bazenih.

7.16.2 Upravljanje v preteklem desetletnem obdobju

Odvzem race mlakarice v preteklem obdobju sicer niha, generalno pa izkazuje padajoč trend. Nihanje je posledica izgub, ki so v nekaterih letih bile izredno velike (v mejah od 0 – 78,3 % odvzema). V zadnjih petih letih izgub ne beležimo, kar kviri realno sliko stanja, odvzema ter uspešnosti načrtovanja upravljanja. Svoj vrh odvzem doseže v letu 2003 (skupaj odstrel in izgube 211 kosov), in je posledica tudi evidentiranja velikega števila izgub, ki naj bi jih povzročili plenilci. Nekoliko realnejšo sliko stanja nam poda analiza čistega odstrela, kjer sledimo padajoč trend, ki je v zadnjih letih najnižji. Deloma je padec lahko tudi posledica prepovedi vlaganja rac mlakaric, ki so bila značilna za predhodna obdobja, v katerih je bil tudi odstrel višji. Po višini je načrtovani odstrel presežen v letih, ko je evidentiran velik del izgub. V povprečju 10 let je realizacija načrtovanega odvzema 68,3 %, ob tem, da je višina izgub v povprečju še vedno (kljub neevidentiranju v zadnjih petih letih) visoka in znaša 19,4 %. V strukturi izgub jih kar 97,6 % pripada plenilcem. Ugotavljanje izgub, tako po vzrokih kot številu, je velika težava in hiba upravljavcev lovišč v LUO. Evidentiranju bo treba posvetiti bistveno več energije in to prav pri vseh vrstah divjadi (ne le pri veliki divjadi, kot velja sedaj).

7.16.3 Ocena stanja populacije

V LUO ima race mlakarica nekaj izredno ugodnih področij za razvoj - Škocjanski zatok, Sečoveljske in Strunjanske soline, vodni zajetji Mola in Klivnik ter več območij ob rekah (Dragonja, Rokava, Rižana, Reka in Vipava). V zadnjih letih je moč opaziti, da se po šoku leta 1999 (pogin rac v Škocjanskem zatoku) številčnost race mlakarice v Istri popravlja. S povečanjem del za izboljšanje življenjskih pogojev in ob pravilnem odstrelu tudi plenilskih vrst (lisica, kune) se upravičeno pričakuje postopen dvig njene številčnosti. Beleženje, evidentiranje in poročanje vseh vrst izgub, pri katerih pomemben delež prav gotovo predstavljajo ujede (na katere pa nimamo neposrednega vpliva), lahko vsakoletno bistveno spremeni sliko realizacije načrtovanega odvzema. Zdravstveno stanje race mlakarice je dobro, večjih poginov zaradi bolezni, razen leta 1999 kot posledica butulizma v Škocjanskem zatoku, ne beležimo.

7.16.4 Cilj upravljanja s populacijo

Številčnost rase mlakarice je na zadovoljivi ravni. S poseganjem v populacijo z odstrelom je treba številčnost zadržati na zdajšnjem nivoju. Prostorsko naj bo rasa mlakarica kot vrsta prisotna v vseh loviščih z večjimi mokrišči, v mejah dopustnosti okolja.

7.16.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Ukrepi v populaciji rase mlakarice se bodo določevali vsakoletno, v letnih lovsko upravljavskih načrtih. Temeljiti morajo na osnovi presoje stanja populacije (trenda številčnosti, zdravstvenega stanja, usklajenosti z okoljem, medvrstnih odnosih), pregleda odstrela in izgub v preteklem in posebej zadnjem letu, realizaciji načrtovanega odstrela po številu in strukturi.

Ukrepi v populacijah rase mlakarice naj bodo usmerjeni v zadrževanje zdajšnje številčnosti. Načrtuje se odvzem. Izgube divjadi se evidentirajo kot pomemben bioindikator.

Predlog načrta odvzema lahko pripravijo tudi upravljavci lovišč na podlagi ocene spomladanske številčnosti, letnega prirastka in jesenske številčnosti.

Zaradi vznemirjanja je individualni lov na raco mlakarico na določenih predelih možno omejiti tudi le na sredo in soboto (se določi v Letnem lovsko upravljavskem načrtu območja). Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje.

Dodajanje rac na naravne vodotoke praviloma ni dovoljeno. Izjemoma je dovoljeno le v njim primerno okolje, na lokacijah in območjih, urejenih za revitalizacijo populacije.

Načrtovane višine odvzema pri vrstah male divjadi ni potrebno dosegati, navzgor pa je realizacija omejena do največ 30 % preseganja načrta, kar ne velja za vrste, ki se jih dodaja/vlaga v lovišče. Odvzem pri dodanem številu divjadi se lahko omeji v deležu od vložka.

Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub male poljske divjadi po končani lovni dobi na posamezno vrsto ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema ne štejejo kot kršitev določil načrta.

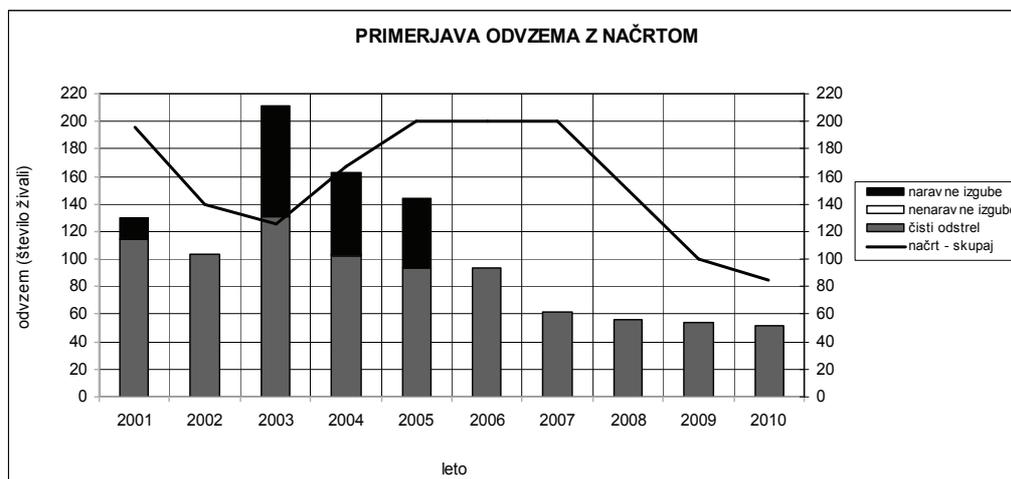
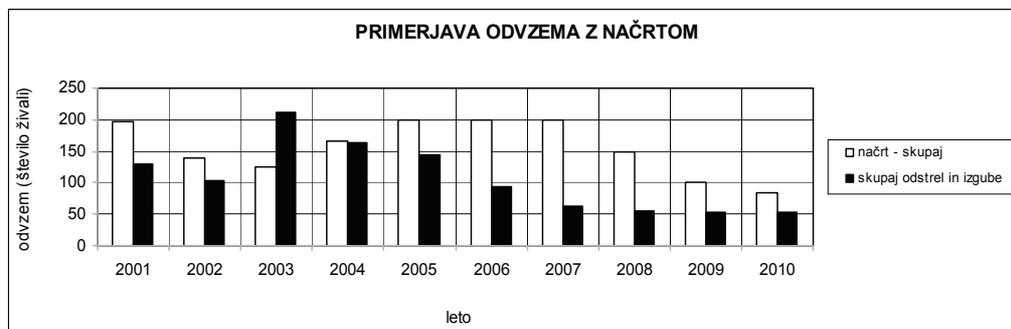
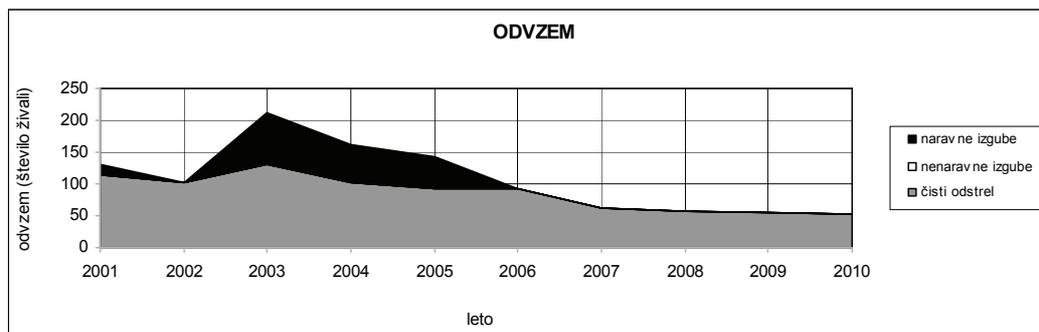
Postopki evidentiranja odvzema morajo biti in potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur. l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

Preglednica 35: Pregled podatkov o raci mlakarici za obdobje 2001 – 2010

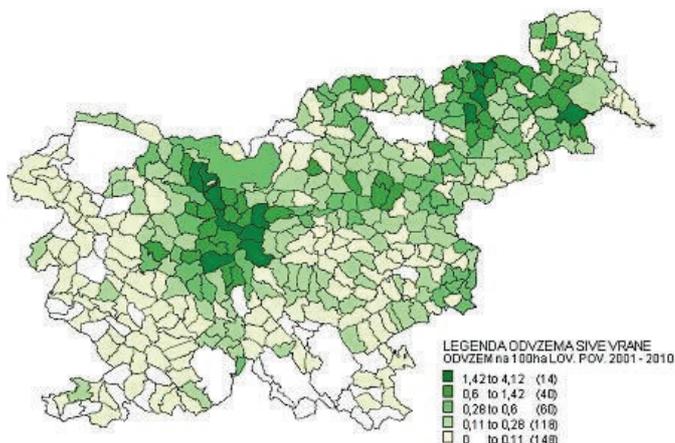
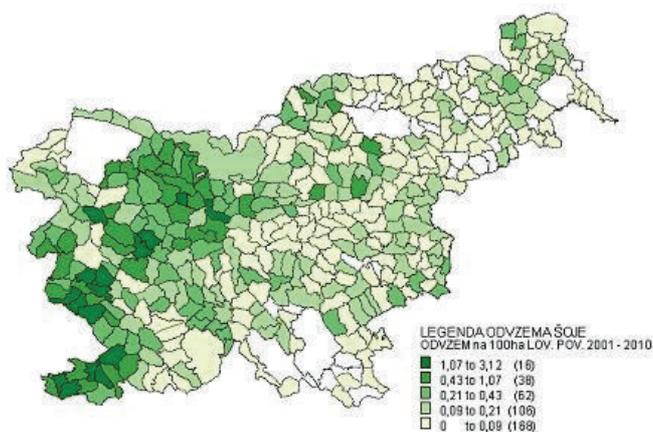
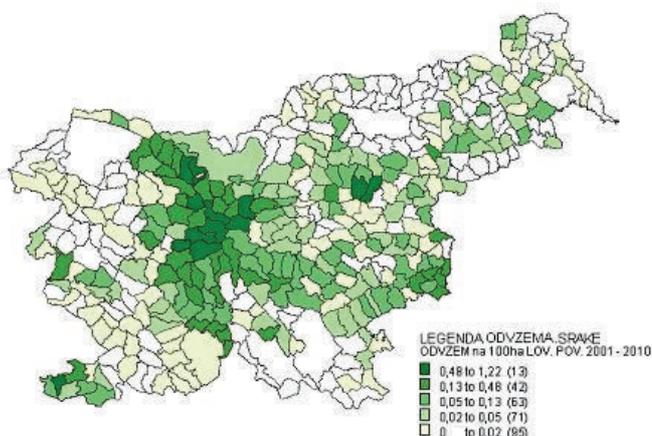
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	130	103	211	163	144	93	62	56	54	52	1068
načrt - skupaj	196	140	125	167	200	200	200	150	100	85	1563
odstrel in izgube / načrt	66,3	73,6	168,8	97,6	72,0	46,5	31,0	37,3	54,0	61,2	68,3

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0,5
naravne izgube	16	0	80	60	50	0	0	0	0	0	206	99,5
skupaj izgube	16	0	80	61	50	0	0	0	0	0	207	100,0
% izgub	12,3	0,0	37,9	37,4	34,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	19,4	
čisti odstrel	114	103	131	102	94	93	62	56	54	52	861	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1,9
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0,5
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	12	0	80	60	50	0	0	0	0	0	202	97,6
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

7.17 SRAKA (*Pica pica* L.), ŠOJA (*Garrulus glandarius* L.) in SIVA VRANA (*Corvus corone* L.)

7.17.1 Prostorski okvir obravnave

Vse tri vrste so stalno prisotne in na področju celotnega LUO. Za šojo lahko rečemo, da je dokaj enakomerno zastopana po območju tudi v gozdovih, medtem ko sta sraka in siva vrana bolj vezani na urbana središča oz. kmetijske ekosisteme. Zaradi enostavnejšega spremljanja ter pregleda jih na ravni letnega načrtovanja upravljanja prikazujemo (podobno kot vso malo divjad) ločeno po lovsko upravljavskih bazenih.

7.17.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Glavne značilnosti upravljanja z omenjenimi vrstami so v tem, da do leta 2004 niso imele lovopusta ter da je interes lova na te vrste bil in je še vedno majhen (nekoliko več zanimanja in volje so pokazala le lovišča, v katerih se pojavljajo večje škode v sadovnjakih). Škode se v zadnjih letih povečujejo zlasti od šoj, pa čeprav jih večina lastnikov kmetijskih kultur še vedno ne prijavlja. Odstrel, še bolj pa evidence izgub, ostajajo težava, saj lovišča premalo pozornosti posvečajo tako lovu kot ostalemu dogajanju z vsemi tremi vrstami. Po razpoložljivih evidencah je odvzem šoj nihajoč, v zadnjih letih zopet narašča. Ugotavljamo, da številčnost šoj iz leta v leto narašča. V analizi odvzema ugotavljamo, da je najvišji odvzem šoj še vedno na Krasu, medtem ko se največ sivih vran in srak odvzame v Istri. Ista analiza nam kaže tudi dejstvo, da je številčnost srake v Brkinih izredno majhna ter da je vezana le na območja večje urbanizacije.

Višina načrtovanega odvzema po letih je bila realna, vendar je njena realizacija vprašljiva, čeprav v povprečju dosega znosnih, pri šoji 76,9 %. Realizaciji načrtovanega posega v populacijo srake in sive vrane sta nekoliko slabši. Pri sraki je realizacija 51,4 %, pri sivi vrani pa 35,3 %. Interes lovcev za izvajanje lova na vse tri vrste je majhen. Izgub, tako naravnih kot nenaravnih, se ne beleži, končno poročilo je sestavljeno na podlagi ocene gospodarjenja za tekoče leto.

7.17.3 Ocena stanja populacije

Omenjene vrste so prisotne na celotnem področju LUO, vendar jih obravnavamo ločeno po lovsko upravljavskih bazenih. V LUB je velika razlika v deležu življenjskega prostora glede na strukturo kmetijskih površin ter urbanizacijo. Omenjene vrste so se dobro prilagodile nastalim razmeram v okolju. Šoja, katere prvotni ekosistem je gozd, je vse številčnejša okoli vinogradov, sadovnjakov, vasi in v mestih, siva vrana je pogostejša v poljskih ekosistemih (v jatah z več osebkami), medtem ko številčnost srake narašča predvsem v večjih mestih.

7.17.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj je ohraniti omenjene vrste v takšnem številu, da normalno preživijo kot populacija in opravljajo svoje poslanstvo v naravnih ekosistemih. Zaradi večanja številčnosti šoj, s tem pa tudi škod (ob vinogradih in sadovnjakih), je treba odstrel te vrste skoncentrirati na omenjene kmetijske površine. Kot pomemben cilj je treba dvigniti interes lovcev za izvajanje načrtovanih ukrepov v populacijah ter korektno in natančno vodenje evidence odvzema, s poudarkom tako na odstrelu kot tudi na izgubah po vrstah, količini ter vzrokih, saj lahko le tako zagotovimo realen vpogled v dogajanje v samih populacijah.

7.17.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višina odvzema se bo določevala in usklajevala letno ob upoštevanju vseh dejavnikov v okolju, oceni številčnosti ter trendih po posameznih vrstah. Višina in prostorska razporeditev odstrela bo vsakoletno podrobno opredeljena v letnih načrtih.

Ukrepi v populacijah naj bodo usmerjeni k vzdrževanju sedanje številčnosti, le pri šoji je treba v območjih sadovnjakov in vinogradov (predvsem v Brkinih) pojavljanje z odstrelom znižati. Pri sivi vrani naj bo odstrel v obsegu, ki ima za posledico čim manjši vpliv te vrste na malo divjad ali škode v kmetijskem prostoru.

Naštete vrste ptic iz družine vranov imajo pomembno vlogo razširjevalcev plodov in semen gozdnega drevja in grmovja, zato višine načrtovanega odvzema za srako in šoj ni potrebno dosegati. – izjema so zgoraj navedena območja sadovnjakov in vinogradov, kjer lahko nastane pomembna škoda. Odvzem srake in šoje se v osnovi načrtuje skladno s trajnostno rabo naravnih virov v minimalnem številu, praviloma pa le za primere preprečevanja povzročanja škode na človekovem premoženju. Lov sive vrane se načrtuje na način, ki v največji možni meri preprečuje nastanek škod.

Odvzem se načrtuje le s skupno višino, dodatne omejitve po spolni in starostni strukturi niso potrebne.

V načrtih je treba navesti dopustna odstopanja v realizaciji od načrta po loviščih in za LUO. Za sivo vrano je to odstopanje po višini navzdol do – 30 %, odstopanje navzgor je v višini do + 100 % načrtovanega številčnega odvzema.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov sive vrane, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija - 3 kose, navzgor pa je preseganje realizacije možno do 100 % načrtovanega števila.

Postopki evidentiranja odvzema morajo biti in potekati v skladu s Pravilnikom o evidentiranju odstrela in izgub divjadi (Ur.l. RS, št.120/05) in morebitnimi drugimi pravnimi akti, ki bodo urejali dotično področje.

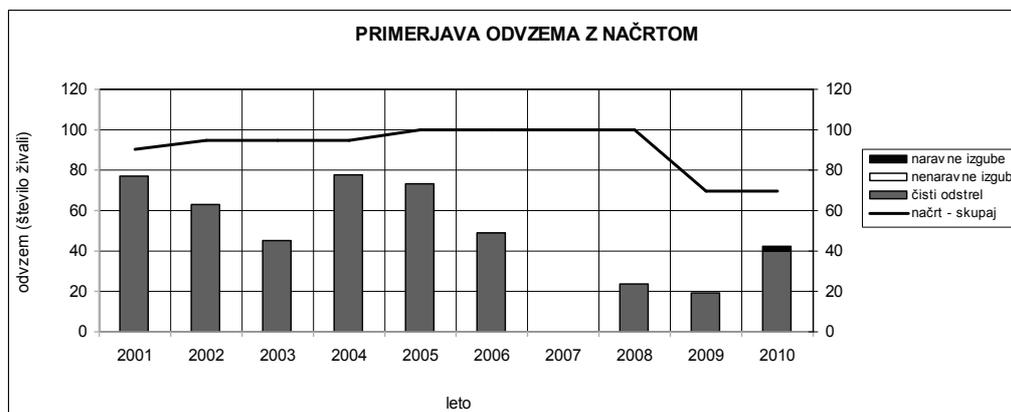
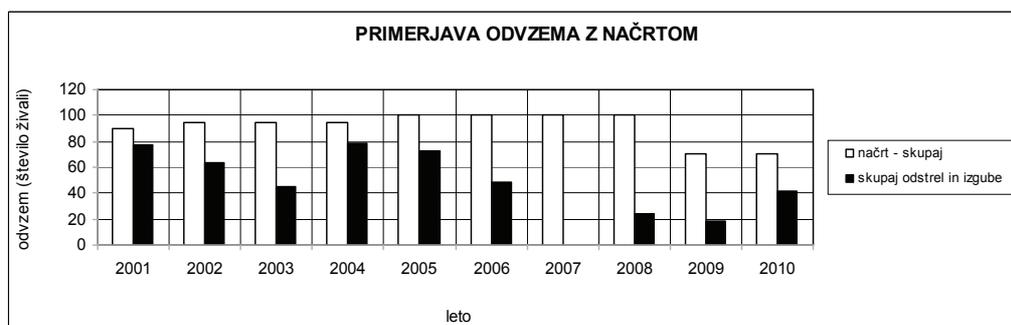
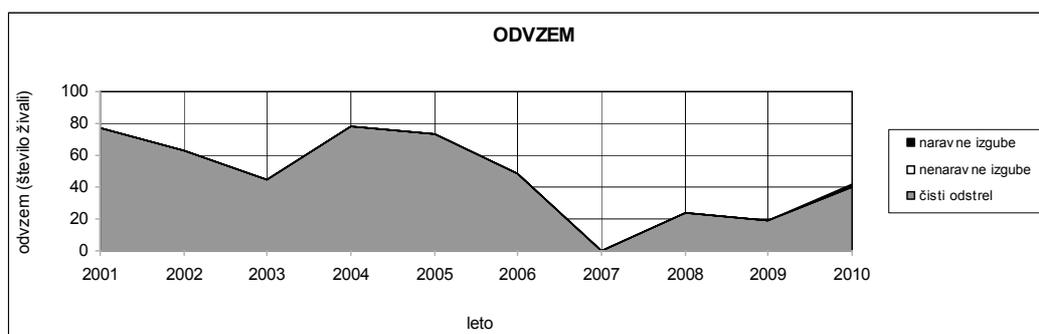
Pri upravljanju s populacijo sive vrane je potrebno upoštevati tudi določila akcijskega načrta, ki je v izdelavi.

Preglednica 36: Pregled podatkov o sraki za obdobje 2001 – 2010

Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	77	63	45	78	73	49	0	24	19	42	470
načrt - skupaj	90	95	95	95	100	100	100	100	70	70	915
odstrel in izgube / načrt	85,6	66,3	47,4	82,1	73,0	49,0	0,0	24,0	27,1	60,0	51,4

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	100,0
skupaj izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,8	0,4	
čisti odstrel	77	63	45	78	73	49	0	24	19	40	468	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	50,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje / poškodovano	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	50,0

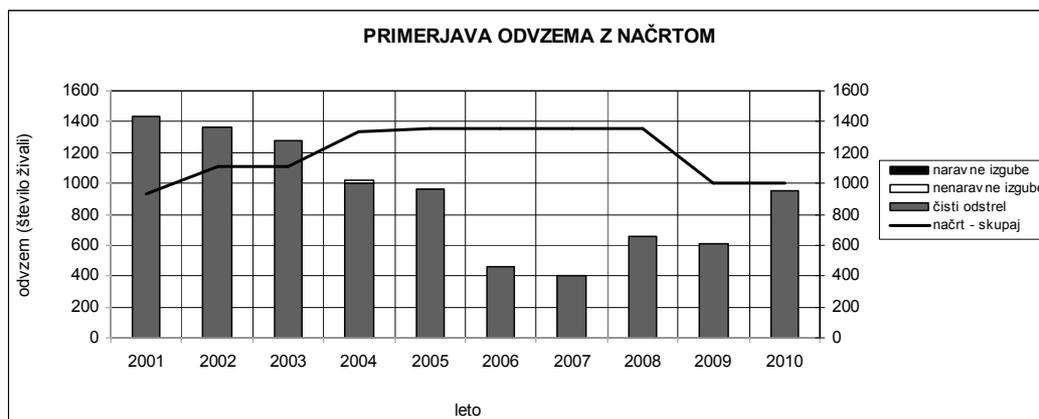
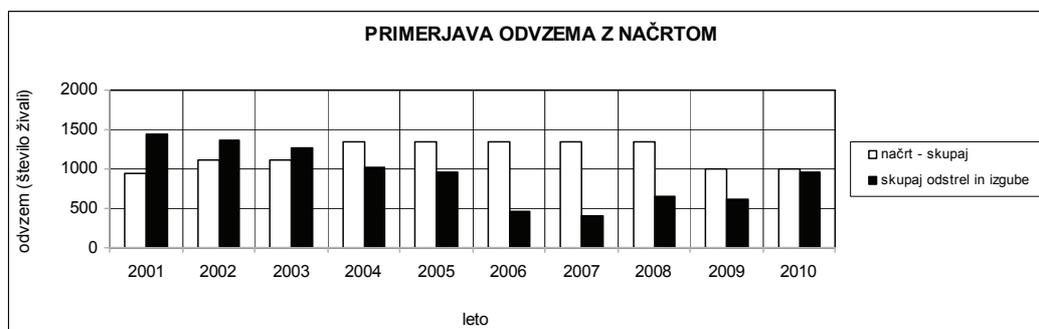
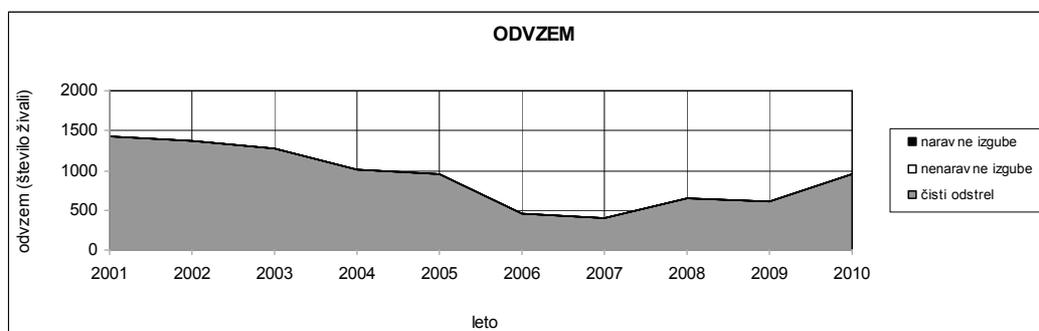

Preglednica 37: Pregled podatkov o šoji za obdobje 2001 – 2010

Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	1436	1367	1276	1018	961	459	407	655	608	955	9142
načrt - skupaj	937	1107	1107	1339	1350	1350	1350	1350	1000	1000	11890
odstrel in izgube / načrt	153,3	123,5	115,3	76,0	71,2	34,0	30,1	48,5	60,8	95,5	76,9

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	15	100,0
naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
skupaj izgube	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	15	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	
čisti odstrel	1436	1367	1276	1003	961	459	407	655	608	955	9127	

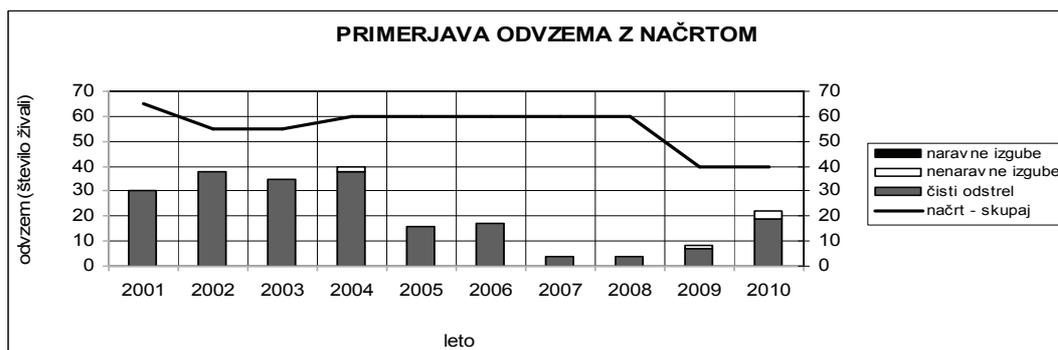
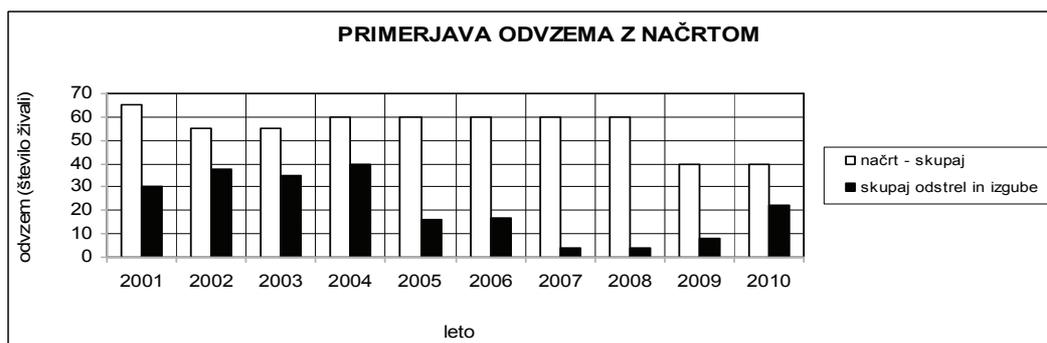
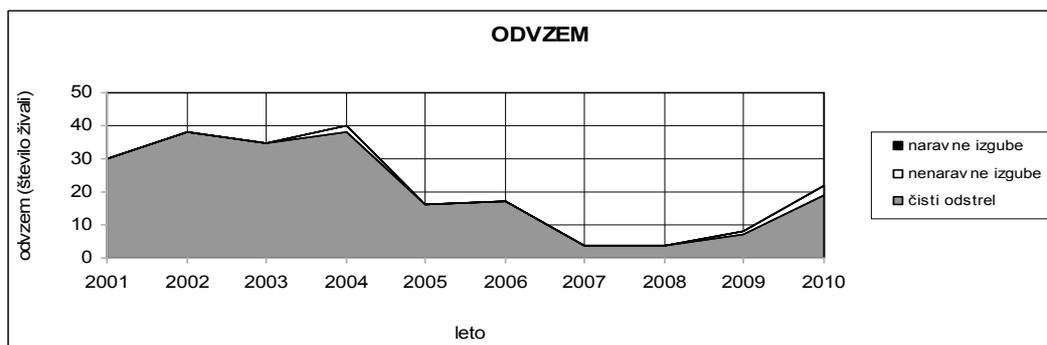
Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	15	100,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

Preglednica 38: Pregled podatkov o sivi vrani za obdobje 2001 – 2010

Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	30	38	35	40	16	17	4	4	8	22	214
načrt - skupaj	65	55	55	60	60	60	60	60	40	40	555
odstrel in izgube / načrt	46,2	69,1	63,6	66,7	26,7	28,3	6,7	6,7	20,0	55,0	38,6

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	0	0	0	2	0	0	0	0	1	3	6	100,0
naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
skupaj izgube	0	0	0	2	0	0	0	0	1	3	6	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	12,5	13,6	2,8	
čisti odstrel	30	38	35	38	16	17	4	4	7	19	208	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
2 bolezen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
3 krivolov	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
4 cesta	0	0	0	2	0	0	0	0	1	3	6	100,0
5 železnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
6 plenilci	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
7 psi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
8 kosilnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
9 garje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0

8 ZAKLJUČEK

Dolgoročni načrt za Primorsko lovsko upravljavsko območje temelji na podatkih ZGS OE Sežana, podatkih Letnih načrtov Primorskega LUO, poročil lovskih organizacij za desetletje 2001 - 2010, podatkih komisije za ocenjevanje trofej in kategorizacijo divjadi v Obalno-kraškem LGO ter komisije Primorskega LUO-ja ter podatkih lovskih organizacij o izvršenih delih v loviščih. Za zadnja tri leta so podatki pridobljeni tudi preko aplikacije Lisjak LZS.

Načrt je izdelal ZGS OE Sežana, v maju in juniju 2011.

Osnutek načrta je obravnaval in določil Svet ZGS, dne 21.06.2011.

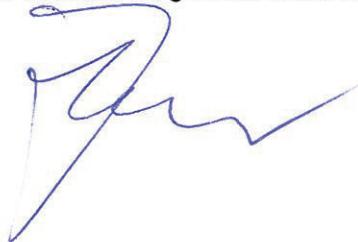
Andrej Sila, gozd. inž.
Vodja odseka za gozdne živali in lovstvo

Milan Race, univ. dipl. inž. gozd.
Vodja OE Sežana

Marko Jonozovič, univ. dipl. inž. gozd.
Vodja Oddelka za gozdne živali in lovstvo

Jošt JAKŠA, univ. dipl. inž. gozd
v.d. Direktor ZGS

9 PRILOGE

9.1 Zavarovana območja z varstvenimi režimi

1. TOČKE

EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARSTVENI REŽIM	GGO
3921	Kapnik v Lipjih jamah pri Divači	naravni spomenik	Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (ZRPSJ)	(Uradni list RS, št.57/96)	Prepovedano je odnašati, sekati spreminjati vegetacijo (razen sanacijske sečnje) in opravljati posege, ki bi lahko ogrozili naravni spomenik.	

2. OBMOČJA

EVID. ŠT	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARSTVENI REŽIM	POVRŠINA (ha)
129	Vremščica - vrh in pobočje	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter naravnih znamenitosti na območju občine Postojna	(Primorske novice - uradne objave, št.29/84)	Za vsak poseg na tem območju je potrebno pridobiti mnenje ZRSVNO OE Nova Gorica.	68,7
223	Grič Stena v dolini reke Dragonje	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi posameznih naravnih spomenikov in spomenikov oblikovane narave v občini Piran	(Primorske novice - uradne objave, št.5/90)	Prepovedano je spreminjati življenjske razmere za tu živočevalno. Lovske preže se ne postavljajo.	5,1
920	Hraști v stelnjiku pri Veliki Bukovici	naravni spomenik	Odlok o naravovarstvenem spomeniškem redu v občini Ilirska Bistrica	(Primorske novice - uradne objave, št.6/69)	Prepovedano poškodovanje dreves oziroma posegi, ki lahko negativno vplivajo na dresesa.	5,8
932	Podgrajske ponikve	naravni spomenik	Odlok o naravovarstvenem spomeniškem redu v občini Ilirska Bistrica	(Primorske novice - uradne objave, št.6/69)	Prepovedano poseganje v vegetacijo ob vhodu v jame, gradnje poti in drugih objektov.	2,2
1275	Beka - sošeska Glinščice z dolino Griča, ponornimi jamami in arheološkimi lokalitetami Lorencom in grad nad Botačem	krajski park	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št.13/92)	Spreminjanje, odstranjevanje vegetacije, poseganje, ki škodljivo vpliva na zavarovano območje.	244,3
1279	Brestovica pri Povirju - Petnjak	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št.13/92)		0,7
1280	Brestovica pri Povirju - kal Globočaj	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št.13/92)		16,9

Lovsko upravljaljski načrt za V. PRIMORSKO lovsko upravljaljsko območje za obdobje (2011 – 2020)

EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARSTVENI REŽIM	GGO
1281	Brezovica - Brezoviška slepa dolina	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		115,4
1285	Dane pri Divači - Medjame	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		0,9
1287	Divča - Risnik	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		5,2
1296	Hotična - Hotenjske ponikve	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		1,1
1302	Komen - gozd Cirijske	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		6,5
1303	Komen - gozd Draga	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		20,0
1304	Komen - Obršljanski gozd	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		24,7
1310	Obrov - Jezerina s ponikvami	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		127,2
1312	Odolina - slepa dolina s ponikvami	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		54,4
1314	Orlek - Orleška draga	naravni rezervat	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		7,3
1337	Slavnik - vrh in pobočja	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		246,5
1338	Slivje - Slivarske ponikve	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		35,3
1343	Vremščica - vrh in pobočja	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti in kulturnih spomenikov na območju občine Sežana	(Primorske novice - uradne objave, št. 13/92)		165,1
1415	Škocjanski zatok	naravni rezervat	Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok (ZNRŠZ)	(Uradni list RS, št. 20/98)	Lov je prepovedan, na robu ZO se uravnavanje razmerja plenilec/plen uskladi z upravljavcem.	120,8

EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARSTVENI REŽIM	GGO
1814	Sečoveljske soline	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline	(Uradni list RS, št.29/01)	Prepovedan je lov (površina naj se izloči iz območja lova) ter vnašanje tujerodnih rastlinskih in živalskih vrst.	0,3
3896	Regijski park Škocjanske jame	regijski park	Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (ZRPSJ)	(Uradni list RS, št.57/96)	Prepovedano je: Vnašanja neavtohtonih rastlinskih in živalskih vrst.	390,7
3925	Krajinski park Strunjan	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Strunjan	(Uradni list RS, št.107/04)	Upošteva naj se varstveni režim, ki je podan v Uredbi.	177,6
3929	Naravni rezervat Strunjan	naravni rezervat	Uredba o Krajinskem parku Strunjan	(Uradni list RS, št.107/04)	Prepovedano je loviti divjad.	4,1
3930	Naravni rezervat Strunjan - Stjuža	naravni rezervat	Uredba o Krajinskem parku Strunjan	(Uradni list RS, št.107/04)	Prepovedano je odvezemati iz narave rastline in živali prostoživečih vrst.	19,4

3. CONE

EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARSTVENI REŽIM	LOVNA POVRŠINA (HA)
1415	Škocjanski zatok - drugo območje	naravni rezervat	Zakon o ohranjanju narave			32,3
	Škocjanski zatok - prvo območje	naravni rezervat	Zakon o ohranjanju narave			88,5
1814	Sečoveljske soline - drugo varstveno območje	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline			0,003
	Sečoveljske soline - prvo varstveno območje	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline			0,3
	Sečoveljske soline - tretje varstveno območje	krajinski park	Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline			0,05
3896	Regijski park Škocjanske jame - vplivno območje	regijski park - vplivno območje	Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (ZRPSJ)			23662,2

9.2 Naravne vrednote z varstvenimi režimi

3 NARAVNE VREDNOTE

ZVRST	OPIS ZNAČILNOSTI	NV-TOČKE	NV-OBMOČJA	NV-OBMOČJA (V)
Botanična	Rastišča redkih vrst (košutnik, venerini laski), pomembni ekosistemi (travišča, suhi travniki).	3 (1)	11	3
Drevesna	Izjemna drevesa ali skupina dreves.	30 (6)	2	0
Ekosistemska	Dobro ohranjeni ekosistemi (kali, mokrišča, ohranjeno gozdni sestoji), ostanki primarnega gozda.	56 (3)	30	0
Geološka	Izjemna oblika zemeljske skorje, procesi v njeni notranjosti, nahajališča mineralov in fosilov.	18 (1)	11	0
Geomorfološka	Izjemna oblika površja udornice, slapovi, naravni mostovi, kamnite stene, slepe doline, udornice.	34 (3)	74	15
Geomorfološka podzemeljska	Jame, brezna.	18 JAME:1339	1	0
Hidrološka	Izviri, pritoki, slapovi, reke, meandri, zaliv.	9	17	6
Oblikovna naravna vrednota	Drevoredi, parki.	1	12	1
Zoološka	Sestoji trstičevja, izliv reke.	0	2	1

3.1 KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE

IDENT. ŠT.	IME	ZVRST	KONKRETNE USMERITVE	POVRŠINA (ha)
1187	Veli Badin - Krog	GEOMORF, GEOL, BOT, EKOS	V bližini potencialnega gnezdišča planinskega orla se zagotavlja popoln mir, zato se mimo ne speljuje lovskih stez, postavlja objektov ipd.	44

9.3 Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi

4 EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE	POVRŠINA (ha)
78300	Debeli rtič	Lovskih prež se ne postavlja na drevesa. Gospodarienje z divjadjo naj se temelji na uravnavanju populacij živalskih vrst z namenom zagotavljanja ravnovesja v ekosistemi.	2,3
53400	Dolina Branice	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Dolina Branice.	3247,9
71500	Dragonja - porečje	Gospodarienje z divjadjo naj se temelji na uravnavanju populacij živalskih vrst z namenom zagotavljanja ravnovesja v ekosistemi.	10487,9
51100	Kras	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Kras. Gospodarienje z divjadjo naj se temelji na uravnavanju populacij živalskih vrst z namenom zagotavljanja ravnovesja v ekosistemi.	63131,8
53700	Matarsko podolje	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Matarsko podolje.	3460,9
59300	Mrzlek	Veljajo usmeritve za hidrološke in zoološke naravne vrednote.	5,8
53600	Reka (Velika voda)	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Reka in Reka – dolina.	745,3
75200	Sečoveljske soline s Sečo	Večinoma leži v zavarovanem območju, kjer je lov prepovedan. Na polotoku Seča, ki meji na ZO naj gospodarienje z divjadjo temelji na uravnavanju populacij z namenom zagotavljanja ravnovesja v ekosistemi.	86,9
55200	Slavinski Ravnik	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Slavinski Ravnik. - Zaraščajoče se travniške površine naj se čistijo in kosijo.	480,2
54700	Vipava - reka in osrednji del Vipavske doline	Na delu reke Vipave od Vipave do Ustja se mlakarica pojavlja v večjih jatah, katerim so primešane tudi ogrožene in zavarovane vrste vodnih ptic, ki jih ni dovoljeno vznemirjati. Zato naj se odstrel izvaja tako, da se zavarovanih vrst ne vznemirja.	128,6
55700	Vrhe na Vipavskem	Veljajo usmeritve za Natura 2000 območje Vrhe nad Rašo.	390,1
78400	Strunjanske soline s Stjužo	Zagotavlja se mir v času prezimovanja ptic. Gospodarienje z divjadjo naj se temelji na uravnavanju populacij živalskih vrst z namenom zagotavljanja ravnovesja v ekosistemi.	20,1

2. JAME

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE
50101	Jama 2 v Drči	Veljajo usmeritve za podzemeljske geomorfološke naravne vrednote.
50117	Mejame - slepa dolina	

9.4 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000)

5 POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (OBMOČJA NATURA 2000)

KODA	STATUS	OBMOČJE	POVRŠINA (ha)
SI3000276	SCI	Kras	46562,0
SI3000223	SCI	Reka	132,2
SI3000226	SCI	Dolina Vipave	128,6
SI3000252	SCI	Škocjanski zatok	111,1
SI3000243	SCI	Debeli Rtič - klif	2,0
SI3000212	SCI	Slovenska Istra	5008,3
SI3000233	SCI	Matarsko podolje	2305,7
SI3000249	SCI	Med Izolo in Strunjanom - klif	4,0
SI3000037	SCI	Pregara - travišča	237,8
SI3000241	SCI	Ankaran - Sv. Nikolaj	6,0
SI3000245	SCI	Med Strunjanom in Pacugom - klif	1,6
SI3000246	SCI	Med Pacugom in Fieso - klif	1,9
SI3000247	SCI	Piranski klif	3,3
SI3000225	SCI	Dolina Branice	5931,2
SI3000229	SCI	Vrhe nad Rašo	387,6
SI3000238	SCI	Strunjanske soline s Stjužo	19,9
SI3000197	SCI	Slavinski Ravnik	463,5
SI5000018	SPA	Sečoveljske soline	1,8
SI5000003	SPA	Reka - dolina	224,8
SI5000003	OIP	Reka - dolina	211,3
SI5000023	SPA	Kras	48922,3
SI5000023	OIP	Kras	10490,7
SI5000008	SPA	Škocjanski zatok	114,5
SI5000008	OIP	Škocjanski zatok	5,4
SI5000002	OIP	Snežnik - Pivka	5,1

5.1 KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA KOMPLEKSNIH OBMOČJIH NATURE 2000

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA KOMPLEKSNIH OBMOČJIH NATURE 2000 LUO	POVR. (LUO)
SI3000037	Pregara - travišča	3-037-HT5130	Sestoji navadnega brina (<i>Juniperus communis</i>) na suhih traviščih na karbonatih	Izjava se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravo. Izjava naj se upočasni na košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem.	143,9
		3-037-HT62A0	Vzhodna submediteranska suha travišča (<i>Scorzonera villosa</i>)	- Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini).	143,9
		3-037-HT6410	Travniki s prevladujočo stožko (<i>Molinia</i> spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (<i>Molinia caerulea</i>)	- Ohranja naj se postopen gozdni rob. - Zaraščajoče se travniške površine naj se kosijo.	143,9
SI3000233	Matarsko podolje	3-233-HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	442,2
		3-233-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (<i>Fagus sylvatica</i> (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne nasejuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se postopen gozdni rob.	2118,4

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
SI3000197	Slavinski Ravniki	3-197-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne nasejuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	154,8
SI3000225	Dolina Branice	3-225-HT5130	Sestoji navadnega brina (Juniperus communis) na suhih travniških na karbonatih	Izvajati se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravo. Izvajati naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdrževanje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se postopen gozdni rob. - Zaraščajoče se travniške površine naj se kosijo.	941,7
		3-225-HT62A0	Vzhodna submediteranska suha travniška (Scorzoneretalia villosae)		941,7
SI3000238	Strunjske soline s Stjužo	3-238-HT1130	Izlivni rek, estuariji	Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. - Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti.	19,9
		3-238-HT1140	Muljasti in peščeni položji, kopni ob oseki		19,9
		3-238-HT1150	Obalne lagune	- Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja.	19,9

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
		3-238- HT1420	Sredozemska slanojuba grmičevja (Sarcocornetea fruticosi)	Izvoja se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvoja naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se postopen gozdni rob.	19,9
SI3000240	Sečoveljske soline in estuarij Dragonje	3-240- HT1130	Izlivi rek, estuariji	Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. - Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja.	0,3
SI3000241	Ankaran - Sv. Nikolaj	3-241- HT1140	Muljasti in peščeni položi, kopni ob oseki	Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. - Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja.	1,2

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
		3-241- HT1410	Sredozemska slana travišča (<i>Juncetalia maritimi</i>)	<p>Izvajati se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajati naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travnišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdrževanje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se postopen gozdni rob. 	4,8
SI3000243	Debeli Rtič - klif	3-243- HT1240	Porasli obmorski klifi sredozemskih obal z endemičnimi vrstami rodu <i>Limonium</i>	<p>Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Lov naj se časovno prilagodi dejavnostim zavarovanega območja. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja. 	2,0
SI3000245	Med Strunjanom in Pacugom - klif	3-245- HT1240	Porasli obmorski klifi sredozemskih obal z endemičnimi vrstami rodu <i>Limonium</i>	<p>Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Na območju naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja. 	1,6

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
SI3000246	Med Pacugom in Fieso - klif	3-246-HT1240	Porasli obmorski klifi sredozemskih obal z endemičnimi vrstami rodu Limonium	Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. - Na območju naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja.	1,9
SI3000249	Med Izolo in Strunjanom - klif	3-249-HT1240	Porasli obmorski klifi sredozemskih obal z endemičnimi vrstami rodu Limonium	Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. - Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja.	4,0
SI3000252	Škocjanski zatok	3-252-HT1140	Muljasti in peščeni položi, kopni ob oseki	Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. - Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja.	111,1
		3-252-HT1150	Obalne lagune		111,1
		3-252-HT1310	Pionijski sestoji vrst rodu Salicornia in drugih enoletnic na mulju in pesku		111,1
		3-252-HT1410	Sredozemska slana travišča (Juncetalia maritimi)		111,1

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
		3-252- HT1420	Sredozemska slanojubna grmičevja (Sarcocornetea fruticosi)	Na območju morskih obalnih in priobalnih habitatnih tipov ali v njegovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. - Na območju mokrišč naj se ne nadeluje novih poti in hodi izven obstoječih poti. - Gradbenih posegov in zemeljskih del kot so odstranjevanje zemlje, ruše, šote, kamninske podlage, zasipavanje z izkopanimi materiali se ne izvaja.	111,1
SI3000197	Slavinski Ravnik	3-197- HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	463,5
SI3000225	Dolina Branice	3-225- HT6110	Skalna travišča na bazičnih tleh (Alyso-Sedion albi)	Izvaja se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvaja naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetritni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob. - Zaraščajoče se travniške površine naj se čistijo in kosijo.	5931,2

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
SI3000226	Dolina Vipave	3-226-HT91L0	Ilirski hrastovo-belogabrovi gozdovi (Erythronio-Carpinion)	V gozdnih habitatih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne nasejuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	0,2
SI3000212	Slovenska Istra	3-212-HT5130	Sestoji navadnega brina (Juniperus communis) na suhih traviških na karbonatih	Izvajati se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravo. Izvajati naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga.	10,8
		3-212-HT62A0	Vzhodna submediteranska suha travišča (Scorzoneretalia villosae)	- Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se postopen gozdni rob. - Zaraščajoče se travniške površine naj se kosijo.	324,7
		3-212-HT6410	Travniki s prevladujočo stožko (Molinia spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (Molinion caeruleae)	- Površinske in podzemne vode se ne onesnažuje, na obrežju se ne uporablja mineralnih gnojil in pesticidov, itd. - Čiščenje brežin se ne opravlja v razmnoževalnem času živali, temveč jeseni; opravlja se na način, ki najmanj poškodujejo življenjske prostore. - Ohranjanje se obvodni pasovi vegetacije. - Na območje habitatnega tipa ali v njegovo neposredno bližino (manj kot 50 m od habitatnega tipa) naj se ne postavlja novih solnic, krmišč in mrhovišč, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	8,8
		3-212-HT7220	Lehnjakotvorni izviri (Cratoneurion)		3,6

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
		3-212-HT8210	Karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo skalnih razpok	<p>Izvajati se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajati naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se gozdni rob. 	3,4
		3-212-HT9340	Gozdovi s prevladujočima vrstama Quercus ilex in Quercus rotundifolia	<p>V gozdnih habitatih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinjede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alohtoni živalski vrsti naj se ne nasejuje na območja habitatih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob. 	0,3
SI3000276	Kras	3-276-HT5130	Sestoji navadnega brina (Juniperus communis) na suhih travniških na karbonatih	<p>Izvajati se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajati naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se gozdni rob. 	3773,4
		3-276-HT6110	Skalna travniška na bazičnih tleh (Alyso-Sedion albi)	<p>Izvajati se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajati naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se gozdni rob. 	10938,3
		3-276-HT62A0	Vzhodna submediteranska suha travniška (Scorzoneretalia villosae)	<p>Izvajati se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Košnja naj se izvaja prvič po odcvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izvajati naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se gozdni rob. 	10937,0

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
		3-276-HT8160	Srednjeevropska karbonatna melišča v submontanskem in montanskem pasu	<p>Izjava se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izjava naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob. 	626,7
		3-276-HT8210	Karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo skalnih razpok	<p>Izjava se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izjava naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranja in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranja naj se gozdni rob. 	1832,8
		3-276-HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost	<p>Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam).</p> <ul style="list-style-type: none"> - V jame se ne vnaša organskih snovi. - Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se postopno odstrani. 	46562,0

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LUO	POVR. (LUO)
		3-276- HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne nasejuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranja naj se gozdni rob.	1261,7
		3-276- HT9340	Gozdovi s prevladujočima vrstama Quercus ilex in Quercus rotundifolia		0,8

9.5 Kronologija izdelave načrta

Datum	Opravilo
2010, ½ 2011	Ureditev baz podatkov (odvzem, dela v okolju, škode, popis objedenosti...)
November in december 2010	Zbiranje pobud zainteresirane javnosti v zvezi z ON
December 2010	Izdaja obvestila o nameri izdelave ON na MOP
Januar 2011	Priprava in uskladitev enotne predloge za tekstovni in tabelarni del ON – LUN
Marec – junij 2011	Pridobitev in uskladitev naravovarstvenih smernic z ZRSVN
21. 4. 2011	Sodelovanje na delavnici o ON na BF – Oddelku za gozdarstvo
24. 5. 2011	Dokončna izdelava in uskladitev Navodil za usmerjanje razvoja divjadi, ki so vgrajena v tekst vseh ON – LUN, s predstavniki znanstveno – raziskovalnih institucij ter Lovsko zvezo Slovenije in OZUL-i
Januar – junij 2011	Izdelava osnutkov ON – LUN in priprava poglavja o živalskem svetu ter medsebojni usklajenosti živalske in rastlinske komponente za ON - GGO
2. 6. 2011	Javna obravnava na MOP glede morebitne potrebne izdelave CPVO
Junij 2011	Pregled osnutkov ON – LUN za vseh 15 LUO na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ter posredovanje pripombe načrtovalcem na OE ZGS;
21. 6. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - prvič
24. 6. 2011	Oddaja osnutkov ON v nadaljnjo proceduro sprejemanja na MKGP in glede potrebnosti CPVO na MOP
September 2011	Pridobitev in pregled recenzijskih poročil na ON – LUN, ki so jih posredovali izbrani recenzenti s strani MKGP iz BF in GIS
September in oktober 2011	Priprava drugih osnutke načrtov ON skladno s pripombami recenzentov in priprava poročila o (ne)upoštevanju pripomb le-teh
Avgust 2011	Priprava kompandija za vse ON – LUN na ravni Slovenije
14. 9. 2011	Pridobitev odločbe MOP o nepotrebnosti CPVO za vse ON
14. 10. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - drugič
17. 10. 2011	Oddaja osnutkov ON na MKGP – drugič in vloga za odreditev javnih razgrnitev
10. – 24. 11. 2011	Izpeljava enotne javne obravnave in javne predstavitve ON, skupaj s kolegi iz Oddelka za gozdno gospodarsko načrtovanje
Januar 2012	Ureditev zbirnika prispelih pripomb na ON – LUN ter opredelitev do potrebnih popravkov osnutkov načrtov, ki bodo predlagani Svetom OE ZGS v obravnavo
02. 02. 012	Svet OE ZGS, opredelitev do pripomb na ON
23. 3. 2012	Svet ZGS, določitev predloga ON
April 2012	Oddaja ON na MKO v potrditev Vladi RS